

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198607

UNIVERSAL
LIBRARY

The Department of Public Instruction, Mysore.

PADYASĀRA

Part I

REVISED EDITION

WITH NOTES BY

S. G. NARASIMHACHAR,

The Late Kannada Translator Education Department

ಪದ್ಯ ಸಾರ

ಪ್ರಥಮ ಭಾಗ

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಮುದ್ರಣ

ಇದರ ಟಿಪ್ಪಣಿವು ಮೈಸೂರು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಲಾಖೆಯ ಚಾಕ್ರವರ್ತಿರಾಗಿದ್ದ
ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಚಾರ್ಯರಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು
ಮುದ್ರಿತವಾಯಿತು

Seventh Edition, 15,000 Copies

ದಂಗಳೂರು

ಸರ್ಕಾರದ ಮುದ್ರಾಕ್ಷರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

1924

ಪೀಠಿಕೆ.

ಪದ್ಯಸಾರವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಮೈಸೂರ್ ಟೆಕ್ನಿಕ್ಯುಬುಕ್ ಕನ್ನಡ ಸಬ್ ಕಮಿಟಿಯವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು,

- (1) ಮ|| ರ|| ಆರ್. ರಸಿ ಹಾಚಾರಿ, ಎಂ. ಎ.,
- (2) ,, ಆರ್. ರಘುನಾಥಂಪ್ಪ, ಬಿ. ಎ.,
- (3) ,, ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹ ಚಾರ್,
- (4) ,, ಬಿ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ,
- (5) ,, ಎಂ. ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಂ. ಎ.,

ಇವರುಗಳನ್ನು ಬಂದು ಉಪಸಭೆಯಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಿಂಸಿದರು.

ಈ ಉಪಸಭೆಯವರು ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯಸಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದ ತೈನ, ಬ್ರೂಹ್ಮಣ, ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಸರಾಗಿ ಆಯ್ದು ಕೊಂಡು ಸೇರಿಸಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ದೊಡ್ಡದು ಮತ್ತು ಎರಡು ಸಂಪುಟವಾಗಿ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ತ್ರಿಸದಿ, ಚೌಸದಿ, ಸಾಂಗತ್ಯ, ಕುಸುಮ ಪಟ್ಟದಿ, ಸರಿಸರ್ಪಿನೀಪಟ್ಟದಿ, ಮೊವಲಾಮವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಗ್ರಂಥ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮ|| ರ|| ಎಂ. ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಂ. ಎ., ಯವರ ಎಕಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ಪಾಠಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬೋಧಿಸಲು ಅರ್ಹವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಲು ಮೊದಲು ಸೂಚಿ ಪಾಠಗಳೂ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಠಿನಪಾಠಗಳೂ ಬರುವಂತೆ ಕ್ರಮಪಡಿಸಿ ಪಾಠಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಸೇರಿಸಿ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಪ್ತಪ್ಪಿಸಿದರು.

ತದನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟವು ಅವರಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಯಿತು.

ಇದಕ್ಕೆ ಯಥೋಚಿತವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿವನ್ನು ಬರೆದು ಗ್ರಂಥಾಂತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸಿದೆ.

Mysore,	}	S. G. NARASIMHACHAR,
20th December, 1920	}	Kannada Translator.

ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ.

ದ್ರಿಫದಿ—	ಗ್ರಂಥನಾಮ.	ವಿಷಯ	ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ.
೧	ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೂರನಂಜೆ	ಆಯೋಧ್ಯಾಪುರ ವರ್ಣನೆ	೧
೨.	ದಾಸರ ಪದ	ನೂಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳು	೩
೩.	”	ಹನುಮಂತನು ಜೊಡಕವನ್ನು	
		ರಾಮನಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟುದು	೩

ತ್ರಿಪದಿ—

೪. ಸರ್ವಜ್ಞಮೂರ್ತಿಯ ಪದವಗಳು	ನೀತಿಗಳು	೬
೫. ” ” ”	ಬಗಟೆಗಳು	೯

ಚೌಪದಿ—

೬. ದಾಸರ ಪದ	ದುರ್ಜನ ಸಹವಾಸ	೯
೭. ”	ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳು	೧೦
೮. ”	ದುರ್ನೀತಿಯೇ ಹೊಲಿತನ	೧೧
೯. ”	ಮೂರ್ಖರು	೧೧
೧೦. (ಚೌಪದಿ)	ಮಹಾನವನಿಯ ಪದ್ಯಗಳು	೧೨

ಸಂಕೀರ್ಣ—

೧೧. ಪರದಾಸನೋಬರ ರಾಮನಾಥನ ಚರಿತೆ	ಕರ್ಣಾಟದೇಶವರ್ಣನೆ	೧೫
-----------------------------	-----------------	----

೮ಗಳ—

(ಮಂದಾನಿಲ)

೧೨. ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ	ಯುದ್ಧಸನ್ನಿಹ	೧೪
----------------------	-------------	----

(ಲಲಿತ)

೧೩. ದೀಕ್ಷಾಬೋಧೆ	ವಿವಿಧನೀತಿ	೨೦
----------------	-----------	----

ಗ್ರಂಥನಾಮ.	ವಿಷಯ.	ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ.
ಕಂದ ನೃತ್ಯಾದಿಗಳು—		
೩೪. ಸುಭಾಷಿತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ೧೦೪
೩೫. ,, ವಿಸೇಧನೀತಿ ೧೦೯
೩೬. ಸೋಮೇಶ್ವರತತ್ವ ನೀತಿ ೧೧೩
೩೭. ನೀತಿಸಾರ ನೀತಿಗಳು ೧೧೬
ಸಾಂಗತ್ಯ—		
೩೮. ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ ೧೨೦
ರಗಳ—		
ಲಲಿತ—		
೩೯. ರಾಜಕೀಯರವಿಲಾಸ ಪುಷ್ಪಾಪಚಯ ೧೨೪
(ಉತ್ಸಾಹ)		
೪೦. ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ್ಯ ವಸಂತಯುತು ವರ್ಣನೆ ೧೨೭

PADYASARA

ಪದ್ಯಸಾರ

ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೊರವಂಜಿ ಕಥೆ.

ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಊರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಣಿಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಹೆಂಗಸರು 'ಕೊರವಂಜಿ' ಎಂಬ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಬರುವುದುಂಟು. ಈ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಬಹು ಪುರುಷನು ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಗೆ ಕಣಿ ಹೇಳುವ ನೆಪದಿಂದ ಅವಳ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಕಥೆಯು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. 'ಅರ್ಜುನ ಕೊರವಂಜಿ,' 'ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೊರವಂಜಿ' ಮೊದಲಾದುವು ಈ ಜಾತಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಇಂತಹವರೆಂದು ಇನ್ನೂ ಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ ; ಆದರೆ ಗ್ರಂಥದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗದ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಇವರು ಆಧುನಿಕ ಕವಿಗಳಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ 'ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರದ ವರ್ಣನೆಯು' ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೊರವಂಜಿ ಕಥೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು. ಇದು 'ದ್ವಿಪದಿ' ಎಂದರೆ ಎರಡೆರಡು ಚರಣವುಳ್ಳ ಪದ್ಯಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ.

ದ್ವಿಪದಿಗಳು.

೧. ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರದ ವರ್ಣನೆ.

ಚೆನ್ನರನ್ನದ ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಳಗಳಿಂದ |

ಚೆನ್ನಸೆವ ಮುತ್ತುವಜ್ರದ ತೆನೆಗಳಿಂದ

||೧||

ಅಳವಟ್ಟ ಪವಳಗಳ ಬಾಗಿಲುಗಳಿಂದ |

ಥಳಥಳಪ ಮೋಹದ ಭೋಸಕದಗಳಿಂದ

||೨||

ಬಂಧುರದ ಚಂದ್ರಶಾಲೆಯ ಪಚ್ಚೆಯಿಂದ |

ಚಂದದಂಗಡಿಮೆಳೆಗಳ ಸಾಲಿನಿಂದ

||೩||

ಮುಗಿಲುಗಳ ಮುಟ್ಟುತ್ತಿಹ ಡೆಂಕಣಿಗಳಿಂದ |

ಮಿಗೆ ಮೆಜೆವೆ ಕರಿತುರಗೆ ಕಾಲಾಳುಗಳಿಂದ

||೪||

ಅತಿಚಿತ್ರವಾದ ಸಾಕೇತನಗರವನು |

ಕ್ಷೀತಿನಾಥ ದಶರಥನು ಪೊರೆಯುತ್ತಲಿಹನು

||೫||

ದಾಸರ ಪದಗಳು:

ಪುರಂದರದಾಸನ ಕೀರ್ತನೆಗಳು.

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸನೆಂಬಾತನು ಬಹು ಕವಿಯು. ಈತನು ವೈಷ್ಣವ ಮತದವನಾದಕಾರಣ ವಿಷ್ಣು ವೆನ್ನುವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪದಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ 'ದಾಸರ ಪದಗಳು' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ವಿಧವಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನಕ ದಾಸ, ಪುರಂದರದಾಸ, ವೆಂಕಟಸ್ವಾಮಿ, ಇವರೇ ಮುಖ್ಯರು. 'ತಾಳ, ಲಯ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹಾಡಬಹುದಾದ ಇವರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ, ಭಕ್ತಿಜನಕವಾಗಿಯೂ, ಕಿವಿಗಂಪಾಗಿಯೂ ಇರುವುವು. ಪುರಂದರದಾಸನ ರಸಭರಿತವಾದ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನಗಳಿಗೆ ಬರಳವಾಗಿ ಅಭಿರುಚಿ. ಈತನು ಪಂಡರಾಪುರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಜಯನಗರ (ವಿಜ್ಞಾನಗರ-ಆನೆಗೊಂದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ) ಅರಸನಾದ ಅಚ್ಯುತರಾಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈತನು ೧೫೬೪ರಲ್ಲಿ ಪರಂಧಾಮವೆನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

೨. ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳು.

ಹಸಿದು ಬಂದವರಿಗಣನವೀಯಬೇಕು !

ಶುಭಗಳಿಗೆ ಪಾಲೆ ಣೆಗಳ ನಡಿಸಬೇಕು
ಬುಣ

||೬||

ಮೋಸಗಾರರ ಕೂಡೆ ಬರಸದಿರಬೇಕು !

ಬಾಪೆಕೊಟ್ಟ ಬಳಿಕ ನಿಜವಿರಲುಬೇಕು

||೭||

ಕಳ್ಳತನಮಾಡುತ್ತೊಡಲ ಹೊರೆಯಬೇಡ !

ಸುಳ್ಳಾಡಿ ಪಾತಕವನುಣಿ ಗಳಿಸಬೇಡ

||೮||

ಕುಳ್ಳಿದ್ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ಕುತ್ತಿತವು ಬೇಡ !

ಬಳ್ಳಿಯವನಾನೆಂದು ಬಲುವೆಮ್ಮೆ ಬೇಡ

||೯||

ಹಿರಿಯತನ ಬಂದಾಗ ಧಿಕ್ಕರಿಸಬೇಡ !

ಸಿರಿ ಬಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಲು ಮೆಚೆಯಬೇಡ

||೧೦||

೩. ಹನುಮಂತನು ಚೂಡಕವನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟುದು

ತರಣಿವಂಶಜರಾಮನನು ಸೀತೆಯನು !

ದುರುಳ ರಾವಣನೊಯ್ಯೆ ಲೋಕಮಾತೆಯನು

||೧೧||

ರಾಮನಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ತಿರದೊಳಗೆ !

ಭೂಮಿಜೆಯನುಪಶತ್ರು ಪೋಷ ಭರದೊಳಗೆ

||೧೨||

ಜಲಧಿಯನು ದಾಂಟಿ ಹನುಮಂತನೈತಂದು !

ಬಲಗೈಯ ದಶಮುಖನ ಹೊಳಲಲ್ಲಿ ಸಿಂದು

||೧೩||

ಜಲಜಮುತ್ರನು ಕಡಲ ಸಾರ್ಧ ಬಳಿಕಂದು !

ಹೊಳಲನಲ್ಲವೆ ಸುಳಿದು ಕಾಣದೆಯೆನೊಂದು

||೧೪||

ಸುಳಿವೆ ಕಾಣೆನು ಸೀತೆ ಯೆಲ್ಲೆಹಳೂ ಎನುತ !

ತಿಳುಪುವನರಾರೊಂದು ಮನದಿ ಚಿಂತಿಸುತ

||೧೫||

ಚೋರ ದಶಕಂಠನಿಹ ಪುರವೆನೆಳದೊಯ್ದು |
ತೋರುವೆನು ರಾಘವೆಂಗೆನುತ ಕೈವೊಯ್ದು ||೧೬||

ಕೇರಿಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಧಿಸುತ ಬಂದು |
ಈದೈದು ಶಿರವನ ನುಸಗೆ ನಡೆತಂದು ||೧೭||

ಅಸುರನನುಜನು ಬಿಡುವ ಸುಯಿಲೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ |
ನುಸಿದು ಹಾರದೆಲ್ಲಿ ದೆಸೆಗೆ ಧುವ್ವಿಕ್ಕಿ ||೧೮||

ಕುಸುಮನಾಭನ ಭಕ್ತನುಸಿರೆ ಕೈಸಿಕ್ಕಿ |
ಬಿಸಜಾಕ್ಷಿ ಜಾನಕಿಯ ಕುಶಲ ಮನವುಕ್ಕಿ ||೧೯||

ಧರಣಿಸುತ ಸೆರೆಯಿದ್ದ ನನದೆಡೆಗೆ ಸೇರಿ |
ಪರಮಹರುಪದಿ ರಾಮನೊಬ್ಬಕೆಯ ತೋರಿ ||೨೦||

ಬಾಳುವೆಯದೊಳ್ಳಿತ್ತು ರಾಮಬಹ್ಲೂರ |
ನಾಲಿಯನುಜನು ನೆರೆಹಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಭಟರ ||೨೧||

ಪಾಳೆಯನೆದೆಲ್ಲವು ಶರನಿಧಿಯ ತಡಿಗೆ |
ಮೀಳ್ಬಿಸಿ ಬಂದಿಹುದು ಭರವ ಸಿವ್ವೆಚ್ಚ ||೨೨||

ರಾಯ ಕಳುಹಿದೆನ್ನ ತಾಯೆ ಸಿನ್ನೆಡೆಗೆ |
ವಾಯುಸುತ ತಾನೆನುತ ಪೊಡೆಗುದುತಡಿಗೆ ||೨೩||

ಬಿನ್ನಹವೆ ಭಕ್ತತಿಯಲಿ ಮೊಡಲದಕೊಳಿ |
ಚೆನ್ನ ಜಾನಕಿ ಮನದಿ ಹರುಷನನು ತಾಳಿ ||೨೪||

ಚೂಡಕವ ಕೊಡಲು ಕೈಕೂಡು ನಡೆತಂದು |
ನೋಡಿ ಸುತ್ತಲ ಬನವ ಮುಣಿಯೊಬ್ಬಕಂದು ||೨೫||

ಹಣುಕುತ್ತ ಮುಣುಕುತ್ತ ಕೆಣಕಿ ನುಡಿಯುತ್ತ |
ಎಣಿಕೆಗೊಳ್ಳದೆ ಬನವ ಮುಣಿಯ ಕಡಹುತ್ತ ||೨೬||

ಸೂಕ್ಕಿದಸುರನ ಕೂಡೆ ಮುಕ್ಕು ಮಾತಾಡಿ |
ರಕ್ಕ ಸರು ಪತ್ತಿಸಿದ ಬಾಬದುರಿನೋಡಿ ||೨೭||

ಅಕ್ಕಪಿಲ್ಲದೆ ಪುರಕೆ ಕಿಚ್ಚಿಕ್ಕಿ ಕಾಡಿ |

ಗಕ್ಕನಲ್ಲಿಂದ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ ತಾನೋಡಿ

||೧೦೪||

ಬಂದು ರಘುರಾಮನಿಗೆ ಎಂದನೆಯ ನೋಡಿ |

ತಂದಿದ್ದ ಚೂಡಕವ ಹರುಷದೊಳು ನೀಡಿ

||೧೦೫||

ಇಂತು ನೀತೆಯ ಸುದ್ದಿಯನು ತಾನೆ ತಂದು |

ಸಂತಸವ ಬೀಳಿದನು ಸಕಲಜಗಕಂಡು

||೧೦೬||

ಸರ್ವಜ್ಞ ಪದಗಳು.

‘ಸರ್ವಜ್ಞಮೂರ್ತಿ ವಚನಗಳು’ ಅಥವಾ ‘ಸರ್ವಜ್ಞ ಪದಗಳು’ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃನಿಗೆ ‘ಸರ್ವಜ್ಞ’ ಎಂಬ ಬಿರುದಿನ ಹೆಸರು. ಪುಸ್ತಕದ ತ್ತನಂಬುದೇ ಈತನ ನಿಜವಾದ ನಾಮಧೇಯವು. ಈತನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಾಬ್ದ ೧೪೦೦ರಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈತನ ತಂದೆಯಾದ ಬಸವರಸನೆಂಬ ಶ್ಯವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಯಾತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಪುತ್ರಾರ್ಥಿಯಾದ ತನು ಅಲ್ಲಿ ದೇವರ ಎರವನ್ನು ಪಡೆದು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ‘ಮೊಸೂರು’ ಎಂಬ ತನ್ನ ಊರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಾರುಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅಂಬಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾದ ಮೂಳವ ಹೆಂಗಸು ಬಬ್ಬಳಿಗೆ ಆ ವಿವ್ರಸಾದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆಕೆಯು ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಒಂದು ಗಂಡುಮಗುವನ್ನೂ ಹೆತ್ತಳು. ಇವನೇ ಪುಸ್ತಕದತ್ತ (ಸರ್ವಜ್ಞ). ಈತನ ಮನಗಲು ಸುಮಾರು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಈತನು ಕಲವು ಬಗೆಬಗೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಂಥವುಗಳೆಲ್ಲ ಐದನ್ನು ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಈತನು ಮುಂದೆ ಆಗತಕ್ಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವ ಕಲವು ಕಾಲ ಜ್ಞಾನ ವಚನಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ‘ಕಾಲಜ್ಞಾನ ವಚನ’ದ ಆಧಾರವ ಮೇಲೆ ಬರೆದುವು.

ತ್ರಿಪದಿಗಳು.

೪. ಸರ್ವಜ್ಞಮೂರ್ತಿ ವಚನಗಳು.

ಬಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಜಗಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರುಂಟೇ ? ಮತ್ತೆ |
 ಬಬ್ಬ ಸರ್ವಜ್ಞ ಕರ್ತನು ಜಗಕ್ಕೆಲ್ಲ |
 ಬಬ್ಬನೆ ದೈವ ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೧||

ಚಂದನವೆ ಕರಗಿಸಲು ಬೆಂದು ಪರಮೇಶವೆಕ್ಕು |
 ಸಂದಖಿವನಖಿದಾ ಸತ್ತುರುಷರು ತಾವು |
 ನೊಂದು ಸೈದಿಪುದು ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೨||

ಆನೆ ನೀರಾಟದೊಳು ಮೀನ ಕಂಡಂಜುವುದೆ |
 ಹೀನಮನದವರ ಬಿರುನುಡಿಗೆ ತತ್ತವುದು |
 ಜ್ಞಾನಿಯಂಜುವನೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೩||

ಹುತ್ತು ಹಾವಿಗೆ ಚೆಂದ ಮುತ್ತು ಕೊರಳಿಗೆ ಚೆಂದ |
 ಸತ್ತಿಗೆಯು ಚೆಂದವರಸಿಗೆ ಶೋಕಕ್ಕೆ |
 ಸತ್ಯವೇ ಚೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೪||

ಅಸ್ತವನು ನೀಡುವುದು ನನ್ನಿಯನೆ ನುಡಿಯುವುದು |
 ತನ್ನಂತೆ ಪರರ ಬಗೆದಡೆ ಕೈಲಾಸ |
 ಬಿನ್ನನೆಯಕ್ಕು ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೫||

ಉಣ ದೊಡವೆಯ ಘಳಿಸಿ ಮನೋಳುಗ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು |
 ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಲವೆ ಸಾರಿಪನ ಬಾಯೋಳುಗ |
 ಮಣ್ಣು ಕಾಣಯ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೬||

ಕೊಟ್ಟದ್ದು ತನಗೆ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟದ್ದು ಪರರಿಗೆ |
 ಕೊಟ್ಟದ್ದು ನಾ ಕಟ್ಟಿಸೆನೆಬೇಡವದುಮುಂದೆ |
 ಕಟ್ಟಿದಾ ಬುತ್ತಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೭||

“ಗ ಬಾ ಯಿಗ ಬಾ ಹೋಗಿಬಾಯೆನ್ನದೆ |
 ಆಗಲೆ” ಕರೆದು ಕೊಡುವನ ಧರ್ಮ ಹೊ |
 ನ್ನಾಗದೆ ಬಿಡದು ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೮||

ಉಣಿ ಕೆಚೆಲೊಳಿದು ವುಣ್ಣಿದದು ನೊರೆಹಾಲ ,
ಪುಣ್ಣಿವೆ ಮೊಡಿಯುಣಲೊಲ್ಲದವೆನಿರವು |

ಉಣಿ ಗೂ ಕಷ್ಟ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೩೯||

ಆಡದೆ ಮೊಡುವನು ರೂಢಿಯೊಳಗುತ್ತಮನು |

ಆಡಿ ಮೊಡುವನು ಮಧ್ಯಮನಧಮತಾ |

ನಾಡಿ ಮೊಡದವ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೦||

ಬಲ್ಲವರು ಹಾವಸೆಯ ಕಲ್ಲತಾ ಮೆಟ್ಟುವರೆ |

ಬಲ್ಲಿದರೊಡನೆ ಸೇನಿದರೆ ಬಾಯೊಳಿದ |

ಹಲ್ಲು ಹೊದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೧||

ಎಮ್ಮ ಮಾತಾಡದಿರು ಎದ್ದೆ ನ್ನು ನಿಲ್ಲದಿರು |

ಇದ್ದ ಮೆನುಜು ಜರೆಯದಿರು ಓಗದೊ |

ಳಿದ್ದಾಗ ನೀನು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೨||

ಮೊರ್ಪಂಗೆ ಬುದ್ಧಿಯನು ನೂಕಾಳು ಹೊಳಿದರೆಂ |

ಗೋರ್ಕಲ್ಲಮಲೆ ಮಳಗುಡಿದರಾ ಕಲ್ಲು |

ನೀರ್ಕುಡಿಯಲಪುದೆ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೩||

ಸಾಲವನು ಕೊಂಬಾಗ ಹಾಲೋಗರುಂಡಂತೆ |

ಸಾಲಿಗರು ಬಂದು ಎಳೆವಾಗ ಕಿಬ್ಬದಿಯು

ಕೀಲು ಮುಣಿದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೪||

ಬೇಡದಲೆ ಕೊಡುವತಾ ರೂಢಿಯೊಳಗುತ್ತಮನು ,

ಬೇಡಿದರೆ ಕೊಡುವ ಮಧ್ಯಮ ಕನಿಷ್ಠತಾ |

ಬೇಡಿದರೂ ಕೊಡನು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೫||

ಉತ್ತಮರೆಂಬವರು ಸತ್ಯದಿಂ ಬಾಳುವರು

ಉತ್ತಮರನೇನೂ ಎನಬೇಡ ಜಗಕ್ಕೆಲ್ಲ |

ಮುತ್ತಿನಂತವರು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೬||

ಡೊಂಕುಫಲದೊಳಗೆಲ್ಲ ಡೊಂಕು ಬಾಯಹಣು |

ಡೊಂಕಾದ್ದರೊಳಗೆ ರುಚಿಯುಂಟು ಸಜ್ಜನರು |

ಇಂತಿರ್ಪರಯ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೭||

ಕೆಂಪು ಫಲದೊಳಗೆಲ್ಲ ಕೆಂಪು ಮುಕ್ಕೆಯಹಣ್ಣು |
 ಕೆಂಪುಂಟುವೊಳಗೇ ರುಚಿಯಿಲ್ಲ ದುರ್ಜನರು |
 ಇಂತಿರ್ಪರಯ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೮||

ಬರೆ ಕಂಡು ಕರೆದವನ ಬರೆ ಕುಳ್ಳಿರೆನ್ನದನು .
 ಸರಸಜ್ಞನಿಕೆಯಿಲ್ಲದವನ ಸಖ್ಯವೆ |
 ಬೆರಸಲೇ ಬೇಡ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೯||

ಸತ್ಯರು ಹುಸಿದೊಡೆ ವೊತ್ತಿಹರಿದಡೆ ಶರಧಿ |
 ಉತ್ತಮರು ತಪ್ಪು ನಡೆದರೆ ಲೋಕವಿ |
 ನ್ನತ್ತ ಸೇರುವುದು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೦||

ಬಳ್ಳಿದರೂದಸಿದರ ಕಳ್ಳ ನೊಳ್ಳಿದನಕ್ಕು |
 ಬಳ್ಳಿದ ಕಳ್ಳನೊಡನಾಡೆಯವ ಶುದ್ಧ |
 ಕಳ್ಳನೇ ಅಕ್ಕು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೧||

ಅಲ್ಲವರ ಬಡನಾಟ ಬೆಲ್ಲವನು ಮುದ್ದಂತೆ |
 ಅಲ್ಲದ ಸಮದೆಂಬ ಅಲ್ಲವನೊಡನಾಟ |
 ಕಲ್ಲ ಹಾಯ್ದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೨||

ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗವೆದು ಹೆಜ್ಜೆಗಿನ ಸಮದಂತೆ |
 ದುರ್ಜನರ ಕೂಡೆ ವೊಡನಾಟ ಬಿಚ್ಚಲಿನ |
 ರೊಚೆ ನಂತಿಹುದು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೩||

ಮಾನಹೀನರ ಸಂಗವೇನು ಕೊಟ್ಟರು ಬೇಡ |
 ಪ್ರಾನವುಳ್ಳವರ ಸಂಗ ತಾ ಸಕ್ಕರೆ |
 ಜೊನ ಸಂದಂತ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೪||

ಕೂಡಿಸುವಂಬುದು ಕೇಳು ಪಾಪದ ನೆಲೆಗಟ್ಟು |
 ಕೂಪದೊಳಗೆ ನೇಣು ಹರಿದಂತ ನರಕಕ್ಕೆ |
 ಕೂಡಿತಿ ತಾನೆಳೆವ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೫||

೫. ಒಗಟೆಗಳು.

ಕಾಲಿಲ್ಲದಲೆ ಹರಿಗು; ತೋಳಿಲ್ಲದಲೆ ಹೊಣುಗು |

ನಾಲಿಗಿಲ್ಲದಲೆ ಯುಲಿವುದು ಕವಿಕುಲದ |

ಮೇಲುಗಳ ಪೇಳಿ ಸರ್ವಜ್ಞ (ಹೊಳೆ) ||೫೬||

ಹಲ್ಲು ನಾಲಗೆಯಿಲ್ಲ ಸೊಲ್ಲು ಸೋಜಿಗವಲ್ಲ |

ಕೊಲ್ಲದೆ ಮೃಗನ ಹಿಡಿವುದು ಲೋಕದೊಳ

ಗಿಲ್ಲಿತಾಪಿನಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞ (ಬಲೆ) ||೫೭||

ಅರೆಯ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮರ ಮೂಡಿದುದ ಕಂಡೆ |

ಮರದ ಮೇಲೆರಡು ಕೈ ಕೂಡೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ |

ಇರುವುದ ಕಂಡೆ ಸರ್ವಜ್ಞ (ಗಂಧದ ಕಲ್ಲು) ||೫೮||

ಇಣುವರೆಯು ಏಳುಪಲ್ಲ ಹಳುವರೆಯು ನೀಳಿಲ್ಲ |

ತಿಳುಗೂತಿ ಕೊಂಡ ಮಣುವಿಲ್ಲ ಕವಿಗಳ |

ಅಳುವರಿದ ಹೇಳಿ ಸರ್ವಜ್ಞ (ಬೆಂಕಿ) ||೫೯||

ಹತ್ತುಸಾಕು ಕಣ್ಣು ನೆತ್ತಿಲಾದರು ಬಾಲ |

ಹತ್ತಿನಾ ಮುಳುವೆ ಹಿಡಿವುದು ಕವಿಜನರ |

ಕೊತ್ತವಿದ ಹೇಳಿ ಸರ್ವಜ್ಞ (ನುಲು) || ೬೦ ||

ಚಂಪದಿಗಳು.

೬. ದಾಸರ ಪದಗಳು.

* ದುರ್ಜನರ ಸವವಾಸ.

ಕಟ್ಟೆ ಮಲೆಯನು ಮುಟ್ಟೆ ಹಿಡಿದು ತರಬುದು |

ಅಟ್ಟೆಬಿದ ಮದಕರಿಯ ಕಟ್ಟೆ ತರಬುದು |

ಮುಟ್ಟೆ ಸರ್ವನ ಹುತ್ತ ಕಲಕಿ ಬರಬುದು |

ಮುಟ್ಟೆ ತರಾದವರ ಬಿಟ್ಟು ಕನ ಮನವೇ || ೬೧ ||

* (ಈ ಪ್ರಾಂಶುಕೃತ್ಯವಿನ ಚರಿತ್ರಮುನ್ನು ಏನೆಯ ಪ್ರತಿದಲ್ಲಿ ನೆ. ನಿರ.)

ಚೇಳು ಕುಟಕದ ನೋವೆ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಲಹುದು |

ಕಾಲಮೇಘದ ನಿಡಿಲ ಸೈರಿಸಲು ಬಹುದು |

ಶೂಲಪಾಣಿಯು ಘನೆಯ ಕಣ್ಣ ಕಿಟಿಲಹುದು |

ಕಾಳುಮೂಳರ ಸುಗ ಮೆಣ್ಣು ಕಳ ಮನವೇ

||೬೦||

ಹಣಿವ ಗರಗಸದಲ್ಲಿ ಕಿರಿಸಿಡಬಹುದು |

ಬೆರಸಿಬಹ ಕಾಹ್ನಿಚ್ಚ ತರಹರಿಸಬಹುದು |

ಸರಿಸದಲಿ ಸಿಂತು ಸಿಂಹವೆ ಕಣಕಬಹುದು |

ಮೆಣಸಿ ಕೊರಳನು ಕೊಯ್ಯ ನರರ ಮೆಣಿ ಮನವೇ

||೬೧||

ಬಂದು ಜಾತಿಗೆ ವಿಷವು ಪುಚ್ಚ ದೊಳಗಿಹುದು |

ಬಂದು ಜಾತಿಗೆ ದಂತದೊಳಗೆ ವಿಷವಿಹುದು |

ಬಂದು ಜಾತಿಗೆ ದೇಹದೊಳಗಲ್ಲ ವಿಷವು |

ಹಿಂತೆಯಾಡುವ ನುಡಿಯು ಘೋರವಿಷ ಮನವೇ

||೬೨||

೬. ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳು.

ಹಂಬಲಿಯನುಂಬ ಸುಗಮ್ಯತಾನ್ಮವೇಕೆ |

ಕಂಬಳಿಯ ಹೊದವವಗೆ ಮಡಿವರ್ಗವೇಕೆ |

ಪಂಭವ್ರಣ್ಯತನಿಗೆ ಗಾಂಧೀರ್ಯವೇಕೆ |

ಹಂಬಲಿಸುವವನ ಜೀವನವು ತಾನೇಕೆ

||೬೩||

ಮೋಸದಲಿ ಕೂಲುಹವಗೆ ಧರ್ಮ ತಾನೇಕೆ |

ಭಾಷೆತಪ್ಪುವ ನರಗೆ ನಂಬುಗೆಯದೇಕೆ |

ಕ್ಲೇಶವೊಪಚೂಳಿಗಿವಲು ಮೌತ್ಯಗಳದೇಕೆ |

ಅಲೆ ಬಿಡದವನಿಗೆ ಸನ್ಯಾಸವೇಕೆ

||೬೪||

ಕಾಡಿನಲಿ ತಿರುಗುವೆಗೆ ಭೂಷಣವದೇಕೆ |

ಬುಡಿನೊಳಗುಂಬವೆಗೆ ಹರಿವಾಣವೇಕೆ |

ಹಿಡಿದರ ಕೂಡವ ಲೋಭಿಗೆ ಬಿಂಕವೇಕೆ |

ಬಿಡ ತಿನ್ನುವ ನರಗೆ ಮೋಹ ತಾನೇಕೆ

||೬೫||

೧. ದುರ್ನೀತಿಯೇ ಹೊಲಿತನ.

ಶೀಲವೆನು ಕೈಕೊಣ್ಣು ನಡೆಸುವವ ಹೊಲೆಯು |

ಹೇಳಿದಾ ಸತ್ಯಥೆಯ ಕೇಳದವ ಹೊಲೆಯು |

ಅಳಾಗಿ ದಣಿಗೇರದ ಬಗೆವಾತ ಹೊಲೆಯು |

ಕೇಳುಮಾತಾಡುವವ ಬಲುಕಟ್ಟು ಹೊಲೆಯು

||೬೧||

ಕೊಣ್ಣು ಸಾಲವೆ ಹರಿಸದಾತನೇ ಹೊಲೆಯು |

ಲಣ್ಣ ತನದಲಿ ನಡೆವ ನರ ಭಂಡಹೊಲೆಯು |

ಉಣ್ಣ ಮನೆಗೆರದ ಬಗೆವಾತನೇ ಹೊಲೆಯು |

ಹೊಣ್ಣ ತಿಗೆ ಹೆದರುವವ ಕಡುಹೇಡಿ ಹೊಲೆಯು

||೬೨||

ಇಂದ್ರಾ ಗ ದಾನವನು ಮಾಡುವವ ಹೊಲೆಯು |

ಮೆದ್ದಿಕ್ಕ ಕೊಲ್ಲುವಾತನೆ ಮೂರುಹೊಲೆಯು |

ಬದ್ಧವಹ ನಯದ ನುಡಿಯಿಲ್ಲದವ ಹೊಲೆಯು |

ಶುದ್ಧ ತಾನೆಂಬಾತನೇ ಶುಣ್ಣ ಹೊಲೆಯು

||೬೩||

ಅಸೆಮಾತನು ಕೊಟ್ಟು ತಪ್ಪುವವ ಹೊಲೆಯು ||

ಲೇಸನುಪಕಾರವನು ಮಾಡುವವ ಹೊಲೆಯು ||

ಮೋಸದಲಿ ಮುನಿದು ಕೆಡಿಪಾತನೇ ಹೊಲೆಯು |

ಹುಸಿಯ ಬಗುಳುವ ಹೀನನವ ಹುಡ್ಡ ಹೊಲೆಯು |

||೬೪||

೨. ಮೂರ್ಖರು.

ಬಂಟಿಯಲಿ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಿಡುವಾತ ಮೂರ್ಖ |

ನಂಟರಿಗೆ ಸಾಲವೆನು ಕೊಡುವಾತ ಮೂರ್ಖ |

ಗಂಟಿನೊಬ್ಬ ಕೈಯಲಿಡುವಾತ ಮೂರ್ಖ |

ತುಂಟನಾದವನು ತಾ ಕಡುಮೂರ್ಖನಯ್ಯ

||೬೫||

ಪಡೆದ ಮಗಳನು ಹಣಕೆ ಮಾರುವವ ಮೂರ್ಖ |

ಮಡದಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಯೊಳಿರುವಾತ ಮೂರ್ಖ |

ಬಡತನವು ಬಂದಾಗ ಮರುಗುವವ ಮೂರ್ಖ |

ದೃಢಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದವ ಕಡುಮೂರ್ಖನಯ್ಯ

||೬೬||

ಸತ್ತಕರುವಿನ ತಾಯ ಕಣಿವಾತ ಮೂರ್ಖ |
 ಬತ್ತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವಾತ ಮೂರ್ಖ |
 ಹತ್ತಿಂಟು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಲಬುವವ ಮೂರ್ಖ |
 ಹೆತ್ತತಾಯ್ಬೈವವನು ಕಡುಮೂರ್ಖನಯ್ಯ

||೨೪||

ಸ್ವಾಮಿನಾಮವ ಬಿಡದೆ ಭಜಿಸದವ ಮೂರ್ಖ |
 ಹೇಮವನು ಗಳಿಸಿಯುಣದಾತನೇ ಮೂರ್ಖ |
 ನೇಮದಲಿ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ನಮಿಸದವ ಮೂರ್ಖ |
 ತಾಮಸರ ಕೂಡುವವ ಕಡುಮೂರ್ಖನಯ್ಯ

||೨೫||

ಮಹಾನವಮಿಯ ಪದಗಳು.

ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ನವರಾತ್ರಿಯ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಮಠದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಒಳ್ಳೆಯ ಉಡುಪನ್ನೂ ಪಾಜಾಮೆಯನ್ನೂ ಅಂಗಿ ರುಮಾಲುಗಳನ್ನೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ತಂತಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮುಂಗಡೆ ಸಾಲಸಾಲಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಗರ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚೌಪದಿ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆವೆಷ್ಟೆ, ಈ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಯಕ್ಷಗಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಲಸಕು ಶರ ಕಾಳಗ, ಬಭ್ರುವಾಹನ ಕಾಳಗ ಮುಂತಾದ ಆಟಗಳನ್ನು, ಈ ಹುಡುಗರ ಮೂಲಕ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಸಿ ಆಡಿಸುವುದೂ ಉಂಟು ಈ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಾಡಿಸುವ ಪದಗಳು ಕೆಲವು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಪದಗಳಿಗೆ “ಮಹಾನವಮಿಯ ಪದ” ಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವು “ಚೌಪದಿಯಲ್ಲಿ” ಎಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ಚರಣಗಳುಳ್ಳ ಪದ್ಯಗಳಾಗಿ ಬರೆದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗಾಗಿ ಮುಂದೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

೧೦. ಮಹಾನವಮಿಯ ಪದಗಳು.

ಆಶ್ವಯುಜಶುದ್ಧ ಮಾನವನು ಬರಲೆಂದು |
 ಶಾಶ್ವತದಿ ಹರಸಿದವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು |
 ಈಶ ನಿಮಗತ್ಯಧಿಕ ಸುಖವೆ ಕೊಡಲೆಂದು |
 ಲೇಸಾಗಿ ಹರಸಿದವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು

||೨೬||

ಧನಕನಕವಸ್ತು ವಾಹನವಾಗಲೆಂದು |

ಕನಕದಂಡಿಗೆ ಚೌರಿ ನಿಮಗಾಗಲೆಂದು |

ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ರಾಜಮೆನ್ನಣೆ ಹೆಚ್ಚಲೆಂದು |

ಅನುದಿನವು ಹರಸಿದೆವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು

||೩೩||

ಛತ್ರಚಾಮರತೇಜಿ ನಿಮಗಾಗಲೆಂದು |

ಅರ್ಥಿಯಿಂ ಮೂಲಕುಮಿ ನಿಮಗೊಲಿಯಲೆಂದು ||

ಪುತ್ರಪುತ್ರರು ನಿಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತಿರಲೆಂದು

ಅರ್ಥಿಯಿಂ ಹರಸಿದೆವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು

||೩೪||

ಮಳೆ ಬಂದು ಬೆಳೆಬೆಳೆದು ಧರೆ ತಣಿಯಲೆಂದು |

ತಿಳಿಗೊಳೆಗಳ್ಳುಕ್ಕಿ ತುಣುಗಳು ಕಣಿಯಲೆಂದು ||

ನಳಿನಮುಖಿಯರ ಸುಪುತ್ರರ ಸಡೆಯಲೆಂದು |

ಇಳೆಯೊಳಗೆ ಹರಸಿದೆವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು

||೩೫||

ಆಯುರಾರೋಗ್ಯಗಳು ನಿಮಗಾಗಲೆಂದು |

ಶ್ರೀಯಸ್ಸು ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ತಿರಲೆಂದು ||

ಆಯತದಿ ಜಗದೊಡೆಯನೊಲವಾಗಲೆಂದು |

ಪ್ರೀಯದಿಂ ಹರಸಿದೆವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು

||೩೬||

ಹರಕೆಯನು ಕೇಳಿ ಹರುಷವೆ ಮಾಡಿ ನಮಗೆ |

ತರಿಸಿಕೊಡಿ ಹಚ್ಚಡವೆ ನಮ್ಮಯ್ಯಗಳಿಗೆ ||

ಬೆರೆಸಿಕೊಡಿ ಕಡಲೆಯನು ಬೆಲ್ಲವನು ನಮಗೆ |

ಸರಸತಿಯ ಕರುಣಾವುಂಟಾಗಿರಲಿ ನಿಮಗೆ

||೩೭||

ಅಟಿಮಸುಡುಗೊಣಿಯಿಲ್ಲ ಮುನಿದು ಕೇಳುವೆರೆ |

ಬಟಿಯ ಸಂಬಳವೆಲ್ಲ ನಿಂತು ಕೇಳುವರೆ |

ಹಡೆಸೊಲವೆಲ್ಲ ಹಗಲಿರುಳು ಕಾಡುವರೆ |

ಅಟಿಮನವೆ ಮಾಡದಿರೆ ಕೀರ್ತಿಗಳಿಸುವರೆ

||೩೮||

ಹಂದುನಾಳಗಳೆಂಬ ಸಂದೇಹ ಬೀಡಿ |

ಬಂದ ಬವಣೆಗೆ ಕೊಡುವುದುಚಿತಗಳ ನೀಡಿ ||

ಹಿಂದುಳಿದ ಕಡಬಡಿಯಿಲ್ಲ ನಮಗೀಗ |

ಮುಂದಾಗಿ ಹಚ್ಚಡವೆ ತರಿಸಿಕೊಡಿ ಬೇಗ

||೩೯||

ಕೊಟ್ಟಿರಿಸಿ ಕೇಳ ಬಂದವರಲ್ಲ ನಾವು |

ಬಿಟ್ಟ ಬೀಡಾರ ತೆಗೆ ಯೆನ್ನ ದಿರಿ ನೀವು ||

ಕಪ್ಪುಲೋಭಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲನಾವು |

ಕೊಟ್ಟು ನಮಗುಡುಗೊಣಿಯ ಕಳುಹಿಕೊಡಿ ನೀವು

||೪||

ಕೊಡಗ ಲೋಭಿಯನು ಕೊಣ್ಣಾಡಿ ಫಲವೇನು |

ದೃಢವಿಲ್ಲದವರುಗಳ ಬೇಡಿ ಫಲವೇನು ||

ಜಡದೇಹಿಗಳಿಗೆ ಜಯವೆಂದು ಫಲವೇನು |

ಕೊಡದ ಲೋಭಿಯ ಗಂಡ ಕಲಿಕರ್ಣ ನೀನು

||೫||

ಪರದಾರಸೋದರ ರಾಮನಾಥನ ಚರಿತ್ರೆ.

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಂಜುಂಡ ಕವಿಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು 'ಪರದಾರಸೋದರ ರಾಮನಾಥನ ಚರಿತ' ವನ್ನು ಬರೆದನು. ವಿಜಯನಗರದ ಹತ್ತಿರ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದ 'ಹೊಸದುರ್ಗ' ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಕಂಪಿಲರಾಯನ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರರಾಮನೇ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕಥಾನಾಯಕ. ಸುಚರಿತ್ರನಾಗಿಯೂ ಗುಣನಿಧಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಈತನು ದಕ್ಷಿಣದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಓರಗಲ್ಲು ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಆಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರದೇವನ ಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ದೊರೆಯ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನಂಜುಂಡಕವಿಯು ಹೊಂದಿ ಅವನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಣ್ಣಾಡಿರುವನು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ತೆನುಗು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ರಾಮನಾಥಕಥೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು 'ಸಾಂಗತ್ಯ' ರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ. ಹೆಂಗಸರು ಹೇಳುವ ಹಾಡುಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಜಾತಿಯವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇದರ ಎರಡನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಸಾಂ ಗತ್ಯ.

೧೧. ಕರ್ಣಾಟದೇಶ ವರ್ಣನೆ.

ಆ ಮೇರುಗಿರಿಯ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದೊಳಭಿ || ರಾಮತೆವೆಡೆನೆದಿರ್ಪಾ |
 ಭೂಮಿಗಳಡೆಯೊಳಿರ್ಪುದು ಕರ್ಣಾಟಮಹಿಮೆನ್ನೊಲಗಾಡಿವೆತ್ತು || ೧೫ ||
 ಕಾವೇರಿಯೆಂದೆ ಗೋದಾವರಿವರೆಗಮಿ | ದಾವಸುಧಾತಳವಳಯ |
 ಭಾವಿಸೆ ಕರ್ಣಾಟಕಜನಪದವದ | ನಾವನೊಲಿದು ಬಣ್ಣ ಸುವನು || ೧೬ ||
 ಗ್ರಾಮ ನಗರ ಖೇಡ ಪರ್ವದ ದುರ್ಗದೊಲಿ | ಶಾಮುಖಸಂದೋಹದಿಂದ
 ಕಾಮನ ಪುಂಬೊಲದಂತೆ ಕರ್ಣಾಟಕ | ಭೂಮಿ ಕಣ್ಣೆಸೆದಿರುತಿಹುದು ||
 ಭೂರಮೆಯುಟ್ಟುಲ್ಲದಿಟ್ಟು ದುಕ್ಕೂಲದ || ಸೀರೆಗಳಂತೆ ಕಣ್ಣೊಳಿಪ ||
 ಭೂರಿನದಿಗಳಾಕರ್ಣಾಟಭೂಮಿಯೊ | ಳೋರಂತೆ ಪರಿದೆಸೆದಿಹುದು ||
 ಶರಧಿಯನೊಲಿದವರ್ದಪ್ಪಲಾ ತೋರೆವೊ | ಳಿಂದೆ ಸೀಡಿದ ಕೈಗಳನಲು ||
 ಕರಮೆಸೆದಿರ್ಪುವು ಪರಿಕಾಳ್ಗಳ ನಾಡ | ಸಿರಿಯನದೇನಬಣ್ಣ ಪೆನು ||
 ಸುರಗಿ ಸಂಪಗೆ ಸುರಮೊನ್ನೆಗಳಲವುರ್ತು | ವರಸಿ ನಲವಿನಿಂದ ಪರಿವ ||
 ಪರಿಕಾಳ್ಗಳಾಪೊನಲಲ್ಲಿ ಕುಂಕುಮರಸ | ದಿವಿನಂತಿಹುದು ನೋಳ್ವರಿಗೆ ||
 ನಂದನದಂತೆ ನೋಳ್ವರ ಕಣ್ಣೊಳಿಗಾ | ನಂದವನಿರದೆ ಪುಟ್ಟಿಸುನ ||
 ಕುಂದದ ಫಲತೆಯಿಂದ ಮೆಚೆವೆ ವನ | ವೃಂದದಿಂದೆಸೆವುದಾಭೂಮಿ ||
 ನಾರಿಕೇಳಾವ್ರಸನಸ ಕದಳಿ ಖ | ಜಾರ ಚಂಪಕ ಚಂದನಗಳ ||
 ಆರಾಮದಿಂದ ರಂಜಿಸುತೀವುದದು ಕಣ್ಣೆ | ಪಾರಣೆಯನು ಪಾಂಥಜನದ ||
 ದೇವನದೀಪೂತ್ಯ ಕೋರ್ದರೆಯಿಂದದು | ದೇವಲೋಕವನೊಳಿಸುತ ||
 ಭೂವನಿತೆಯ ಧಾನ್ಯವಕ್ಷಯನಿಧಿಯಂ | ತಾಮಗಮಿಸೆದಿರುತಿಹುದು ||
 ಅಳಿಯಿಲ್ಲದಂಬುಜವಂಬುಜವಿಲ್ಲದ | ಕೊಳ ಕೊಳ ನಿಲ್ಲದಾರಾಮ ||
 ವಿಳಸಿತಾರಾಮವಿಲ್ಲದ ಕಾಲುರ್ಗಗಳ | ಳ್ಲಿಯೊಳೆಲ್ಲೆಲ್ಲೆ ನೋಡಿದರೂ ||
 ಪಲ್ಲವವಿಲ್ಲದ ಮೂವು ಮೂವಿಲ್ಲದ | ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ತಿಕ ||
 ಇಲ್ಲದ ವನ ವನವಿಲ್ಲದ ಭೋಗಿಗ | ಳಲ್ಲ ದೇಶದಡೆಯೊಳು || ೧೭ ||
 ನಡೆವಕ್ಕಿ ನುಡಿವಕ್ಕಿ ಪೊಳವಕ್ಕಿ ಪೊಣವಕ್ಕಿ ! ಪಡೆಯುವಕ್ಕಿ ಕೇಳಿಸುವ ||
 ಗೆಡೆವಕ್ಕಿ ಗರಿಗಣ್ಣಕ್ಕಿಗಳಾನೆಲ | ದೆಡೆಯ ಬನದೊಳಿರುತಿಹುದು || ೧೮ ||

ಅಲರ್ಧಂಬುಜದುರ್ವಲರ್ಧ ಚೆನ್ನೈಯಿಲ | ಕೊಳಗಳ ಶಾಲಿವನಗಳಾ ||
 ನೆಲೆವನೆಯಾಗಿಹುದೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೊಡಾ | ನೆಲನದನೇನ ಬಣ್ಣಿ ಪೆನು ||೯೪||
 ನಡೆವಂಚೆ ನುಡಿದರಗಿಳಿ ನಲಿದುಡು || ಬೆಡಗಿನ ನವಿಲು ಕೂಗಿಡುವ ||
 ಪಡಿಯರವಕ್ಕಿ ಮೊರೆವ ಪರಮಗಳದೆ | ಗಡಿಪುವು ಪಠಿಕರನಲ್ಲಿ ||೯೫||
 ಕಡಲುಗಳಾ ನಾಡ ಸಿರಿಯ ಸೊಬಗನೆಡೆ || ಬಿಡದೈತಂದುವಂಬಂತೆ ||
 ಕಡೆಗೋಡಿಗಳಿಂದ ಮುಜಿವ ಬಲ್ಲೆ ಷಿಗಳಾ ಪೊಡವೆಯೊಳ ಪೆದಿರುತಿಹುರು ||
 ಅಗೆವೊಯ್ಯ ಕಳಗೀಳ್ವ ಬೆದೆಯ ಬಿರ್ಚುವ ನೀರ | ಬಗೆಯುಖಿದೂಡುವ
 [ಸಸಿಯ ||

ತೆಗೆವ ನಡುವ ನಗೆಮೊಗದ ಪಾಮರಿಯರ | ಬಗೆ ಬೆಡಗಾಗಿಹುದಲ್ಲಿ ||
 ಕಟ್ಟೆಂಬ ನುಡಿ ಮುದಿಯೊಳಗಾಚ ರದ | ಬಟ್ಟೆಯೊಳಾ ಯೆಡೆಯೊಳು ||
 ಪುಟ್ಟಿಹುದಲ್ಲದೆ ನಾಡೊಳದನು ಬಾಯ | ಬಿಟ್ಟು ನುಡಿವರಲ್ಲಿ ||೧೦೦||
 ತೋರದುಋಬು ತೊಂಡೆವಾಯ್ದೆ ಷಿಮುಗುಳ್ಳಗೆ | ಮೇರೆಯುಖಿದ
 [ಮೆಲವಾತು ||

ಓರೆವೋಗದ ಜಾಣ್ಮೆ ಮೆರಯಲ್ಲಿಯ ಪೆಂಡಿ | ರೋರಂತೆಕಣ್ಣೆ ಸೆದಿಹರು ||
 ವೀರರಲ್ಲದೆ ಹಂದೆಗಳು ವಿತರಣಗಣ | ಶೂರರಲ್ಲದೆ ಲೋಭಿಗಳು ||
 ಸಾರಗುಣಗ್ರಾಹಿ ರಸಿಕರಲ್ಲದೆ ದುರ್ವಿ | ಕಾರಿಗಳಿಲ್ಲಾನೆದೊಳು ||೧೦೧||
 ಅಡುವೆರಲ್ಲನೈ ತವನಾಜೆರಂಗದೊ | ಕೂಡುವೆರಲ್ಲಿ ಷಿಮದನು ||
 ಕೂಡೆ ಕೊಡದರಿಲ್ಲನಾಡ ಮನುಜರ | ಗಾಡಿಯನೇನ ಬಣ್ಣಿ ಪೆನು ||

ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ.

ಬಹು ಪವಿತ್ರವಾದ ರಾಮಚರಿತವನ್ನು ಕೊಣ್ಣಾಡುವ ಗ್ರಂಥಗಳ
 ಉ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿವೆಯಷ್ಟೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿ
 ಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣವೇ ಮುಖ್ಯಾಧಾರವೆಂದು
 ಅನೇಕರು ಬಪ್ಪುವರು. ಆದರೆ ಜೈನಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳು ಈ ಮಾತ
 ನ್ನು ಅಷ್ಟು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಾಕೃತ,

ತಮಿಳು, ಕನ್ನಡ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವೆ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನಕವಿಗಳಿಂದ ವಿರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪಂಪರಾಮಾಯಣ, ಕುಮುದೇಂದುರಾಮಾಯಣ, ಇವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಾಮಚರಿತಗಳು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮುಂತಾದವರು ಜೈನರೆಂದೂ, ಅವರು ಜನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿ ಅವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡಿಸಿ ಯಶೋವಂತರಾದರೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ 'ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ' ದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವಭಕ್ತನೆಂಬವನು ಭರತನಿಗೆ ಮೊದಲು 'ರಾಮಾಯಣದ' ಕಥೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನೆಂದೂ, ತರುವಾಯ ಅದನ್ನು ಗೌತಮಗುಣಧರನು ಮಗಧದೇಶಾಧಿಪತಿಗೆ ಹೇಳಿದನೆಂದೂ ಬರೆದಿದೆ. ಹೀಗೆ ಗುಣಧರಸಂಪರೆಯಿಂದ ವಿಶದವಾಗಿದ್ದ ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಆಚಾರ್ಯನಾದ ಮಾಘನಂದಿ ಮುನಿಯ 'ಕೃಪೆಯಿಂದ ಕುಮುದೇಂದುಕವಿಯು ತಿಳಿದು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ತಾನು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ಜೈನಕವಿಯಾದ ಕುಮುದೇಂದುವು ಪದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವನಾದಕಾರಣ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ 'ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ' ಎಂದು ಹೆಸರು, ಈತನ ರಸಭರಿತವಾದ ಕವಿತೆಯ ಪೌಢ್ರಮೆಗಾಗಿ 'ಪರವಾಹಿ ಗಿರಿವಜ್ರ' (ಶತ್ರುವಾದಿಗಳೆಂಬ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಬಂಡಿಸುವ ವಜ್ರದಂತೆ ಇರುವವನು), 'ಕವಿರಾಜ ಶಿಖಾಮಣಿ' (ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠ ರಿಗೆಲ್ಲ ಶಿಖಾಮಣಿಯಂತಿರುವವನು) ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಈತನಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈತನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಇದು ಪದ್ಯದಿಕಾವ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ರಗಳವೃತ್ತದ ಪದ್ಯಗಳೂ ಕಾಣುವುವು. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಮಾದಿರಿಗಾಗಿ ಮಂದಾನಿಲರಗಳಗೂ, ಕುಸುಮ ಪಟ್ಟದಿಗೂ, ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಪಟ್ಟದಿಗೂ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಆಯಾ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ರಗಳೆ.

ಮಂದಾಸಿಲ ರಗಳೆ.

೧೦. ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹ.

ಅಂತಾಗಳೆ ರಘುರಾಮಂ ಸಭೆಯಿಂ |

ಸಂತತಸಕಲ-ಭರಣಪ್ರಭೆಯಿಂ ||

ಅಮರೇಂದ್ರನ ಲೀಲೆಯನ್ನೇಳಿಸುತ್ತಂ |

ಕ್ರಮೇಣಕ್ರಮಮಂ ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಂ

||೧೦೬||

ತಳದಲಿ ರಜತಹಿರಣ್ಯ ತಳವ್ಯಸ್ತಿರೆ |

ನಳಸುಗ್ರೀವಪ್ರಮುಖಂ ಮುಪ್ಪಿರೆ ||

ಮುಂದದನುಪಮಾನಾಮದ ತೀರಂ |

ಬಂದೊಳಿವನುತ್ತಮದಿಂ ಪೀರಂ

||೧೦೭||

ತನ್ನೊಡನೆಪಿ ಬರಲ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ |

ನುನ್ನತಕೀರ್ತಿ ಪಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ ||

ನಿರ್ದಯದೊಳಿರಗದ ರಸಮರೆ ಪರೆ |

ದೊರವ್ಯಲಗಲ್ಲತರಹಾರ್ ಪರಸರೆ

||೧೦೮||

ಅಪರಮಿತಾನುಕಂಪ್ಯಾಂ ರಂಜಿಸೆ |

ತಪಸ್ವ್ಯತಿಯಂ ಪೂಗೊಡೆ ಭಂಜಿಸೆ ||

ಪನ್ನರಸಂ ಶಂಖಧ್ವನಿ ರಾಜಸೆ |

ಸನ್ನಿವರ ಪಟಿ ಪಲವುಂ ಬಾಜಿಸೆ

||೧೦೯||

ವಿಜಯಗತಾಕ ಗಗನದೊಳೆ ಮುಖಿಯೆ |

ಗಜಘಟಿ ಸತತಂ ಮದಮಂ ಕುಖಿಯೆ ||

ಜಲಧಿರಂಗದ ತೆಹದಿಂ ತುರಗಂ |

ಬಳಸೆ ಭಟಿ ಬರೆ ಪಾರದೆ ಸೆರಗಂ

||೧೧೦||

ಮಂಗಳಪಾಠಕರೊಲಿಮಲಿಯುತ್ತಿರೆ |

ಸಂಗೀತಂ ಕಿರಿಯೊಳ್ ನಲಿಯುತ್ತಿರೆ ||

ಕರಕಲಿತಾಯುಧೇವ್ರದ್ಯುತಿಗಳೆ |

ಪಿರಮಂ ಜಳಗಲು ನೀತಿಪ್ರಾಸ್ಥಂಗಳೆ

||೧೧೧||

ತುರಗಂಗಳ್ ಧೂಳಿಯನೊದವಿಸುತಿರೆ |
ಕರಿಮದಧಾರೆಗಳದ ಮೊಣಿಸುತಿರೆ ||
ಪಗಲಂ ದ್ವಿಗುಣಿಸೆ ಭೂಷಾದ್ಯುತಿಗಳ್ |
ಮುಗಿಲಂ ಮುಟ್ಟೆ ಧ್ವಜಸಂತತಿಗಳ್ ||೧೦೧||

ಕವಿಗಮಕಿಗಳ್ ಸುಭಾಷಿತಮೆಸೆದಿರೆ |
ಭುವನಂ ಸೇನಾಮಯಮೆನಿಸುತ್ತಿರೆ ||
ಬಂದು ಸುವೇಲಾಚಲಪರಿಸರದೊಳ್ |
ಸಂದ ಸುವೇಲಾನಾಮದ ಪುರದೊಳ್ ||೧೦೨||

ಪುದಿದ ದಿಶಾಬ್ಧಿ ಚಚರನೆಡೆಗಟ್ಟಲ್ |
ಮದಯುತನಳನಂತವನಂ ಕಟ್ಟಲ್ ||
ಭೃತ್ಯಂ ರಾಮಂಗಂಬುಧಿಯಾಗಲ್ |
ಪ್ರತ್ಯಧಿವಾಸಿಗಳುಣಿ ತಲೆವಾಗಲ್ ||೧೦೩||

ಬಿಡಿಸಿ ಪುರದ ಪರಿಸರದೊಳ್ ಬೀಡಂ |
ತಡೆಯದೆ ವರಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬೀಡಂ ||
ಬರಿಸೆ ಪ್ರಭಾಮಂಡಲಮೊದಲಾದರ |
ನುರುತರವಿದ್ಯಾಜನಿತವಿನೊದರ ||೧೦೪||

ಜಲಧಿಯ ಪೆಂಪಂ ನಡೆ ನೋಡುತ್ತಂ |
ನೆಲನಂ ನಿಜಭುಜಕಡೆಮೊಡುತ್ತಂ ||
ನಲವಿಂದಿದಂ ದಶರಥರಾಮಂ |
ಸುಲಲಿತದಿನಕರವೆಂಶಲಲಾಮಂ ||೧೦೫||

ದೀಕ್ಷಾಬೋಧೆ.

ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕೆ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೆ ಕೆರೆ
ಪದ್ಮರಸನೆಂಬ ಕವಿಯು ದೀಕ್ಷಾಬೋಧೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಈತನು
ಹೊಯ್ಸಳನಗರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ನರಸಿಂಹದೇವನೆಂಬ ಧೂರಣಿ ಮಂತ್ರ
ಯಾಗಿದ್ದನು. ತಿವೆಭಕ್ತನಾದ ಈತನು ಲಿಂಗವಂತರಲ್ಲ ಹೆಸರುಗೊಂಡ

ದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶೈವಾಗಮವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ರಗಳೆಯ ವೈತ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ವೈತ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಬರೆದಿದೆ. ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತೆಗೆದಿರುವ ವಿವಿಧ ನೀತಿಗಳು “ಲಲಿತರಗಳ” ಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿವೆ. ಇದೇ ವೈತ್ತಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಮೊದಲುಪಟ್ಟಿರುವ ‘ರಾಜಶೇಖರ ವಿಲಾಸ’ ಗ್ರಂಥದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದು.

‘ಉತ್ಸಾಹ ರಗಳ’ ಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ‘ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ’ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

೧೩. ವಿವಿಧ ನೀತಿಗಳು.

ಲಲಿತರಗಳ.

ಮುನ್ನು ನೀ ಚರಿಸುವನ್ಯಾಯಮಂ ಬಿಡಬೇಕು |

ಇನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಸಂಪನ್ನನಾಗಿರಬೇಕು ||

ದುಸ್ಸಂಗ ದುರ್ವಾಕ್ಯ ದುಶ್ಚರಿತ್ರಂಗಳಂ |

ದುಶ್ಶೀಲ ದುರ್ಭೋಧೆ ದುರ್ವ್ಯಸನ ಗುಣಗಳಂ

||೧೦೩||

ಬಿಡಬೇಕು ಬಿಡದಿರಲು ಬಿಡುಗವನ ಬುಧಸಂಗ |

ತೊಡರುಗು ಮಹಾದ್ರೋಹ ಕಡುಪಾತಕರ ಸಂಗ ||

ಅನ್ಯವೆಧುವನ್ಯಧನದಾಸೆಯಂ ಬಿಡಬೇಕು |

ತನ್ನ ಸತಿ ತನ್ನ ಧನದುನ್ನತಿಯೊಳಿರಬೇಕು

||೧೦೪||

ಗುರುವಿನ ಸಮಕ್ಷದೊಳು ಬಹುಭೀತಿಯಿರಬೇಕು |

ಗುರುವಿನಿದಿರಾಸನದೊಳಿರಲಂಜುತಿರಬೇಕು ||

ಇರದಿರಲು ಮೊಪಾತಕಂ ದೊರೆಕುಗಾತಂಗೆ |

ಪರಿಹರಿಸೆ ನಿಷ್ಕೃತಿಯದಿಲ್ಲವೆಫರೂಪಂಗೆ

||೧೦೫||

ಗುರುವಿನೊಳಗಪಹಾಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪರಂಗಳಂ |
 ಬೆರಳ ಚಟುಕಂ ಚರಣದೊಳ್ ವಿಹಾರಂಗಳಂ ||
 ಮಾಡಲಾಗದು ಶಿಷ್ಯ ಗುರುವಿನ ಸಮಕ್ಷದೊಳು |
 ಮಾಡಲೊಡನುನ್ನ ತಿಕೆಯಬಿಡಿದು ನೀತಿಯೊಳು ||೧೦೦||
 ಹುಸಿಯಟಮೆಟಂಗಳಂ ಗುರುವಿನೊಳಗುಸಿದವಂ |
 ಶಿಶುವಧೆಯಮಾಳ್ಪವನ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಪೋಪವಂ ||
 ಉತ್ಸಾಹ ಗುರುಭಕ್ತಿ ಯಚ್ಚ ಳಿಯದಿರಬೇಕು |
 ನಿಚ್ಚ ಳದ ನಿಷ್ಠೆ ದೃಢ ಕೆಚ್ಚು ಗೊಂಡಿರಬೇಕು ||೧೦೧||
 ನಿಯತಮೆಪ್ಪಾಚಾರಸಮಯ ತಾನಿರಬೇಕು |
 ನಯದ ವಾಕ್ಯಂ ಕರುಣೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಿರಬೇಕು ||
 ದಂಭವಾತ್ಸರ್ಯಗಳಿಗಿಂಬುಗೊಡದಿರಬೇಕು |
 ಇಂಬಾಗಿ ಗುರುವಿನೊಳು ನಂಬುಗೆಯನಿಡಬೇಕು ||೧೦೨||

ಷ ಟ್ಪ ದಿ .

ಶರಷಟ್ಟದಿ.

೧೪. ಸಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯಗಳು. (ದಾಸರ ಪದ*)

ಈಶನ ಕರುಣೆಯು |
 ನಾಶಿಸು ವಿನಯದಿ |
 ದಾಸನ ಹಾಗೆಯೆ ನೀ ಮನವೇ ||
 ಕ್ಲೇಶದ ವಿಧವಿಧ |
 ಪಾಶವೆ ಹರಿದು ವಿ |
 ಲಾಸದಿ ಸತ್ಯವೆ ತಿಳಿ ಮನವೇ ||೧೦೩||
 ಮೋಸದಿ ಜೀವಿಯ |
 ಘಾಸಿಯ ಗೈದುದು |
 ಕಾಶಿಗೆ ಹೋದರೆ ಹೋದೀತೇ ||

* ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ೨ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ.

ಧಾಸೆಯ ಕೊಟ್ಟು ನಿ |

ರಾಶೆಯ ಪಡಿಸಲು |

ಮೋಸವ ಮೂಡದೆ ಬಿಟ್ಟೀತೆ

||೧೦೪||

ಸತ್ಯದ ಧರ್ಮವೆ |

ನಿತ್ಯವು ಬೋಧಿಸೆ |

ತೊತ್ತಿನ ಮನಸಿಗೆ ಸೊಗಸಿತೇ ||

ತತ್ತ್ವದ ಸಾರವೆ |

ಚಿತ್ರದಿ ಪೇಳಲು |

ಕತ್ತೆಯ ಮನಸಿಗೆ ತಿಳಿದೀತೇ

||೧೦೫||

ನ್ಯಾಯವೆ ಬಿಟ್ಟು |

ನ್ಯಾಯವೆ ಪೇಳುವೆ |

ನಾಯಿಗೆ ನರಕವು ತಪ್ಪಿತೇ ||

ತಾಯನು ನಿಂದಿಸಿ |

ನೋಯಿಸುತ್ತಿರುವೆ |

ನ್ಯಾಯಿಗೆ ಸುಕೃತವು ದೊರಕಿತೇ

||೧೦೬||

ಬಾಯಿಯ ಕೊಬ್ಬು |

ನೋಯಲು ನುಡಿಸೆಗೆ |

ಗಾಯವು ತಾಗದೆ ಬಿಟ್ಟೀತೆ ||

ಮಾಯದ ಮನದೊಳೆ |

ಪಾಯವೆ ಗೈವೆಗೆ |

ಕಾಯದ ಕಪ್ಪವು ತಪ್ಪಿತೇ

||೧೦೭||

ಮುಪ್ಪಿನ ಷಡಕ್ಷರಿಯ ವಚನ.

ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ 'ಕೆಲವು ವಚನಗಳನ್ನು' ಷಡಕ್ಷರಿ ದೇವನೇಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ 'ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಷಡಕ್ಷರಿದೇವನೇ

ಬೇರೆ, ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಾದ ಪಡಕ್ಕರಿಯೇ ಬೇರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವುದು
 ಕ್ರೋಧಿಪುರ ಅಪ್ಪು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಲ್ಲದ ಇವನನ್ನು 'ವೈದ್ಯಪರಾಕರ' ಎಂ
 ಬಂತೆ 'ಮುಖ್ಯನ ಪಡಕ್ಕರೀ' ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಈತನ ಗ್ರಂಥದ
 ಬುಕ್ಕಣೆಯನ್ನೂ ಭಾವಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿಸೆ ಮಾಡುವಾಗ ಈತನು ಅಧು
 ನಿಕ ಕವಿಯೆಂದು ತೋರುವುದು; ಮತ್ತು ಕವಿತೆವುಳ್ಳ ಸಾಧಾರಣವಾ
 ಗಿದೆ. ಕುಸುಮ ಭೋಗಪಟ್ಟದಿಗಳ ಮೊದಲುಾಗಿ ಕಲವು ಪದ್ಯಗಳು
 ಈ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಕವಿಯ ನಿಜವಾದ
 ಹೆಸರೂ ಇವನ ಚರಿತ್ರವು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.

ಕುಸುಮ ಪಟ್ಟದಿ.

೧೫. ಪಾಪಿಯ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ.

ದ್ವೇಷಿಮಾಸವನು ನಾ |

ಭಾಷೆ ತಪ್ಪಿದವ ಸ |

ರೈಕನೊಳು ಸಲುಗೆ ನನಗೆಂತಪ್ಪುದು ||

ಘಾಸಿಯಾದೆನು ಭವದಿ |

ಯೋಸರಿಸಿ ಬೀಳ್ವನೆ |

ನ್ನೀಕನಂಘ್ರಿಗೆ ಕರುಣ ಬೇಡಿಕೊಂಬೆ

||೧೬||

ಉದ್ಧರಿಸುವರೆ ಕಾಣೆ |

ನಿದ್ದೆಸೆಯ ಕೆಡಿಸಿದನು |

ಹೊದ್ದರಿನ್ನೆನ್ನ ನಾಲ್ಕೆಸೆಯ ನಾನು ||

ಬಿದ್ದೆ ನಿನ್ನಯ ಪಾದ |

ಕುದ್ಧರಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸೈ |

ಯೊದ್ದೆನ್ನ ನೀ ನೂಕಿ ಬಿಡಬೇಡವೈ

||೧೭||

ನೀತಿಯುಖಿಯದೆ ನಾನು |

ಪಾತಕದ ನಡೆಯಲ್ಲಿ |

ಭೂತಳದೊಳಂ ನಡೆದೆ ಗತಿಯಾವುದು ||

ಓತು ಕರುಣಿಸಿ ನನ್ನ |
 ಪಾತಕಾಭ್ಯುಕ್ತೆ ಯುಂಯ್ಯಾ |
 ವಾತವಾಗಿದ್ದೆನ್ನ ರಕ್ಷಿಸಯ್ಯಾ

||೧೩೦||

ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ.

೧೬. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸೀತೆಯೊಡನೆ ವನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದುದು.

ನಡೆದು ಕೆಲವೆಡೆಯೊಳಂ |

ತಡೆದು ತಡೆದಲ್ಲಲ್ಲಿ |

ಯೆಡೆಯೆಡೆಯ ತರುಚಯಂಗಳ ತೋರುತ ||

ಅಡಿಗಡಿಗೆ ನಮಗಿನ್ನು |

ಏಡುವ ತಾವಾವುದೆಂ |

ನೊಡರಿಸಿದಳಲನವನಿಜೆ ರಾಮಗೆ

||೧೩೧||

ತೊಳಪ ಪಳುಕಿನ ಪಾದ |

ಶಿಲೆಯೊಳಗೆ ನಡೆಯುತಂ |

ಪಲಘುತರತವನತಾಪದೆ ಬಳಲುವ ||

ಸುಲಲಿತಲತಾಂಗಿ ಕೋ |

ಮೆಲೆ ಸೀತೆ ರಾಘವನ |

ಬಳವೆಯ ನೆಳಲಂತೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು

||೧೩೨||

ಕೆಲಕೆಲವೆಡೆಯೊಳು ಕೆ |

ನೈರನೊಲವಿದೆ ಕೆಂ |

ವಳಕೆ ಪಡೆಯಿಡುವಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀವರಂ ||

ಲಲಿತರಭಕ್ತಿಯಿಂ |

ನಲಿನಲಿದು ಪಸರಿಸುತಿ |

ರಬ ಸೀತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ನಡೆದಳು

||೧೩೩||

* ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ೧೫ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ.

ಎಸೆವೆ ಮುಖಶಶಿಸುಧಾ

ರಸವಿಸರಮೆಂಬಂತೆ |

ಪಸರಿಸುವೆ ಬೆಮರ ಬಿಂದುಗಳ ತಳದು ||

ನಸುಬಾಡಿದಂಗಲತೆ |

ಯಸದಳಂ ಸೊಗಸೆ ತ |

ನ್ನಸಿಯಳಂ ನೋಡುತುಂ ರಾಮ ನಡೆದಂ

||೧೩೪||

ಹಸಿವು ಬಳಲಿಕೆ ತೃಪ್ತಿಯ |

ದೇಸೆಯನಖಿಯೆ ನೀರ |

ದೇಸೆಯುಮೆಂ ನೆಲಲ ದೇಸೆಯಂ ನೋಡುತ ||

ಅಸುಗದಳರಿಂದ ವಿರ |

ಚಿಸುತ ಪಯನೀಯನುಂ |

ಮಿಸುಪ ಭಕ್ತಿಯೊಳು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಡೆವನು

||೧೩೫||

ತುಂಗಸಾರ್ಯತುರ್ಕವೆ |

ನಂಗಳ ಲತಾಮಂಟ |

ಪಂಗಳ ಸರಿತ್ಪರೋಪರ ಕೋಟಿಯ ||

ರಂಗಬ್ಬಿಶಾಲಕೂ |

ಟಂಗಳ ವಿಲಾಸದೆ ಮೆ |

ನಂಗೊಳಿಪ ಚಿತ್ರಕೂಟವೆ ಕಂಡರು

||೧೩೬||

ಆ ಗಿರಿಯ ಕೋಭಯಂ |

ರಾಗದಿಂ ನೋಡುತುಂ |

ಬೇಗದಿಂ ಬಲಕಿಕ್ಕಿ ಕಳದು ಬಂದು ||

ಶ್ರೀಗೆ ನೆಲೆಯೆನಿಸಿ ಚೆಲು |

ನಾಗದ್ ವಟವಿಟುಟ |

ಪೂಗಕ್ಕೆ ಬಂದರಂತಾಮೂವರು

||೧೩೭||

ಭೋಗ ಪಟ್ಟದಿ .

* ಮುಟ್ಟಿನ ಪಡಹ್ಹರಿಯ ನೆಚನ.

೧೭. ತಿರುಕನ ಸ್ವಪ್ನವು.

ತಿರುಕನೊರ್ವನೂರ ಮುಂದೆ |

ಮುಱುಕು ಧರ್ಮಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ |

ಯೋಗಿಗುತ್ತಲೊಂದು ಕನಸ ಕಂಡನೆಂತನೆ ||

ಪುರದ ರಾಜ ಸತ್ತನವಗೆ |

ವರಕುಮಾರರಿಲ್ಲದಿರಲು |

ಕರಿಯ ಕೈಗೆ ಕುಸುಮಮಾಲೆಯಿತ್ತು ಪುರದೊಳು ||೧೭೮||

ಬಿಡಲ ದಾರ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ |

ತೊಡರಿಸಲೈಯವರ ಪಟ್ಟ |

ದೊಡೆಯರನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲಿಗೆ ||

ಬಡನೆ ತನ್ನ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ |

ತೊಡರಿಸುವುದ ಕಂಡು ತಿರುಕ |

ಪೊದವಿಯಾಣ್ಣನೆಂದು ಮನದ ಹಿಗ್ಗು ತಿರ್ದನು ||೧೭೯||

ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಲವಗೆ ನೃಪರು |

ಕೊಟ್ಟರವರ ಕನ್ಯೆಯರನು |

ನಟ್ಟನವನು ರಾಜ್ಯವಾಳ್ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ||

ಭಟ್ಟನಿಗಳ ಕೂಡಿ ನಲ್ಲ |

ನಿಷ್ಕಸುಖದೊಳರಲಿಕವಗೆ |

ಹುಟ್ಟಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಾದುವಾಗಲೇ ||೧೮೦||

ಓಲಗದಲಿರುತ್ತ ತೊಡೆಯ |

ಮೇಲೆ ಮಕ್ಕಳಾಡುತ್ತಿರಲು |

ಲೀಲೆಯಿಂದ ಚಾತುರಂಗಬಲವ ನೋಡುತ್ತ ||

ಲೋಲನಾಗಿ ನುಡಿದನಿಸಿತು |

ಕೇಳು ಮಂತ್ರಿ ಸುತರುಗಳಿಗೆ |

ಬಾಲೆಯರನು ನೋಡಿ ಮದುವೆಮಾಡಬೇಕೆಲೈ ||೧೮೧||

* ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಪಿತ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ೨೦ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ.

ನೋಡಿ ಬನ್ನಿ ರೇನಲು ಜೀಯ |

ನೋಡಿ ಬಂದೆವೆನಲು ಜೀಗ |

ಮೊಡು ಮೆದುಮೆಂಟಸದೊಳು ಸಕಲಕಾರ್ಯವೆ ||

ಗಾಡವಾಗೆ ಸಂಭ್ರಮಗಳು |

ಮೊಡುತಿದ್ದ ಮೆದುಮೆಗಳನು |

ಕೂಡಿದಖಿಳರಾಯರುಗಳು ಮಂಚು ವಂದಿ

||೧೪೭||

ಧನದ ಮೆದವೆ ರಾಜ್ಯಮೆದವೆ |

ವಸಿತಿಸುತರ ನೋಡಿ ತಿರುಕ |

ಧನಿಕನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ||

ಅನಿತು ನೈಸರ ವಂಡು ಬಂದು !

ಮನೆಯ ಮುತ್ತಿದಂತೆಯಾಗೆ |

ಕನಸ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಹೆದರು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದನು

||೧೪೮||

ಮೆಚೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಗ್ಯವೆಲ್ಲ |

ವಾಳಿದುಡೊಯಿತೆನುತ ತಿರುಕ |

ಮರಳಿ ನಾಚಿ ಪೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಮರುಕನಂತೆಯೆ ||

ಧರೆಯ ಭೋಗವನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿ |

ಪರವೆ ಮೆಚಿತು ಕಡಲು ದೀಪ |

ಧರೆಯಭೋಗ ಕನಸಿನಂತ ಕೇಳು ಮನವಾ

||೧೪೯||

ರಾಮಾಭ್ಯುದಯಕಥೆ. ಕುಸುಮವಂಜರಿ.

(ಆನಂದ ರಾಮಾಯಣ.)

ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದವರು ಅನೇಕರುಂಟು. ಜೈನಮತ.ವಲಂಬಿಯಾದ ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ರಾಮಚರಿತಕ್ಕೆ 'ಪಂಪರಾಮಾಯಣ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ತೂರವಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟ ಬದು ಆ ಊರಿನ ನೃಪಿಯ

ದೇವರ ಭಕ್ತನಾದ 'ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ' ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಯು 'ತೊರವೆರಾಮಾಯಣ' ವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವನು. ಈಚೆಗೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮರಾಜನೆಂಬ ಮರದೂರು ಹೆಬ್ಬಾರು ಪಂಗಡದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಯು 'ರಾಮಾಭ್ಯುದಯ ಕಥಾಕುಸುಮಮಂಜರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮ ಚರಿತವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಈ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ 'ಅನಂದ ರಾಮಾಯಣವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಕವಿಯು ಬೆಂಗಳೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್‌ಗೆ ಸೇರಿದ ಅನಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಾದಲಿ (ಸಹದೇವಪುರ) ಗ್ರಾಮದ ತಿಮ್ಮರಾಯಸ್ವಾಮಿಗೆ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೀಸಲಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಆತನು ಆ ಊರಿನ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ವೆಂಕಟೇಶಪ್ಪ. ಈ ಮನೆತನದವರು ಬೆಂಗಳೂರು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಅಗರದ ಗುಡಿಯ ಅರ್ಚಕರು ; ದೇವರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ತಿಮ್ಮರಾಜ ಕವಿಯು ೧೫ ವರ್ಷದ ಬಾಲಕನಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಸ್ವಾಮಿಯ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಕವಿತ್ವಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಕ್ರಮವಾದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಗುರು ಶಿಷ್ಯೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದವನಲ್ಲವಾದರೂ ಈತನು ಭಗವತ್ಕೃಪೆಯಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವು ಸ್ನಾನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶುಚಿಯಾದ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ ತನ್ನ ಕುಲದೈವವಾದ ತಿಮ್ಮರಾಯಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಭಜಿಸಲು ಈತನಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಪೇಕ್ಷಬಂದಂತೆ ಬಂದು ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯು ತಲೆದೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಮೆಹಿಮೆಯಿಂದ ಪದ್ಯಗಳು ಈತನ ವದನಾರವಿಂದದದೇಸೆಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಈತನ ಸಂಬಂಧಿಯೊಬ್ಬನು ಕೂಡಲೆ ಬರೆದು ಗುರುತು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಭಾಮಿನೀವಟ್ಟದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಮೊದರಿಗಾಗಿ ವಿಭೀಷಣ ರಾವಣಾದಿ ಸಂವಾದವು ಇಲ್ಲಿ ಉದಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಭಾಮಿನೀಪಟ್ಟದಿ.

೧೮. ವಿಭೀಷಣ ರಾವಣಾದಿ ಸಂವಾದ.

ಕೇಳುತವರ ದುರುಕ್ತಿಗಳಿಗನು |

ಕೂಲಬಡದೆ ಮಹೋಗ್ರಕೋಪ ಭ |

ಡಾಳಿಸಲು ಮುರಿವಿಸೆ ಕುಣಿಕುಣದಾಡೆ ಕಣ್ಣಿಳಲಿ ||

ಕೀಲಿ ಕಿಡಿಕಿಡಿಮಸಗೆ ವಿಲಯದ |

ಕಾಲಭೈರವನಂತೆ ಸುತ್ತಿನ |

ಖೂಳದನುಜರಿಗಾ ವಿಭೀಷಣದೇವನಿಂತಂದ

||೧೪೫||

ಹೋಹೊ ಗಜಬಜಿದೇಕೆ ಮೂಮಾ |

ಸಾಹಸಿಗಳಹುದುದು ಬಲ್ಲೆ ವು |

ಬೇಡುಕಪಿ ತಾನೊಂದು ಬಂದೀಪುರವನನಲಂಗೆ ||

ಅಹುತಿಯನಿತ್ತುರುಹಿ ದನುಜಸ |

ಮೂಹಗಳ ಕೊಲುವಾಗ ನಿಮ್ಮಯ |

ಬಾಹುಬಲವೇನಾಯ್ತು ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲ ನಿಮಗೆಂದ

||೧೪೬||

ಮನುಜರಾದೊಡೆ ರಾಕ್ಷಸರ ವಧೆ |

ಗೆನುತ ಬಹರೇ ಕಾಡಕಪಿಗಳು |

ಜನಪರಾಘ್ನಾಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕೆ ತನುವ ತೆತ್ತಿ ಹರೆ || !

ವನಸಿಧಿಯ ಲಂಘಿಸುವ ಸಾಹಸ |

ಹನುಮಗೆಲ್ಲಿಯದೆಂಬ ಘನಯೋ |

ಕನೆಯ ತಿಳಿಯದ ದುರುಳರಾಟಕೆ ಸಿಲುಕಬೇಡೆಂದ

||೧೪೭||

ತರಣಿವಂಶಜ ಕೋಪದಲಿ ಸಾ |

ಗರವ ಪಾಂಟದ ಮುನ್ನಘನವಾ |

ನರಪತಾಕಿಸಿ ಮುಸುಕಿ ಲಂಕೆಯ ಕೊಳ್ಳದಿಹಮುನ್ನ ||

ಕರಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂಬು ರಾತ್ರಿ |

ಚರರ ಮಳಚದ ಮುನ್ನ ನೀತಾ |

ತರುಣಿಯನು ರಘುನಾಥಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಬದುಕಬಹುದೆಂದ

||೧೪೮||

ಬಿದ್ದು ಮರಣದ ಕನಸು ಕಣ್ಣವ |

ರೆದ್ದು ಕುಳಿತಂದದಲಿ ವೈರ್ಥವ |

ಸುದ್ದಿ ಗಳನುಳಿದನಕುಲೇಂದ್ರನ ಪಾವಪದುಮೆಗಳ ||

ಹೊದ್ದಿ ನೀತೆಯನೊಪ್ಪಿಸಿಯೆ ನಾ |

ವಿದ್ದ ಸಕಲವೆ ರಸಿ ಸುಖದಲಿ |

ಬಿದ್ದು ಬದುಕುವುದುಚಿತ ಸಿನ್ನೊಳು ತಿಳಿದು ನೋಡೆಂದ

||೧೪೯||

ಪೇಳಲೇನಸುರೇಂದ್ರ ನಿನ್ನಯ |

ಮೌಳಿಗೊಡ್ಡಿದ ಸಿತಿಲು ಹಸ್ತವ |

ಕಾಳಪನ್ನಗೆ ಕಂಠಬದ ಮೆಹೋಗ್ರಯನುಪಾಶ ||

ಬಾಲಕಿಯ ರೂಪದಲಿ ಬಂದಿಹ |

ಕಾಲಮೃತ್ಯುಕಣಾ ಮಹಿಸುತೆ |

ಧೂಳಿಗಯ್ಯದೆ ಬಿಡಳು ರಾಕ್ಷಸಕುಲವೆ ಕೇಳೆಂದ

||೧೫೦||

ವಿಗ್ರಹಕೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ರಘುವೀ |

ರಾಗ್ರಗಣ್ಯನು ನಿಂದೊಡವನ ಶ |

ರಾಗ್ರದಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಗಿರಿದರಾರು ತ್ರಿಭುವನದಿ ||

ಉಗ್ರಕಮಲಭವಾದಿದೇವ ಸ |

ಮಗ್ರಮಂ ಮರವುಗಲು ಬಿಡಮ ಪ |

ರಿಗ್ರಹಿಸಿನ್ನಾವನುಂಟಸುರೇಂದ್ರ ಕೇಳೆಂದ

||೧೫೧||

ಈ ಮದಾಂಧಸುರೇಂದ್ರಜಿತು ಮ |

ತ್ತೀಮಹೋದರನೀಸುಪಾರ್ಶ್ವಕ |

ನೀಮನುಜರಿಪುವೀಪ್ರಹಸ್ತ ಪ್ರಮುಖನಾಯಕರು ||

ರಾಮನಂಬಿನ ಗಜಿಯ ಗಾಳಿಯ |

ನೀಮೆಯೊಳಗಿರಲಮ್ಮೊರಿದು ನಿಜ |

ಭ್ರಾಮಕರ ನುಡಿಗೇಳಿ ಕೆಡಬೇಡೆಂದ ತ್ಯೂನುಡಿದು

||೧೫೨||

ಸುರಪಜಿತು ಕೇಳೊಗಿ ವೊರೆಯುಗಿ |

ಮರಗನಂತುರಿದೆದ್ದು ನರವಾ |

ನರರ ಬಲುದಂ ಪೊಗಟ್ಟು ನಮ್ಮನು ಜಖಿದ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ||

ಕಿಣಿಯ ತಂದೆಯೆನುತ್ತ ತಾಳಿದೊ |
ಡಖಿಯೆ ಪರನಾದೊಡೆಯು ಜಿಹ್ವೆಯ ||

ಕೊಣಿವೆ ನೀಪರಿಹಾಸ್ಯವಚನವೆ ನುಡಿಯಬೇಡೆಂದ

||೧೫೩||

ಪಿಡಿದೆನಿಂದ್ರನ ತೊಡೆದನನನ |

ಬಡಿದೆ ಶಮನನ ಜಡಿದೆ ನಿರುತಿಯ |

ಕಡಿದೆವರುಣಮರುತ್ಯುಬೇರೇಶಾನ ಮುಖ್ಯರನು ||

ಮೃಡನ ವರಗಳ ಪಡೆದ ಕಡುಗಲಿ |

ಯೊಡನೆ ಕೋಡಗಪಡೆಯ ಮನುಜರ |

ಸಡಗರವ ನೀನೆಂತು ಪೊಗಣುದೆಯೆನುತ ಗರ್ಜಿಸಿದ

||೧೫೪||

ಕುಲವಿನಾಶಕ ಕೇಳಲೆವೊ ನೀ |

ಗಲಿದ ದಿಗುಪಾಲಕರು ರಘುಕುಲ |

ತಿಲಕನಡಿದವರೆಯ ಸೇವಕರೆಂಬುದಖಿಯೆಯಲಾ ||

ಸುಲಭವೇ ಮೃಗರಾಜನೊಡನ |

ಗ್ಗಲಿಕೆ ಬಡಜಂಬುಕಕೆ ಸಾರೆಂ |

ದಲಘಮತಿ ಹರಿಶರಣನುಡಿದನು ದನುಜನಲ್ಲಭಗೆ

||೧೫೫||

ಘಡಿಘಡಿಸುತಸುರೇಂದ್ರನನುಜನ |

ಬಿಡೆಯದಿಂದೀಕ್ಷಿಸದೆ ಎಲವೋ |

ಕಡುಗಲಿಗನೇ ರಾಮನವನೇ ನನ್ನ ಕೊಲುವವನು ||

ಘಡಘಡೆನುತಾರ್ಭಟಿಸಿ ಕಡುಗನ |

ಜಡಿದು ಗದ್ದುಗೆಯಿಳಿದು ಪಾದದ |

ತೊಡರು ಝಣರೆನಲೊಸದು ಕೆಡಹಿದನವನಿ ಕಂಪಿಸಲು

||೧೫೬||

ಅನಿತಜೊಳ ಶಮುಖನು ಸಿಜಸೂತಿ |

ವನಿಗುಸುರಿದನು ತನ್ನ ದೇಹದಿ |

ಜನಿಸಿದತಿರುಜೆ ತನ್ನನೇ ಕೊಲುವಂತೆ ಮತ್ತರನ ||

ನೆಂದಸೀತನ ಮೊಗವನೋಡುವು |

ದನುಚಿತವು ಪೊಪಮಡಿಸು ಶೀಘ್ರದೊ |

ಳಿನಲು ಕರಪಡಿದತ್ತಿ ನಗರದೊಳಿರದೆ ಪ್ರೋಗಿಂದ

||೧೫೭||

ದನುಜವೆಲ್ಲಭನೆಡಿಗಳಿಗೆ ವಂ |

ದನೆಯ ರಚಿಸಿ ವಿಭೀಷಣನು ಮೇ |

ಣನಲಹರಸಂಪಾತಿನೀಳಾಹ್ವಯದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ||

ಘನಮನೋವ್ಯಥೆಯುಕ್ಕು ತಿರಲಾ |

ಸನವನೀಕ್ಷಿಸಿಯೆಬ್ಬಿಸಿದೆ ಮಿಗೆ |

ಕನಲಿ ಗದೆಯಂ ಜಡಿವುತಿರಲಿ ನುಡಿದನಾಗ್ರಹದಿ

||೧೫೮||

ಎಲೆದುರಾತ್ಮಕ ನಿನ್ನ ದುರ್ಗವೆ |

ಬಳಸಿ ಕಪಿಬಲ ಮುತ್ತಿ ತಮ್ಮೆ |

ಗ್ಗಳಿಕೆಯಲಿ ತವ ಪ್ರತಮಿತ್ರ ಸಗೋತ್ರ ಬಾಂಧವರ ||

ಲಲನೆಯರ ನೆಳವಾಗ ರಘುಕುಲ |

ತಿಲಕನಂಬಿನ ಕೋಟಿ ನಿನ್ನಯ |

ತಲೆಗಳಂತಣುವಾಗ ನೆನೆಯೆಂದೆನುತೆ ತಿರುಗಿದನು

||೧೫೯||

ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ.

ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಚಾಮರಸ ನೆಂಬ ಲಿಂಗವಂತ ಕವಿಯು ರಚಿಸಿದನು. ಈ ಕವಿಯು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೌಂಂಡಿದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿ ೧೪೫೧-೧೪೬೫ರ ವರೆಗೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೌಢ ರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಾಮರಸ ಕವಿಯು ಆಸೆ ನ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಆ ಧೂರಯು ತಾನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದ ಲಿಂಗವಂತರ ಮತವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಪಡಿಸಲು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಿಂದ ಸುಮಾರು ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಮಾತನಾಡತಕ್ಕ ಮುಖ್ಯಮುಖ್ಯ ದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿತವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಆದಕಾರಣ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯು ಪಿಡುಪರ್ತಿ ಸೋಮಯ್ಯನ ಮೂಲಕ ತೆನುಗು ಭಾಷೆಗೂ, ಶಿವಪ್ರಕಾಶದೇಶಿಕನೆಂಬ ಅರವು ಕವಿಯ ಮೂಲಕ ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗೂ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುಲಿಂಗನೆಂಬ ಶಿವಭಕ್ತನೇ ಕಥಾನಾಯಕನು ಈತನಿಗೆ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಪ್ರಭುದೇವ, ಗುಡೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಈ ಹೆಸರುಗಳೂ ಉಂಟು. ನಿರಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಸುಷ್ಣೋನಿ ಇವರೇ ಇವನಿಗೆ ತಾಯಿತಂದೆಗಳು. ಶಿವನ ಗುಣನಾಥನೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಭುಲಿಂಗನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಇವನ ಪೃರಾಗ್ಯಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ತನ್ನ ತಾಮಸ ಗುಣವನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶೋಧಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಗಿ, ಆ ಗುಣವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬೆಳವಾಡದೇ ಶವೆಂದು (ಈಗಿನ ಶಿವಮೊಗ್ಗಾ ಡಿಷ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನ ಅನೇಕ ಭಾಗ) ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ನೀಮೆಯ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಬನವಾಸಿಪುರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಮಕಾರಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಅವನ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯಾದ ಮೋಹಿನೀದೇವಿ ಇವರಿಗೆ ಮಗಳಾಗಿ, 'ಮಾಯೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಜನಿಸಿತು. ಗ್ರಂಥದ ಮೊದರಿಗಾಗಿ ಈ 'ಮಾಯಾದೇವಿಯ ಬಾಲ್ಯವರ್ಣನೆ' ಯ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ದರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ.

೧೯. ಮಾಯಾದೇವಿಯ ಬಾಲ್ಯವರ್ಣನೆ.

ಭೂಮಿ ನೀನಿಷ್ಟ ದಿ .

ಅದಜಿಹೋ ವನೀಕಾಂತೆಗೊಪ್ಪುವೆ |

ವದನವೋ ಶೃಂಗಾರಸಾರದ |

ಸದನವೋ ಸೊಬಗಿನ ಸುಮಾನದ ಸುಖದ ನೆಲವೀಡೋ ||

ಸುದತಿರತ್ನಗಳೂಗುವ ಚೆಲುವಂ |

ಬುಧಿಯೊ ಪೋನೆ ಸಕಲಸಂರಂ |

ಭವಲಿ ಸೊಗಸಿದುದಲ್ಲಿ ಬನವಸೆಯೆಂಬ ಪಟ್ಟಣವು

||೧೬೦||

ಅಸಕಾಲದಲಾದಡೆಯು ಫಲ |

ವೀವೃತ್ತಿಹ ಫಲತೆಹದ ನೇಪಿಲು |

ಮಾವು ದಾಡಿಮೆ ತೆಂಗು ನಾರಂಗಾದಿ ತರುಲತಯ ||

ತೀವಿ ಚರಿಸುವ ಶುಕಪಿಕೃಭ್ರಮ |

ರಾವಳಿಯ ನಾನಾವಿಧದ ಶೋ |

ಭಾವವೆವೆ ತಾನಾದುದಾ ಬನವಸೆಯಲುದ್ಯಾನ

|| ೧೬೦ ||

ಕೇರಿಕೇರಿಯ ತಳಿವಿಡಿದ ಗುಡಿ |

ತೋರಣಂಗಳ ಸರಿಮಳಿಸುತಿದ |

ಸಾರಣೆಯ ಕಾರಣೆಯ ಗಂಧೋದಕದ ಚಳಿಯುಗಳ

ಸೌರಭವ ಪೂವಲಿಗಳಲಿ ಶೃಂಗ ||

ಗಾರಿಸಿದ ಬೀದಿಗಳ ಸೊಬಗಿನ |

ಸಾರದಲಿ ಸಮಸಿದುದುತಿಸಂರಂಭ ಬನವಸೆಯ

|| ೧೬೧ ||

ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಮ ಪುರಾಣವೆ |

ನೋಡುವ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಬಳ ರೋಳು |

ಕಾದಿ ಗೆಲಿದತಿಬಳರ ಕೈವಾರಿಸುವ ದನಿಯಿಂದ ||

ಬೀದಿಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಗಡವಿ |

ರೋಧಮದಗಜತತಿಯ ಬೃಂಹಿತ |

ನಾದದಲಿ ಕಳಕಳತೆವೆತ್ತಿದುದಾಗಳಪುರವು

|| ೧೬೨ ||

ನುಡಿದು ಜಾಣರು ಸಕಲಬುಧ್ಧಿಯ |

ನಡೆದು ಜಾಣರು ನಿಖಿಲರೀತಿಯ |

ಕೊಡಲು ಜಾಣರು ಕುಂದವಂತಿರಲರ್ಥಿಗರ್ಥವನು ||

ಪೊಡವಿಗಮ ಪೊಸತೆಂಬ ಜನಸದ |

ವಿಡಿದು ಕಿಕ್ಕಿಟಿದಿರುವ ಬನವಸೆ |

ಗೊಡೆಯನಾಗಿರುತಿರ್ದನೈ ಮಮಕಾರಭೂಪಾಲ

|| ೧೬೩ ||

ಆರು ಬಣಿ ಸಬಲ್ಲರಾ ಮಮ |

ಕಾರನೃಪನ ಮಹಾಪ್ರತಾಪದ |

ಶೂರತೆಯ ಸಾಹಸವ ನಾನುಸಕಲಗುಣಗಣವೆ ||

ಧಾರಣೆಯುಪ್ರತಿಮೆನಾಗಿಯು |

ದಾರತೆಯಲಿರುತಿರ್ಪನಾತಗೆ |

ನಾರಿಯಾಗಿಹಗೂಬು ಮೊಸಿನಿ ಮೋಹಿನಿದೇವಿ

|| ೧೬೪ ||

ಭಾವಿಸಲು ಮಮಕಾರವೋಹಿನಿ |
 ದೇವಿಯರ ಬಸಿಣ್ಣಿನಲಿ ವರರಾ |
 ಜೀವಲೋಚನ ರಚಿತರಂಜನೆ ಸಕಲಸಂಪನ್ನ ||
 ದೇವದಾನವಮಾನವರುಗಳ |
 ತಾವಣಿಯ ದನವಾಗಿ ಕಟ್ಟುವ |
 ಭಾವೆ ಮೂಯಾದೇವ ಜನಿಸಿದಳಖಿಲವಿಭವವಲಿ

||೧೬೬||

ಹಲವುಕಾಲಕೆ ಹರಸಿ ಹೆತ್ತರು |
 ಲಲಿತಗಾತ್ರೆಯ ವಿಮಲನೇತ್ರೆಯ |
 ವಿಲಸಿತವಾ ಮೋಹನಪರಸಭರಿತಪಾತ್ರೆಯನು ||
 ಬಳಿಕ ಬುಧರಿಗೆ ಸಕಲರಿಗೆ ಹೊಂ |
 ಗಳನು ಭೂಷಣವೆಸ್ತು ರತ್ನವ |
 ನೊಲಿದು ದಾನವ ಮಾಡಿದನು ಮಮಕಾರಭೂಪಾಲ

||೧೬೭||

ಸಿಸುವೆ ನೋಡಿದ ಕಣ್ಗೆ ಮಾಯವೆ |
 ಮುಸುಕುವುದು ಮನಮುಚ್ಚುವುದು ಮೋ |
 ಹಿಸುವುದೀಪರಿ ಜನನಿಜನಕಾದ್ಯರುಗಳಲ್ಲರಿಗೆ ||
 ವಸುಮತೀಪತಿ ಬಳಿಕಲತಿಸಂ |
 ತಸದೊಳಾತ್ಮಜಿಗಟಿಳಿವಿಧವದಿ |
 ಪೆಸರಿನಿಟ್ಟನು ಮಾಯೆಯೆಂಬ ನವೀನನಾಮವನು

||೧೬೮||

ಉಲಿದ ಗೆಜ್ಜೆಯ ಕಾಲ ಕಡಗದ |
 ಘಲಿಘಲಿಸುವೆಂದುಗಯ ರತುನದ |
 ಉಲಿಯ ಸೂತ್ರವ ರ್ಗುಣರ್ಗುಣತ್ವಾರಿಸುವ ಕಂಕಣದ ||
 ಹುಲಿಯುಗುರ ಬಂದಿಯ ಸುಡಾಳದ |
 ಲೋಲೆವೆ ಮಾಗಾಯಿಗಳ ಹೊಳಸರ |
 ಳಲೆಯ ಮಿಸುಗುನ ಬಾಲದೊಡಿಗೆಯ ಮಾಯೆಗಿಕ್ಕಿದರು

||೧೬೯||

ಬೆಚ್ಚು ನೀರಣಿದಿಟ್ಟು ತೊಟ್ಟಲೊ |
 ಳೊಚ್ಚೆ ಟಗುದುಗುಲವಲಿ ತನುವನು |
 ಮುಚ್ಚೆ ಸೊಡರ್ವಕ್ಕಿನಲಿ ಬೊಟ್ಟಿಟ್ಟೊಲವಿನಲಿ ಹರಸಿ ||

ನಿಚ್ಛಾ ದಲಿ ತೂವಿಖಿದು ತೂಗುವೆ |

ನಚು ಮಚಿ ನ ದಾದಿಯರ್ಗಂ |

ಪಚ್ಚಾ ಸೀಯುತ ದೆಚ್ಚು ತಿರ್ದಳು ಮೋಹಿನೀದೇವಿ

|| ೧೨೦ ||

ಹಲಗೆಮಾಣಿಕದೊಟ್ಟಲಲಿ ಮೆ |

ಗ್ಗಲಲಿ ಮೆಲಗಿ ಸೀರೀಕ್ಷಿಸುತ ಮೂ ||

ಪೂಳವೆ ತನ್ನನೆ ಕಂಡು ನಲಿಯುತ ನಗುತ ಕೈದುಡುಕಿ ||

ಸೆಳೆದು ತೆಗೆದರೆ ಬಾರದಿರಲಾ |

ಸಲನಸೂದೆಯುತ ಕಾಲ ಗೆಜ್ಜೆಯ |

ಗಲುಕನಾಲಿಪ ಮೂಯೆ ಮೆಣಿದಳು ಬಾಲಲೀಲೆಯಲಿ

|| ೧೨೧ ||

ಬಪ್ಪೆ ಮಮಕಾರಾವನೀಪನ |

ನೂಪ್ಪು ಮೋಹಿನಿದೇವಿಯನು ಮೆ |

ತೊಪ್ಪು ತನ್ನನಾಡಿಸುವ ಕಳದಿಯರ ತಂಡವನು ||

ಹೆಪ್ಪು ಗೊಳಿಸುತ ಸುಖಮುಖವೆ ಹೊಣ |

ಹೊಪ್ಪುಸುತ ಸೆಣಿ ಬಾಲಲೀಯ |

ಸೊಪ್ಪು ಸೂರ್ಯ ಕೊಡುತಲಿರ್ದಳು ಮೂಯೆ ಮೋಹಿನಿಗೆ || ೧೨೨ ||

ಬೀಣುತಿರ್ದಳು ಮುದು ತನವನು |

ಹೇಣುತಿರ್ದಳು ಸಕಲಚಿಂತವನು |

ತೋಣುತಿರ್ದಳು ಜಗದ ಜಂಗುಳಿಗಾಡುವಂದವನು ||

ಸಾಣುತಿರ್ದಳು ಸಕಲಸೊಬಗನು |

ಮಾಣುತಿರ್ದಳು ದಿನದಿನಕೆ ಕಳ |

ಯೇಣುತಿರ್ದಳು ಮೂಯೆ ವಿವಿಧವಿಲಾಸಸೃಷ್ಟಿಯಲಿ

|| ೧೨೩ ||

ಹಿಡಿದುಕೊಂಡುಕೊಂಡುಯಲಿ ಬೆಂ |

ಬಿಡದೆ ಶಿಕ್ಷಣಾರ್ಥತನದಲಿ |

ಜಡಿದು ಝಂಕಿಸಿ ಮುದು ತನ ಮಿಗೆ ಮೂಯೆ ತನ್ನಂತೆ ||

ನಡೆಯ ಕಲಿಸಿದಳುಂಚೆವಿಂಡಿಗೆ |

ನುಡಿಯ ಕಲಿಸಿದಳರಗಿಗಗೆ ಸು |

ವಿಡಲು ಕಲಿಸಿದಳಾಕೆ ತನ್ನರಮನೆಯ ಕೋಗಿಲೆಗೆ

|| ೧೨೪ ||

ನಳ ಚರಿತ್ರೆ.

ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಳಮಹಾರಾಜನ ಪುಣ್ಯಚರಿತ್ರವನ್ನು ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳೂ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳೂ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಥೆಯು ಮಹಾಭಾರತ ಮುಂತಾದ ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಬ್ಬನಾದ ಕನಕದಾಸನು ನಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪಟ್ಟದೀಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕವಿಯು ಬೇರೂರಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಈತನು ರಚಿಸಿರುವ ಮೌಲ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಾದ ಮೋಹನತರಂಗಿಣಿ ಎಂಬ ಕೃಷ್ಣ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಳ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಕುಲದೈವವಾದ ಆದಿಕೇಶವ ಅಥವಾ ಚನ್ನಿಗರಾಯ ಋಷಿಯನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಕಾರಣ ಈತನು ವೈಷ್ಣವದಾಸನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅವೆ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಈತನು ವಾಸವಾಗಿ ದ್ದ ಊರು ಕಾಗಿನೆಲೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಮೋಹನತರಂಗಿಣೀ ಗ್ರಂಥವು ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ; ಮುಂದೆ ಪದ್ಯಗಳು ಉದ್ಭವವಾಗಿರುವ ನಳಚರಿತ್ರೆಯು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಬಂದು ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿಸಾರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿ.

೨೦. ನಳರಾಯನೂ ಕಾರ್ಕೋಟಕನೂ.

ಸೂಚನೆ || ಇಂದುವದನೆಯನಗಲಿ ತಾ ಮನ |

ನೊಂದು ಕಾರ್ಕೋಟಕನ ದೆಸೆಯಿಂ |

ಬಂದು ಹೊಕ್ಕನು ನಳನೃಪತಿ ಬುತುಪರ್ಣನಗರಿಯನು ||

ಕೇಳು ಕುಂತೀತನಯ ನಿಷಧನ್ಯ |

ಪಾಲನಿತ್ತಲು ಮೆಚಿದು ಮಲಗಿದ |

ಬಾಲೆಯನು ಬಿಟ್ಟಡವಿಯಲಿ ಪೊಣಮುಟ್ಟನಾಶ್ರಯವೆ ||

ಕಾಲವಾತನ ಕೀಳುಮಾಡಿತ್ತು |

ಶೂಲಪಾಣಿಯೆ ಬಲ್ಲ ಸಳಭೂ |

ಪಾಲಕನ ವಿಧಿಯೇನನುಂಜನು ಬಂದನಡವಿಯಲಿ

||೧೭೫||

ವನಿತೆ ಮಲಗಿಹಳೋ ಅಧೈರ್ಯದಿ |

ನೆನೆವಳೋ ದೈವವನು ಮನದಲಿ |

ಕನಸ ಕಂಡೇಳುವಳೊ ಕಾಣದೆ ಹಲವೆ ಹಂಬಲಿಸಿ ||

ಕನಲಿ ವಿಧಿಯನು ಬಯ್ಯಳೋ ಕಂ |

ಬನಿಯ ಸುರಿವಳೊ ಶೋಕದಲಿ ನಿಜ |

ತನುವ ಬಿಡುವಳೊ ಕಾಂತೆಯೆಂದಿಹಳನುತ ಬಿಸುಸುಯ್ಯ

||೧೭೬||

ಸುತರ ಪರರಡೆಗಿತ್ತು ನಂಬಿದ |

ಸತಿಯ ತಂದಡವಿಯಲಿ ಮಲಗಿಸಿ |

ಮತಿವಿಕಳನಾದೆನು ಪುರಾಕೃತಕರ್ಮಫಲವ್ಯಸೆ ||

ಕ್ಷತಿಯೊಳಾರುಣ್ಯೆನ್ನ ವೊಲು ಸಿಜ |

ಸತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದ ಬಾಹಿರರು ಎಂ |

ಪತಿಶಯದ ಶೋಕದಲಿ ನಡೆದನು ಶಿವಶಿವಾಯನುತ

||೧೭೭||

ಲೋಕದೊಳಗಗ್ಗಯ ಮಹಿಪರ |

ನೇಕರವರೊಳಗಾರನೊಲ್ಲದೆ |

ನೂಕಿ ತನ್ನ ನೆ ಬಲಿದು ಕೈಕೊಂಡಳು ಸರೋಜಮುಖಿ ||

ಆಕೆಯಗಲಿದ ಪಾತಕನು ತಾ |

ನೇಕೆ ಧರೆಯೊಳು ಶಿವಶಿವಾಯಂ |

ದಾಕಮಲಲೋಚನೆಗೆ ಮೆಣುಗಿದನರಸ ಕೇಳಂದ

||೧೭೮||

ಈಪರಿಯೊಳತಿಶೋಕದಿಂದ ಪ್ರ |

ಲಾಸಿಸುತಲಾನ್ವಪತಿ ಹೆಚ್ಚಿದ |

ತಾಪದಲಿ ಕಡುನೊಂದನು ಬಳಲಿದ ತನ್ನ ಮನದೊಳಗೆ ||

ಶ್ರೀಪತಿಯ ನೆನೆಯುತ್ತ ಹೃದಯದ |

ತಾಪದೊಳು ಬಹುತಿರಲು ಮುಂದೆ ಸ |

ಮಾಪದೊಳು ಹುತವಹನ ಮಹಿಮೆಯ ಕಣ್ಣಿನವನೀಶ

||೧೭೯||

ಬಿದಿರಮೆಳೆ ಧಗಧಗಿಸೆ ಘನಹೆ |

ಬ್ಬಿದಿರು ಛಟಛಟಯೆನಲು ಉರಿಯೊಳು |

ಕದಳಿಗಳು ಸಿಮಿಸಿಮಿಸಿ ತರುಗಳನುರುಹಿ ಮೆಳೆಗಳೊಳು ||

ಗದಗದಿಸೆ ಗುಹೆಗಳಲಿ ಮೈಗತತಿ |

ಬೆದಲು ಹಾಯ್ದು ವು ಪಕ್ಷಿಸಂಕುಲ |

ನುಡುರಿದು ವು ಗರಿಸಹಿತ ಬೆಂದಾವನವ ಮಧ್ಯವಲಿ

||೧೪೦||

ತೆಗೆದು ಹಾಯ್ದು ವು ಸಿಂಹಶಾರ್ದೂಲ |

ಲಗಳು ಕರಿಗಳ ಹಿಂಡು ನಾನಾ |

ಮೈಗಳಗಳಿಹಿತ ಬೆಂದು ಬಿದ್ದು ವು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲಿ ||

ಚಿಗಿದು ಹಾಯ್ದು ಒಗೆ ಗಂಡಭೇರಿರುಂ |

ಡಗಳು ಮೊದಲಾದವಳಿಗಳಮೈಗಳ |

ಕ್ಷಿಗಳು ಕೆಡೆದುವು ಕಿಚ್ಚಿ ನೊಳಗವೆನಿಸಿತ ಕೇಳೆಂದ

||೧೪೧||

ಪ್ರಳಯದಿನದಲಿ ಸುಳಿವೆ ಬಡಬಾ |

ನಲನ ಪರಿಯಿಂ ವನವೆ ಸುಡುತಲಿ |

ಸುಳಿಸುಳಿಯುತಾಹಾರಗೊಳುತಿರಲ್ಲ ದನಿಯಾಯ್ತು ||

ಸಿಲುಕಿದೆನು ಪಾವಕನೊಳೆನ್ನನು |

ಮೊಲಿದು ಹಾಸ್ಯ ಪಕುಲಿರೋಮಣಿ |

ಕಳೆದು ಬಿಡೆನ್ನೆ ಸತ್ಯತ ನಿನಗದುಬೆಂದುದಾ ನಿನದ

||೧೪೨||

ಆಗಲಾವನಿಗೇಳಿ ನೈಪತಿ ಸ |

ರಾಗದಿಂದಲೆ ಬಂದು ಹೊಕ್ಕನು |

ಕೂಗಿದವರಾರನುತ ಬರುತಿರೆ ಕಂಡನುರಗಸತಿ ||

ಹೋಗುತಿದೆಯೆನ್ನಸುವು ಸಲಹು ಪ |

ಡಾಗಮೆಜ್ಜ ನೈಪಾಲ ಎಸಲಾ |

ಭೋಗಿಯನು ಕಂಡರಸ ನೀನಾರೆಂದು ಜನಗೊಂಡ

||೧೪೩||

ಉರಗಪತಿ ಕಾಕೋಣಿಟನು ನಾ |

ನರಸಕೇಳೆ ಬನದೊಳಿರುತಿರೆ |

ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಬಂದೆನ್ನ ತಾಗಿದನೆಂದು ಪಾತಿಯಲಿ ||

ಕರೆದು ಕೊಟ್ಟೆನು ಶಾಪವೆನು ಸಂ ।

ಚರಿಸದಂಕಿರೆಯೆನಗೆಯಿದು ಪರಿ ।

ಹರವೆಂದಿಗೆ ಮುಸಿಸ ಕರುಣಿಪುದೆಂದೊಡಂತೆಂದ

||೧೪೪||

ಇರಲಿರಲು ಕಾಲಾಂತರಕೆ ಭೂ ।

ವೆರನು ನಳನೃಪನಿಲ್ಲಗೆಯ್ದು ವೆ ।

ಧರಣಿಪನ ಕರಕಮಲ ಸೋಂಕಲು ಶಾಪವಿದು ಬಳಕ ॥

ಪರಿಹರಿಸಿದನೆ ಮುಸಿಯ ವಚನದಿ ।

ಬರವೆ ಹಾರೈಸಿದನು ಬಂದೈ ।

ಕರುಣದಿಂದಗ್ನಿಯನು ಪರಿಹರಿಸೆಂದನುರಗಪತಿ

||೧೪೫||

ಕರುಣದಲಿ ನೃಪ ಭೀತಿಗೊಳ್ಳದೆ ।

ಯುರಗಪತಿಯನು ತಗೆಯುತ್ತನಲನ ।

ಉಲಯ ತಪ್ಪಿಸಿ ತಂದು ಸರಸಿಯ ತಡಿಯೊಳೆಸೆವಚರಿಸೆ ॥

ಕರವಿಡಿದು ಧರಣಿಪನ ಕಳೆ ದೊ ।

ಡುರವಣಿಸಿ ವಿಷವೇಳಿ ನೃಪತಿಯ ।

ಪರಮತೇಜದ ದೇಹ ಕೆಟ್ಟಿತು ವಿಕೃತರೂಪಾಗಿ

||೧೪೬||

ಅಡ್ಡ ಮೋರೆಂದು ಗಂಟುಮೂಗಿನ ।

ಜಡ್ಡ ದೇಹದ ಗುಜ್ಜು ಗೋರಲಿನ ।

ದೊಡ್ಡ ಕೈಕಾಲುಗಳ ಉದುರಿದ ರೋಮಮಾಸೆಗಳ ॥

ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಗೂನುಬೆನ್ನಿನ ।

ಗಿಡ್ಡ ರೂಪಿನ ಹುಳುಗಡ್ಡದ ।

ಹೆಡ್ಡನಾದ ಕುರುಹಿತನದಲಿ ನೃಪತಿ ವಿಷದಿಂದ

||೧೪೭||

ಮೂರನಾಕಾರದ ನೃಪಾಲಕ ।

ಕ್ರೂರರೂಪಾದನು ಪುರಾಕೃತ ।

ವಿಾಹಲಾರಗಳೆಂದು ನುಡಿದನು ತನ್ನ ಮನದೊಳಗೆ ॥

ತೋರವಾಣಿಕವೆಂದು ಪಿಡಿದರೆ ।

ಭೂರಿಕಂಠವಿದಾಯ್ತು ಹರಹರ ।

ಕ್ರೂರಜಂತುಗಳೊಡನೆ ಸಖತನ ಫಲಿಸಿತನಗೆಂದ

||೧೪೮||

ಮುನ್ನಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಫಲವಿದು |
 ಬೆನ್ನಬಿಡುವುದೆ ಉರಗಪತಿ ಕೇ |
 ಳನ್ನು ನೋಯಲದೇಕೆ ತಾನೇ ಪಾಪಿಯಾದೆನಲಾ ||
 ಪನ್ನಗಾರಿಧ್ವಜನ ಕೃಪೆ ತನ |
 ಗಿನ್ನು ತಪ್ಪಿದಬಳಿಕ ಲೋಕದೊ ||
 ಳನ್ನು ಸೈರಿಸಲಾರವೆಶವೆಂದನುತ ಮುಖಗಿದನು

||೧೪೯||

ಎಕೆ ನೃಪತಿ ವೃಥಾ ಮನೋವೃಥ |
 ಕಾಕ ಬಳಸಲು ಬೇಡ ನೀವೆ |
 ವೇಕಿಯೇ ಸಾಕಿನ್ನು ಸಿನಗುಪಕಾರವೆಂಜದಿರು |
 ಲೋಕ ನಿನ್ನನು ಕಾಣದಂತಿರ |
 ಬೇಕೆನುತಲೇಜಿಸಿದೆ ಗರಗವ |
 ನೇಕವೃಪಕಾರಂಗಳಾದವನುತ ಸಿನಗಂದ

||೧೫೦||

ಜನಪ ಕೇಳ್ಯ ಧರಗೆ ಬರುತುಪ |
 ಣನು ಮಹಾರಾಜೇಂದ್ರ ಗುಣನಿಧಿ |
 ಯಿನಕುಲಾಂಬುಧಿಚಂದ್ರನಾತನ ಪುರವೆಯೋರೈಯದು ||
 ನಿನಗೆ ಬದುದಹ್ನವ ಹೃದಯವಾ |
 ತನಲಿ ನೀನವಗಶ್ಯಹೃದಯವ |
 ನನುಗೊಳಿಸು ಸಾಕಿನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ ಹೋಗೆಂದ

||೧೫೧||

ಪೊಡವಿಸನನೋಲೈಸು ತುರಗವ |
 ಪಿಡಿದು ಬಾಹುಕಸಂಬ ನಾಮದಿ |
 ನಡೆಸು ರಥವನು ಹೀನವೈತ್ತಿಯದಲ್ಲ ಸಿನಗಿನ್ನು ||
 ಬಿಡದು ಮುನ್ನಿನ ರೂಪು ಬೇಕಾ |
 ದೊಡೆ ನೆನೆವುದಾಪಕ್ಷಿಗಳ ಹ |
 ಚ್ಚಡವನೀವುವು ಧರಿಸಲಡಗುವುದಿ ಕುರೂಪಿತನ ||

||೧೫೨||

ಪರಮೇಸತ್ಯಪ್ರತನ ಕೇಳೆ ಪು |
 ಪ್ಪ ಕನ ಗೆಲಿದುನ್ನತದ ರಾಜ್ಯವ |
 ಸಿರಿಸಹಿತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಳುವೆ ನಿನ್ನ ಸತಿಸಹಿತ ||

ವರವನಿತ್ತೆನು ಸಿನಗೆಯೆಂದುಪ |

ಚರಿಸಿ ಕಾಕೋಟಿಕನು ನಳನೃಪ |

ಗಣುದುತಾಕ್ಷಣ ಮೂಯವಾದನು ರಾಯ ಕೇಳೆಂದ

||೧೯೩||

ಹರಿವ ನದಿಗಳ ವನತಟಾಕವ |

ವರಕುಸುಮ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬನಗಳ |

ಪುರದ ಪ್ರಾಂತದೊಳಸೆವ ಕೆಂದಾವರೆಯ ಕೊಳಗಳನು ||

ಉರುತರದ ಮಂಟಪಗಳಿಂದುಜಿ |

ಮೆಜಿವ ರಾಜ್ಯವ ಕಳದು ಮುಂದಕೆ |

ಬರುತಯೋಧ್ಯಾಪುರವ ಕಂಡನು ನೃಪತಿ ಕೇಳೆಂದ

||೧೯೪||

ಬಂದು ಹೊಕ್ಕನು ಪುರವ ಮೆಜಿವತಿ |

ಚೆಂದವನು ನೆಜಿ ನೋಡೆ ಮನದೊಳ |

ಗಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದನು ಋತುಪರ್ಣನ ಮಹಾಸಿರಿಯ ||

ತಂದುದೇ ವಿಧಿ ತನ್ನ ಸಿಲ್ಲಿಗೆ |

ಮಂದಭಾಗ್ಯನು ತಾನೆನುತ ಮನ ?

ನೊಂದು ನೆನೆದನು ವರಪುರಾಧಿಪ ಚನ್ನ ಕೇಶವನ

||೧೯೫||

ಕನ್ನಡ ಭಾರತ.

ಕನ್ನಡಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ವೀಶೇಷವಾಗಿ ಮೊದಲು ಬರೆದು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದವರು ಜೈನರಷ್ಟೆ. ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ ಲಿಂಗವಂತಕ ವಿಗಳೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಗಳೂ ಅನೇಕವಾದ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯಾದ ನಾರಣಪ್ಪನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದನು. ಈತನು ಮೊದಲಿನ ಹತ್ತು ಪರ್ವಗಳನ್ನು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವನು. ಈತನಿಗೆ ಧಾರವಾಡದ ಸ್ವಾಮಿ ಕೋಡಿವಾಳ ಗ್ರಾಮದ ಗೌಡಿಕೆ ಇದ್ದಿತು. ಈತನ ಕುಲದೈವವು ಅದೇ ಡಿಟ್ಟ್ರಕ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ. ೧೫೦೮-

೧೫೩೦ ರ ವರೆಗೂ ವಿಜಯನಗರದ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣರಾಯನೆಂಬ ಧೋರೆಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಬರೆದದ್ದಾಗೆ ತೋರುವುದು. ನವರಸಾಂಕಾರಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಬಳ್ಳಿಯ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿಯೂ ಕನ್ನಡ ವಾಗ್ಭರಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಕೊಂಡಾಡುವರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು ಮುಖ್ಯಗ್ರಂಥವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿಯು ತನ್ನ ರಚನೆಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು “ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ” ನೆಂದು ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಶ್ರೀಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗೆ ಈತನು ಎರಡನೆಯವನಂತೆ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವ ಕಾರಣ ಈತನಿಗೂ ಆ ಬಿರುದು ಬಂದಿರಬಹುದು.

ಭಾಸುಸಿಪಟ್ಟು.

೨೧. ದ್ರಾಪದೀ ಸ್ವಯಂವರ.

ಸೂಚನೆ || ರಾಯಸಭೆ ನಗಲೈದಿ ಯಂತ್ರದ |
ದಾಯವನು ನೆಣಿ ಗೆಲಿದು ನಿರ್ಜರ |
ರಾಯನಂದನ ಕಾದಿ ಗೆಲಿದನು ಸಕಲಿಪುನೃಪರ ||

ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯಧರತ್ರೀ ,
ಪಾಲ ಪಾಂಚಾಲಿಯ ಮನೋರಥ |
ತಾಲೆಯಲಿ ಸಾರಿದರೆಲೈ ಸಭೆಯಲಿ ಮೆಹೀಸುರರ ||
ಏಳಿ ಭುಜಬಲವುಳ್ಳವರು ವಿ |
ಪ್ರಾಳಿಯಲಿ ಬಿಲುಪಡಿದು ಯಂತ್ರದಿ |
ಕೋಟುಗಳ ಕೇವಣಿಪುದೆಂದರು ಹೊಯ್ದು ಪಂಗುರವ ||೧೯೬||

ಎಂದು ಸಾರಿದ ದನಿಯನಾದ್ವಿಜ |
ಸೃಂದವಾಲಿಸಿ ನಮಗಿದೇಕರ |
ವಂದವಿದನೆಯ ತೊಡಕು ತೆಗೆ ನಾವಾರು ಧನುವಾರು ||

ಬಂದ ದಕ್ಷಿಣೆ ವೈಷ್ಣವೋಜನ |
 ದಿಂದ ತುಷ್ಕರು ನಾವು ನಮಗಿದ |
 ಐಿಂದ ಬಹ ದುಷ್ಕೀರ್ತಿ ಬರಲೆಂದುದು ಬುಧವ್ರಾತ

||೧೯೩||

ವೆಚನಶೂರರು ನಾವು ಪಾರ್ಥಿವ |
 ನಿಚಯವೇ ಭುಜಶೂರರನಿಬರ |
 ನಚಲಧನು ಭಂಗಿಸಿತು ನಮಗೀವಿದೈ ವೈದಿಕವೇ ||
 ಉಚಿತವಲ್ಲಿದು ನಮ್ಮ ಸಾಹಸ |
 ರಚನೆಯನು ನೋಡುವೊಡೆ ಪಂಡಿತ |
 ನಿಚಯವಿದಿರಲಿ ಸಿಲಲಿ ತೋಱುವೆನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಸ್ಮಯವ

||೧೯೪||

ಭರತದಲಿ ವೈದ್ಯದಲಿ ಕಾವ್ಯಸು |
 ವಿರಚಿತಾಲಂಕಾರದಲಿ ಗಜ |
 ತುರಗಲಕ್ಷಣದಲಿ ಸಮಾಹಿತಮಂತ್ರತಂತ್ರದಲಿ ||
 ಸರಸಕವಿತಾರಚನೆಯಲಿ ವಿ |
 ಸ್ತರದುಪನ್ಯಾಸದಲಿ ಭೂಪತಿ |
 ಕರೆಸಿ ನೋಡಲಿ ನಮ್ಮನೆಂದರು ದ್ವಿಜರು ತಮತಮಗೆ

||೧೯೫||

ಆಲ್ಲದಿದರೆ ಸೋದಿಸಿದ ತನಿ |
 ಬೆಲ್ಲವಿಕ್ಕಿದ ದೂರಿಗೆಯ ಮೆದೆ |
 ಯಲ್ಲಿ ಪರಡಿಯ ಸೇವಿಗೆಯ ಪರಿಪರಿಯ ಪಾಯಸದ ||
 ಪುಲ್ಲಿಗೆಯ ತತ್ಸವಿಯ ಮಂಡಿಗೆ |
 ಯಲ್ಲಿ ನವೆಫಲಿತಸೂಪದಂಶಕ |
 ದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಿ ನಮ್ಮನೆಂದುದು ಧೂರ್ತವಟುನಿಕರ

||೨೦೦||

ರಸದ ಹೊರಲೇಪದಲಿ ಮದುಗದ |
 ಮಿಸುನಿಯಂತಿರೆ ಜೀವಭಾವ ||
 ಪ್ರಸರದೊಳಗವಲಂಬಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನಂದದಲಿ |
 ಎಸೆವ ವಿಪ್ರಾಕಾರದಲಿ ರಂ |
 ಜಿಸುವ ಭೂಪತಿ ತತ್ಪ್ರಭಾಸ |
 ದ್ವಿಸರಮಧ್ಯದೊಳ್ದುರ್ ಕೇಳದನೀ ಮಹಾಧ್ವನಿಯ

||೨೦೧||

ನೋಡಿದನು ತಮ್ಮನನು ಸನ್ನೆಯ |
 ಮಾಡಿದೊಡೆ ಕೈಕೊಂಡನವನಿಪ |
 ಗೂಡಿ ಕುಂತಿಗೆ ಭೀಮಸೇನಂಗೆಹಗಿ ಮನದೊಳಗೆ ||
 ಕೂಡೆ ಕುಳ್ಳಿದ್ಬಲವಿಪ್ರರ |
 ನೋಡಿಮೆಲ್ಲನೆ ಧೋತ್ರ ದರ್ಭೆಯ |
 ಗೂಡ ಸಂವರಿಸುತ್ತ ಸಭೆಯಿಂದೆದ್ದ ನಾ ಪಾರ್ಥ || ೨೦೦ ||

ಏನು ಸಿದ್ಧಿಯುಪಾಧ್ಯರೆದ್ದಿರಿ |
 ದೇನು ಧನುವಿಂಗಲ್ಲಲೇ ತಾ |
 ನೇನು ಮನದಂಘವಣೆ ಬಯಸಿದಿರೇನು ಕಾಪುನಿಯ ||
 ಪೈನತೇಯನ ವಿಗಡಿಸಿದ ವಿಪ |
 ವೇನು ಸದರವೊ ಹಾವಡಿಗರಿಗಿ |
 ದೇನು ನಿಮ್ಮತ್ತಾಹವೆಂದುದು ಧೂತವಟುಸಿಕರ || ೨೦೧ ||

ಮೆದುವೆ ಬೇಕೇ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ತೋ |
 ಮೆದಲೆ ಕನ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಾವಂ
 ಬುದು ನಿಜಾನ್ವಯವಿದ್ಯೆಯಲಿ ಕೊಡುವುದು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ||
 ಮೆದುವೆಯಹುದಿದು ಸೌಖ್ಯಪುಣ್ಯ |
 ಪ್ರದವು ಭೂದೇವರಿಗೆ ನೀಂ ನೆನೆ |
 ದುದು ಭಗೀರಥಯತ್ನವೆಂದುದು ಭೂಸುರವ್ರಾತ || ೨೦೨ ||

ನೀವು ಸೈರಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಕಾರು |
 ಣ್ಯಾವಲೋಕನಮುಂಟಲೇ ಸ |
 ದ್ಭಾವದಲಿ ನೀಂ ರಚಿಸಿದಾರೀರ್ವಾದಶಕ್ತಿಯಲಿ ||
 ನಾವು ವಿಜಯರು ಚಾಪಯಂತ್ರವಿ |
 ದಾವೆ ಘನವೆಂದರ್ಜಾನನ ಸಂ ||

ಭಾವನೆಗೀಕ್ತಿಗೆ ನಿಲ್ಲದವರೊಡಹಿದರು ತಮತಮಗೆ || ೨೦೩ ||
 ಕೆಲರು ಹೋಗದಿರೆಂದು ಜಹಿದರು |
 ಕೆಲರು ತಾನೇ ಬಲ್ಲನೆಂದರು |
 ಕೆಲರು ನುಡಿದರು ವಿಪ್ರಸಭಗಸಹಾಸ್ಯವೆಹುದೆಂದು ||

ಕೆಲರು ತಪ್ಪೇನೆಂದು ಕಳೆದರು |

ಕೆಲರು ಭದ್ರಾಕಾರನೀತಂ |

ಗಳುಕುವುದು ಧನು ಭಾಗ್ಯಮುಖನೆಂದುದು ಬುಧಸ್ತೋಮ ||೨೦೬||

ತೊಟ್ಟ ಹೊಸಯಜ್ಞೋ ಲಿಪವೀತದ |

ಮಟ್ಟ ನೊಸಲಿ ಕುಶೆಯ ಕರಡಿಗೆ |

ಕಟ್ಟೆಯಿರುಕಿದ ಕಕ್ಷೆ ಬೆರಳಲಿ ಮುಖದ ದರ್ಭೆಗಳ ||

ಉಟ್ಟ ಬಾಸರ ಬಳಲಗಚ್ಚೆಯ |

ಅಟ್ಟಹಾಸದ ಜನದ ನಗೆಗಳ |

ನಟ್ಟವಿಗನೋಸರಿಸಿ ಸಭೆಯಲಿ ಮೆಲ್ಲನೈತಂದ ||೨೦೭||

ಧನು ತನಗೆ ನೆಗದಲ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾ |

ಜಿನವೊ ಸಾಲಗ್ರಾಮದೇವರೊ ||

ವಿನುತ ತುಳಸಿಯೊ ಕುಶವೊ ದರ್ಭೆಯೊ ಸಮಿಧೆಗಳ ಹೊರೆಯೊ ||

ನೆನದ ತಿಲವೋ ಮಣಿದೊಪಾ |

ಸನದ ಕೊಳವಿಯೊ ಬಣಗುವಿಪ್ರನ |

ನನಹ ನೋಡಿರೆ ಘನವೆಲಾ ದ್ರೌಪದಿಯ ಸೌಭಾಗ್ಯ ||೨೦೮||

ಇತ್ತನೋಡೊ ತಾಯೆ ಹಾರುವ |

ರತ್ತ ಗಡ್ಡದುಪಾಧ ರನು ತಾ |

ವತ್ತುವೆರು ಗಡ ಧನುವ ನಿಸುವರು ಗಡ ತಿಮಿಂಗಿಲವೆ ||

ಹೊತ್ತುಗಳವೊಡೆ ಲೇಸು ಬಳಕಿ |

ನ್ನುತ್ತಮೆರಲಾ ವಿಪ್ರರೆನೆ ತಲೆ !

ಗುತ್ತಿನಾಚಿದಳುಂಗುಟದೊಳೊಂಕುತ ಮಹೀತನ ||೨೦೯||

ಅವನಿಸತಿ ಕೇಳಿತ್ತಲೀ ಪಾ |

ಧಿವರ ಪರಿಹಾಸವೆನು ಕಾಂತಾ |

ನಿವಹದಲಿ ನಿಬ್ಬರದ ನುಡಿಗಳ ನಾಮಹಿಸುರರ ||

ವಿವಿಧಕಟುಮಧುರೋಕ್ತಿವಿನ್ಯಾ |

ಸವನು ಕೇಳುತ ಮುಗುಳುನಗೆಯಲಿ |

ನನಮದದ್ವಿಪಗತಿಯ ಗುರುವಾಯಿಯಲಿ ನಡೆತಂದ ||೨೧೦||

ಹೊಯ್ದು ತಿರುವೆನು ಸೆಳೆದು ಕಿವಿವರೆ |

ಗೊಯ್ದು ನಿಂದು ಹದವಿಲ್ಲಲಾ ಬಲಃ |

ಹಾಯ್ದು ದಕಟಾ ಬಜಿದೆ ಹೆದರಿತು ಮೊಗಧಾದಿಗಳು ||

ಕಯ್ದೆ ಗೆದರಿದರೊಳಗೆ ಹೆಸರೆನ |

ಗೆಯ್ದ ಬೇಕೆಂದೈಸಲೇ ಎನು |

ತಯ್ದ ಬಾಣವ ಕೊಂಡು ಯಂತ್ರದ ಹೊಳವೆ ನೀಕ್ಷಿಸಿದ ||೨೦೧||

ತೂಗಿ ಕಿವಿವರೆಗುಗಿದು ಯಂತ್ರನ ||

ತಾಗಿಸಿದನಂಬಿನಲಿ ಪಾರ್ಥನ |

ಲಾಗುವೇಗವೆನಾರು ಬಲ್ಲರು ಯಂತ್ರಭೇದದಲಿ ||

ಜಾಗು ! ಧಣು ! ಧಣು ! ಪೂತು ! ಕಾರ್ಮುಕ |

ಯೋಗಸಿದ್ಧನೆ ! ಮೆರ್ಪುರೆ ! ಕೋದಂ |

ಡಾಗಮೆತ್ತಿಪುರಿಯೆಂದುದು ವಂದಿಸಂದೋಹ ||೨೦೨||

ಆಯೆನುತ ಬೊಬ್ಬಿ ರಿದು ವಿಪ್ರಸಿ |

ಕಾಯ ಕುಣಿದುದು ಕಮಲಮುಖ ಸಿ

ದರ್ಶಯದಲಿ ಸೇರಿದಳು ಹಾರುವೆಗೆನುತ ದರ್ಶದಲಿ ||

ಆಯುವತಿಜನಜಲಧಿ ಮೆಸಗಿತು |

ಬಾಯ ಮೌನದ ಬೆರಳ ಮೂಗಿನ |

ರಾಯರಿದ್ದರು ಬಿಗಿದ ಬೆಹಗಿನ ಹೊತ್ತು ಮಗುಡದಲಿ ||೨೦೩||

ಮೊಳಗಿದುವು ನಿಸ್ಸೌತತಿ ಹೆ |

ಕ್ಕಳದ ಪೆರ್ಚೆನೊಳ್ಳಲಿ ದಿವಿಜಾ |

ವಳಯ ದುಂದುಭಿರವೆದಲುಬ್ಬಿದ ಸಾಧುವಾದಗಳು ||

ನಳನಮುಖಿ ದಂಡಿಗೆಯೊಳ್ಳತಂ |

ದಿಳಿದಳೀತನ ಹೊರೆಯೊಳಾಗಳ |

ಕಳಕಳದೊಳೊಳತೋಟ ಮುಸಗಿತು ಹರುಷಲಜ್ಜೆಯಲಿ ||೨೦೪||

ಲಲಿತಮೆಧುರಾಪಾಂಗದಲಿ ಮು |

ಕ್ಕುಳಿಸಿ ತಣಿಯವು ಕಂಗಳುಬ್ಬಿದ |

ಪುಳಕಜುದಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮೊಡಿತು ಮೈ ನಿತಂಬಿಸಿಯು

ತರುಣಿ ನಿಜತನುಪರಿಮಳದೊಳುಂಜಿ |

ಹೊರೆದ ಹೂವಿನ ದಂಡೆಯನು ನಿಜ |

ವರನ ಕೊರಳಲಿ ಹಾಕಿದಳು ಜಯವೆನೆ ಸುರಸ್ತೋಮ || ೮೦೬ ||

ತೊರವೆರಾಮಾಯಣ.

ಜೊಂಬಾಯಿ ಆಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ ಸೋಲಾಪುರ ಡಿಪ್ಟಿಕ್ಟಿನ
“ತೊರವೆ” ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯೊಬ್ಬನು ಸುಮಾರು
ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ದ ೧೫೯೦ರಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದನು.
ಆ ತೊರವೆಯಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಕುಲದೈವವಾದ ನರಸಿಂಹದೇವರ ಅಚ್ಚಿತ
ದಲ್ಲಿ ಈತನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನಾದುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ
“ತೊರವೆ ರಾಮಾಯಣ” ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತೃವಿಗೆ
“ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ” ಎಂಬ ಬಿರುದಿದೆ. ಇದರ ಶೈಲಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ
ರುವುದಲ್ಲದೆ ಗ್ರಂಥವು ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಪ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದೆ.
ಇದು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗ್ರಂಥದ ಮೊದಲಿಗಾಗಿ
ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವ ಕಥೆ
ಯು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾತವಾಗಿದೆ.

ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿ.

೨೨. ಶ್ರೀರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು
ಹೊರಡುವಿಕೆ.

ಕುಶನ ಕೇಳೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ |

ವಸತಿ ಶೃಂಗಾರಿಸಿತು ನೆಹಿದುವು |

ಹೊಸಪರಿಯ ನೃಪಲಾಂಛನಾದಿಸಮಸ್ತವಸ್ತುಚಯ ||

ಬಸಗೆ ತತ್ಪರವರವನವಲಂ !

ಬಿಸಿತು ನಿಮಿಷದಲಾಸುಮಂತ್ರನ !

ದಶರಥನ ಬಳಿಗಟ್ಟು ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಮುನಿಬಂದ

||೨೦೫||

ಬಂದಮುನಿಪನ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ !

ದಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿದನೆಲ್ಲೆ ರಘು !

ನಂದನನು ವಿಧಿವಿಹಿತಗುರುಪೂಜಾವಿಧಾನದಲಿ ||

ಎಂದನಾಮುನಿಪತಿಗೆ ಕಂಡೆನಿ !

ದೊಂದು ಕನಸನು ಕಾನನದೊಳರ !

ವಿಂದಮುಖಿಸಹಿತಮೆಗೆ ಸಂಭವಿಸಿತು ಪರಿಭ್ರಮಣ

||೨೦೬||

ಕಂಠೆಜೆದನೆನಿತಹಲಿ ಮನಕಿದು !

ಚಂದವಾಗಿರದೇನು ನೀವೇ !

ನೆಂದು ಕಂಡಿರಿ ರಾಜ್ಯಸಂಪದದಾಗಮಸ್ಥಿತಿಗೆ !

ಮುಂದೆನಲು ಮುನಿನಾಥ ಮೆಗುಳಂ !

ತಂದನಾಯಸ ತೋರು ಬಚಿಕ್ಕ ಪು !

ರಂದರನ ವೈಭವದ ಸರಿಸಿರಿಯಹುದು ನಿನಗೆಂದ

||೨೦೭||

ನಿಮ್ಮ ಕರುಣ ಕಟಾಕ್ಷ ರಕ್ಷಣೆ !

ಯೆಮ್ಮ ಮೇಲಿರಲಾವದುಘಟ !

ವೆಮ್ಮ ಮಾಡುವುದೇನು ನಾಂ ಸಿದ್ಧಿಪರೇ ಎನುತ ||

ಬೊಮ್ಮ ಕೋಟಕಿರಿಟಮಂಡಿತ !

ನಿರ್ಮಳಾಂಘ್ರನಖಪ್ರಭಾಕರ !

ನುಮ್ಮಹದೊಳಹಗಿದನು ನರರವೊಲಾ ಮುನೀಂದ್ರಂಗೆ

||೨೦೮||

ಅರಸನಾಗಧರಾಜನಾಗು !

ರೈರೆಗೆ ಪತಿಯಾಗಖಿಳಸೂನ್ಯತ !

ಚರಿತನಾಗರಿವಿಜಯನಾಗು ಸಮಸ್ತಸುಜನರಿಗೆ ||

ಸುರಮೆಹೀರುಹನಾಗು ಲಕ್ಷ್ಮೀ

ವರನವೊಲು ಸಾದ್ಗುಣ್ಯಸಕಲೈ !

ಶ್ವರಿಯಯುತನಾಗೆಂದು ಮುನಿ ಹರಸಿದನು ಹರುಷದಲಿ

||೨೦೯||

ಬಿಸರುಹಪ್ರಿಯಕುಲದ ಮುನಿ ಮೂ |

ನಸಸರೋವರರಾಜಹಂಸನ |

ನೊಸೆದು ಮಂಗಳಮೆಜ್ಜನವೆ ಮಾಡಿಸಿದನಾಮುನಿಪ ||

ಬಸಗೆವೆಣಿ ಭುಲ್ಕೈಸೆ ನೂತನ |

ವಸನದವ್ಯವಿಭೂಷಣಂಗಳೂ |

ಳಸೆದನೈ ಮೂರ್ಧಾಭಿಷೇಕದ ರಾಜತೇಜದಲಿ

||೨೦೦||

ಮಾಡಿದನು ವಸನದಣಿಯೆ ದಕ್ಷಿಣೆ |

ಗೂಡಿ ಕನ್ಯಾರ್ಥೇನುದಾನವೆ |

ನಾಡಲೇನದನವನಿಯಮರರ ಸಿರಿಯ ಸಡಗರವೆ ||

ಝಾಡಿನೆಳಗಿನಲಾರತಿಗಳಡೆ |

ಯಾಡಿದುವು ಕಳಕಳಿಕೆ ಮಿಗೆ ಮುಂ |

ಡಾಡಿದುವು ಕಂಬಿಗಳು ಕಂಚುಕೆಜನದ ಕೈಗಳಲಿ

||೨೦೧||

ಕ್ಷಿತಿಯ ವಿಬುಧರ ವಿಮಲಮಂತ್ರಾ |

ಕ್ಷತೆಯ ಕೈಕೊಳುತಡರಿದನು ನಿಜ |

ಸತಿಸಹಿತ ಹೊಂಗದು ಗೆಯ ಹೊಂಬೆಸೆದ ಹಿಂಚೆಯದ ||

ರತುನ ಲಹರಿಯಲೆಯ ಭದ್ರಾ |

ಯತಮತಂಗಜಕಂಠರದಿ ಮುನಿ |

ಪತಿಯನುಜ್ಞೆಯಲಖಿತೂರ್ಯತ್ರಯದ ರಭಸದಲಿ

||೨೦೨||

ಬಳಸಿದುದು ನರಪಾಲತತಿ ಹೆ |

ಕ್ಕಳಿಸಿದುದು ಚತುರಂಗಬಲವೆಡ |

ಬಲವುಗ್ಗಡಿಸಿದರು ಕೈವಾರಿಗಳು ಬಿರುದುಗಳ ||

ನಿಳಯ ನಿಳಯದ ನಳಿನಮುಖಿಯರ |

ಹೊಳವೆ ರತ್ನಾ ವಳಯ ದೀಪಾ |

ವಳಯ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಬಂದನು ರಾಜಬೀದಿಯಲಿ

||೨೦೩||

ತಳಿತಪ್ಪಲವೆ ಪಲ್ಲವವನು |

ಜ್ವಳಿಸಿ ಹರ್ಮ್ಯಗಳೆಗಳು ಚಿತ್ರಾ |

ಚಲದನಾರಾನಾವಳಯ ತಿಖಿಶುಕಪಿಕ್ವಜದ ||

ಉಲಹು ವಿಖಿನವಿಹಂಗಮದ ಕ |

ಟ್ಯುಲುಹ ಸೂಚಿಸುತಿರ್ದುದೈ ವಸ |

ವಿಳಸದಭಿನವರಾಜ್ಯದವಿಯನವನಿಜಾಪತಿಗೆ

||೮೦೪||

ಕದಡಿದಂತೆಕರಣಗಳ ಗದ |

ಗದಿತಕಂಠದ ಕಂಬನಿಯಲಿ |

ದ್ದು ದು ಸಮಸ್ತಚಮೂಪಸಚಿವನಿಯೋಗಿಬಂಧುಜನ ||

ಇದಿರುವೆಂದು ಸುಮಂತ್ರನಿಳಗಿಳು |

ಹಿದನು ಮದಕರಿಯಿಂದ ಮುಖವಿನ |

ಮುದದ ಹೊಳವೆಶ್ರುಗಳ ಸಂತಾಪದಲಿ ರಘುಪತಿಯ

||೮೦೫||

ತೆವೆರಿದೊದ್ದೆಯ ಹೊಗಿಸಬೇಡುಳ |

ದವರನೆಂದೊಳಹೊಗುತ ನೇಮವ |

ನವಸರದ ಸೇವಕರಿಗಿತ್ತು ವಸಿಷ್ಠ ಮುನಿಸಹಿತ ||

ಅವನಿತನುಜಾಪತಿಗೆ ಕೈಗೊ |

ಟ್ಯವನಿಸನ ಬಳಿಗಾಗಿ ಕೈಕೆಯ |

ಭವನದತ್ತಲು ತಿರುಗಿದನು ಮಂತ್ರೀಶ ದುಗುಡದಲಿ

||೮೦೬||

ಯುವತಿಯರ ಗುಜಗುಜಿನ ಶೂನ್ಯೋ |

ತ್ಸವದ ನೃಪಮಂದಿರವೆ ಜಾಡ್ಯದ |

ಜವನಿಕೆಯ ಜಂಜಡವ ಕಾಣುತ ನುಡಿದನಿಂತೆಂದು ||

ಅವನಿಸಮಗೌಯಸಾಧ್ಯವೆಂಬ |

ವೈವಹರಣೆ ಗೋಚರಿಸುತಿದೆ ಸಂ |

ಭವಿಸಲುತ್ತರವೆಂದನಾರಘುಪತಿ ಸುಮಂತ್ರಂಗೆ

||೮೦೭||

ಹೃದಯ ಕಳವೆಳಿಸಿದುದು ಕಂಗಳ |

ಹೊದಿಸಿದುವು ನಯನಾಂಬು ಮುಖಮೊ |

ತುದಿಸದೊಯ್ಯನೆ ಬಾಗದನು ಮಂತ್ರೀಶ ಮಸ್ತಕವ ||

ಬೆದಲಿದನು ರಘುಪತಿ ಸುಮಂತ್ರನ |

ವದನಚೇಷ್ಟೆಯ ಕಂಡು ತಂದೆಯ |

ಪದನದೇನೆಂದರಸನ್ನಿಧಿಗಾಗಿ ನಡೆತಂದ

||೮೦೮||

ವಿತತಗಳಿಶಾಶ್ರುಪ್ರಕರಪೂ |

ರಿತನಿಮಿಲಿತನೇತ್ರನಿರ್ಗತ |

ಗತವೆಚೋವಿಹ್ವಲನ ಶೋಕೋದ್ರೇಕಪರವಶವ ||

ಸತಿಯ ಕರ್ಕಶಕಲುಷವಾಗಸಿ |

ಹತಿನಿರೋಧಿತಹೃದಯಬಾಧಾ |

ನ್ವಿತನ ಕಾಣುತ ಕೈಯ ಕದಪಿನಲಿರ್ದನಾರಾಮ

||೨೦೯||

ಆ ಸಮಯದಲಿ ಮನಮೆಣುಗಿ ಮಂ |

ತ್ರಿಶನೋಯ್ಯನೆ ರಾಜರಾಜಾ |

ಧೀಶನನು ನುಡಿಸಿದನು ಮಧುರವೆಚೋವಿಳಾಸದಲಿ ||

ಈ ಸುನಿರ್ಭಂಧದ ನಿರೋಧ |

ಕ್ಲೇಶವಾರಿಂದೇನುಕಾರಣ |

ವಾಸವಾದುದು ದೇವರಂಗದಲಿಂದನಾಮಂತ್ರಿ

||೨೧೦||

ಫರಣಿವಂಶದ ಸಾರ್ವಭೌಮರಿ |

ಗಿರವಲಾ ದುಶ್ಚಿತ್ತ ಮನುಷುಲ |

ದರಸುಗಳಿಗೆ ವಿಷಾದವದು ತಾನಪ್ರಸಿದ್ಧವಲೆ ||

ಅರಿವಿಜಯವೀರರಿಗೆ ಚಿಂತಾ |

ಸ್ವರುಶವುಂಟೇ ಜೀಯ ಯೋಗೋ

ತ್ವರುಷದೇಹವ್ಯಥೆಯದೇಕೆಂದಾತ ಬೆಸಗೊಂಡ

||೨೧೧||

ಆ ಮಧುರವಚನದ ವಿಳಾಸೋ |

ದ್ವಾಮಗಾರುಡಮಂತ್ರವೆಬ್ಬಿಸಿ |

ತಾಮಹಾದುಷ್ಪಾಂಗನಾರಸನಾಹಿದಪ್ಪನನು ||

ರಾಮನೇ ಬಂದಾತ ಜಗದಭಿ |

ರಾಮನೇ ನುಡಿವಾತ ಮಂಗಳ |

ನಾಮನೇ ಎಂದಪ್ಪಿದನು ಮಗನೆಂದು ದಳಪತಿಯ

||೨೧೨||

ಜೀಯ ನಾನು ಸುಮಂತ್ರಕನು ರಘು |

ರಾಯನಭಿಷೇಚನದ ರಾಜ್ಯ |

ಶ್ರೀಯ ಪರಿಣಯಕಾವುದಭಿಮತ ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ತದಲಿ ||

ರಾಯತನದಭಿಮುಖದ ಕಮಲದ |
 ಳಾಯ ತಾಂಬುಕ ಬಂದಿಹನು ಮುನಿ |
 ರಾಯನೈತಂದಿಹನು ಸೇಮವೆದೇನು ತನಗೆಂದ ||೨೩||

ಮಗನೆ ಬಂದೈ ಮನುಕುಲಾಂಬರ |
 ಗಗನಮಣಿ ಬಂದೈ ಮನೋರಥ |
 ಸುಗುಣ ಬಂದೈ ಸೂನ್ಯತವ್ರತ ಬಂದೆಯೈ ಎನುತ ||
 ಬಗುವ ನಯನೋದಕದಲರೆದಿ |
 ಟೈಗಳ ನೋಟದಲಪ್ಪಿ ಸತ್ಯದ |
 ತಗಹಿನವನೀನಾಥನಾರಘುನಾಥಗಿಂತೆಂದ ||೨೪||

ಕಂದ ಕೇಳನ್ನಣುಗ ಕೇಳಾ |
 ನೊಂದ ನೆನೆದರೆ ದೈವ ತಾ ಬೇ |
 ಜೊಂದ ನೆನೆದುದು ದೈವಗತಿಗೀಕ್ಯೆ ಕೆಯನುಸಾರಿ ||
 ಎಂತು ಮೇಲುತ್ತರಕೆ ನಾಲಗೆ |
 ಬಂದು ಬಂದೊಳಸರಿದು ಮೆಲ್ಲನೆ |
 ನಿಂದು ಬಳಕೀಮಾತನೆಂದನು ಕಲಿಸುಮಂತ್ರಂಗೆ ||೨೫||

ಈಸುದಿನಪರಿಯಂತ ವಿಭವದ |
 ವಾಸ ಸೊಬಗಿನ ಸೆಜೆ ಸುಖದ ಸು |
 ದೇಶ ಸುಮ್ಮಾವದ ಸುಧಾಂಬುಧಿ ಸಿರಿಯ ನೆಲೆವೀಡು ||
 ಲೇಸಿಗಾಗರ ಶುಭದ ಬಹಳತ |
 ಕೋಶ ಸಂತಸದಿಕ್ಕೈ ಸೊಂಪಿನ |
 ವಾಸವಾಗಿದ್ದು ನಿವಾಸವಿದೆಂದನಾ ಭೂಪ ||೨೬||

ಅಶುಭದಾಡುಂಬೊಲನು ಕುಹಕದ |
 ಪಸರ ಚೆಂತೆಯ ಸಂತೆ ದುಃಖದ |
 ವಸತಿ ದುಗುಡದ ಬೀಡು ದುಮ್ಮಾನದ ಜನಸ್ಥಾನ ||
 ಅಸುಖದಾರವೆ ಭೇದ ಪುದಿದಾ |
 ಯಸದ ಜಾಳಿಗೆ ಜವನ ಮನೆ ರ
 ಕ್ಕುಸಿಯ ಮಠವಾಯ್ತೆಂದು ಭವನವಿದೆಂದನಾಭೂಪ ||೨೭||

ನರಪತಿಗಳೊಳು ಭಾಗ್ಯದಲಿ ಬಾ |
 ಹಿರರಲಾ ನಾವಿಂದು ಸುಕೃತದೊ |
 'ಳರೆಗೆಲಸಿಗಳು ನಾವಲೇ ಹರಹರ ಮಹಾದೇವಾ ||
 ಪರಮಹರುಷದ್ರಮದ ಬೇರಿಂ |
 ಗುರಿಯನುಜಿ ಚಾಚಿದೆವಲಾ ಕಡು |
 ದುರಿತಕಾಯರು ನಾವಲೇ ಎಂದನು ಮಹೀಪಾಲ

||೨೩||

ಹೇಳಿ ಫಲವೇನೆಲೆ ಸುಮಂತ್ರಕ |
 ಮೇಲನಖಿಯದೆ ಕೊಟ್ಟಿನೀಘಾ |
 ತಾಳಿಗಸುರಾಮರರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲಿ ವರವೆರಡ ||
 ಬಾಳಿ ಚಾಚಿದಳವಳನಗೆ ಗೋ |
 ನಾಳಿಗೊಡ್ಡಿದ ಬಂದು ತಂದಿ |
 ನಾಲಗೆಗೆ ನರಸುಕ್ಕುನಿಕ್ಕಿ ದಳವಳು ತನಗೆಂದ

||೨೪||

ಬಟ್ಟೆಗುತ್ತರವಿದ್ಯವಖಿಯದೆ |
 ಕೊಟ್ಟರುಂಟಲೆ ಮಂತ್ರಿಕೇಳೆ ಮನ |
 ಮುಟ್ಟಿ ನುಡಿಯಲಿ ಭಾವಿಸದೆ ಸದ್ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲಿ ||
 ಕೊಟ್ಟವರವೆರಡುಂಟು ಬೇಡದೆ |
 ಕೊಟ್ಟರವರಿಂದಿಗ ಹೊದಕುಳ |
 ಗುಟ್ಟುತಿಹರಿದನಖಿಯೆ ನೀಕೇಳೆಂದಳಾ ಕೈಕೆ

||೨೫||

ಬಂದುದಿನಗಪಕೀರ್ತಿ ರಾಜ್ಯವ |
 ನೊಂದುವರದಲಿ ಬೇಡಿದನು ನಿಜ |
 ನಂದನಂಗೊಂದಲಿ ರಾಮಂಗಡವಿಯೊಡೆತನವ ||
 ಇಂದುಮುಖಿಯರ ಸಾಕ್ಷಿಯಲಿ ಮೊದ |
 ಲೊಂದಿಸಿದರೆನಗೀವರವ ನೀಂ |
 ಬಂದ ಬಳಿಕನುಮಾನವಾಗಿದೆ ನಿಮ್ಮರಾಯರಿಗೆ

||೨೬||

ಮನುಕುಲದ ರಾಯರಲಿ ಹುಸಿ ಸಂ |
 ಜನಿಸದೆಂದೊಳಗಖಿಯದೆನ್ನಯ |
 ತನುಜಗಧಿರಾಜತ್ವವೆನು ಬೇಡಿದನು ನಿಮ್ಮವರ ||

ಇನಿತು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಮರಳದಲೆಯಿರ |
ಲಿಸಿತು ದೊಡ್ಡಿತೆ ಸಾಕು ರಘುನಂ |
ದನಗೆ ಪಟ್ಟವ ಕಟ್ಟಿ ನೀಂ ನರಹಂದಳಾ ಕೈಕೆ

||೨೪೦||

ಈತನೇನು ದಭೀಚಿ ತಿಬಿ ಜೀ |
ಮೂತವಾಹನ ಬಲಿ ಕಪೋತಾ |
ಖ್ಯಾತರೊಳಗಗ್ಗಲನೆ ಜೀಡಿದ ವರವನೀಯಲ್ಕೆ ||
ಮಾತದೇಕೆಲೆ ಮಂತ್ರಿ ಸಾಕಿ |
ನ್ನೇತಕವನಿಯ ಬಯಕೆ ರಘು ಸಂ |
ಜಾತಗಭಿಷೇಕವೆನು ಮಾಡಲಿಕೆಬ್ಬಿಸವನಿಸನ

||೨೪೧||

ದೊಡ್ಡಿತೆ ಹುತ್ತಿಯರಿಗೀಕಡು |
ಖಡ್ಗತನವಿರಬೀಕು ರಾಮಂ |
ಗೊಡ್ಡಿದೀಕವಡೊಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ನೆನೆದ ಮತಿ ಲೇಸು ||
ಜೊಡ್ಡಿದೂದಪಕೀರ್ತಿವಧು ಸಲೆ |
ದೊಡ್ಡಿದರು ರಘುಸಗರರವರೊಳ |
ಗಡ್ಡೆನೆಗೆ ಹೊಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದುಚಿತ ನಿಮಗಿಂದ

||೨೪೨||

ಸುತವಿಯೋಗದಲಳಯದಿರನೀ |
ಕ್ಷಿತಿಪ ನೀವೆಂದುಗ್ರಸಾತಿ |
ವ್ರತೆಯರೊಳಗಗ್ಗಲರು ನಿಮ್ಮನು ನಮ್ಮಗಪಕೀರ್ತಿ ||
ಕ್ಷಿತಿಯ ಕುಜನರ ಜಿಡ್ಡೆ ಕಡುಕೂ |
ರಿತು ಕನರ್ಥದಿನವನಿಸಾಲ |
ಚ್ಯುತಿಗೆ ಮನವನು ಮಾಡುವುದು ನಿಮಗುಚಿತವೆಲ್ಲೆಂದ

||೨೪೩||

ಇರಲಿ ನಿಮ್ಮಕುಮಾರನೀಧರೆ |
ಯರಸುತನದಲಿ ರಾಘವೇಶ್ವರ |
ನಿರಲಿ ಭೂಸುರನಾಗಿ ರಾಜಖುಷ್ಕಿತ್ವದಲಿ ಬಳಕ ||
ಇರಲಿ ರಘುಸತಿ ನಿಮಗೆ ಮಂಜುವುದು |
ಧರೆಯ ಸಿರಿ ಮನ್ವಾದಿರಾಯರ |
ತರುಣಿಯರು ನಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದುಚಿತ ನಿಮಗಿಂದ

||೨೪೪||

ಬೀಡಿದೀವೆರದಿಂದ ನೃಪತಿಯ |

ಕೂಡಿಕೊಂಡು ವನಪ್ರವಾಸವೆ |

ಮಾಡುವೆನು ಮೆಚೆಯೇನು ಮನದನುತಾಪವಿನ್ನೇಕೆ ||

ಖೋಡಿ ನಿಸುಗಾಗದವೋಲೀ ನೃಪ |

ನಾಡಿ ಹುಸಿ ಹೊಗದಂತೆ ಕೀರ್ತಿಯ |

ಜೋಡಿಸುವಡಿದು ಸಮಯವೆಂದು ಸುಮಂತ್ರ ಕೈಮುಗಿದ ||೨೪೩||

ಬಿಡು ಸುಮಂತ್ರ ಕುಮಂತ್ರಕೃತ್ಯವೆ |

ನಡಿಸಬೇಡೆನ್ನೊಡನೆ ರಘುಗಳ |

ಮಡದಿಯರು ನಗಲೆಮ್ಮೆ ದೊಮ್ಮೆಯಾದ ದುಷ್ಕೀರ್ತಿ ||

ಬಡರಿಸಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ನಮ್ಮೆಯ |

ನುಡಿಗಿ ಹೊಗದಾಂ ಬಲ್ಲವೀ ಜಂ |

ಜಡೆಯತನವನು ಕೆಲಕೆ ಸಾರೆಂದಳು ಸುಮಂತ್ರಕನ ||೨೪೪||

ಇದು ಯಥಾರ್ಥ ಸುಮಂತ್ರ ನೀನಾ |

ಡಿದ ಸುಭಾಷಿತವೆಂದು ನಂಬೆಡು |

ದದಕೆ ಹೊರಹೊಗದಂತೆ ನಡಿಸುವೆವೆಂದು ಮುನಿ ನುಡಿಯೆ ||

ಗದಿಸಬೇಡಿನ್ನಾ ತನಾಡಿದ |

ತುದಿಯ ಕೊಸರನು ನಿಮ್ಮ ರಾಯನ |

ವದನದಲಿ ನುಡಿ ಹುಟ್ಟಲೆಂದಳು ಕೈಕೆ ಮುನಿಸತಿಗೆ ||೨೪೫||

ಐಸಲೇ ನೀಂ ಬೇಡಿದುದು ತಾ |

ನೇಸು ದೊಡ್ಡಿತು ತಂದೆಯೊಡಿದ |

ಭಾಷೆಗಿದಕೋ ಭಾಷೆಯೆನುತಾಜನನಿಗಾರಾಮೆ ||

ಲೇಸು ಮೊಡಿದಿರನ್ನ ತವೆಮ್ಮವೆ |

ನೀಶನಲಿ ಹೊಗದಂತೆ ಘಟದಲಿ |

ಕಾಸಿದಿರಿ ಕಲ್ಮಷವನುಗಿದನ್ವಯದ ಭೂಷಣವೆ ||೨೪೬||

ಭರತನಾಳಲಿ ರಾಜ್ಯವನು ನೀಂ |

ನರಪತಿಯ ಚರಣಾರವಿಂದದ |

ಪರಮಸೇವಾನಿರತರಾಗಿರಿ ನಿಮ್ಮನುಜ್ಞೆಯಲಿ ||

ಚರಿಸುವೆನು ವನವಾಸವೆನು ಗೋರ |

ಚರಿಸುವೆನು ನೀಂ ನುಡಿದ ವರುಷದ |

ಪರಿಗಣನಪರಿಯಂತವೆಂದನು ಕೈಕೆಗಾರಾಮ ||೨೫೧||

ಆ ಸತಿಯನುಪಚರಿಸಿ ಪಿತನಾ |

ಯಾಸವನು ಶ್ರುತಿಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಪಿ |

ಳಾಸವಚನಾಳಾಪದಿಂದನುತಾಪನೆನು ಬಿಡಿಸಿ ||

ಆ ಸಕಲಲೋಕೈಕಲೀಲಾ |

ವಾಸ ತೊರವೆಯು ರಾಯನಾ ಎನ |

ವಾಸವನು ಕೈಕೊಂಡನಮರೇಂದ್ರಾದಿಗಳು ನಲಿಯೆ ||೨೫೨||

ಕನ್ನಡಭಾಗವತ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರೀ ಭಾಗವತವೂ ಕೂಡ ' ಸಿತ್ಯಾತ್ಮಶುಕ ' ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಕವಿಯಿಂದ ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಟದಿಯ ರಾಸವಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ಧ ೧೫೦ ರಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿತವಾದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುವುದು. ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ಚಾಟುವಿಟ್ಟಲನಾಥ.

ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಟದಿ.

೨೩ ಸ್ಯಮಂತಕೋಪಾಖ್ಯಾನ.

ಸೂ|| ಹೊತ್ತ ದುರಿತಪವ ಪರಿಹರಿಸಲೆಂ |

ದತ್ತನಾಸತ್ರಾಜಿತಾಖ್ಯಾನು |

ಸತ್ಯಭಾಮಾದೇವಿಯನು ಸಿತ್ಯಾತ್ಮಕಂಗೊಲಿದು ||

ಅರಸ ಕೇಳಾದ್ವಾರಕಾಪುರ |

ವರದಲಾಸತ್ರಾಜಿತಾಖ್ಯಾನು |

ತರಣಿಯನು ಭಜಿಸಿದನು ತತ್ತ್ವದ ಭಾವಭಕುತಿಯಲಿ ||

ಕರುಣಿಸಿದನಾತಂಗೆ ರತ್ನವೆ |

ನಿರದೆ ನಿಜಭಕ್ತಂಗೆ ಬಳಿಕಾ |

ಪರಮಗುಣನಿಧಿ ಬಂದನಂದಾದ್ವಾರಕಾಪುರಕೆ

||೨೫೩||

ತರಣಿ ತನಗಿತ್ತಮೆಲರತ್ತವೆ |

ನಿರದೆ ಕೊರಳಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಂ |

ಬುರುಹಮಿತ್ರನ ಭಕ್ತ ಸತ್ರಾಜಿತನು ಪುರವರಕೆ ||

ಬರುತಿರಲು ಪುರವಾಸಿಜನ ಕ |

ಣ್ಣಿರದೆ ನೋಡುವೆವೆನುತ ಹರಿತಂ |

ದಿರದೆ ಬಿನ್ನಹಮಾಡಿವರು ಕೃಷ್ಣಂಗೆ ಕೈಮುಗಿದು

||೨೫||

ದೇವ ದೇವರ ಚರಣಕಮಲಯು |

ಗಾವಲೋಕನಕಿಂದಿದೋ ರಾ |

ಜೀವಸಖನಿದೆ ಬಂದನೀಕ್ಷಿಸುವವರ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ||

ಸೀವುತಿವೆ ರಕ್ಷಿಸುವುದಧಿಕಕ |

ಪಾವಲೋಕನದಿಂದೆನಲು ರಾ |

ಜೀವನಾಭನು ನೋಡಿ ನಗುತಂತೆಂದನವೆರೊಡನೆ

||೨೬||

ಕಂಜಸಖನಲ್ಲಲ ಬೆದಟದಿ |

ರಂಜದಿರಿಯಂಜದಿರಿ ಬಳಿದೇ |

ಗುಂಜಿ ಮಾಣಿಕವೆಂಬ ಮರುಳುಗಳಂತೆ ಮತಿಗೆಟ್ಟು ||

ಅಂಜದಿರಿ ಸತ್ರಾಜಿತನು ವರ |

ಕಂಜಸಖಸಿತ್ತಮೆಲರತ್ತ ಸು |

ರಂಜಿತನು ಬರುತಿದನು ಎಂದನು ನಗುತ ಮುರವೈರಿ

||೨೭||

ಎನುತಿರಲು ಮಧುವೈರಿ ತನ್ನಯ |

ಮನೆಯ ಹೊಕ್ಕನು ಮಣಿರಥನು ಸಂ |

ಜನಿಸಿದನು ಧನವಂತನಾದನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರಲು ||

ದಿನದಿನದಲೆಂಟೆಂಟು ಭಾರದ |

ಕನಕವನು ಮಣಿ ಕೊಡುವುದವಜೊಳು |

ಜನಿಸದಾಧಿವ್ಯಾಧಿದುರ್ಭಿಕ್ಷಾದಿಭಯವೆಂದ

||೨೮||

ಬಂದು ದಿನ ತದ್ರತ್ನವನು ಗೋ |

ಎಂದನಾಸತ್ರಾಜಿತನ ಕರೆ |

ದೆಂದನೀವುದು ಯದುನ್ಯ ಪಾಲಂಗೆಂದೊಡೆಯು ಕೊಡದೆ ||

ಮಂದಮತಿ ಧನಲೋಭದಲಿ ನಿಜ ।

ಮಂದಿರದಲೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಮು ।

ಕುಂದನಾಜ್ಞೆಯ ಮಿಾಣಿ ಲೆಕ್ಕಿಸದಿದನುಬ್ಬಿನಲಿ

||೮೫||

ಇರಲು ಸತ್ಪ್ರಜಿತನ ತಮ್ಮನು ।

ಧರಿಸಿ ಮಣಿಯನು ಹೋದನಡವಿಗೆ ।

ತುರಗದಲಿ ಮೈಗಯಾವಿಹಾರವಿನೋದದಿಂದಿರಲು ॥

ಕೆರಳಿ ಕೊಂದುದು ಸಿಂಹವಾಕೇ ।

ಸರಿಯ ಕೊಂದನು ಜಾಂಬವನು ಬಳಿ ।

ಕರಸಕೇಳಿ ಮಣಿಸಹಿತ ಹೊಕ್ಕನು ಮಹಾಬಲವ

||೮೬||

ಅತ್ತಲಹಿಸಿದರಾಪ್ರಸೇನನ ।

ತೆತ್ತಿಗರು ಸತ್ಪ್ರಜಿತಾದ್ಯರು ।

ಸತ್ತ ತಮ್ಮನ ಕಂಡು ಕೃಷ್ಣಮೇಲೆ ಶಂಕಿಸಲು ॥

ಇತ್ತಲಾ ವಾರ್ತೆಯನು ನಿರ್ಮಳ ।

ಮೂರ್ತಿ ಕೇಳಿದ ತನ್ನ ಮೇಲಣ ।

ಹೊತ್ತು ವಿಲಗವ ಕಳೆಯಲಸುರಾಂತಕನು ಪೊಣಮುಟ್ಟು

||೮೭||

ಅಹಿಸಿ ಮುರಹರನಾಪ್ರಸೇನನ ।

ಮರಣ ಸಿಂಹದಲಾದುದನು ಕಂ ।

ಡಿರದೆ ಬೆಂಬತ್ತಿದನು ಸಿಂಹದ ಹಜ್ಜೆಯನು ಬಿಡದೇ ॥

ಉರವಣಿಸಿ ಸಿಂಹವೆದು ಹಿನ್ನಂ ।

ತರದಲಡೆಗೆಡದಿರಲು ಕಂಡೆನು ।

ಕರಡಿಯುಗುರಿಸ ಗಾಯದಲಿ ಬೆಣಗಾದನಸುರಾರಿ

||೮೮||

ಸಿಂಹವನು ಕೊಲುವಂತ ಕರಡಿಯು ।

ಸಿಂಹವಿಕ್ರಮವಂತೆನುತ ನರ ।

ಸಿಂಹಸ್ತದಿದನದಹ ಹಜ್ಜೆಗೆ ಹಜೆಯನು ನಿಲಿಸಿ ॥

ಗಹ್ವರವನವಾದಶಿಬಿದಂ ।

ದಹ್ಯಮಾನಾಂತರನು ಹೊಕ್ಕನು ।

ಸಹ್ಯತಾಪತ್ರಯವಿದೂರನು ಋಷ್ಯಪನ ಬಿಲವ

||೮೯||

ನಿಂದನವನ ಸಮಾಪದಲಿ ಗೋರ |

ವಿಂದನಾ ರತ್ನಾಭಿಲಾಷೆಗೆ |

ಸಂದು ಸುಳಿಯುತ್ತಿರಲು ಕಂಡಾಧಾತ್ರಿ ಮುರಹರನ ||

ಬಂದನಾರಿವನನುತ ಮೊರೆಯಿಡ |

ಲಂದದನು ಕೇಳುತ್ತ ಓಗೆ ಹರಿ |

ತಂದನಾಖುಕ್ಷಾಧಿಪತಿಜಾಂಬವನು ಕಡು ಮುಳಿದು

||೨೬೩||

ಅಣಿಯದಾತ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯೆಂಬುದ |

ನೆಣಿ ವಿಚಾರವಿಹಿನನಾಗಿಯೆ |

ತಣುಬಿ ಕಾದಿದನಾಯುಧಂಗಳಲಸ್ತು ಶಸ್ತ್ರದಲಿ ||

ಮುಣಿದು ತರುನಿಕರದಲಿ ಮತ್ತೆಯು |

ಕರದ ಮುಷ್ಟಿಯಲೊಬ್ಬ ರೊಬ್ಬರು |

ಜಜಿದು ಮೊದಲಿಸುತ್ತ ಮುರರಿಪು ಖುಷ್ಕಪತಿ ಮುಳಿದು

||೨೬೪||

ಮುಷ್ಟಿಯುಧವ ಮೊಡುತಿರಲಂ |

ದಪ್ಪವಿಂಶತಿದಿವಸ ಪರಿಯಂ |

ತಿಪ್ಪಭಕ್ತನ ಕೂಡೆ ಲೀಲೆಯನಾಡುವಂದದಲಿ ||

ನಪ್ಪವಾದುದು ಸತ್ಯವಾತನ |

ರಿಪ್ಪವೈರಿಯ ಕರಹತಿಗೆ ನಿ |

ಪ್ಪಿಪ್ಪಗಾತ್ರನು ಜಾಂಬವಂತನು ಬಳಲುತಿಂತೆಂದ

||೨೬೫||

ಆರು ನೀನೆಲೆ ವೀರ ಜೀವರ |

ಭೂರಿಸತ್ವಾತ್ಮಕನು ಕೌಸ್ತುಭ |

ಧಾರಿಯೋ ಶಂಕರನೊ ಮೇಣ್ ಸರಸೀರುಹೋದ್ಭವನೋ ||

ಆರು ತನ್ನೊಡನಕಟ ಕಾದುವೆ |

ವೀರರೀಯುಗದೊಳಗೆ ವಿಸ್ತಯ |

ಕಾರಿಯಾದೆಯಲಾಯೆನುತ ನೋಡಿದನು ಮನದೊಳಗೆ

||೨೬೬||

ಮತ್ತೆ ಹರಿ ಕರುಣಿಸಲು ಕಂಡನು |

ಚಿತ್ತದಲಿ ರಘುನಾಥನೆಂಬುದ |

ನತ್ಯಧಿಕಭಕ್ತಿಯಲಿ ಮೆಯ್ಯಿಕ್ಕಿದನು ಚರಣದಲಿ ||

ಸತ್ಯಸಂಧನೆ ತನಗೆ ಮಿತಿವೆಯ |

ನಿತ್ತಿನಿತುದಿನ ಕಾದಿದೆಯೆನು |

ತತ್ತನಾಜಾಂಬವನು ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಳ್ಗಳನು ಪಿಡಿದು

||೨೬೩||

ವಿಳಸುತ ನೆಗಹಿದನು ಪರಮಕ್ಕ |

ಪಾಳು ತಕ್ಕೈಸಿದನು ಬಕುತನ |

ಮೌಳಿಯನು ತನ್ನೆರಡುಕರತಳದಿಂದೆ ಮೆಯ್ದಡವಿ ||

ಹೇಳಿದನು ಕಾರ್ಯವನು ತನ್ನಯ |

ಮೇಲೆ ಮಣಿಕೃತದೋಷವನು ಜನ |

ಜಾಲದಾವಿಭವಿಸಿದುದನಾ ಜಾಂಬವಂತಂಗೆ

||೨೬೪||

ಇತ್ತನಾತನು ಬಳಿಕ ತನ್ನಯ |

ಪುತ್ರಿಯನು ಜಾಂಬವತಿಯೆಂಬಳ |

ನತ್ಯಧಿಕಗುಣರೂಪಸಂಪನ್ನೆಯನು ಮುನಿಸಹಿತ ||

ಮತ್ತೆ ಬಹುವಿಧವಸ್ತುಗಳನೊಲಿ |

ದಿತ್ತು ಪೂಜಿಸಿದನು ಪರಾತ್ಪರ |

ವಸ್ತುವನು ವೇದಾಂತವಿಶ್ವತಕೀರ್ತಿಯನು ನಲಿದು

||೨೬೫||

ರತ್ನವರವನು ಕೊಂಡು ಕನ್ಯಾ |

ರತ್ನ ಸಹಿತಾನಂದದಲಿ ಗುಣ |

ರತ್ನಮೂರುತಿ ಪುರಕೆ ಬಿಜಯಂಗೈಯ್ಯುತಿರೆ ಕಣ್ಣು ||

ಯತ್ನದಲಿ ಪುರವಾಸಿಜನ ನವ |

ರತ್ನಮಯತೊಡಿಗೆಗಳಲೆಸೆಗುಲು |

ನೂತ್ನನವನೆಂದಿದಿರುಗೊಣ್ಣರು ವಿವಿತವಿಭವದಲಿ

||೨೬೬||

ಕರೆದು ಸತ್ಪ್ರಜಿತನನಾಮುರ |

ಹರನು ಸಭೆಯಲಿ ನೆಜೆದ ಪೃಥ್ವೀ !

ಶ್ವರರ ಬಾಂಧವನಿಕರದೊಡ್ಡೋಬಗದ ಮಧ್ಯದಲಿ ||

ಹರುಷ ಮಿಗಲಂದಾಸ್ಯಮಂತಕ |

ವರಮಹಾರತ್ನವನು ಕೊಟ್ಟನು |

ಪರಮಧಾರ್ಮಿಕನೆನುತ ಕರುಣಾವನಧಿ ಕೆಯ್ಯುಗಿದು

||೨೬೭||

ಬಹುದೆ ಹೇಳಿದನೆಕಟ ಲೋಕ |

ಕುರುವ ದೈವದ ಮೇಲೆ ದೋಷವ |

ನಖಿಯದಪ್ಪೊನಿಗಳದಾರೆನ್ನಂತೆ ಭುವನದಲಿ ||

ಕೊಱತೆ ಹೊತ್ತುದು ನನ್ನ ಮೇಲೆನು |

ತೆರಿಗಿ ಲಜಾ ಭಾರದಲಿ ಕ |

ಯ್ಯುಡಿಯ ಮೊಗದಲಿ ಕೊಣ್ಣು ನಾ ಸತ್ತಾಜಿತನು ಮಣಿಯ ||೮೭೦||

ಸನತ್ತುಮಾರ ಪಟ್ಟದಿ.

ಕವಿಬೋಮ್ಮರಸ ಅಥವಾ ಕುಮಾರಬೋಮ್ಮರಸನೆಂಬ ಜೈನ ಕವಿಯು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡನು. ಜಿನದತ್ತರಾಯ ಚರಿತ್ರ, ಮತ್ತು ದ್ವ್ಯದತಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಇವನ್ನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕವಿಬೋಮ್ಮರಸನಂತೆ ಇವನೂ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವೆ ನಾದಕಾರಣ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಬೋಮ್ಮರಸನಿಗೆ 'ಕುಮಾರ ಬೋಮ್ಮರಸ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು. ಈತನು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೫-೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕವಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಪಾರ್ಶ್ವಜನೆಂದ್ರಚಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಸನತ್ತುಮಾರಪಟ್ಟದಿಯ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕಥಾನಾಯಕನು ಸನ ತ್ತುಮಾರ. ಈ ಅರಸನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡಿದೆ. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಮೊಗಧ ನೃಪಾಲನಾದ ಶ್ರೀಣಿಕನಿಗೆ ಗೌತಮಗಣಧರನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳು ಸಂಧಿಗಳಿವೆ. ಮೊದಲಿಗಾಗಿ "ರಾತ್ರಿಯವರ್ಣನೆ" ಯ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಇದರಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಸನತ್ತುಮಾರ ಪಟ್ಟದಿ.

೨೪. ರಾತ್ರಿಯ ವರ್ಣನೆ.

ಭಾಮುನೀಪಟ್ಟದಿ.

ತೇಜವಡಗಿತು ಲೋಕಬಾಹಿರ |

ರೋಜೆಯಾಯಿತು ಗತಿಯ ಕಾಣೆ ಸ |

ರೋಜಿನಿಯನಿಂದಗಲ್ಲೆ ನಂಬರ ಮೊದಲೆ ಬಯಲಾಯ್ತು ||

ಈ ಜಗವೆ ತಿರುತಿರುಗಿ ನೊಂದೆನು !

ಮಾಜಲೇನಸುದೊಣಿವೆನೆಂದಂ ।

ಭೋಜಸಖನಪರಾದ್ರಿಯಡರ್ಡನು ಬಿದ್ದ ನಲಿಯಲಿ

||೨೨೩||

ತೋಟ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ ಪಡುವಲು ।

ಪಾಟಿ ಪಕ್ಕಗೆ ವಿಹಗಸಂತತಿ ।

ಜಾಟಿ ಜಲಜಾತಗಳ ಮೈಸಿರಿ ತಾರೆಗಳ ಬಳಗ ||

ಏಟಿ ಗಗನಾಂಗಣಕ್ಕೆ ನೊಂಪುರೆ ।

ಬೀಟಿ ಕೈರವನಕೆ ತಮವನು ।

ಕಾಟಿ ದಿಕ್ಕನೈಯರು ರವಿಯಪರಾಬಿಯಲಿ ಮುಂಟುಗೆ

||೨೨೪||

ಭೂತಲದೊಳ್ಳುಖಳಿಸುಜನ ।

ವ್ರಾತ ತಮತಮಗುಚಿತಸುಪ್ತನ ।

ಮೇತದಿಂದಿರಲನಿತಕಾಯ್ತು ನಿಶಾಂತಯಾಮವದು ||

ಈ ತಮವ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಭವದೀ ।

ಯಾತಪದಿ ಧರೆಯನು ಬೆಳಗುವ ಮೆ ।

ಹಾತರಣಿ ಬಾರೆಂದು ಕೋಟಿಗಳೂಲಿದು ಕೂಗಿದುವು

||೨೨೫||

ಹೂಡಿದುವು ಸಿರಿವನೆಯ ಬಾಗಿಲು ।

ಕೂಡೆವೆರೆದಳಿಗಣವು ಸೊಣಿಬಿ ।

ಟ್ಟಾಡುತಿಡ್ಡುವು ಲೀಲೆಯಲಿ ಚಕ್ರಗಳು ಸಂತಸದ ||

ಕೂಡಿದುವು ತಂಬೆಲರು ತಣ್ಣನೆ ।

ತೀಡೆ ರಥವನು ಹೂಡಿ ದಿನಕರ ।

ಮೂಡವಣಿ ನ ಪಣಿಯ ಚಂದರವೆಟ್ಟನಂತೆಸೆದ

||೨೨೬||

ಇರಳುವಣಿ ನ ಜವ್ವನಂ ಸಲೆ ।

ಕೊರಗಿತಾನಂದಿಸುವ ಕುವಲಿನಿ ।

ಪಿರವ ಬಗ್ಗಿಸಿ ತೂಕಡಿಸಿದಳು ಮಲಗಿದಬಿಜಿಯು ||

ಹರುಷದಿಂ ಮೊಗವೆತ್ತಿ ನಗುತಿರೆ ।

ಕರದಿ ಪ್ರಾಂಗನೆಯ ಮನ್ನಿಸಿ ।

ತರಣಿ ನೆಲಸಿದನುದಯಪರ್ವತಶಿಖರವಿಪ್ಲವದಿ

||೨೨೭||

ಸಾಲ್ವಭಾರತ.

ಲಾಕ್ಷಾಗೃಹದಹನ.

ಈ ಭಾಗವು ಜೈನಕವಿಯಾದ ಸಾಲ್ವನ ಭಾರತದಿಂದ ಉದ್ಧೃತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಲ್ವಕವಿಯು ಕೊಂಕಣದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ “ನಗರ” ನಗರಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ ಸಾಲ್ವ ಮಲ್ಲಿನರೇಂದ್ರನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ “ಪಟ್ಟದಕವಿ” ಎಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದನು. ಸುಮಾರು ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈತನು ಜೀವಂತನಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಟದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ ಭಾರತಗ್ರಂಥವು ೧೬ ಪರ್ವಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ವ್ಯಾಸರಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದ ವಿಷಯಗಳೇ ಬಹಳವಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಜೈನಮತದ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲದೆ ಸಾಲ್ವಕವಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುವನು. ಇದರ ಹೆಸರು “ರಸರತ್ನಾಕರ”. ಈತನು ಸಾಲ್ವಸಾಂಗತ್ಯವೆಂಬ ವೈದ್ಯಗ್ರನ ವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಹೇಳುವರು.

ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಟದಿ.

೨೫. ಲಾಕ್ಷಾಗೃಹದಹನ.

ಕೇಲಿ ಶ್ರೇಣಿಕಧರಿತ್ರೀ |

ಪಾಲ ವಿದುರನು ತಿಳಿದನರಗಿನ |

ಶಾಲೆಯೆಂಬುವ ಕಳುಹೆ ಗೂಢದಿ ಕನಕ ಪಾಂಡುರ್ಗೇ ||

ಹೇಳಲಾಲೋಚಿಸಿಯೆ ದೇಶವಿ |

ಶಾಲವನು ಗೂಢದಲಿ ಚರಿಸುವ |

ಬಾಳುವೆಯನವರೊಲಿಯೆ ಕನ್ನವ ಸವದನಾಕನಕ

||೨೬||

ನಿಲ್ಲಿ ನೀವೆನ್ನವರನಾಪೇ |

ಳ್ಳಲ್ಲದೆ ಕದಂಬೇಡವೆಂದವೆ |

ನಲ್ಲಿಂದೆ ಪೊರಮೆಟ್ಟು ತನ್ನಜ್ಜಗವೆ ಚಿಂತಿಸುತ ||

ನಿಲ್ಲದತ್ತೆಡೆಯೊಡುತಿರನು |

ಭಿಲ್ಲಿಯೈವರು ಸುತರು ಸಹ ಪಥ |

ದಲ್ಲಿ ಬರೆ ನೆಚಿಕಂಡು ಮನದಲಿ ನಲಿದನಾಕನಕಾ

||೨೭||

ಎಲೆ ಬಡವೆ ನೀನಾರು ಈ ಮೆ |

ಕ್ಕಳ ಸಹಿತಲಿತ್ತೆತ್ತ ಪೊದಪೆ |

ಬಚ್ಚೆಯೆನೆ ದೇಸಿಗಿತಿ ನಾನು ನಿಷಧೆಯೆನಿಪೆನ್ನಾ ||

ಪೊಲಿಲೊಳಾವಿರುಳಲ್ಲಿಹೆವು ಎನೆ |

ತಳುವದೆನ್ನೊಡವನ್ನಿ ನಿವ್ವೆಯ |

ಬಿಲಿಕೆಯ ಕಳದೊಂದೆಡೆಯಲಿರಿಸುವೆನು ತಾನೆಂದ

||೨೮||

ಎನಲು ಕನಕನ ಹಿಂದೆ ಬರಲರ |

ಮನೆಯಲೊಂದಂತರದಿ ಪಾಂಡವ |

ತನಯರಜಿಯದವೊಲಿರಿಸಿಯಿರುಳರಮನೆಯ ಪೊಕ್ಕು ||

ವಿನುತ ಕುಂತಿಯು ಸಹಿತ ಪಾಂಡವ |

ರಸಿಬರನು ಸವೆದಾಸುರಂಗದೊ |

ಳನುವಿನಿಂ ಪೊಣಮಡಿಸಿ ಮುಚ್ಚಿದನಾ ಸುರಂಗವನು

||೨೯||

ಬಚ್ಚಿಕಲೀಯಲುವರನು ಅರಮನೆ |

ಯೊಳಗೆ ಕರೆದುಣಲಿಟ್ಟು ಮನ್ನಿಸಿ |

ಬಿಲಿವಿರಿ ಯಿಲ್ಲಿಯೆ ಬಿಲಿಯೆಂದೆವಿನಯದಿಂದ ||

ತಳುವದೆೊಣಗಿಸಿ ದೀವಿಗಿಯು ಕಡು |

ಬಳದು ಸುಟ್ಟುದೆನಿಪ್ಪ ಶಂಕೆಯ |

ಬಳಸಿ ಕಡುನಡುವಿರುಳದಕೆ ಕಚ್ಚಿಕ್ಕಿ ಪೊರಮುಟ್ಟ

||೩೦||

ಹೊಗೆದು ಹೊತ್ತಿತು ಭುಗಿಭುಗಿಲ್ ಧಗ |

ಧಗಯೆನುತ ಕೇಸುರಿಯ ನಾಲಗೆ |

ನೆಗೆದುದಚ್ಚ ರಿಯೆನೆ ತ್ರಿಪುರವುರಿದಂತೆ ನೆರೆನೆರೆದು ||

ಗಗನವನು ಚುಂಬಿಸಿತು ಇರುಳದು |

ಹಗಲೆನಿಸಿದುದು ಸುತ್ತ ಯೋಜನ |

ದಗಲದಲಿ ಕೂಗಿ ಬಿಳಿಗೆ ಕಳವಳಿಸಿದುದು ಪುರಜನವು

||೩೧||

ಕರಿಕುಲದ ನಿಗಳಗಳ ಕಳದರು |

ತುರಗಳನತ್ತಿತ್ತಲೊಯ್ದರು |

ಸರಸನೆ ಗೋವೈಂದವನು ತೆವೆರಿದರು ತಮತಮಗೆ ||

ಉರಿದರಯ್ಯೋ ಪಾಂಡವರು ನಿಂ |

ದುರಿವ ಕಿಚ್ಚಿನಲೆಂದು ಸರ್ವರು |

ಮೆಣುಗದರು ಗೋಚಿಟ್ಟಿದಾಪಾಂಡವಸರಿಗ್ರಹವು

||೨೮೪||

ಕುರುಪತಿಯ ಸೇವಕ ಪುರೋಚನ |

ಹರುಷಬಟ್ಟನು ತಾನು ತನ್ನವ |

ರಿದದೆ ಅರಮನೆಯೂರಸುತ್ತಲು ಬೆಳಪನಕ ತಿರುಗಿ ||

ಉರಿಯು ತನ್ನೊಳು ತಾನೆ ನಂದಲು |

ಮೊರೆಯಿಡುತ ಪಾಂಡವರ ಪಳಯರು |

ಮುರುಟಿದಾಹುಂಪೊನನೊಬ್ಬಳಿಮಾಡಿ ದಹಿಸಿದರು

||೨೮೫||

ದೀವಳಿಗೆಯಾಹಬ್ಬದಲಿ ಮಿಗೆ |

ದೀವಿಗೆಯ ಬಳಗುವ ವಿಧಾನದಿ |

ನಾವ ಸುಟ್ಟವರಸುವ ಕೊಳಬೇಕೆಂದಿಹನ್ನೆವರ |

ತಾವ ವಿಧಿವಶದೊದವಿನಿಂದಾ |

ದೀವಿಗೆಯ ಮನೆಯೊಳುಜ್ಜಿ ಬೆಂದರು |

ಭೂವರಸ ಪುಣ್ಯವೆಲೆ ಎಂದ ಪುರೋಚನನು ಮನದಿ

||೨೮೬||

ಬಟಿಕಿದೆಲ್ಲವ ಕಂಡು ಪಾಂಡವ |

ರಟಿವರೆಂದು ಪುರೋಚನನು ಥಳ |

ಥಳನೆ ನೇಸಲು ಮೂಡುತಿರಲಾಬಿನ್ನವತ್ತಳೆಯ ||

ತಳುವದಾಗಳ ಕೊಟ್ಟು ದೂತನ |

ಕಳುಹಿ ಹಸ್ತಿನಪುರವ ಪೂಕ್ಕನು |

ಘಟಿನಾಥ್ಯತರಾಷ್ಟ್ರನೊಡೆ ಲಿಲಗವ ನೆಯ್ದಿದನು

||೨೮೭||

ಚರನು ರಾಮನಿಗಾಗಿ ಯೋಲೆಯ |

ನಿರದೆ ಕೊಡೆ ಮನದೊಳಗೆ ಯೋದಿದ |

ನರಸ ಬಿನ್ನ ಹಸೆಂದು ಪಾಂಡವರಣಿದ್ವೈರಾಕ್ಷಣಿಯ ||

ವಿರಚಿಸಿದನಾಚರನ ಮುಖದಿಂ |

ಮರಳಿ ತದ್ವೃತ್ತಾಂತವನು ಬಿ |

ತ್ತರಿಸಿ ಬಿನ್ನಹಮಾಡಿಸಿದನೆದೆಗೆಡಲು ಕೇಳ್ವವರು

||೨೪೪||

ಸುರನದೀಸುತನಂಧನ್ಯಪತಿ ವಿ |

ದುರ ಗರುಡಿಯಾಚಾರ್ಯಮುಖ್ಯರು |

ಪಿರಿದು ದುಃಖಿತರಾದರಾಕೌರವನು ಹೂಸುಕದ ||

ಕರುಣರಸವನು ಮೆಚಿದು ತಾ ಗೆ |

ಯು ರುತರೋಪಾಯವು ಫಲಿಸಿತೆಂ |

ದುರೆ ಮನದಲುಬ್ಬಿದನು ನರಕದರಾ ಬಟಿಕ್ಕವರು

||೨೪೫||

ಅರಗಿನಾಮಾಡದಲಿ ಕೌಂತೇ |

ಯರನು ಕೌರವ ಕೊಂದನೆಂದಾ |

ತೆಪಿನನೆಲ್ಲವೆ ಕೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನು ಖೇದವನು ತಳದು ||

ಭರದೆ ಹಸ್ತಿನಪುರಕೆ ದಂಡೆ |

ತ್ತಿರದೆ ನಡೆಯೆನಲು ಹಲಧರನವೆ |

ಸರವಿದಲ್ಲನುಜಾತ ನೀನೀತೆಪಿನ ಕೇಳೆಂದ

[೨೪೬]

ಮೆಚಿವೆವೇ ಪಾಂಡವರು ಮಡಿದುದ |

ಮೆಚಿನನೆಂತಂತಕನು ಶಕ್ರನು |

ಮೆಚಿಯನಾಜಿಗೆಯಂಜನೆಯ ಗಂಡನು ಮಡಿದನೋ ಏಂ ||

ಅಹಿಸಿಕೊಂಡವ ಬಾರದರನೀ |

ತೆಪಿನ ನೋಡುವ ಬೇಜಿ ಬಿಹಿಸಿಡು |

ಯೋಜಿಯನುಚ್ಚಲದೇಕೆನುತ ನಿಲಿಸಿದನು ಮುರರಿಪುವ

||೨೪೭||

ಅತ ಲಾ ಪಾಂಡವರು ನದಿನಗ |

ವೃತ್ತರಿಸಿ ಪೋಪಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೋ |

ನ್ಮತ್ತಕಿಮ್ರಾಣಾಸುರನು ಕಾಮ್ಯಕವಿಪಿನದೊಳಗೆ ||

ಇತ್ತ ಬರದಿರು ತನ್ನ ಬನವೆಂ |

ದತ್ತಿಬರೆಯನ್ನಕವದನದಲಿ |

ತುತ್ತಿದನು ಕಲಿಭೀಮರೆಲ್ಲರು ಪೊಕ್ಕರಾಬನವೆ

||೨೪೮||

ವಾಲಿರಾವಣರ ಸಂಗ್ರಾಮ.

ಈ ಭಾಗವು ತಿರುಮಲೈವೈದ್ಯನಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಉತ್ತರರಾಮಾಯಣದಿಂದ ಉದ್ಧೃತವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ವೈಷ್ಣವ ಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸೆವೊಡೆ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಈತನು ಆಧುನಿಕ ಕವಿಯೆಂದು ಕಾಣಬರುವುದು. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇನ್ನೇನು ಸಂಗತಿಯೂ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಂದಿಲ್ಲ.

ಉತ್ತರರಾಮಾಯಣ.

೨೬. ವಾಲಿರಾವಣರ ಸಂಗ್ರಾಮ.

ಸೂ|| ಬಲುದನಖಿಯರೆ ಕೆಣಕಿ ಲಾಲಿಯ |

ಕೊಳುಗುಳುಕೆ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದು ಪಿಡಿವೆಡೆ |

ರಾಜವೆಡೆದು ಸಾಮದಲಿ ಕೆಳಗೊಂಡನು ದಶಗ್ರೀವ ||

ಕೇಳಿದೈ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥನಂತ ನೈ |

ಪಾಲ ಬಲ್ಲಿದರಿಂದ ಬಲ್ಲಿದ |

ರಾಜುತನದಧಟುಳ್ಳವರು ಪಲರುಂಟು ಲೋಕದಲಿ ||

ಬೀಜುಕೊಂಡು ಪುಲಸ್ತ್ಯನನು ದಶ |

ಮೌಳಿ ಮನದಬ್ಬಿನಲಿ ಧರಣಿ |

ಪಾಲರೊಳು ಬಲಯುತರನೊತ್ತರಿಸಿದನು ಕಾಳಗಕೆ

|| ೨೬ ||

ಏವಿಜರಪು ಜಿತಸುರನರೋರಗ |

ಭುವನಸೈದಿದನೊಮ್ಮೆ ವಾಲಿಯ |

ಭವನವನು ವಿಶ್ವಾತಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಖ್ಯಪುರವರವೆ

|| ೨೭ ||

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

ಅಲ್ಲಿ ತಾರಾಪಿತನೆನಿಸ ಕಪಿ |

ವೆಲ್ಲಭನು ತಾರಾಖ್ಯನಿರೆ ಸುರ |

ದಲ್ಲಣನು ನುಡಿಸಿದನು ವಾಲಿಯ ಸೃಚಿವನೆಂದಜೆದು ||

ಎಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯ ಬರಿಸು ರಣದಲಿ !

ಬಲ್ಲಿದನು ಗಡ ನೋಟವನನ ಕಪಿ |

ಮೆಲ್ಲಸಿಂತೆಂದನು ಮೆಗ್ಗುಕ್ಕಿಗೆ ಸೂಸೆ ರಾವಣಗೆ

||೨೯೫||

ಎಲೆ ನಿಶಾಚರ ಸಿನ್ನ ಭುಜಬಲ |

ದಳವನಖಿಯದೆ ವಾಲಿಯೊಳು ಕೊಳು |

ಗುಳವ ಬಯಸುವೆಯೋ ಬಯಸುವೆಯೋ ಸಾವನಕಟೆನುತ ||

ಗೆಲವು ಘಟಿಸದು ಸಿನಗೆ ದಕ್ಷಿಣ |

ಜಲಧಿಗೈದಿದನು ಪ್ಲವಂಗಮ |

ಕುಲಶಿರೋಮಣಿಯೊಂದು ಗಳಿಗೆಗೆ ಬಾರದಿರನಂದ

||೨೯೬||

ಸೈರಿಸಿನ್ನರೆಗಳಿಗೆ ಸಿನ್ನನು |

ಮಾರಿಗಡಬಳವಿಕ್ಕುವನು ಕಪಿ |

ವೀರನನ ಕಪಿಸಟವನನು ಕಡುಮುಳಿದು ಝಂಕಿಸುತ ||

ದಾರಿದ್ರ್ಯದನು ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಣವ |

ತೀರಕತಿವೇಗದಲಿ ರಾಕ್ಷಸ |

ವೀರಸೈದಿದನಭ್ರಪಥದೊಳಗಾಮಾರ್ಣವವ

||೨೯೭||

ಕಂಡನೈ ಕಪಿಕುಲಕಮಲಮಾ |

ತಾರ್ಕನನು ಮಾತಾರ್ಕತೇಜೋ |

ಮಂಡಲನನಾಖಂಪನ ಸುತನ ದಶಕಂಠರನು ||

ಚಂಡಬಲಸಿನನೆಂದೆನುತ ಭೂ |

ಮಂಡಲಕ ನಭದಿಂದಿಡಿದು ಕೈ |

ಕೊಂಡನೈ ಪದಶಬ್ದವಾಗದ ಗತಿಚಮತ್ಕೃತಿಯ

||೨೯೮||

ಚೆನ್ನದಲಿ ನಡೆತಂದು ವಾಲಿಯ |

ಬೆನ್ನ ದೆಸೆಯಲಿ ರೂಪದೋಷದೆ |

ತನ್ನ ಭುಜಬಲದನಿತಪೊಳು ಬಿಗಿದನು ಕಪೀಶ್ವರನ ||

ಉನ್ನತೋನ್ನ ತಬಾಹುಬಲಸಂ |

ಪನ್ನನಲ್ಲಾ ವಾಲಿ ಬಗೆಯದೆ |

ತನ್ನ ಶೌಚವ್ರತದೊಳಿದನು ಮನಮುದ್ರೆಯಲಿ

||೨೯೯||

ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದನೊರ್ಮೆ ರಜನೀ |

ಚರನನಾಶಂಚಾಂತದಲಿ ಕ |

ಣ್ಣರಿಭಯಂಕರನಿಋಕಿದನು ಬರೆಸೆಳದು ಕಷ್ಟದಲಿ ||

ಕರಿ ನರಿಯನೀಕ್ಷಿಸುವವೊಲು ಕೇ |

ಸರ ಮೊಲವ ನಿಟ್ಟಿಸುವೊಲಾ ದಶ

ಶಿರನನೇಸಿದೆ ಮಿಂದು ಸಂಧ್ಯಾವಿಧಿಯನೆಸಗಿದನು

||೩೦೦||

ಅಲ್ಲಿ ಜಪವನು ವಿಧಿವಿಧಾನಗ |

ಳಲ್ಲಿ ವಿರಚಿಸಿ ಪಶಿ ಮೊಬ್ಬಗೆ |

ನಿಲ್ಲದೈದಿದನಸುರಪತಿಸಹಿತಭ್ರಮಾರ್ಗದಲಿ ||

ಅಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾಸ್ನಾನಜಪಗಳ |

ನೆಲ್ಲವನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತದಲಿ ಕಪಿ |

ವೆಲ್ಲಭನು ಮಾಡಿದನು ಕೌಂಕುಲಾಂಕಿ ರಕ್ಕಸನ

||೩೦೧||

ನಡೆದನಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಬಡಗಣ |

ಕಡಲಿಗಸುರನ ಪೊತ್ತು ಘನಿಪನ |

ಪಿಡಿದು ನಡೆವ ಖಗೇಂದ್ರನಂತವನಭ್ರಮಾರ್ಗದಲಿ ||

ಬಿಡುದಲೆಯ ನಿಡುದೋಳುಗಳ ಜೋ |

ಲೋಡಲ ಸುರರಿಪ್ಪ ಜಪದಿನಡಸುತೆ |

ಪಿಡಿದೆ ಫಲಿತನವಾಮ್ರಕುಜದಂತಿರ್ದನಭ್ರದಲಿ

||೩೦೨||

ಆ ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನ ಜಪಸಂ |

ಧ್ಯಾಸುಕರ್ಮವನೆಸಗಿ ಕಪಿವರ |

ನೋಸರಿಸದೈದಿದನು ಪೂರ್ವಾಂಬುಧಿಗೆ ರಿಪುಸಹಿತ ||

ಆಸುಪಾಶ್ವಮೆಹೋದರಾದ್ಯರು |

ಗಾಸಿಯಾದರು ಕಪಿಪದದ್ರಮ |

ದಾಸವಿಾರನ ಪೊಯ್ಲಿನಲಿ ರಣವೆನೆೊಳಲೈಂದು

||೩೦೩||

ಮಿಂದುಪೂರ್ವಾಭಿಯೊಳು ಸಂಧ್ಯಾ |

ವಂದನಾಧಿವಿಧಾನವನು ಮುದ |

ದಿಂದೆಸಗಿ ಕಕ್ಷಾವಲಂಬಿ ಸುರಾರಿ ನೋಡುತಿರೆ ||

ಬಂದನಗಣಿತ ಯೋಜನವೆ ಕಳೆ |

ದಂದು ದೈತ್ಯನ ಪುತ್ರ ಬಚಲಿಕೆ |

ಯಿಂದ ಕಿಷ್ಕಿನ್ಧೀಪವನದೊಳು ಬಿದ್ದ ನಳವೆಣುದು

||೨೦೪||

ಎಡದ ಕೌಂಕುಟ ಬಿಗುಹು ಮೆಲ್ಲನೆ |

ಸಡಿಲವಾಗಿರೆ ನುಸುಳಿ ರಿಪು ಬೆಂ |

ಗಡಗಿ ಸರಿದಿರೆ ಮುರಿದು ನೋಡಿದ ಸುರಪತಿಯ ಸೂನು ||

ನುಡಿಸಿದನು ನೀನಾರಲವೊ ನಿನ |

ಗೊಡೆಯರಾರೆಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿನಗು |

ಗ್ಗಡದ ಕೆಲಸವಿದೇನೆನುತ ನಗೆಯುಗೆ ಮುಖಾಬ್ಬದಲಿ

||೨೦೫||

ಆದಶಾಕ್ಯತಿಯನು ಧರಿಸಿದಬು |

ಜೋರಿದನೆ ತವ ಸಾಹಸಕೆ ಸರಿ |

ಯಾದ ಸುಭಟರು ಜಗದೊಳಿಲ್ಲ ವಿಚಿತ್ರ ಸತ್ಯನಲಾ ||

ಕಾದಿ ಬದುಕುವರುಂಟೆ ನಿನ್ನೊಡ |

ನೈದಿಸೆನ್ನೊಳು ಮಿತ್ರಭಾವವೆ |

ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ದೇಶಕೋಶವಿಶೇಷದೊಳಗೆಂದ

||೨೦೬||

ಆಗಲದಕೇನೆಂದೆನುತ ಶತ |

ಯಾಗಸುತನರ್ಚಿಸಿ ಕೃತಾನುವ |

ನಾಗ ನಂಬುಗೆಗೊಳಿಸಿದನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ರಾವಣಗೆ ||

ಪೋಗಿ ಕಿಷ್ಕಿನ್ಧಾ ನಗರಗನು |

ರಾಗದಲಿ ರಾವಣನ ಮನ್ನಿಸಿ |

ಯಾಗಭೀರಪರಾಕ್ರಮನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನುಚಿತದಲಿ

||೨೦೭||

ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಪಟ್ಟದಿ.

ಕುಮುದೇಂದುರಾಮಾಯಣ.

೨೭ ಲಂಕಾದಹನ.

ಬದವಿದ ರಣರಾಗದ ನಿಂತಯ್ಯನ |
 ಪದಕಮಲವೆನೊಲವಿಂ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು |
 ತ್ರಿದಶಾಧಿಪರಿಪ್ರ ಚತುರಂಗಬಲಂ ಬೆರಸತಿಭಸದಲಿ ||
 ಕದನಾನನಿಯೊಳನಿಲಸುತನಂ ಕಂ |
 ಡುದಯಿಸೆ ಕೋಸಂ ಕೈನೀಸಿದನು |
 ನ್ನದಭಟಗಜರಥತುರಗಂಗಳನುಕ್ಕವದಿಂ ರಕ್ಕಸರ ||೨೭||
 ಬಿರುದಿನ ರಕ್ಕಸನಾಯಕರೆಲ್ಲಂ |
 ತರತರದಿಂ ನಿಶಿತಾಯುಧಮಂ ಕೊಂ |
 ಡರವೆಸದೆ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದೊಡದಂ ಕಂಡನಿಲಸುತಂ ನಗುತ |
 ಭರದಿಂ ಪಿಡಿಪಿಡಿದೊರ್ವರಿನೊರ್ವರ |
 ನುರವಣಿಯಿಂ ಪೊಯ್ದುತಕದಸಕು |
 ಹರಮಂ ಪುಗಿಸಿದನಾಡುತ್ತಿರೆ ಸುತ್ತಂ ದನುಜಕಬಂಧಂ ||೨೮||
 ವೀರಭಟರ ಸೆಡೆವುದ ಕಂಡೊಮ್ಮಯ |
 ಭೋರನೆ ವಾಂಧಿತರಳತರಂಗಾ |
 ಕಾರದೆ ಮಸಗಿ ಮಹೋದ್ಧತರೆನಿಸಿದ ರಕ್ಕಸರಾವುತರು ||
 ಪಾರದೆ ಸೆರಗಂ ಬೆರಗಂ ಬಳಸಲ್ |
 ಮಾರುತತನಯಂ ಮಹಿಷಾಸುರನೆನೆ |
 ಧೀರಂ ಪೆಗೊಂಬಿಂ ನುಗುಪ್ಪಿನಗಂ ಪೊಯ್ದುತವಿಸಿದಂ ||೨೯||
 ಕಡೆಗಾಲದ ಮುಗಿಲೊಗೆದು ಗಡಗದಿಂ |
 ಬಿಡೆ ಸುರಿವಂತಿರಲಂಬಿನ ಮೆಣಿಯಂ |
 ಕಡಗಿ ದನುಜರಂ ಧಿಕ್ಕುರಿಸುತ್ತಿರೆ ಪಾವನಿ ಭಾವಿಸುವೆ ||

* ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೊಳಿಸಿ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ೧೬ನೆಯ ಪ್ರಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

ತಡೆಯದೆ ರಥದಿಂ ರಥಮಂ ಪೊಯ್ಯು |

ತ್ತೆಡೆಯುಡುಗದೆ ಶಕಟಾಸುರನಂ ಮು |

ಕ್ಕಡಿಮಾಡಿದ ಮಧುರಿಸ್ವನಲಸದಂ ಬಿಸರುಹಲೋಚನನು

||೨೧೧||

ಕುಲಗಿರಿಗಳು ನಡೆತಂದಪ್ರವನ ಮ |

ಯ್ಗಲಿ ಜೋದರು ಮೂವಂತರು ನಜ್ಜಿನ |

ಕೊಲೆಗಡಿಗಾನೆಗಳಯ್ತೊನ್ನೊಮ್ಮೆಯ ಮೂವಳಸಿಂ ಮುತ್ತೆ ||

ಸಲೆ ನಿಜವರಿನಾಮವಿದಸ್ವರ್ಥಂ |

ಬಲಿಮುಖಚಿಹ್ನಂಗೆನ ಗಜಘಟೆಯಿಂ |

ದಲಸದೆ ಗಜಘಟೆಯಂ ನಜ್ಜಿ ತವಿಸಿದನೋಡೆ ನಿಶಾಚರರು

||೨೧೨||

ಅನ್ನು ಸೆಡೆಯೆ ದಾನವನಾಯಕರ |

ತ್ಯನ್ತಂ ಕೋಪಾಟೋಪದೆ ಮುಳಿದ ಕೃ |

ತಾನ್ತನ ತೆಲದಿಂದಿದಗಿ ಸೆಡೆಯದೆ ಭರದಿಂ ನಡೆತಂದು ||

ಮುನ್ನಿದರ್ಪಿಸಿತನೊಭವನಂ ಕಂ |

ಡಿನ್ತೆಂದಂ ಕಪಿಕೀಟಕ ತೋಲಗುಡಿ |

ಧುನ್ತದವಿದಿರೊಳಗಿರದೆನೆ ರಾಘವನಾಳಮುಖಂ ನುಗುತ

||೨೧೩||

ಕುಲಸರಿಭವಮಂ ನೆನೆಯದೆ ದುರ್ಗತಿ |

ಗಲಸದೆ ವಿದ್ಯಾಹಾಸಿಯನಖಿಯದೆ |

ಮಲಿನಾಶಯದಿಂ ಪರವೆಧುಮಂ ಬಳನಾ ತೆಲದಿಂ ತಂದ ||

ಪಲಲಾದನ ಸಿಮ್ಮಯ್ಯನ ತಲೆಯಂ |

ಸಲೆ ರಾಮಂ ಕೊಂಬುದನಖಿದುಮದೆಂ |

ತೆಲವೊ ವಿಧುಂತುದನೆಂತಪ್ಪುದು ನಿಪ್ಪಸರದಿನನುವಾಗು

||೨೧೪||

ಎನೆ ಮುಸಿದಾಗಳ ಕೂರಂಬಂ ತೊ |

ಟ್ಟಸಿಲಾತ್ಮಜನಂ ದಶಮುಖಸುತನಿಸೆ |

ಹನುಮಂತಂ ತಚ್ಚರಮಂ ಗಗನದಿ ಕಡಿಬಂಡೂ ಗಡಿಯೆ ||

ಕನಲ್ದಂಬಿನ ಬಬ್ಬರಿಯಂ ರಾವಣ |

ತನಯಂ ಸುರಿಯಲ್ ಬಗೆಯದೆ ರಾಘವ |

ನನುಚರನದ ತವಿಸಿಗನಾರಿನ್ನರ್ ಬಿಲುವಿದೈಯೊಳನು

||೨೧೫||

ತ್ರಿದಶಾಧಿಪನಿಭಕುಂಭಸ್ಥಲಮಂ ।
 ವಿದಳಿಸಿದೆನ್ನೀ ನಿಶಿತಾಸ್ತ್ರಂಗಳು ।
 ತೊಡಗೇ ಹುಲುಗಪಿ ನಿನ್ನಂ ತಾಗಲು ನಾಣು ತ್ವಿದ್ರದ್ರವು ॥
 ಬದಲಿದರದಲುಂ ನಿನ್ನ ನೆಲವೊ ಕೊ ।
 ಲ್ಲದೆ ಕಟ್ಟುವೆನೀಗಳನುತ್ತುರಗಾ ।
 ಸ್ತ್ರದಿನೆಚ್ಚಂ ನಿಜ್ಜಟಗಲಿಯಿಂದಗಿಯುರುತ್ತಿರೆ ಸೇನೆ ॥೩೧೬॥

ಧುರದೊಳ್ ಮರುಣಸುತರನೊದವಿದರ್ಪ ।
 ಪರಿಭವಮಂ ಕಾದೆನ್ನಿ ದಿರೊಳ್ ತ ।
 ಳ್ತುರಗಾಸ್ತ್ರವೆ ತುಡು ಮರುಳೇ ನಿನ್ನಂ ಮರುಳಂದೆನಲೇಕೆ ॥
 ಗರುಡಾಸ್ತ್ರದಿನಿವ ಬಂಡಿಸಲೇಕೀ ।
 ಪರಿಯೊಳ ದಶಮುಖನಂ ನೋಡುವೆನೆನು ।
 ತರವರಿಸದೆ ನಿಂದನಿದಿರೊಳೊಂ ವೀರನೊ ಪವ- ತನೂಜಂ ॥೩೧೭॥

ನೆವದೊಳ ದಾನವಚಕ್ರೇಶನ ಕಂ ।
 ಡವಿರಳವುಸಿಸಿದ ನಯುಭಯಮಂ ಬಾಂ ।
 ಧವತಯುಮಂ ಹಿತಮಂ ಪೇಜಿಲ್ಕಿಂತಾತನ ಬಾಣದೊಳು ॥
 ಪವನಸುತಂ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡೊಡದಂ ।
 ಬವರದೆ ಕಟ್ಟಿದೆನೆಂದೇ ತಂದಂ ।
 ದಿವಿಜಾರಿಸಭೆಗೆ ತಪ್ಪಂತುರಗನ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಗರುಡನನು ॥೩೧೮॥

ಇವನೇ ವಜ್ರಮುಖನನಿಕ್ಕಿದನಿಂ ।
 ತಿವನೇ ವನಭಂಗವೆ ಮಾಡಿದನಿಂ ।
 ತಿವನೇ ಜಾನಕಿಯುಂಗರಮಂ ತಲ್ಲಣಿಸದೆ ತಂದವನು ॥
 ಇವನೇ ಮತ್ಸುತನಕ್ಷನ ಕೊಂದವ ।
 ನಿವನೆನಗನುವೆರದೊಳಿಡಿದನಿಂ ।
 ತಿವಗಿನ್ನಾ ವುದು ದಂಡವೆನುತ ದಶಮುಖ ಕಡುಪಿಂ ಮುಳಿದಂ ॥೩೧೯॥

ಧಾರಿಣಿಚರರಂ ನೀನೋಲಗಿಸಿದ ।
 ಕಾರಣಮೇನೆಮ್ಮಯ ಭುಜಪರಿಫದ ।
 ಪೌರುಷದಳವಂ ತಿಳಿದಿದುರ್ ಮತ್ತೇಕಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ ॥

ಆರೀಪದದೊಳ್ ನಿನ್ನಂ ಕಾವರ್ |

ಮಾರಣಮಂ ರಾವಣನೆಯಿಸೆ ನಿ |

ವ್ಯಾರಣ ಕೆಟ್ಟ ವಿನಾಶದ ಕಾಲದೊಳಾಗ್ಗಂ ಮತಿ ಕಿಡುಗುಂ ||೨೦||

ಗತಿಹಾನಿಗೆ ಮತಿಹಾನಿಗೆ ವಿದ್ಯಾ |

ತತಿಹಾನಿಗೆ ಪಕ್ಕಾದ ದುರಾತ್ಮಂ |

ಗತಿಬಲತನವೆಲ್ಲಿಯದು ದಶಾನನ ಕೇಡಲ್ಲದೆ ಸಿನಗೆ ||

ಹಿತಮನಖಿಯೆಯಸದಾಗ್ರಹಮಂ ಬಿಡು |

ಮೃತಿ ನಿನ್ನೊಳ್ ಸಮನಿಸಿತಕ್ಕ ಟಯನೆ |

ಹತಿಯಿಸುವನುತ ಮೆಸಗಿದನಾಭ್ರಾಕುಟಮುಖದಶಮುಖನು ||೨೧||

ಅದ ಕಂಡನಿಲತನೂಭವೆಂದಂ |

ಬಿದಿರದೆ ನಿನಗೆ ಹಿತಮನಖಿಸಲ್ ಬಂ |

ದುದನಖಿಯದೆ ಕಡುಗಲಿತನದಿಂದಂ ನುಡಿಯದಿರಡಿಗಡಿಗೆ ||

ಬದವಿದ ರಾಘವದೇವನ ಬಸನಿ |

ಲ್ಲದ ನಿನ್ನಂ ಕೊಲಲೊಲ್ಲದೆ ಪೋದವೆ |

ನದಖಂದೆನ್ನಂ ಕಟ್ಟು ವರಾರಿಂದಗಿಗಿಂದಗಿಯೆಂಬರ್

||೨೨||

ಎನುತುರಗಾಸ್ತ್ರದ ಬಂಧಮನೆಲ್ಲಮ |

ನನಿಲಸುತಂ ಬಿಡೆ ತತ್ಪ್ರತಿವಿದ್ಯೆಯಿ |

ನನಿತುಂ ವಿದ್ಯಾಧರ ಕೂರಸಿಯಂ ಜಡಿಯುತ್ತಂ ಬಂದು ||

ಮುನಿದೊಮ್ಮೆಯ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದೊಡನವರಂ |

ದನುಜೇಂದ್ರಂ ನೋಡುತ್ತಿರೆ ನೆಣೆ ಪಾ |

ವನಿ ಕೊಂದಂ ಪೊಯ್ದೊ ವರ್ತನೊರ್ವರ ಕಾಲಾಂತಕನಂತೆ ||೨೩||

ರಸೆಯಿಂದುರಿಲಿಂಗಂ ನೆಗೆದುದೆನಲ್ |

ಮಸಗಿ ವಿಲೋಚನದಿಂ ಕೇಸುರಿ ದ |

ಳ್ಳಿಸೆ ಕೋಪದಿ ಕಿಡಿಕಿಡಿವೊಗುತ್ತಂ ವಾನರರೂಪದ ||

ದಸೆದೆಸೆಗೆಲ್ಲರನೋಡಿಸುತಂ ಮಸು |

ಳಸುತಂ ತನ್ನೊಳ್ ಮಾಣಾಂತವರಂ |

ಪಸಿದ ಕೃತಾಂತನ ಗೆಯ್ದವ ಕೈಕೊಂಡಭ್ರಕೆ ಲಂಘಿಸಿದಂ ||೨೪||

ಮನಮನೆದಪ್ಪದೆ ನೆಗೆದುದು ಸಿಲ್ಲದೆ |

ತನಿಗಿಚ್ಚೆಂದನ ಪಾವಕ ವಿದ್ಯೆಯಿ |

ನಸಿಲಸುತಂ ಸುಡೆ ಲಂಕೆಯ ಕಂಡಾ ದಾನವವಲ್ಲಭನ ||

ಮನಮುಂ ಮೊಗಮುಂ ಮುಖಿಯುಲ ಪೊಗೆಯಲೆ |

ದನುಜನನಂತಕ ನೀಡ್ವೆಸಿದಪನೆ |

ದೇನೆ ಕೇಸುರಿವೊಗೆಗಳೆ ಗಂಟಕ್ಕಿ ದ ಪುರ್ವಗಳನೆ ನೆಗೆಯೆ ||೨೬೫||

ಅಸುರನ ಕೇಡಿಂಗೊಗೆದುತ್ಪಾತ |

ಪ್ರಸರವಿದೆಂದನ ಧೂಮಸ್ತೋಮಂ |

ಸರಿಸಿದುದು ತತ್ಕೀತುವೆನಲೆ ದಿಗ್ವಾಹಮೆನಲೆ ಮೂಡಿ ||

ದೇವದೇವಗಾವರಿಸುತ್ತಿರೆ ಪೊಗೆಯುರಿ |

ಯಸವಳಮೆನಿಸೆ ನೆಗೆದ ಕಿಡಿಗಳೆ ಭಾ |

ವಿಸ ಪಗಲುಲ್ಕಾಪಾತಮನಾಗಿಸೆ ಕಡುಪಂ ಸುಷುತಿರ್ದಂ ||೨೬೬||

ಚರಮಸಮಯದೊಳೆ ಮಸಗುತ್ತರುಣಾ |

ಕರ್ಕ ಕಿರಣಂ ಬಳಸಿದ ಸುರಗಿರಿಯೆನೆ |

ತರತರದಿಂ ಕೇಸುರಿ ಮಸಗಲೆ ದನುಜೇಶನ ಕರುಮಾಪಂ ||

ಉರಿಯುತ್ತಿರೆ ಬಾಡಬಿಬಿಯಿಂದಂ |

ಪರವೈತಮಾದ ಸುಧಾಜಲಧಿಯೆನಲೆ |

ಸುರರಿಪ್ರವಿನ ರಾಣಿಯವಾಸಂ ಬೆಂದುದು ಮನದೊಡನಾಗಳೆ ||೨೬೭||

ಬೆಳುಗೊಡೆ ಚಮರೀರುಹ ಸಿಂಹಾಸನ |

ಮಿಳಿರ್ವ ಪತಾಕೆಗಳೂಂ ಮೆಕ್ಕರವಿತತಿ |

ಬಲಮುಖಿಶಂಖಂ ಭೇರಿಗಳಲ್ಲಂ ದನುಜನ ಸಿರಿಯೊಡನೆ ||

ವಿಳಯಮನೆಯು ವ್ರಹಂಬಿನಮುರಿಸಲೆ |

ಬಲಿಮುಖಚಿಹ್ನೆಂ ಪವನತನೂಭವ |

ನಯನವ್ರ ಸತಿಯರ ಶೋಕಾನಳಸಿಂ ಭೂಪಾಲನ ಸಿರಿಗಳೆ ||೨೬೮||

ಸಿರಿಯುಳ್ಳೆಂದು ನಿಯೋಗಿಗಳೆಂಬೀ |

ದುರಹಂಕಾರದಿ ಸಲೆ ನುಡಿದಿರೆ ದ |

ಪೊರೆ ಬಳಸಲೆ ಬಿಜಿತೋಡ್ಬ ಕುರ್ಮ ಪೋಗದಿರೆಂಬವೊಲು ||

ಕರಮಂ ಕುಪ್ಪಸಮಂ ಟೊಟ್ಟಿಗೆಯಂ |

ಸಿರಮಂ ಹಚ್ಚಡಮಂ ಪೊಸಗೀರೆಯ |

ನರವರಿಸದೆ ಕಲಿಗಳ್ ಕೇಸುರಿ ಪಿಡಿಯಲ್ ಬಿಟ್ಟೊಡಿದರು

||೩೬೯||

ಭವನದ ಭುವನದ ಶಯನದ ಶಸ್ತ್ರ |

ವೈವಹಾರಂಗಳ ಕೋಸಿದ ಕೋಶದ |

ದಿವಿಜಾಗಾರಂಗಳ ನುಕ್ರಮದಿಂ ಭಸ್ಮೀಕೃತಮಾಗ ||

ಪವನಪ್ರೀತಿನನಂ ಸಾಮೋ |

ದ್ಭವಶಾಲೆಗೆ ಬಂದವಿರಳಮದಜಳ |

ಭವಕಾಸಾರದೊಳವೆಗಾಹದಿ ಗಜಘಟೆಯಂ ಮಗ್ಗಿಸಿದಂ

||೩೭೦||

ಅಳಾನಂಗಳನೋವದೆ ಕಿತ್ತು.... |

.... ಕೆನ್ನಂ ಪಣಿಸಡೆಮುಖಿಯುತೆ |

ತಾಳಗತಿಯಿ ನಿಭಕೋಟಿಗಳತ್ತಂ ಮುಂತಾಸನದಿಂದಂ ||

ಕೋಳಿಹಳಮಾಗಲ್ ಬೀಡಂ ನಿ |

ಮೂಳಂ ಮೊಡುತ್ತಂ ಜಲಸಿಂಧಿಯೊಳು |

ಬೀಜಲು ನೀರಾನೆಗಳ ಸಿನಿಮವಣುವಂ ಸುಡೆ ಲಂಕೆಯನು

||೩೭೧||

ಮೆಂದುರಮಂ ವಾಹಕರಂ ಜ್ವಲನಂ |

ಬಂದು ಪುಗಲ್ ಮುಂಡಿಗೆಗಳು ಮುಖಿಯೆ ಕ

ರಂ ದೃಢವೆನಿಸಿದ ಪಾಳಾಸಮನಶ್ರಮದಿಂದಂ ಪಣಿದು ||

ಬಂದಜೊಳೊಂದು ತೊಡದು ಬಿಸ್ಕಿದ್ದು ದುರೆಗೆ |

ಳಂದದೆ ಪರಿದುವು ಪುರವೀಧಿಗಳೊಳು |

ಗಂದಬಳಾಬಾಳಕಜಾಳಕಮಂ ಬೆದಿಹಿಸಿ ಕೆವರಿಸುತ

||೩೭೨||

ನಿಟ್ಟೊಡಲಿನ ನಿಡುಗೋಣಿನ ತಮಗಳ |

ವೆಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗಳೊಟ್ಟಿಜೆಯಂ ಪಣ್ಣಿದೆ |

ಕೆಟ್ಟು ಕೆದಪ್ಪಿ ನಿಟ್ಟೊಡಲಿನ ನೋಡಲು ನಿಷ್ಕಾರಂ ಬೀಜಿ ||

ಸುಟ್ಟಂ ಪವನತನೊಭವನಾಗಳ್ |

ಕಟ್ಟುಸುರಮಾಗಲ್ ಮುನ್ನುಗ್ಗಂ |

ಸುಟ್ಟಂ ತ್ರಿಪುರಮನನಲಾ ಪುರಮನನಲಸಿದ್ಯಾಬಲದಂ

||೩೭೩||

ರಣಮಂಡಲದಿಂ ಪೊಣಮೆಟ್ಟು ತೋರಿ |

ರಣಮಂ ಕೊಂಡರಮನೆಯಿಕ್ಕಲದಾ |

ಪಣಮಂ ಮೂಲಾಕಾರರ ಕೇರಿಯನರವರಿಸದೆ ಪೊಕ್ಕು ||

ಮಣಿಗಾಣರ ಕೇರಿಯಮಂ ಕೊಳ್ಳುತುಂ |

ಗಣಿಕಾವಾಟದೊಳೊಡುವ ಮುದುಗುಂ |

ಟಣಿಯರ ಕಪ್ಪಿಕ್ಕಿದ ನರೆಮುಡಿವಿಡಿದುದು ಲೇಸೆನ ಜನರು ||೨೩೪||

ಪಣಿಯಾಪಂಚೆ ಮಕೂಲ ಸುವರ್ಣಾ |

ವಳಿ ಪಟ್ಟವಳಿ ನೇತ್ರಾವಳಿಯಂ |

ಬಳಪಲ್ಲಂಕಿ ಮಗರಿ ಪೂಸಂ ಕೈದೊಡಕಿಂದಗಿಮೆಚ್ಚು ||

ಬಿಳಿದುಪ್ಪಟೆ ರಾವಣಮೆಚ್ಚು ಗಜಾ |

ವಳಿ ಮಂಡೋದರಿಮೆಚ್ಚಿ ನ ಸೀರೆಯ |

ಮಣಿಗಗಳಂ ಬಳ್ಳಗಳನೆ ಬಳಸಿದುದು ಮೂಸಿಗರೋಸರಿಸೆ ||೨೩೫||

ಮಳಯಜ ಮೃಗಮದ ಕುಂಕುಮ ಹಿಮಮ |

ಗ್ಗಳ ಕಾಳಾಗರು ಪುನುಗು ದಶಾಂಗಂ |

ಗಳತಕ್ಕೊಲಿದಗಿಲ ಬಾವೆನ್ನದ ಸಾಂದಿನ ಪನ್ನಿರಾ ||

ಬಳಸಿದ ಪರಿಮಳಮಂ ದೆಸೆದೆಸೆಗ |

ಗ್ಗಳಮಾಗಿರೆ ಬೀಣುತ್ತಂ ಗಂದಿಗ |

ರಳವಿಗಳಿದ ಕೇರಿಗಳಂ ಕೊಂಡುವವರು ಬಾಯ್ವಿಡುತೋಡೆ' ||೨೩೬||

ತರದಿಂ ಸಚಿವರ ಸಾಮಂತರ ಶಿ |

ಷ್ಪರ ಬಂಧುಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟರ ಮೂವಂ |

ತರ ಸಾಹಣಿನಾಯಕರಂಗದ ಕಾಪಿನ ಸಾವಾಸಿಗಳ ||

ಬಿರುದಿನ ಬೀರರ ಲೆಂಕರ ಹಡಪದ |

ವರವಣಿಜರ ಕಾರುಕರ ಪಸಾಯಿತ |

ರುರುತರವೆಸಿಸಿದ ಕೇರಿಗಳುದುವು ದಶಮುಖ ನೋಡುತಿರೆ ||೨೩೭||

ಇವರವರೆನ್ನದೆ ಲಂಕಾಚಗರದ |

ಹವಣುಗಳಿದ ದನುಜಕ್ಕಳಕೇರಿಗ |

ಳವಿರಳಮೆನೆ ಬೇವಾಗಳೆ ಕಿಚ್ಚಿನ ನಾಲಗೆ ಬಹುವಿಧದಿಂ ||

ತವಕದೆ ಭುಗಿಭುಗಿಲೆಂದೇಲುತ್ತುಂ |

ದಿವಿಜೇಂದ್ರಾಠಾತಿಯ ನೀಕ್ಷಿಪ ಮೃ |

ತ್ಯುವ ಲೋಹಿತಲೋಚನದಾಬೆಳಗನೆ ದೆಸೆಗವ್ಯಳಸುತಿರೆ ||೩೩೮||

ನೆಣಿ ಬೇಯುತ್ತಿರೆ ಲಂಕಾನಗರಂ |

ತೊಣಿವಭಿಮಾನಮನೀಕ್ಷಿಸುತಿರ್ವಪ |

ನಣಿಯದ ತೆಣಿದಿಂ ವಾರುಣವಿದ್ಯೆಯ ನಿಂವಾ ದಶಮುಖನು ||

ಮೆಣಿದಂ ತನ್ನಯ ಭುಜಬಲದಳವಂ |

ಮೆಣಿದಂ ಪವನಸುತಂ ಪತಿಕಾರ್ಯವ |

ನಣಿವರೆ ಕೇಡಡಸಿದ ಕಾಲದೊಳಾರೇನೆಂದರನಿಬರು ||೩೩೯||

ಎಲೆಲೆಲೆ ಸಾರತ್ತಲೆ ಹೊ ಹೋಹೋ |

ತೊಲತೊಲಗಾ ಬಂದುದೆ ನಿಲು ನಿಲು ನಿಲು |

ನಿಲು ಬುಬುಬುಬುಬುಬು ತೂತೂತೂ ನಡೆ ಹಾಹಾಹಾಯೆನುತ |

ಸಲೆ ಜಿನಜಿನ ಶಿವಶಿವೆ ಹರಿಹರಿಯೆಂ |

ದುಲಿದೊಡಿದರುರಿ ಸುತ್ತಂ ಪರ್ವಲು |

ಬಲಿಮುಖಸಿದ್ದಂ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಕ್ಕಭಿಮುಖನಾದಂ ಭರದಿಂ ||೩೪೦||

ವಿನಯದಿ ವಿನಮಿತಮೆಣಿಮೆಕುಟಂ ಕರ |

ವನರುಹಕುಟ್ಟಳಘಟೆತಲಲಾಟಂ |

ಘನರೋಮಂಚಿತ ಗಾತ್ರಪತ್ರಂ ವಿಕಸಿತಮುಖಕಮಲಂ ||

ಇನಕುಲತಿಲಕನ ರಾಮನ ಪದಯುಗ |

ವನಜಕ್ಕ ವನತನಾಗಿ ಮುಕುಂದಂ |

ಗನುನಯದಿ ತುಣಿಲ್ಲೆಯು ಸಮುಚಿತಾಸನದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರ್ವಂ||೩೪೧||

ಚೂಡಾಮಣಿಯಂ ಸಕಲನ್ಯಾಲಕ |

ಚೂಡಾಮಣಿಗೆ ವಿಯಚ್ಚ ರನಾಯಕ |

ಚೂಡಾಮಣಿಯುಂ ನೀಡಿದನಾ ರಘುಕುಲರಕ್ಷಾಮಣಿಯುಂ ||

ಕೂಡೆ ತನುವಿನೊಳ್ ಪ್ರಳಕಂಗಳ್ ತು |

ಳ್ಕೂಡೆ ಮುದಶ್ರು ನಯನದೆ ತನು ಕುಳಿ |

ಕೋಡೆ ರಘುಪ್ರವರಂ ನೋಡಿದನವನಿಜೆಯಂ ಕಂಡಂತೆ ||೩೪೨||

ಜೈಮಿನಿಭಾರತ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಭಾರತದ ಅಶ್ವಮೇಧ ಪರ್ವವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಅನೇಕ ನೀತಿಬೋಧಕವಾಗಿಯೂ ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇತಿಹಾಸಗಳೊಂದಿಗೆ ರಚಿಸಿದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕಾರ್ತವಿನ ಹೆಸರ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಕವಿ.

ಇದರ ಮೂಲಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ 'ಜೈಮಿನಿಭಾರತ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ :—

ವ್ಯಾಸಮುನಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತ ಕಥೆಯನ್ನು ೧೮ ಪರ್ವಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಬರೆದಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಅವರ ಪಿಷ್ಯನಾದ ಜೈಮಿನಿಯು ತಾನೂ ೧೮ ಪರ್ವಗಳನ್ನು ಆ ದೇವಧಾಪೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದು ಗುರುವಿನ ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ಅವರು ಅದನ್ನು ಲ್ಲಾ ನೋಡಿ ಆತನು ರಚಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ೧೫ನೆಯ ಪರ್ವವಾದ ಅಶ್ವಮೇಧಪರ್ವಮಾತ್ರ ಬಲು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆಂದು ಲೋಕದಲ್ಲ ಕೇಳಿದಂತೆಯಿದೆ.

ಈ ಕಥಾ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಟೀಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಶ್ವಮೇಧ ಪರ್ವದ ಕಥೆಗೆ 'ಕನ್ನಡ ಜೈಮಿನಿಭಾರತ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಕವಿಯು ಭಾರದ್ವಾಜಗೋತ್ರದವನಾದ ಅಣ ಮಯ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವೆಗನು. ಈತನು ಜನಿಸಿದ ಊರು ಅರಸಿಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ದೇವಣೂರು (ದೇವಪುರ). ಆ ಊರಿನ ಸ್ಥಳಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈತನು ಹೆಬ್ಬಾರು ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ದ ೧೬೫೩ನೆಯ ವರ್ಷವಾದ ಮನ್ಮಥ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಈತನು ಜೈಮಿನಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದನೆಂದು ಊಹಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕುತ್ಸವು ಬಹು ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಕಿವಿಗಂಪಾಗಿಯೂ ಮಧುರಶಬ್ದ ನಿಬಿಡವಾಗಿಯೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಛಾಂದಸಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾವೃವಾಗಿಯೂ ವಾಚಕರಿಗಿಲ್ಲರಿಗೂ ಆನಂದಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದಿದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಲ್ಲ; ಇದರ ರಸಾಸ್ವಾದನೆಯಿಂದ ಆನಂದಿಸದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಲ್ಲ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮಾದಿರಿಗಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಬಾಲ್ಯವೂ ವೈಷಕೇತು ಬಭ್ರುವಾದನರ ಕಾಳಗವೂ ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

ವಾರ್ಧಕ ಪಟ್ಟದಿ.

೨೮. ಚಂದ್ರಹಾಸನಬಾಲ್ಯ.

ಇನ್ನೂ ರೆವೆನಾಲಿಸಾದೊಡೆ ಪಾರ್ಥಧಾರ್ಮಿಕಂ |

ಮುನ್ನೂರ್ವನುಂಟು ಕೇರಳದೇಶವನಿಪಂ |

ಸನ್ನ ತಗುಣೋದಯಂ ಮುಧಾಪಿಯಂಬವಂ ಬಲಯುತಂಬುಷಕಂಗೆ ||

ತನ್ನ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯೊಳ್ ಬಹಳಧಾಗ್ಯ ಸಂ |

ಪನ್ನ ಸಡದಂಭ್ರಗಲುವೆರಳಾಗಿ ದಿನದೊಳು |

ತ್ವನ್ನ ನಾದಂ ಮೂಲಸಕ್ಷತ್ರದಿಂದರಿಪ್ಪಾಂಶದೊಳೆಸುಕುನಾರನು ||೨೪೩||

ಪುತ್ರೋತ್ಸವಂಮಾಡಿ ಕೆಲವುದಿನಮರೆ ನೃಪಂ |

ಶತ್ರುಗಳ್ ಬಂದು ನಿಜನಗರಮಂ ಮುತ್ತಿದೊಡೆ ||

ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮದೊಳವೆರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ರಂಗದೊಳ್ ಪೂಯ್ಯಾಡಿಮಡಿಯೆ
[ಕೇಳು ||

ಚಿತ್ರಭಾನುಪ್ರವೇಶಂಗೆದಳಂದು ಶತ |

ಪತ್ರಲೋಚನ ಪತಿನೇತ್ರೆಯಾಗಿ ಬುಷಕೆಲೆ ಧ | ||೨೪೪||

ರಿತ್ರೀಶ್ವರನ ರಾಜ್ಯಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಹಿತರಾಳ್ವರದನೇವೇಷ್ಟಿನು

ಬುಷಕೊರ್ದ ಧಾತ್ರಿ ಶಿಶುವಂಕೊಂಡು ಪೊಣಮೆಟ್ಟು |

ತೊಣಿ ಬಿಣಲುತ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆತ್ತೆಂದು ಕುಂ |

ತಳನಗರಮಂ ಪೊಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಿದಳರ್ಭಕನನತ್ತಿನ್ನೀಹದಿನ ||

ಎಳೆಯಂಗೆ ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲದರೆ ಮುಗುನುಳ್ |

ಪೊಣಲೊಳಗೆ ತಿರಿದು ಹೊರೆದಿರುವೆಳ್ ಮುದ್ದಿಸಿ ಪ |

ಸುಳಯಭಿನಯಂಗ್ಗೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಬಿಸುಸುಯ್ಯುವೆಳನುದಿನದೊಳಾರ್ತ
[ಯಾಗಿ ||೨೪೫||

ಇಡೆ ತೊಟ್ಟೆಲಿಲ್ಲಾಡಿಸುವೆಲ್ಲ ಸಿನಗೆ ಪೊಂ |

ದೊಡಿಗೆಯಿಲ್ಲೆರೆ ಸಿಳಯಮಲ್ಲ ಬಿಡದೆಜಿವೆ ನೀರೆ |

ಕುಡಿವಾಲ್ಗಳಣೆ ಬೆಣೆಗಳೆಲ್ಲ ಲಾಲಿಸಿ ನಲಿವೆ ತಂದೆತಾಯ್ಗಳೆಲ್ಲ ||

ಪೊಡವಿಪತಿ ಕೇರಳಾಧೀಶ್ವರಂ ತನಯನಂ |

ಪಡೆದನಿದಕ್ಕಿಗ ಸಿನ್ನಂ ನೋಡುವೆನ್ನ ಕ | [ದಿನದೊಳು ||೨೪೬||

ಣ್ಣೊಡೆಯದಿರದಕಟೆಂದು ಬಿಸುಸುಯ್ಯುವೆಲ್ಲ ಮುಗುನುಳ್ಳಾಕೆ ದಿನ

ಮೊಳವೆಲ್ಲೊಗುವ ಜೊಲ್ಲು ದಟ್ಟಡಿ ತೊದಲ್ಪುಡಿಯು |

ತೊಳತೊಳಗುತಿದ ಸೊಬಗು ಮೆಚುವ ಸಗೆಮೊಗದ ಬಗೆ |

ಪೊಳವೆಕಣ್ಣಿಸುಪನುಣ್ಣ ದಪಿನೆಣೆಚೆಲ್ವಪಣೆಕುರುಳ ಜೋಲ್ವಂಬೆಗಾಲು ||

ಸುಷುನಾಭಿ ಮಿಗೆ ಶೋಭಿಸಧರದೆಡೆ ಬಟ್ಟದೊಡೆ |

ನಳಿದೋಳಿಡಿದ ಧೂಳಿ ಸೊಗಯಿಸುವ ವರಶಿಶುವೆ | [ವಳು || ೩೪೩ ||

ನಲಿದಾಡಿಸುವ ರೂಢಿಯಿಲ್ಲೆಂದು ನೆಣಿನೊಂದು ಮೆಲುಗುವೆಳಜಸ್ರಮ

ಬಾಲಕನ ಲೀಲೆಯಂ ಕಂಡು ಹಿಗ್ಗುವೆಳೊಮ್ಮೆ |

ಲಾಲನೆಗಳಿಲ್ಲೆಂವಟಲ್ಪು ಮೆಲುಗುವೆಳೊಮ್ಮೆ |

ಪಾಲಿಸಿದಳಂತು ನಡೆಸುಡಿಗಳಂ ಕಲಿವೆಲ್ಲಿಪರಿಯಂತಮಾಶಿಶುವನು ||

ಮೇಲೆ ರುಜೆ ಬಂದಡಸಿ ವಿಧಿವಶದೊಳಾಧಾತ್ರಿ |

ಕಾಲನರಮನೆಗೈದಿದಳೆ ಬಟಕ ಪಸುಳೆಗೆ ನಿ |

ರಾಲಂಬಮಾಗಲಾಪಟ್ಟಣದೊಳಿಲ್ಲರ್ಗೆ ಕಾರುಣ್ಯಕೀಡಾದನು || ೩೪೪ ||

ಚೆಲ್ವ ಶಿಶು ಬೀದಿಯೊಳೆ ಬಂದು ದೇಶಿಕನಾಗಿ |

ನಿಲ್ವಿನಂ ಕಂಡಕಂಡಬಲೆಯರ್ ಕರೆಕರೆದು |

ಮೆಲ್ವ ವತನಿಣ್ಣ ಕಜ್ಜಾ ಯಮಂ ಸಕ್ಕರೆಗಳಂ ಕೊಡುವರೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು ||

ಸೊಲ್ವ ಮಾತುಗಳನಾಲಿಸಿ ಮುದ್ದು ಗೈವರವ |

ರೊಲ್ವದಕಮಜ್ಜ ಸಂಗೆಯ್ವಿ ಮಡಿಯಂ ಪೊದಿಸಿ | [ಡನೆ || ೩೪೫ ||

ಮೆಲ್ವಾಸಿನೊಳ್ಳಲಗಿಸುವರಣ್ಣಯಿಂದೊಸೆದು ತಮ್ಮ ಸುಕ್ಕುಳುಗಳೊ

ಪರಪುಟ್ಟನಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದ ಬೀದಿಗಳೊಳಗೆ |

ತಿರುಗುತಿದ ಬಾಲಕನ ರೂಪಮಂ ಕಂಡು ಕರೆ | [ದಿಂದ ||

ಕರೆದು ಭವನಂಗಳ್ಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಗಣಿಕೆಯರ್ ತಮತಮಗೆ ಮೋಪ

ಸರಸಪರಿಮಳಸುಗಂಧಂಗಳಂ ತೀಡಿ ಕ |

ತ್ತುರಿಯ ತಿಲಕವನಿಟ್ಟು ಕಮ್ಮಲರ್ದುಡಿಸಿ ಕ | [|| ೩೪೬ ||

ಪ್ಪರವೀಳೆಯಂಗೆೊಟ್ಟು ಮಡಿತೊಡಿಗೆಗಳಿನ್ನೆದೆ ಸಿಂಗರಿಸಿ ಕಳುಹುತಿಹರು

ಆಡುವೆಳಮಕ್ಕಳೊಡನಾಡುವಂ ಲೀಲೆ ಮಿಗೆ |

ನೋಡುವೆಚ್ಚರಿಗಳಂ ನೋಡುವಂ ಬಾಲಕರ |

ಕೂಡೆಮನೆಮನೆಗಳೊಳಗಾಡುತಿದನೆಲ್ಲರೈ ಮುದ್ದು ಮೋಹಿಸುತಿರ್ಪನು ||

ಪಾಡುವರ ನೋಡುವರ ನಾಡೆ ಸಾಧನೆಗಳಂ |

ಮಾಡುವರ ವಜ್ರಯಿಂ ಬೇಡುವರ ನೆರವಿಯೊಳ್ | || ೩೫೧ ||

ಕ್ರೀಡಿಸುವನಾಪುರದ ರೂಢಿಸಿದ ಬೀದಿಯೊಳ್ ಪಸುಳ ಪರಪುಟ್ಟನಾಗಿ

ಕುಂತೀಕುಮಾರ ಕೇಳಾಮೆಹಾಪಟ್ಟಣದೊ |

ಳಂತರ್ಭಕರೊಳಾಡುತ್ತಿಹ ಪಸುಳಗೈದು ವ | [ಯೆಂಬ ||

ಷಾಂತುಂಬಿತಾಸನುಯದೊಳ್ ಬಲದಂ ಪ್ರವರ್ತಿಪಮಪ್ಪಬುದ್ಧಿ

ಕುಂತಳೇಂದ್ರನ ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳ್ ವಿಪ್ರ |

ಸಂತರ್ಪಣಂಗೆಯ್ದೊಡಾದ್ವಿಜರೆ ಭೋಜನಾ | [|| ೩೫೨ ||

ನಂತರದೊಳ್ಬದೆ ಸತ್ಕೃತರಾಗಿಕುಳ್ಳಿದುರ್ ಪರಸುತಲ್ಲಿರುತ್ತಿರ್ದರು

ಅಲ್ಲಿ ಕೆಳೆಯರೊಳಾಡುತ್ತಿರ್ವ ಶಿಶುವಂ ಕಂಡ |

ರುಲ್ಲಾಸದಿಂದೆಸೆವ ಭೂಸುರ ಬಾಲಕನ |

ಸಲ್ಲಲಿತರಾಜಲಕ್ಷಣಕೆ ಬಹಿಗಾದರವನಂಗಮಂ ನೋಡಿನೋಡಿ ||

ನಿಲ್ಲದನುರಾಗದಿಂದಾರ ಸುತನೀತರುಣ |

ನೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದನೆಂದಾ ದುಪ್ಪ ಬುದ್ಧಿಯಂ | || ೩೫೩ ||

ಮೆಲ್ಲನೆವಿಚಾರದಿಂ ಕೇಳೊಡಾವಿಪ್ರಗೆ ನಗುತಾತನಿಂತೆಂದನು

ಈಪರಿಯೊಳನಿತಿಲ್ಲನಾಥನಾಗಿಹ ಬಾಲ |

ರೀಪುರದೊಳತ್ತನನಾರ ಸುತನೆಂದಳಿಯೆ |

ವೀಳಸುಳೆಯಂ ರಾಜಕಾರ್ಯದೊಳಗಿಡೆವದಹ ಚಿಂತೆನಮಗೇತಕೆನಲು ||

ಆಶಾರ್ವರೆಂದಿದೊಡಂ ಚಾರು ಲಕ್ಷಣದೊ |

ಳೀಪೊಣಲಿಕ್ಕುಂತಳಾಭೀಶನಾಳ್ಯನ | || ೩೫೪ ||

ಮ್ಯಾಪೊಡವಿಗೊಡೆಯನದನೀತನಂ ನೀಸಿರಿಸಿಕೊಂಡು ರಕ್ಷಿಪುದೆಂದರು

ಕ್ರೂರನಕ್ರಾಕುಲದೊಳಿಡಿದರ್ ಪೆರ್ಮಡು ಗ |

ಬೀರಸಿರ್ಮಲಜಲದೊಳಸೆವಂತೆ ಮನದೊಳ್ ಕ |

ಲೋರತರಭಾವಮೆಂ ತಳದು ಬಹಿರಂಗದೊಳ್ ವಿನಯಮುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ||

ಚಾರುಲಕ್ಷಣದ ಶಿಶುವಂ ನೋಡಿಧರೆಯಬ್ಬಂ |

ದಾರಕರ ಸುಡಿಗೊಪ್ಪಿದವೊಲಿದುರ್ ಬಜ್ಜಕ ಸ |

ತ್ವಾರದಿಂದಾವಿಪ್ರರಂ ಕಳುಹಿದಂ ದುಪ್ಪ ಬುದ್ಧಿ ನಿಜಭವನದಿಂದ || ೩೫೫ ||

ಈಕುಂತಳೇಂದ್ರಂಗೆ ಸುತರಿಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಮೆನ |
 ಗೇಕಾಧಿಪತ್ಯಮಾಗಿದಪ್ರದು ಮುಂದಿವಂ |
 ಭೂಕಾಂತನಾದಪಂ ಗಡ ವಿಪ್ರರೆಂದ ನುಡಿತಪ್ಪದೆನ್ನಾತ್ಮಜಂಗೆ ||
 ಬೇಕಾದ ಸಂಪದಂ ಬಯಲಾಗಿ ಪೋಪುದೆಂ |
 ದಾಕುಮತಿ ಬೇಜಿಂಂದುಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಿ ಭ | [|| ೨೪೬ ||
 ಯಾಕಾರದೊಡಲ ಚಂಡಾಲರಂ ಕರೆಸಿ ಬೆಸಸಿದನಾರುಮುಖಿಯದಂತೆ
 ಕಾನನಾಂತರದೊಳೀತರಳನಂ ಕೊಂದು ನೀ |
 ವೇನಾದೊಡಂ ಕುಲುಪ ತಂದೆನಗೆ ತೋರ್ಪುದೆಂ |
 ದಾನರೇಂದ್ರನಮಂತ್ರಿ ಬೆಸಸಿದೊಡೆ ಪಶುಘಾತಕಿಗಳಾಡುತಿಹ ಶಿಶುವನು ||
 ಹೀನದಯದಿಂದ ಪಿಡಿದೆತ್ತಿ ಕೊಂಡೊಯಿರ್ ಭ |
 ಯಾನಕದಲಂದು ಕೊಲೆಗಳೆನಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಂ |
 ದಾನವೇಶ್ಯರನಾಜ್ಞೆಯಿಂ ಕಾಳರಕ್ಕ ಸರೆಬಂದು ಕೈದುಡುಕುವಂತೆ || ೨೪೭ ||
 ಪಾತಕಿಗಳೊಡಲೊಳಿಹ ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ಯಮ |
 ದೂತರೇತಂದಜಾಮಿಳನಂತೆ ಕಾಕಸಂ |
 ಘಾತದೊಳೆನಿಕ್ಕಿದರ್ ಕೋಗಿಲೆಯಮರಿಯಂತೆ ನಲುಗಿಕತ್ತಲೆಯೊಳಿದರ್ ||
 ಶೀತಳಮರೀಚಿಲಾಂಛನದಂತೆ ಬಹಳ ಕೋ |
 ಪಾತಿಶಯದೊಳಿಗಿಹ ವಿವೇಕದಂತಾಗ ಪಶು |
 ಘಾತಕಿಗಳೆತ್ತಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯ ಬಾಲಕನಿದರ್ ನವರೆಡೆಯೊಳಂಜಾತುತ ||
 ಪೆಗಲೊಳೀರಿಸಿ ಬನಕೆ ಚಂಡಾಲರೂಯ್ಯತಿರೆ
 ಮಿಗೆ ಜೆದಳು ಭಯದಿಂದ ಬಾಲಕಂ ಬಾಯೊಳಾ |
 ನೆಗಮಿರಿಸಿಕೊಂಡರ್ ದಿವ್ಯಸಾಲಗ್ರಾಮದಪದವಿಮಹಿಮೆಯಿಂದ ||
 ಬಗೆದೋರಲಾಗ ಮುರಹರ ಕೃಷ್ಣ ಕಮಲಾಕ್ಷ |
 ಶಗರಾಜಗಮನ ಸಲಹೆಂದು ಚೀರಿದೊಡವನ |
 ಮೊಗನೋಡಿಕರುಣದಿಂ ಕಟುಕರೆದೆಕಳಗಿದುದದೆಂತೊ ದರಿನಾಮ
 [ದೇವ || ೨೪೮ ||
 ಬಯ್ದು ಪಸುಳೆಯನರಣ್ಯದೊಳಿರಿಸಿ ಮುಲುಗಿ ಬಿಸು |
 ಸುಯ್ಯ ಪಶುಘಾತಕಿಗಳಾ ದುಷ್ಯಬುದ್ಧಿಯಂ |
 ಬಯ್ದು ಶಿಶುವೆಧಿಗಳಾಕಿನಿಂದು ನೋಡುತ ಕಂಡರರ್ಭಕನೆಡದಕಾ
 | ಬೊಳು ||

ಅಯ್ದಲ್ಲದೊಂದು ಬೆರಳಿರ್ಪುದಂ ಬಚಕದಂ |
 ಕೊಯ್ದು ಕುಲುಕಂ ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ದಾತಾರನೆಡೆ |
 ಗೆಯ್ದಿ ತೋಪಿದೊಡವನವರ್ಗಗಳಂ ಮನ್ನಿಸಿ ಮಹೋತ್ಸವದೊಳಿರು
 [ತಿರ್ದನು ||೩೫||

ಬಸಿನೆತ್ತರ ಗಾಯದೆಡದಡಿಯ ವೇದನೆಗೆ |
 ಸಸುಳ ಹರಿಹರಿಯೆಂದೊಬ್ಬ ಉತಿರಲೆ ಕಣ್ಣೊ |
 ಳೊಸರ್ಪಬಾಪ್ಪಂಗಳಂಕಂಡುಮಿಗೆಪಕ್ಕಿ ಗಳೊಂದುಕಡುರೋಕ
 [ದಿಂದ ||

ಪಸವು ಸೀರಡಿಕೆಯಂ ತೊಪಿದಲ್ಲಿ ಸಿಂದುಪಚ |
 ರಿಸುತಿರ್ದುವಾಶಿಶುವನೆಂದೊಡೆಲೆ ಪಾರ್ಥ ಕೇಳೆ |
 ವಸುಮತಿಯೊಳಾತರಂ ನೋಡಿಮಿಗೆ ಮುಗುಬಹ ಮೂನವಂ ಪಾಪಿ
 [ಯಲ್ಲೆ ||೩೬||

ಗುಳಿಗೆದಲು ಕೊಡೆವಿಡಿದು ಸಿಂದುವು ಬಿಸಿಲ್ಲ ನಪ |
 ಲೆಪಕೆಯಂ ಬೀಸಿ ಬಿಜ್ಜಣವಿಕ್ಕಿ ತಂಚಿ ತುಂ |
 ತುರನುದುರ್ಚಿತು ಸಾರಸಂ ಸಲಿದೊಳೆ ನೆಸದು ಪಕ್ಕಂಗಳಂಬಿಡಿಚೆ||
 ಮುಗುಗಿ ಮುಲ್ಲು ಡಿಯಲುಪಚರಿಸಿದುವು ಗಿಳಿಗಳ |
 ಕ್ಕುಪೊಳಿಗಳರ್ಭಕನ ರೋದನದ ಕೂಡಲು |
 ತೆಹದೊಳೆ ಮೊರೆದುವಲ್ಲಿ ಕುಬರಿದೊ ರಿಂದ ಕಾಡೊಳ್ಳತೆನಿಸುವಂತೆ ||

ನಿಲ್ಲದೆ ನರಳ್ವ ಪಸುಳಯ ನಿರ್ಮಲಾಸ್ಯಮಂ |
 ಪ್ರಲ್ಲಗಳೆ ಕಂಡು ಕಾನನಕೆ ಕಾಮಿಸಿ ತಮ್ಮ |
 ನಲ್ಲಸೃತರಲುಮ್ಮೆಳಿಸಿ ವಾಹನವನಹಸಬಂದ ಪೂರ್ಣೆಂದುವೆಂದು ||
 ವಲ್ಲಭಸ್ವಾಮಿಯಂ ಬೇಡಿಕೊಳುತಿರ್ದುವನೆ |
 ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಪೊರೆಗೆ ಪೊದ್ದಿ ಬಾಲಕನಂಫಿ |
 ಪಲ್ಲವದ ರುಧಿರಮಂ ಕುಡುನಾಲಗೆಗಳಿಂದ ಸವಿದು ಲೇಪಂಗೆಯ್ದುವು||೩೭||

ಕೋಗಿಲೆಯ ನಿಡುಸರಂ ಪಾರಿವದ ಕಲ್ಲುಣಿಸು |
 ಗೂಗೆಗಳ ಕಣ್ಣೊಳಸು ಬಕನ ಮೊನದ ಬೆಹಗು |
 ನಾಗದ ನಿರಾಹಾರಮೆಳಿಗಳ ಪರಿಭ್ರಮಣಮಿಭದ ಸೀತ್ಕಾರಂಗಳು ||
 ಪೋಗಲಡಿಯಿಡಲಿಯದಾರೈವ ಜನಮಿಲ್ಲ |
 ದಾಗಹನ ಗದ್ದರದೊಳುಪವ ಶಿಶುವಂ ನೋಡ |
 ಲಾಗಿಬಂದೆಡೆಗೊಂಡ ದುಃಖಾತಿರೇಕಮೆಂಬಂತೆ ಕಾಣಿಸುತಿರ್ದುದು||೩೮||

ದಿನಪನುಪಟಳದಿಂದ ನೆಲೆಗೆಟ್ಟು ಪಲವು ರೂ |

ಪನೆತಾಳು ವನವಾಸದುರುತಪದ ಸಿದಿಯಂ |

ಘನತೆಯಂ ಪಡೆದುಮಿಗವಗೆಯಾದಪಗಲಂ ತೋಗಿಸಂಧಕಾರಮೆನಲು ||

ಅನುಪಮದ ಕಾರೊಡಲ ಬೇಡಪಡೆ ಬೇಂಟೆಗೆ ವಿ |

ಪಿನದೊಳ್ಳತರುತಿರ್ದುಗುಬ್ಬರದ ಬೊಬ್ಬೆಗಳ |

ನಿನದದಿಂ ಜೀವಿಗಳ ಕೊಲೆಗಳೆಂದಂತಕನ ದೂತ ಸಂಘಾತದಂತೆ || ೨೬೪

ತಪ್ಪತಪ್ಪಲೊಳಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿ ಮಂಜುಗಳಸೆವೆ |

ಕಪ್ಪಕಪ್ಪನೆಯ ಗಿರಿಗಳ ಪರ್ಬುಗೆಗಳಂತೆ |

ಬಪ್ಪಬಪ್ಪಳನಾಯ್ಗಳಂಹಾಸೊಳಾಂತುಬಂದುದುಶಬರಸೇನೆಬಚಿಕ ||

ಸೊಪ್ಪುಸೊಪ್ಪುಗಳ ಮೇಳಮೇಳಗಳಂ ಸೋವುತ್ತ |

ತಪ್ಪ ತಪ್ಪದೆ ಶರಶರಂಗಳಂ ತೆಗೆದೆಚ್ಚು |

ತೊಪ್ಪತೊಪ್ಪನೆ ಮೃಗಮೃಗಂಗಳಂ ಕೆಡದಿಹರ್ಕಾನನದೊಳೇವೇಚ್ಚೆನು ||

ಇದೆ ಪಂದಿ ಕೆದರಿದ ನೆಲಂ ನೋಡಲಿದೆ ದಂತಿ |

ಕದಡಿದ ಕೊಳಂ ತೋರಲಿದೆ ಪುಲಿಯುಗಿದ ಮೃಗದ |

ಮೆದುಳಿತ್ತಲಿದೆಸಿಂಗಮೆಹಗಿದಾನೆಯ ತಲೆಯಮುತ್ತುದುಡಿನೆತ್ತರೊಡನೆ ||

ಇದೆ ವನಮಹಿಷನುದ್ದಿ ಕೊಂಡ ಮರದಿಗುಡಿತ್ತ |

ಲಿದೆಕೊ ಸಾರಂಗಮಿಕ್ಕುಡಿಗೈದ ಪಾವಿತ್ತ |

ಲಿದೆ ಪುಲ್ಲಿಗಳ ಪಕ್ಕ ಮರೆಗಳಿಕ್ಕುಗಳೊಂದು ಪರಿದರ್ ಪುಳಂದರಂದು || ೨೬೫

ನಡೆ ಪಚ್ಚೆವಿಡಿ ಪೋಗು ತಡೆ ನಿಲ್ಲು ಜಡಿ ಬೊಬ್ಬೆ |

ಗೊಡುಪ್ಪದಪೊಳಡಗ ಕೈಗೆಡದಿರಿಸು ನಿಡುಸರಳ |

ತೊಡುಕೆಲಕೆ ನಿಡಿಯದಿವೊಡೆ ಸಾರ್ಜು ತುಡುಕುಮೊಗಸಡಗುಮೆರ

[ಕಡರೊಡರ್ಚು ||

ಅಡಗಿವೊಯೆ ಜಡಿ ಕೊಲನಿಡು ಮುಂದುಗಡೆ ನಾಯ |

ಬಿಡು ಕೂಡೆ ಪಡಿತಳಿಸು ಸೆಡೆಯದಿರ್ ಕೆಡಪೆಂಬ |

ನುಡಿಗಳಡಿಗಡಿಗೆ ಕಿವಿಗಿಡಿದುದೆಲ್ಲೆಡೆಯೊಳಂದಡವಿಯೊಳ್ಳುಡುಪೊಸತೆನೆ ||

ಉಬ್ಬಿದು : ದೇವಿಗೆದೊಡಲ ಬಾಗಿದ ಬೆನ್ನ |

ಹಬು ಗೆಯ ಪಚಳದ ಸೆಳೆದ ಬಾಲದ ಕೊನೆಯ |

ಕೊಬ್ಬಿದಕೊರಳ ಸಣ್ಣ ಜಂಘೆಗಳ ಕೊಂಕುಗುರ ಮೆಡಿಗಿವಿಯ ಕಿಡಿಗಂ

[ಗಳ ||

ಹೆಬ್ಬಲ್ಲ ಬಿಡುವಾಯ ಜೋಲ್ವ ಕೆನ್ನಾಲಗೆಯ |
 ಗಬ್ಬಿನಾಯ್ಗಳ ಷಾಸನುಗಿದು ಬಿಡೆ ಪಂದಿಗಳ |
 ನಬ್ಬರಿಸಿತುಡುಕಿದುವುಕೇಸರಿಗಡರು ಮೇಲ್ವಾಯ್ ಪುಲಿಯಂ ಕೊಂ
 [ದುವು ||೩೬೮||
 ಬಿಡದೆ ಕುತ್ತರ್ಗಳಂ ಸೋವಿದರ್ ತೀವಿದರ್ |
 ಗಿಡುಗಳ ಪೊದರ್ಗಳಿಂದೆಬ್ಬಿಸಿದರಬ್ಬಿಸಿದ ||
 ರೊಡನೊಡನೆ ಖಗವ್ಯಗವ್ರಾತಮಂಪಾತಮಂ ಮಾಡಿದರ್ ಕೂಡೆಕೂಡೆ||
 ಸಿಡಿಗುಂಡು ಬಡಿಕೋಲುಳಿರುಬೆಯಿಂದುರುಬೆಯಿಂದ |
 ದಿಡುವರಣೆ ನೇಣುರಲ್ಲೊಲೆಗಳಂ ಬಲೆಗಳಂ |
 ಜಡಿದಾರ್ದುಬೊಬ್ಬಯಬ್ಬರದಿಂದ ಶರದಿಂದ ಕಾಡೋಳ್ ಕಿರಾತರಂದು||
 ಪುಲಿಕರಡಿಸಿಂಗಸಾರಂಗಮರೆಪಂದಿಗಳ |
 ಮೊಲಮುಲೆ ಕಾಡೆಮ್ಮೆಚಮರಿಗಳೆ ಮೊದಲಾದ |
 ಪಲವು ಮೈಗಜಾತಿಯಂಕ್ರೌಂಚಶಿಖಿತಿತ್ತಿರಿಕಪೋತಾದಿಪಕ್ಷಿಗಳನು ||
 ಕೊಲುತಬಹ ಬೇಡರ್ಗೆ ಸಿಕ್ಕದೋಡಿದುದೊಂದೆ |
 ರಳ ಕುಳಿಂದಕನೆಂಬ ದೊರೆ ಕಂಡು ತನ್ನ ಚಾ |
 ಪಲಹಯದೊಳಹ ಬಚಸಂದನತಿವೇಗದಿಂದ ಬಿಲ್ವಿಡಿದು ಕೊಲ್ವೆನೆಂದು ||
 ಆ ಕುಳಿಂದಂ ದುಷ್ಪಬುದ್ಧಿಯ ನಿಯೋಗದಿಂದ |
 ದಾಕಾನನದ ನಾಡ ವೇತಮಂ ಕೈಕೊಂಡು |
 ಭೂಕಾಂತನಾಗಿಹಂ ಚಂದನಾವತಿಯೆಂಬ ಪುರದೊಳವನತ್ತಿಯಿಂದ ||
 ಈ ಕಿರಾತಪ್ರಕರದೊಡನೆ ಪೊಣಮಟ್ಟು ಮೈಗ |
 ಯಾಕಾಮನಾಗಿ ಬಂದಿದರ್ವಂ ಸಿಡಿದೋಡು |
 ವಾಕುರಂಗದ ಬೆನ್ನನೈದಿದಂ ತೇಜಿಯ ಜವಂ ಗಾಳಿಯಂ ಮುಂಚಲು ||
 ಹರಿಣನಂ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಬರಲಾಕುಳಿಂದಕಂ |
 ಹರಿಯನೇ ಜಪಿಸುತಲುತಿಹ ಬಾಲನಂ ಕಂಡು |
 ಹರಿಯನಲ್ಲಿಯೆ ನಿಶಿಸಿ ನೋಡಿ ನಿಜಶಿರವನಲ್ಲಾಡಿತಾಂ ಮೈಗದ ಕೊಲೆಗೆ ||
 ಹರಿತಂದ ಪಾಪಮತಿಪುಣ್ಯಮೊದವಿಸಿತು ಸುಪ |
 ಹರಿಸುವೊಡೆ ಶಿವಶಿವಾ ಪೊಸತೆಂದು ಹರುಷದ ಲ |
 ಹರಿಯೊಳೊಲಾಡಿದಂ ಕಡವರವನೆಡಹಿ ಸಂಭಸಿದ ಕಡುಬಡವನಂತೆ||

ಇಳಿದು ನಿಜವಾಜಿಯಂ ಸಾರ್ದು ಮೈದಡವಿ ಬರೆ |

ಸೆಳದು ಬಿಗಿಯುಪ್ಪಿ ಕಂಬನಿದೊಡೆದು ಕೂಡೆ ಸ |

ಗ್ಗಳೆಯ ನೀರಿಂದ ಕಾಲ್ಪಿದಿಯೊಳ್ಳು ಸಿವನೆತ್ತರಂ ತೊಳೆದು ಮೋಹದಿಂದ ||

ಗಲದೊಳುಬ್ಬುವೆ ಗದ್ದದಂಗಳಂ ಸೈಪಿಟ್ಟು ||

ತಿಳುಪಿ ಲಾಲಿಸಿದಂ ಕುಳಿಂದಕಂ ಸೌಭಾಗ್ಯ |

ನಿಳಯದೇಜಿಕೆಯ ವಸುವನೊಡವಿದಗ್ಗ ದಪಣ್ಯದೊಡಲಸ ವೆನಾಶಿಸುವನು ||

ಎಡಬಲದೊಳಿಹ ತನ್ನವರೊಳಾಕುಳಿಂದಕಂ |

ನುಡಿದನೀಬಾಲಕಂ ತನ್ನ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳ |

ನೊಡಹುಟ್ಟಿದವರ ಹಂಬಲಿಸದೆ ಮುರಾರಿಯಂನನೆನದಹಿಂದಿವೆಂಗೆ ||

ಬಡೆಯನಚ್ಚುತನಾದಕಾರಣಂ ಮೈತನಾಗ |

ನಡೆಯೊಳ್ ಜೀವಿಸಿದನೆಲ್ಲರ್ಗೆ ತನುಜರಂ |

ಕೊಡುವವಂ ಕೃಷ್ಣಸ್ತುತನೆಗೆ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲೀತನೇ ಸುತನೆಂದನು || ೩೩ ||

ಮೃಗಯಾಪ್ಯಸನದಿಂದ ಕಾನನಕ ತಾಂ ಕೃಷ್ಣ |

ಮೃಗನ ಕೂಡೈದಿದೊಡೆ ದೊರೆಕೊಂಡನೀ ಕೃಷ್ಣ |

ಮೃಗಧಾವದರ್ಭಕಂ ಪಾಪಕೆಳಸಿದೊಡಾಯ್ತು ಪುಣ್ಯಮನುತಲ್ಲಿಮೆಡಿದ |

ಮೃಗಜಾತಿಗಳನವರವರ್ಗ ಪಚ್ಚಿಸಿ ನೆರೆದ |

ಮೃಗಜೀವಿಗಳನೆಲ್ಲರಂ ಕಳುಹಿ ನಿಜಪುರಕೆ |

ಮೃಗಧರನೊಲೆಸೆವಶಿಸುವಂ ಕೊಂಡು ಪರಿಜನದೊಡನೆ ಬಂದನುತ್ಸವೆ

[ದೊಳು ೩೩ ||

ಮುಂದೆ ಪರಿತಮ ಚಾರಣಿಪೆ ಸಿಂಗರಿಸಿದರ್ |

ಚಂದನಾವತಿಯ ಸಂಭ್ರಮದಿಂ ಕುಳಿಂದಕಂ |

ಬಂದು ನಿಜಭವನಮಂ ಪೊಗಲಿದಿವೆಂದು ನಲಿದವನ ಸತಿ ಮೀಥಾವಿನಿ ||

ಕಂದನಂ ತೆಗೆದತ್ತಿಕೊಳುತ ಬಿಗಿಯುಪ್ಪಿ ಸಾ |

ನಂದದಿಂ ಪೊರೆಯೇಳಿದಳ್ ತನ್ನ ಬಂಜಿತನ |

ಮುಂದು ಪೊದುದು ಪುತ್ರವತಿಯಾದೆನೆನ್ನ ಪುಣ್ಯದ್ರುಮಂ ಫಲಿಸಿತೆಂದು ||

ಒಚಕ ನಗರದೊಳಾದುದುತ್ಸವಂ ಪಾರ್ವರ್ಗ |

ನಿಳಯದ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗಳನೊಲಿದಿತ್ತನೊಂ |

ದುಷಯದೆ ವಿವಿಡಜಾತಕರ್ಮಮಂಮಾಡಿಸಲ್ಪು ಧರುತ್ತರೋತ್ತರವನು ||

ತಿಳಿದು ನಿಮಿಲಮುಖಾಂಬುಜದಿಂ ಶೃಂಗನಂ |
 ಕಳಕಳಸಿ ನಗುವನದಲುಂ ಚಂದ್ರಹಾಸನಂ |
 ದಿಳಯೋಳಿತಂಗೆ ಪೆಸರಾಗಲೆಂದುಚ್ಚ ರಿಸಿ ನಾಮಕರಣಂ ಗೈದರು ||೨೩೩||
 ಕತ್ತಲೆಯಮನಗೆ ಮಣಿದೀಪವಾದಂತೆ ಸಲೆ |
 ಬತ್ತಿದ ಸರೋವರಕೆ ನವಜಲಮೊದಲನಂತೆ |
 ಬಿತ್ತರದ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ದೇವತಾಸ್ತುತಿ ನೆಗಟ್ಟಂತೆ ಭೂತಳದೊಳು ||
 ನುತ್ತೆ ಸಂತಾನಪಿಲ್ಲದ ಕುಳಿಂದನಬಾಳ್ಕೆ |
 ಗುತ್ತಮಕುಮಾರನಾದಂ ಚಂದ್ರಹಾಸನನ |
 ಉತ್ತರೋತ್ತರಮೆಪ್ಪುದಚ್ಚ ರಿಯೆ ಸುರಪುರದ ಲಕ್ಷ್ಮೀವರನ ಭಕ್ತರು ||

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದಿ.

೨೯ ವೃಷಕೇತು ಬಭ್ರುವಾಹನರ ಕಾಳಗ.

ಪೇಟಲೇನಹುದಿನ್ನು ಬಭ್ರುವಾಹನನೊಡನೆ |
 ಕಾಳಗಂಗೊಡುವೆನಾಂ ಕುಲಕೆ ಮಗನೀನೊರ್ವ |
 ಬಾಳುವೆಗೆಡಿಸಬೇಡ ಗಜಪುರಕೆ ಪೋಗಿ ಮುರಹರಧರ್ಮನಂದನಗೆ ||
 ಕಾಳಾದ ರಾಜಕಾರ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯ ನೆಚ್ಚು ಪಿಸು |
 ಕೇಳಿನ್ನ ಮಾತನಂ ದರ್ಜಾನಂ ನುಡಿಯಲ್ಕೆ |
 ತಾಳದೆ ವೃಷಧ್ಯಜಂ ಕೊಲಿಪದಿಂ ಪಾರ್ಥಂಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುತಿಂತೆಂ ||
 [ಬನು ||೨೩೪||

ಬಳ್ಳಿತಿರು ತಾತ ಸಿನ್ನಂ ಬಿಟ್ಟು ನಂ ಪೋಗ |
 ಲುಳ್ಳವನೆ ಗಜನಗರಿಗಕಟ ರಣದೊಳ್ ಜೀವ |
 ಗಟ್ಟಿನಾದೊಡೆ ಮೆತ್ತಿತಾಮೆಹಂ ಬೀಟದಿರಪನೆ ಗಗನಾಗ್ರದಿಂದ ||
 ಹೊಳ್ಳದೊಯ ಹೊಲಬಿಗರೊಳಂಬುದೀ ನುಡಿಗಳಂ |
 ತಟ್ಟಂಕದಿಂದ ನೀನಾಹವದೊಳಂತೆಣಿಕೆ |
 ಗೊಳ್ಳಲೀಕಿವನ ಬಿಂಕಮನೀಗ ಮುಖವೆನೆನ್ನಂ ಕಳುಹಿ ನೋಡೆಂದನು |

ಮಂದಿಸಹಿತೀ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ ಬರಲಿ ನಾ |

ಸಿಂಹ ರಣದೊಳ್ ಸಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಳ್ ಹಬ್ಬಮಂ |

ತಂದಲ್ಲದಿರೆನೆಂದು ವೈಷಕೇತು ಬಲ್ಪಿಂ ಧನಂಜಯಂಗೆಹಗಿ ಬಚಿಕೆ ||

ಪೊಂದೇರ್ಗಡದೂ ಸಿಜಚಾಪಮಂ ತುಡುಕಿ ನರ |

ನಂದನನ ಸಮ್ಮುಖಕೆ ನಡೆತಂದು ನುಡಿದನೆಲೆ |

ಮಂದಮತಿ ಪಾರ್ಥಸುತನಹಡೆ ಸಿಲ್ ಕರ್ಣಜಂ ತಾನೆನುತ ತೆಗೆದೆಚ್ಚ ನು||
ಚ

ಲೇಸನಾಡಿದೆ ಕರ್ಣಸುತನಾದಡೊಳ್ಳಿತ್ಯೆ |

ವಾಸಿಯುಳ್ಳವನಪ್ಪೆ ಫಲುಗುಣಂ ಕೊಂದನ |

ಲ್ಲಾಸಮರದೊಳ್ ಸಿನ್ನ ತಾತನಂ ತನಗೆ ನೀಸಿದಿರಪ್ಪುದುಚಿತಮೆನುತ ||

ಸೂಸಿದಂ ಕಣೆಗಳಂ ಬಭ್ರುವಾಹನನದಂ |

ನೇಸಹಣುಗನ ಸುತಂ ಬಬಿಕ್ಕೈದು ಪಾರ್ಥಿಯಂ |

ಗಾಸಿಮಾಡಿದನಂಬುಗಳಮೆಯೊಳ ವಸೀತನಂ ಮುಸುಕಿದಂ ಶರದೊ
[೪೦ || ೩೪-೧||

ಇಸುವರೆಚ್ಚಂಬುಗಳನೆಡೆಯೊಳಿಕ್ಕಡಿಗೈವ |

ಏಸುವರೋ ರೋವರಂ ಗಾಯಗಾಣಿಸಿ ಕೆರ |

ಳ್ಳಿಸುವರೆಶ್ವಧ್ವಜವರೂಢಸಾರಥಿಗಳಂ ತಣ್ಣಿದಿಳಗುರುಳ್ ಕೂಡೆ ||

ಇಸುವರೊರ್ವೊರ್ಮೆ ಮೆಯ್ಯುಜಿದು ಚೇತರಿಸಿಕೊ |

ಣ್ಣಿಸುವರಾಗ್ನೀಯಾದಿ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರನಿಕರದಿಂ |

ದಿಸುವರಿಂತವರೆವರೆ ಸರಿಯು ಬಾಣಂಗಳಂ ಕರ್ಣಸುತಪಾರ್ಥಸುತರು ||

ಅಂದಾದಕರ್ಣಾರ್ಜುನರ ಕಾಳಗವನವರ |

ನಂದನರ್ ನಿರ್ಣಯಿಸುತಿದರನೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ |

ದಿಂದ ಶರಸಂಧಾನಸತ್ವಸಾಹಸಲಕ್ಷ್ಯಲಳಲಾಘವಂಗಳಿಂದ ||

ಮುಂದುವರಿನಗ್ಗಿಳಿಕೆ ಮುಳಸು ಮೊದಲೆ ಮೋಡಿ |

ಬಂದಿ ಭಾರಣೆ ಬಿಂಕ ಬೆಸೆ ಚಮತ್ಕಾರಂಗ |

ಳಿಂದ ಸಮಮಾಗೆ ಕೈದೊಣ್ಣಿದಂ ವೈಷಕೇತು ಬಭ್ರುವಾಹನನ ಮೇಲೆ ||

ಬಚಿಕಖಿಧಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ವೈಷಕೇತು ವೆ |

ಗ್ಗಿಳಿಸೆ ಬಾಡಬವೈಷ್ಣವದೊಳದಂ ಪರಿಹರಿಸಿ |

ಕೊಳುತರ್ಜುನಾತ್ಮಜಂ ಕೆರಳ್ ವನನಚೊಡುಚ್ಚಳಿಸತಚ್ಚೊಣಿತ
[ವನು ||

ತೊಳೆಯಲಿಡಿದುವು ಭೋಗವತಿಯ ಜಲಕಂಬುಗಳ್ !
ಮುಳಿದು ಕರ್ಣಜನಿಸಲ್ಪಾತನಂ ಸುತ್ತಿಸಿತು |
ಸುಟಿಗಳಾಯಂದದಿಂ ಕಣಿಗಳರೆಗಳಿಗೆಸಯುಂತಮಾಸಂಗರದೊಳು ||

ಮತ್ತೆಹೊಡಕರಿಸಿ ಪಾರ್ಥನ ಸೂನು ರೋಷಾಗ್ನಿ |
ಪೊತ್ತಿಕಿಡಿಗದಣಿ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಮಂ ಪೂಡಿ ತೆಗೆ |
ಯುತ್ತೆಲವೊ ಕರ್ಣಸುತ ನೀನೆ ನಿಲ್ಲಾಳಪ್ಪಿನಾಂಪೊಣರ್ಪತಿಬಲರೊಳು||
ಚಿತ್ತಚಂಚಲಮಿಲ್ಲದೀಕ್ಷಿಸೆನುತೆಚೊಡೆ |
ಗೆತ್ತಿಶರಮಂ ಕೂಡೆ ಪಿಡಿದಾಗಸಕ್ಕ ಚಿಗಿ
ದತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ದವ್ಯಪ್ಪಕೇತುವಂ ತಿರುಗಿಸಿತು ದೆಸೆದೆಸೆಗಳಂ ನಭ
[ದೊಳು ||೩೮೬||

ಭಾನುಸುತಸೂನುವಂ ನಭಕೆತ್ತಿ ಕೊಂಡೊಯ್ದ ||
ನಾನಾದೆಸೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿತು ಮುಹೂರ್ತತ್ರಿತಯ |
ಮಾನೆಲಕೆ ಕಡಹದೆ ಮಹಾಶರಂ ಕೆಳಗೆ ಬಿಲ್ವಿಡಿದು ಸನ್ನದ ರಾಗೆ ||
ಈನರನುಮಾಬಭ್ರುವಾಹನನು ಮೊಡನೈದೆ |
ಬಾನೆಡೆಯೊಳಾತನ ಪಿತಾಮಹಂಗಳಿನ ಸಿ |
ಕಾನನಸರಿತ್ಸಾಗರಂಗಳೊಳೆ ಬೀಳಿದಚಿದಂ ಮೊಣಿಪುರದಮಹಿಯೊಳು ||

ಮೊಗವತ್ತಿಫಲಗುಣಂ ನೋಡುತಿರೆ ಕರ್ಣಜಂ |
ಗಗನದಿಂ ಬಿದ್ದಿಳೆಗೆ ಪೊಡೆಚೆಂಡಿನಂತೆ ಪುಟ |
ನೆಗೆದಿದ್ದು ರೋಷದಿಂ ಘೂಡಿಘೂಡಿಸಿ ಪಾರ್ಥಸುತನಂ ಪಚಾರಿಸಿ ಕನಲ್ದ ||
ತೆಗೆದಿಸಲ್ಬಾಣಂಗಳಶ್ವಸಾರಥಿಪತಾ |
ಕೆಗಳಿಂದಮರ್ಧ ರಥಸಹಿತ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ |
ಮಗನಂ ನಭಸಳಕೆ ಕೊಣ್ಣಡರ್ಗುವು ನಾಕಪರಿಯಂತಮಾಕ್ಷಣ
[ದೊಳು ||೩೮೭||

ನಭದೊಳೆತ್ಯುಗ್ರದಿಂ ತಪಿಸುವ ದಿವಾಕರ |
ಪ್ರಭೆಯಿಂದುರಿಯೆ ರಥಂ ಬಿದ್ದನುರ್ವಿಗೆ ಪಾರ್ಥಿ |
ರಭಸದಿಂ ಪೂರ್ವದೊಳಡರ್ಧ ಸಂಪಾತಿ ಗರಿಸಿದಿಳೆಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ||
ತ್ರಿಭುವನಕೆ ಪೊಸತಾಗೆ ಕರ್ಣಜಂ ಮತ್ತೆರಿಪು |
ಸುಭಟನಂ ಮೂಝಬಾಣದೊಳಚ್ಚು ದಿವಸವೆ |
ಲ್ಲಭನ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿದ್ದಿ ದಿಸಿ ಪಚಾರಿಸಿ ಜಹಿದು ಕೂಡೆಬೊಬ್ಬಿಬಿದನು ||

ಬೊಬ್ಬಿ ಟುವೆ ಕರ್ಣಜನ ದನಿಗಳ್ಳು ರೋಷದಿಂ !

ದಬ್ಬ ರಸಿ ಗಗನದೊಳೆ ತನ್ನ ರಥಮಂ ಬಿಟ್ಟು |

ಹೆಬ್ಬ ಟ್ವದಂತಿವನ ಮೆಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಬೀಜಲ್ಕವಂ ಕನಲ್ದ ಕೂಡೆ ||

ಉಬ್ಬಿ ಪುಟನೆಗೆದ್ದು ಸಾಯಕದೊಳಚಿ ವನ |

ನೆಬ್ಬ ಸಿದನಾಗಸಕೆ ಮೆತ್ತ ಭೀಭತ್ಸು ಕಂ |

ಡೊಬ್ಬ ರಳನಲ್ಲಾಡಿ ಪೊಗಳಲ್ಕೆ ವ್ಯಸ್ತಕೇತು ಫಲುಗುಣಂಗಿಂತೆಂದನು ||

ತಾತ ನೋಡಂದು ರಣದೊಳೆ ಗಾಲಿ ಪಸು |

ಧಾತಳದೊಳೆಡೊಡಾಯತಮಾಗ ನಿಲ್ವಿನಂ |

ಘಾತಿಸಿರಿರೆಂದು ಸಿನ್ನೊಪನ ನಮ್ಮಯ್ಯನಾಡಿದವೊಲಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ||

ಈತನೆನ್ನ ಸ್ಪಂದಂ ಗಾಸಿಯಾದಪನೆಂದು |

ಮೂತಾಡುವನಿತಱೊಳೆ ಮತ್ತಿವನ ಮೇಲೆ ಬಂ |

ದಾತಬೀಜಲ ನೊಂದರಿವರಂ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಧುರಕನುವಾರು ||

ಮಣಿವರೂಢಾರೂಢರಾಗ ಬಿಜುಕಿರ್ವರಂ |

ರಣರಂಗದೊಳೆ ಕಡುಗಿ ಕಾದಿದರ್ ಕಾಯದೊಳೆ |

ಕಣೆಗಳಿಡಿಯಲ್ಕು ಮಂ ಕಚ್ಚಿ ಪಾಪಿಲರುಣಾಂಬುಗಳ್ಳೊಡಿವರಿಯೆ ||

ಪೊಣರ್ವರಂಬರಕಡದೊಪ್ಪ ಮೇದಿನಿಗಿಳಿದು |

ಪೊಣಗುವೆರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಭದೊಳೆದೊರ್ವಂ ಧ |

ರಣತಳದೊಳೆಗೊರ್ವ ನಾಗಸದೊಳೊರ್ವನಿರೆಸರಿಸಮದೊಳೆಕಲಿಗಳು ||

ಭೂಪ ಕೇಳಿಂತ್ಯೆದುದಿನಮೈದೆ ಕಾದಿದರ್ |

ಚಾಪವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣರ್ ಬಿಜುಕ ಪಾರ್ಥಜಂ |

ಭಾಪುರೇ ವ್ಯಸ್ತಕೇತು ನೀನ ಪಟುಭಟನವೈಲೋಕದೊಳ್ಳು ಕೆದೆಯೊಳು ||

ಶ್ರೀಪತಿಯ ಧ್ಯಾನಮಂ ಮಾಡೆನುತ ತೆಗೆದಿಸಲ್ |

ಕೋಪದಿಂದಾಕಣೆಯನಿವಸರಿವನಿತಱೊಳೆ ಪ್ರ |

ತಾಪದಿಂ ಕವಲಂಬನಚ್ಚು ಕತ್ತರಿಸಿದಂ ಕರ್ಣಜನ ಕಂಧರವನು

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ರಾಘವಾಚ್ಯ. ಈತನು ಲಿಂಗವಂತ ಮತದವನು. ಈತನು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಕುಂತಳದೇಶದ ಹಂಪಾ (ಹಂಪೆ) ಪುರವಲ್ಲ ಜನಿಸಿದನು. ಇವನು ಏಷು ಭಕ್ತ ಚರಿತ್ರವಾದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದನು. ಇದರಿಂದ ವೀರಶೈವಮತಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಹರಿಶ್ಚರ ಕನಿಯೆಂಬ ಇವನ ಸೋದರಮಾವನಿಗೆ ನಿಶೇಷವಾದ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ಆದಕಾರಣ ತನ್ನ ಗುರವೂ ಮಾವನೂ ಆದ ಹರಿಶ್ಚರನ ಮಾತಿನಂತೆ ಮುಂಚಕ್ಕೆ ರಾಘವಾಚ್ಯನು ಸೋಮನಾಥಸತ್ಯಾವ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಓರುಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ದೊರೆಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಏಕಸಂತದ್ವಿಸಂತಗ್ರಾಹಿಗಳೆಂಬ ಪಂಡಿತರೊಡನೆ ವಾದಿಸಿದನು. ವೀರೇಶ್ವರಕಥೆ ಎಂಬ ಶೈವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಸನ್ಮಾನ ಹೊಂದಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಈತನು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಡೆಗಾಲವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಈತನು ನಿಧರಾಮಪುರಾಣ, ಸೋಮನಾಥಚರಿತ, ವೀರೇಶ್ವರಚರಿತ, ಶರಭಚಾರಿತ್ರ, ಹರಿಹರಮಹತ್ವ ಎಂಬ ಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ವಾರ್ಧಕ ಸ್ವರೂಪಿ.

೩೦. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು.

(ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸ್ಥಲ)

ಸೂ|| ನುಡಿದನಿತು ರಾಜ್ಯಮಂ ಕೌಶಿಕಂಗಿತ್ತು ತ |

ನ್ನೊಡನೆ ರಥಕಾರಸತಿಸುತನುಂತ್ರಿವರಿಸಿ ಜನ |

ದೊಡೆಯ ಕಾಶಿಗೆ ನಡೆವಡೆಯೊಳಾದವಸ್ಥೆಯನದಾನೆ ಜೀವರುಕೇಳ್ವರು||

ಉಡುಗಣದ ನಡುವಣಿಂನುವ ತೆಗೆಸಿ ರಾಜು ಬಂ |

ದಡೆಗೊಂಬ ತುನಾದುದಾಚ್ಯರೊಳು ಮೈಗದ |

ಗಡಣದಿಂದಿಸ್ವ ಹರಿಯಂ ತೆಗೆಸಿ ನರಿ ಸುಖವಾಸವನು ಕೈಕೊಂಬ

[ವೋಲ್ ||

ಕಡಲ ವಾರಿಯೊಳು ಬಿಂಬಿಸುವ ರಸಿಯಂ ವರಿ |

ಲ್ಲಡೆ ಮುಸುಗುವಂತೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿವರಂ |

ಪೊಡವೀಶನಂ ಮುಸುಕಿಕೊಂಡು ಕೌಶಿಕರಥವನೇಣಿ ಬರಲಿಂತೊಪ್ಪಿತು||

ಧರೆ ಬಿರಿಯಲಕ್ಕಿಣುವೆ ಸಂದ ನಿಸ್ಸಳದ |

ಬ್ಬರವನಾಲಿಸಿ ಪುರದ ಕೇರಿಗಳನೊಪ್ಪೆ ಸಿಂ |

ಗರಿಸಿ ಮನೆಮನೆಗಳೊಳು ಗುಡಿತೋರಣಂಗಳಂ ಸರಬಿಗಿಮ ಸಂಭ್ರಮ
[ದಲಿ ||

ಅರರೆ ಕೋಟಾಕೋಟಿ ಕರಿತುರಗರಥತಿಯು |

ಪರಿಜನಂಬೆರಸಿ ಮತ್ತಂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಭೂ |

ವರನನಿದಿರೊಳಲು ನಡೆದರು ಶಶಿಯನಿದಿರೊಳಲು ಹೆಚ್ಚು ವಂಚೋದಿ

[ಯಂತೆ ||೨೯೬||

ಮುತ್ತಿದಣುಕುಗಳ ಮುಸುಕಿದ ಹಲವು ರ್ಪುಲ್ಲರಿಗ |

ಳೊತ್ತಿನೊಳು ತಳಿತ ಬೆಳುಗೊಡೆಗಳಿಡುಕುಣ ನೆಣಲ |

ಕುತ್ತುಣ್ಣೊಳು ರ್ಪುಡಿಸುವ ಚಮರಸೀಗುರಿಗಳೊಗ್ಗಿನ ಕುಣುಣು

[ವಿಡಿದು ||

ಎತ್ತಿದ ಮೊಗಂ ನಿಲುಕಿನೋಪ್ಪ ಕಂಗಳು ಮುಗಿದು |

ಹೊತ್ತಕ್ಕೈಯ್ಯವೆಧಾರು ಜೀಯ ಎಂದೆಂಬ ನುಡಿ |

ವೆತ್ತು ಹತ್ತಿರೆ ಬಂದ ಮುನಿಯ ಮೊಗಮಂ ಕಂಡ ಹೊತ್ತನಿನ್ನೆವೊ

[ಗಣ್ಣಿನು||೨೯೭||

ನಸುಗುನಿಯನಪ್ಪಿದಳಕುಳದಂತೆ ಕಡುಹಸಿದು |

ಕಸುಗಾಯನಗಿದ ಗಿಳಿಗಳ ಬಳಗದಂತೆ ನಿ |

ಟ್ಟಿಸದೆ ವಿಷಮಂ ಸವಿದ ಶಿಶುಸರದಂತೆ ಕೊರಡಂ ಕರ್ನುಕಿ ಚಂಚು

[ನೊಂದು ||

ಕುಸಿದ ಶುಕಪಿಕನಿಕರದಂತಿಂತು ಬೇಸತ್ತು |

ಬಸವಣ್ಣಯುತಂದು ಮಂದಿಗಳೊಳುಣಿಸಿದರು ಮೂ |

ಮಸಕದಿಂ ಪುರಜನಂ ಭೂಪನಂ ಹೊಲಗೆಟ್ಟ ಕಣುತಾಯನನಸುವಂತೆ ||

ಹಗಲೊಗೆದ ಚಂದ್ರಕೆಯಂತೆ ಖರವೈಶಾಖ |

ದೊಗೆದ ಬನದಂತೆ ಬಿಸಿಲೊಳು ಬಿಸುಟ ತಳಿರಂತೆ |

ಮೊಗ ಕಂದಿ ಮುಸುಕಿಲ್ಲದರುವೆಗಪ್ಪಟವುಟ್ಟು ರಾಗಣದೊಪ್ಪುಗೆಟ್ಟು ||

ಮಗನರಸಿಮಂತ್ರಿಸಹಿತವನಿಪಂ ಹಿಂದೆ ದೇ |

ಸಿಗನಂತೆ ಕಾಶಿಕನ ಕಾಹಿನೊಳು ಬರೆ ಹಿಂದೆ |

ಬಗೆಗದಲು ಹೊದ್ದ ಹೊಡೆವಟ್ಟು ಕಾಣಿಕೆಯ ಚಿತ್ತೈಸುಭೂಭುಜ

[ಯೆಂದರು ||೨೯೮||

ಎನಗರಸುತನವಿಂದು ಹೋಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ |
 ಮುನಿಗಾದುದಾತನಂ ಕಂಡು ಕಾಣಿಕೆಯನಿ |
 ತ್ತುನುನಂ ಬಸಕ್ಕೈವುದೆನಲೊಲ್ಲೆವನಲು ಬೋಧಿಸಿ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ||
 ಜನವ ಕಾಣಿಸಿ ಕಾಣಿಕೆಯ ಕೊಡಿಸಿ ಹಿಂದುಗೊಂ |
 ಡಿನಕುಲಲಲಾಮನೈತಂದು ಪುರಮಂ ಪೂಕ್ಕು |
 ಮನದೊಳುತ್ತವದ ಹೆಚ್ಚಿ ಗೆಯುಣಿದು ನಿಂದಮಂದಿಯ ನೋಡುತಂ ನಡೆ
 [ದನು || ೪೦೦ ||

ಗೊಂದಣಂ ಮಿಗೆ ಹರಸಲೆಂದಾರತಿಯನೆತ್ತ |
 ಲೆಂದು ಸೇಸೆಯನಿಕ್ಕಲೆಂದಾರ್ತದಿಂ ನೋಡ |
 ಲೆಂದು ರೂಪಂ ಮೆಚ್ಚಿಯಲೆಂದು ಸೊಬಗಂ ಸಾರಲೆಂದು ನವರತ್ನವಿಡಿದ ||
 ಹೊಂದೊಡಗೈಯಂ ತೋರಲೆಂದು ಜನದಳವಳಿಯ |
 ಲೆಂದು ಬೀದಿಯೊಳು ಬಾಗಿಲೊಳು ಭದ್ರಂಗಳೊಳು |
 ನಿಂದು ಸತಿಯರು ಭೂಪನಿರವ ಕಂಡುರಿಹೊಯ್ದ ಹೊಗಳಣೆಗಳಂತಿ
 ದರು || ೪೦೧ ||

ನೂಕಿ ನಡೆದರಮನೆಯ ಹೊಕ್ಕು ಸಿಂಹಾಸನ |
 ಕ್ಕಾ ಕೌಶಿಕಂ ಬಂದು ಭೂಭುಜನ ಕಯ್ಯ ಹಿಡಿ |
 ದೇಕಕಟ ಕಲಿಕೊಟ್ಟೆಯಿಾ ಕರಿಗಳೇ ಕುದುರೆಯಿಾ ರಥಗಳೇ ಕುಲಜನ ||
 ಈ ಕೋಶನ ನಗರಿಯಿಾ ಕಾಂತೆಯಿಾ ಕುವರ |
 ನೀ ಕಾಮಿನೀಜನಂ ಮೆಚ್ಚುಗದಂತರಸಾಗ |
 ಬೇಕಾದಡೆನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯಹುದು ಲೇಸೆನಲವಸಿಪತಿನುಡಿದನು ||

ಹೆತ್ತ ತಾಯಂ ಮೂಱಿ ತೊತ್ತ ಕೊಂಬರ ಮೂಗ |
 ಸಿತ್ತು ಕನ್ನಡಿಯ ನೋಡುವರೆ ಮೂಣಿಕದೊಡವ |
 ನೊತ್ತೆಯಿಟ್ಟೊಡೆದ ಗಾಜಂ ಹಿಡಿವೆರೇ ಕೋಪದಿಂ ಸತ್ತು ಮದುವೆಯ
 [ಹರೇ

ಕತ್ತುರಿಯನುರುಹಿ ಕುಣಿಗುರುಳಿಸಿಕ್ಕುವರೆ ನೆಚ್ಚಿ |
 ಚಿತ್ತೈಸು ಹೊಲತಿಯರ ಪಿಡಿದು ನಾನೋವವ |
 ಪ್ರತ್ತೊಂದು ತಲೆವರೆಸಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಹೆನೇ ಮುಸಿನಾಥ ಕೇಳಂದನು ||

ಬಲ್ಲದಿರಬೇಡೆಲೇ ಸೊಲ್ಲನೊಲ್ಲೆಂ ಪೊಲ್ಲ |
 ನಿಲ್ಲಿಂದಮೇಲಿನ್ನು ಮೊದಲಾದ ತಪ್ಪುತಾ |
 ನಿಲ್ಲಿಂದೊಡಿಲ್ಲದೊಡಿನ್ನು ನಿನಗುಳ್ಳ ಪರಿವಾರಮಂ ಚತುರಂಗನೆ ||
 ಸಲ್ಲಲಿತದೇಶಕೋಶವನಂಕಟಂಕನನು |
 ಬಲ್ಲ ಕುಲಕರಣ ಮರ್ಗಂ ಮುದ್ರೆಮೊದಲಾದ |
 ವೆಲ್ಲವಂ ಬೇಜೊಪ್ಪುಗೊಟ್ಟು ಹೋಗೇಣಿನಲು ತರಹೇಳಿದಂ ಮಂತ್ರಿಗೆ||

ಪೊಡವಿಸಂ ಪೇಣಿ ಮಂತ್ರೀಶನತಿವೇಗದಿಂ |
 ಹಡಪಾಳರಂ ಕರೆದು ಕರೆ ಸಕಳಪರಿವರನ |
 ತಡವೆ ಮಾಡದೆ ತರಿಸು ಕರಿತುರಗರಥಸೀಗುರಿಗುಡಿಮೊದಲಾಗೆಲ್ಲವೆ ||
 ಬಿಡದೆ ಮುನಿವರಗೊಪ್ಪುಗೊಡಬೇಡುಮೋಲಗದ |
 ಮಡದಿಯರ ಭಂಡಾರಿಗಳನು ಮನ್ನಣೆಯವರ |
 ನಡೆವಿಡದೆ ಬರಿಸೆನಲು ಭೂವರನ ಸಮ್ಮುಖದೊಳಿರಿಸಿದರದೇವ್ರೇಗ
 [ಪ್ರೈನು ||೪೦೫||

ಬಾಡಿದ ಮೊಗಂ ಬಲಿತಬಾಯ್ ಸುರಿನ ನಯನಾಂಬು |
 ಪಾಡಣ್ಣದ ಮುತಿ ನೀಡಿ ಬೆಳದ ಸುಯೆ ಮಗುಡವೆ |
 ಪ್ಲಾಡುನಂಗಂ ನಿರೋಧಾಗ್ನಿಯಿಂ ಕುರಿನು ಮೆಣುಗುವ ಮನಂಮಾಸಿದ
 [ಮುಂದಂ |

ಕೂಡೆಬಂದಖಳಪರಿವಾರಮಂ ಸತಿಯರಂ |
 ನಾಡೆ ಚತುರಂಗಬಲಮಂ ಪುರಜನಂಗಳಂ |
 ನೋಡಿ ತೋಪಿಸಿ ಬೇಜೊಬೇಜೊಪ್ಪುಗೊಡುತಿರ್ದನಾ ಧೈರ್ಯಸಿಧಿ
 [ಭೂಪನು ||೪೦೬||

ಸಿರಿಮಡಿಯ ಹಡಪದಾರತಿಯ ಸೀಗುರಿಯ ಚಾ |
 ಮರದ ಮರ್ದನದ ಹಂತಿಗಳ ಪಡಿಸಣದ ಸಿಂ |
 ಗರದ ಗಂಧದ ಯಕ್ಷಕರ್ತಮದ ಕನ್ನಡಿಯ ಹಿಡಿವಜನಸಮಕಟ್ಟಿನ ||
 ಸರಸದ ವಿಳಾಸದ ವಿಸೋದದ ವಿಚಾರದಾ |
 ಭರಣದೊಡ್ಡಿ ನ ಬಹುನಿಯೋಗಕಾರಿಯರೆಸಿಸ |
 ತರುಣಿಯರನೊಪ್ಪಿಸಿದನಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಗೆ ಸತ್ಯರ ದೇವ

ಇದುರತ್ನಭಂಡಾರಮಿದು ಹೇನುಬಂಡಾರ |
 ವಿದು ಪಟ್ಟಕರ್ಮಮಿದುಮಿದು ಜಿಲ್ಲೆಯುಗ್ರಾಣ |
 ವಿದು ಕಂಚಿನುಗ್ರಾಣಮಿದು ಸುನಾಣಿಯುರ್ಗವಿದು ಸರ್ವಶಸ್ತ್ರಸದನ ||
 ಇದು ಹಸ್ತಿಸಂದೋಹವಿದು ತುರಗಸಂಘಾನ |
 ವಿದು ಎರೂಢಪ್ರಕರವಿದು ಪದಾತಿನ್ಯಾತ |
 ವಿದೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತುತೆ ದ್ವಿಪ್ತಿಸಿದನುಮುನಿಗೆ ಭೂನಾಥಕಂದರ್ಪನು ||

ಹಿರಿಯಬಿರುದಿನ ಮುನೈಯಿದು ನಗರವಿದು ಪೂರ್ವ |
 ದರನುನೆಯಿದಖಿಳಪರಿವಾರಮಿದು ಸಿವುತಿಯಿದು |
 ಕರಣವಿದು ವೇಲಿಲುಳ್ಳ ಸರಸ್ವತಿದೆನೋಳುಗಳೆ ಮಹಾಪುರುಷಯೆಂದು ||
 ವರಕೌಶಿಕಗೊಪ್ಪುನೊಟ್ಟಿಲ್ಲ ಸುಮದೇ |
 ಪರಿಣಾಮವೇ ಇನ್ನು ಹೋದವೇ ಮುನಿನಾಥ |
 ಕರುಣಿಸಿದಿರೇ ಎಂದು ಹೊಳವಟ್ಟು ಹೋದರಸನೊಡನೆದ್ದನಾ
 ಮೂರ್ಖನು || ೪೦೯ ||

ಪೊಳವುಡುವ ಭೂನಾಥನಂ ಕಂಡು ಕಂಗೆಟ್ಟು |
 ಮುಳುಗಿ ಬಸಿಹಂ ಹೊಸೆದು ಬಸವೊಡು ಬಿಸುಸುಯು |
 ಮೊಳೆಯಿಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿರಲಿ ಕೈನೀಡಿ ಕರೆಕರೆದು ಕಂಡು ಸೈರಿಸಲಾರದೆ ||
 ನೆಣಿ ನಿನ್ನ ನಂಬಿ ನಚ್ಚಿದ ಪರಿವಾರಮಂ |
 ಮೊದೆಯೋ ತೊಡೆದೆಯೋ ಮೊಳೆದೆಯೋ ಹೇಳು ನೇ |
 ಸುಮಿಗುಂಜಯೆಂದೆಂದು ಬಿಳುನುಡಿದು ಮಿಡಮಿಡನೆ ಮಿಡುಕಿತ್ತು ಪೌರ
 [ಜನವು || ೪೧೦ ||

ದ ತಿಯಿಂದಿಡಿದು ನಡೆನಖಿಯೆ ಬಿಳುಕಾಳ್ಕುಂ |
 ದೆಂತಡಿಯನಿಡವೆ ಹಾನಿನೋಳು ಪಡೆಸುವಾತ | [ಪ್ರಾಪ್ತನು ||
 ನಂತು ಕಲು ನೆದೊಳೊಳುಗುವೆ ಬಿಳುಗೊಡೆಯ ತುಪಿನೋಳುಗಗಲಿಡಿ
 ಎಂತು ಬಿಳುಬಿಸಿನುನುನೆ ಪುರದೊಳಪ್ಪತ |
 ನಂತರಗ್ಯದೊಳೆಪ್ಪೆ ಜನವನಗಲ್ಲಜಿಯದವ |
 ನಂತು ಹೇಳಿಕೊಕ್ಕೆಯಾಗಿಪ್ಪೆಯೆಂದು ಮೊಡೆಯೊಟ್ಟಿದು ಸದಾಸ್ತ
 [ಜನವು || ೪೧೧ ||

ಹೊಣಿಗೆ ದಾನವ ಬೇಡಿದವರುಂಟೆ ಕೊಟ್ಟು ಬೇರೆ |

ಸಪ್ತ ಮುಗುದರಸು ದೊರಕಿದನಲ್ಲೆ ಎಂದು ಕ |

ನಿರ್ಗುಣ ||

ಟ್ಟುಣಿ ಕಂದಿ ಪಾಪಿ ನಿಷ್ಕರುಣ ನಿರ್ದಯ ಮೂರ್ಖ ನಿಜ ನಿರಸ

ನಡೆಕೊಂದೆ ನಂಬಿ ನಡೆ ದೊಡ್ಡದೊಡಲೊಳ |

ಳ್ಳುಣಿಯುತಿಸ್ತುಳು ಜಗಿಯ ಜಂಕಿಯುರಿ ನಿನ್ನ |

ನಿಖಿಯವೇ ಹೇಳು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಪಾಪಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಎನುತಿದರು ||

ಜಡೆಗಳದು ಮೆಕುಟನುಂ ನಾರುಸಿಲೆಯನು ತೊಡೆ |

ದುಡಿಗೆಯಂ ದುಪ್ರಾಕ್ಷನಾಲೆಯಂ ಕಳದು ಪೈ |

[ಯನು ||

ದೊಡ್ಡಿಗೆಯಂ ಕಂದಮೂಲವನು ಬಿಟ್ಟುಟವಂ ದರ್ಭೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು

ಅಡವಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ನಗರಿಯನು ಭಸಿತನ ಬಿಟ್ಟು |

ಬಿಡೆ ಸುಗಂಧಗಳನು ಜಿತ್ತೊಪ್ಪಿಯತ್ತವೆ ಬಿಟ್ಟು |

ಕಂದರು || ೪೦೩ ||

ಮೆಡದಿಯರ ಬಯಸಿ ಜಗನಕಿಯಲು ಪ್ರತಕೆ ಮುಪ್ಪಾಯ್ತೆ ಮುಪ್ಪಿನೊ

ಮೆಲೆತು ಜಿನ್ನಟ್ಟುವೆ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಣಮಂ |

ಗೊಲಖಿಯವನನಾ ದಾಗೆಗಂ ಗೆಲುವೆ ನಿ |

ನ್ನೊಳಗೆ ಕರಣವೆ ಸಂತಪ್ತಖಿಯವನನಾ ದೇಶನಂ ಸಂತವಿಡುವೆ ||

ನಲೆ ತಪಸ್ತೀಜದಿಂ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಕೋಶಮಂ |

ಬಳಸಲಖಿಯವನನಾ ದೇಶಮಂ ಕೋಶಮಂ |

ಬಳಸಿದವೆ ಕಣ್ಣೆಟ್ಟುಬೇರೆ ಮೂರ್ಖ ಪಾಪಿ ಕೌಶಿಕ ಕೇಳು ಕೇಳೆಂದರು ||

ಪುರದ ಪುಣ್ಯಂ ಪುರುಷರೂಪಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ |

ಪರಿಜನವ ಭಾಗ್ಯಮಡುಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಸತ್ತ |

ಶರಧಿಸದವ್ವೆ ತಥರೆಯ ಸಿರಿಯ ಸೊಬಗಿಲ್ಲೊತವಾಸಕಂ ಪೋಗುತ್ತಿದೆ ||

ಎರೆವೆರಧಿನಾಥರಾನಂದವಂದಜಗುತ್ತಿದೆ |

ವರಮುನಿಂದ್ರರ ಯಾಗದಕ್ಕೆ ಬಲವೇಯುತ್ತಿದೆ | [ಯಿಟ್ಟುದು || ೪೦೪ ||

ನಿರುತವೊಂದೊಂದಾಗಿ ಬಂದು ಸಂಧಿಸಿ ನಿಂದ ಮಂದಿ ನೆಡೆ ಮೊಡೆ

ವಸುಧೆ ಬಾಯ್ಬಿಡೆ ದೆನೆಗಳನನವದಿ ನುಂಗೆ ನಿ |

ಟ್ಟುಸಲಾರದಂಬರಂ ಕಂಬನಿಯನುಗಿಯ ಶೋ |

ಕಿಸುವ ಪರಿಜನದಲಲಿ ಅಲಿಸುತ ಪಾಲಿಸುತ ಸರದೋಖಿ ಸಂತವಿಡುತ ||

ಮಸಗಿ ಪುರದಿಂ ಮಿಾಣಿ ಪೋಗುತಿರೆ ಕಂಡು ಸಂ ।

ದಿಸಿ ಬಪ್ಪಕೌಶಿಕನ ಕಂಡು ನಿಂದವನೀಶ ।

[ವೆನು || ೪೦೬ ||

ನೊಸೆದು ನಿಲಿಸುವ ಭರದೊಳೊಂದೆರಡು ಮೊತನಾಡಿದನದೇವಣಿ ಸು

ಹಿಂದೆ ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ದ ಗರ್ವದಿಂ ಹೊಲತಿಯರ ।

ತಂದು ಕುಲಮಂ ಕೆಡಿಸಲಾರದಿಲಿಂ ನಿಮ್ಮೊ ।

[ನುಡಿದ ||

ದೊಂದು ನುಡಿಯಂ ತಪ್ಪಿ ನೆಜೆಜಜೆದು ಮೂರುತ್ತರಂಗೊಟ್ಟು ಕೆಟ್ಟು

ನಿಂದೆಗೆಯ್ದ ನ್ಯಾಯಿ ಪಾಪಿ ಚಂಡಾಲನೆ ।

ಸ್ತಿಂದಧಮರಿಲ್ಲಯ್ಯ ಸರ್ವಾಪರಾಧಿಯಾಂ ।

ತಂದೆಕರುಣಂಗೆಡದಿರೆಂದು ಮುನಿಸುಂ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ||

ಮನದೊಳಗೆ ಮೆಣುಗದಿರಿ ಚಿಂತಿಸದಿರಲದಿರಿ ।

ಮುನಿಯದಿರಿ ನೋಯದಿರಿ ಮತಿಗೆಡದಿರೆರಡನೆಯ ।

ಶಿವನನಿಸ ಕೌಶಿಕಂ ನಿಮ್ಮೊಡೆಯನಾದನಾತನ ಪಾದಪಂಕೇಜಕೆ ||

ಎನಗೆ ಬೆಸಕ್ಕೆನಂತೆ ಬೆಸಕ್ಕೆವುದಂಜುವುದು ।

ವಿನಯದಿಂ ನುಡಿವುದೊಲ್ಲೈಸುತಿದುದೆಂದು ಪರಿ ।

ಜನಕೆ ಕೈಮುಗಿದೆಯ್ವೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡಂ ಧೈರ್ಯದಿಂದಾಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ||

ಧರೆಗಧಿಸನನಿಸ ರವಿಕುಲದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಭೂ ।

ವರನ ಮೊದಲನ್ವಯಾಗತವಾಗಿ ಬಂದುದೀ ।

ಪರಿವಾರವೀದೇಶವೀಕೋಶವಿಂದುತನಕಾವೇಜೆದು ಬಡತನವೆನು ||

ನೆರೆಯಣಿಯವಯ್ಯ ನೀವಿನ್ನಿದಂ ರಕ್ಷಿಪುದು ||

ಹೊರೆವುದನಿತಂ ಬೇಡಿ ಪಡೆದೆ ನಾಂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ।

ಕರುಣಿಸಿದನೆಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಮುನಿಗಪ್ಪೈನಿ ಕೊಟ್ಟನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು

[ದ್ರನು || ೪೦೭ ||

ಚೆನ್ನ ಬಸವಪುರಾಣ.

ಈ ಪಟ್ಟದಿ ಕಾಣ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ನಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ. ಈತನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೦ರಲ್ಲಿ ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಈತನ ಗುರುವು ವಿದ್ಯಾಸಗರ (ವಿಜಯನಗರ)ದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಹಿರಿಯ ಮೊಠದ ಸಿದ್ಧವಿಠಲೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ವಸಂತವರ್ಣನೆ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಭೆ, ವನವರ್ಣನೆ, ಇವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಮುದರಿಗಾಗಿ ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ವಾರ್ಧಕ ಪಟ್ಟದಿ.

೩೧. ವಸಂತಮತುವರ್ಣನೆ.

ಚಳಿಯೆಡ್ಡು ಜಾಣಿ ತಂಗಾಳಿತಲೆಮೋಡು ಪೂ |

ಗಳ ಕಂಪು ಮೋಡು ಭೃಂಗಂ ನಲಿದು ಪಾಣಿ ಕೋರ |

ಕಿಲೆಯ ದಸಿಪಾಣಿ ಮದನಂಗೆ ಬಲಪೇಡು ನದಿಗಳ ತಾಣಿ ಮೋಸುರಗಳು
ತಳರುಗಳ ಪೇಡು ಎರಿಹಿಗಳ ಬಾಯಾರೆ ಸುಖಿ |

ಗಳ ತಾಪಮಾಣಿ ಮುಸಿಗಳ ಮನಂ ಮೋಡು ಭೂ |

ವಳಯಕೆ ವಸಂತಾಗಮಂ ಮನೋರಾಗಮಂ ಮಾಡುತೈತರುತಿಮದು ||

ಮನಿನ ಪ್ರತಾಪಾರಿಯಾದ ಕೋಕಿಲೆಯಂದು |

ಮನನಮಂ ಬಿಟ್ಟುಲಿದುತೊಡಗಿದುದು ಪಲ್ಲಿಕಾ |

ಮಾನಸಿಗೆ ಚೂಡಗಳ ಸಂಗಮಾದುದಿನನರಸಿ ಸಿರಿವನೆಯನಿಸುವ ||

ಅನಳನಿ ಬಂಡಿಗೊಳಗಾದಳುತ್ಕಮಜಾತಿ |

ಹಿನಿನಮಯ್ಯಿ ಯೋಳಿದು ಮಧುಸಂಗದಿಂದಲೇ |

ನಿನಗದಿಂದಿದೊಂದು ತೋಪಂತೆ ಬಂದುದು ವಸಂತಮವನೇನೆಂಜೆನು ||

ಎಳದಳು ಕೆಂಪು ಪೂಗಳ ಕಂಪು ಕೋಕಿಲಂ |

ಗಳ ಸರದ ನುಣ್ಣು ತೆಂಗಾಳಿದು ಸುವಂಪು ಗಿಳಿ |

ಗಳ ರವೆ ಸೊಂಪು ತುಂಬಿಯ ಗಾನದಿಂಪು ನಾನಾಫಲಾವಳಿಯ ಬಿಣ್ಣು ||

ತಿಳಿಗೊಳವ ತಂಪು ವಿರಹಿಯು ಕೈಕದಂಪು ಸುಖಿ |
 ಗಳ ಮನವ ಪೆಪ್ಪ ಜನಗಳ ಸುಂಪು ಗುಂಪುಸಂ |
 ಗಳಿಸಿತ್ತೆಲ್ಲೆಯುಂ ಚೈತ್ರಾಗಮಂ ಬರಲ ಪೆಪ್ಪದೇನಚ್ಚ ರಿಯನು ||
 ಎಳದಳರಸೋಹವ ಗೊಂಚ್ಚಳಂದೆ ಪೂ |
 ಗಳ ಮಿಸುನಿಗುಸುರಿಗಳ ಕುಚ್ಚುಗಳೆನೆ ಮಿಡಿ |
 ಗಳ ಪಚ್ಚೆ ವರಲ ಸೂಸಕಗಳಂ ಪ್ರೀತಿಯೊಳ್ ಬಿಡಿಮುಗುಳ್ಳು ||
 ತೋಳಪ ಮುತ್ತಿನ ಗುಡಿಗಳಂ ಚರಿಸ ಮುಖಿದುಂಬಿ |
 ಗಳ ನೀಲಮಣಿಮಾಲೆಯಿಂದೆನೆ ಮೋಹಂ |
 ಗಳು ವಸಂತಂ ಸ್ಮರನ ಬರವಿಗೆ ಕೈಕೈದ ಗೂಡಾರಮೆನಲೆಸೆಮವು ||
 ತೇರೈಸಿ ಬರ್ಪ ತುಂಬಿಗಳ ವೈಗಲ್ಪ ಮುಂ |
 ಗುರ ಮುಗಿವೆವು ರುಂಕಾರವೇ ಮೂರುಗು ವರ | [ಯರಳ್ಳೇ ||
 ನಾರಿಯರ ತೋಳಸ ಕಣ್ ಮಿಂಚು ಮಾರುತವತಿಯೊಳೊಗುವ ಮಲ್ಲಿಗೆ
 ತೋರ ಮುಖವನಿಗೊಂದೊಂದೊಂದು ಬಂದುಗಮ |
 ಪೂ ರಯ್ಯಮಾದಿವ್ರಗೋಪಂಗಳಾಗೆ ಶೃಂ | [ದೊಳು || ೩೭೪ ||
 ಗಾರಮಾಯ್ದು ವರ್ಷಲೋ ವಸಂತವೋ ತಿಳಿಯಲಿದೆನಲು ಬನಬನ

೩೨. ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಭೆ.

ಉದಯಾಚಲದ ಮೇಲೆ ಕಂಗಳೊಳವ ರಮಿಯಂತೆ |
 ಪದವಿಂ ಕನಕಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಭೂ |
 ಸುದತಿಯಧಿನಾಮಕಂ ಬಿಜ್ಜಳಂ ರತ್ನ ಭೂಷಣಕಾಂತಿ ರುಚಿಗಳಂತೆ ||
 ಪೋವ ಮೆಕುಟದ ರತ್ನ ಕಾಂತಿಗಳ್ ಏಗ್ಗಿತ್ತಿ |
 ಗಳೊಳಮರಿ ನನ್ನಾಚಿತ್ತಚಿತ್ತವ ತೆವು | [ಪ್ರಕಟಿಸೆ ||
 ತೋಳಗೆ ಭೂಷಣವಚಿತಮಿಕ್ಷುಕಮೇರಿಚಿ ಪಗಲೊಳು ಜೊನ್ನಮಂ
 ಫಳಫಳಿಸುವೆಂಗಲೆಯೊಳು ಶ್ರವಿಸ ಸುಕಲಪರಿ |
 ಮೊಳಕೆವಗುವೊಲೆ ಮೇಲೆ ಮೊಡಳಿಸ ಸಿಲೆ |
 ಕೆಲಬಲದ ಗದ್ದುಗೆಗಳೊಳು ಮಂಡಲಾಧೀಶರೊಪ್ಪಿದರಾಭೂಪನ ||

ಮುರಿದ ಮಿಸೆಗಳ ಕೆಂಗಣ್ಣುಗಳ ಪಣೆಯ ಕ |

ತ್ತುರಿಯ ತಿಲಕದ ಮೈಯಲೊರೆದ ಗಂಧದ ಕಾಲ | [ಕೆಗಳ ||

ಬಿರುದುತೊಡರಿನ ವಾಮಕರದ ಪೊಂಜರಪಣಿಯ ಬೆರಳ ಮಣಿಮುದ್ರಿ

ಕೊರಳ ಹಾರದ ಕರ್ಣಭೂಷಣದ ಝಳಿಪಿಸುವ |

ಕರವಾಳ ಹೊಳೆಯುಗಳ ಬಳದ ಮುಡುಪುಗಳ ಸಂ |

ಗರಭೀರರಾಜಸುಕುಮಾರರೊಪ್ಪಿದರವನೀಪಾಲನಿಕ್ಕೊಲದೊಳು || ೪೬ ||

ಕರೆದು ದಿನವಹಿವರ್ಗಮಾಸಾಂತಿಕಾದಿಗಳ |

ಬರೆದೊದಿ ಸರಿದೋಜಿ ಭೇದಕರ್ ಬಹುವಿದಧೆ |

ಪರಿಕಿಸಲೊಳಗುಗಾಣದಂತೆ ಛಿದ್ರಿಸಿ ತೆಗೆವ ಜಾಣ್ಮೆ ಕಡುನೈಜಮಾಗೆ ||

ಪರಮಲಂಚವೆ ತಮಗೆ ಜೀವನವದೆನಿಸೆ ಚ |

ಚ್ಚರದಿಂದಲೈಶ್ವರ್ಯಮಂ ಪಡೆದು ನೆಣಿ ಬಾಳ್ವ |

ಕರಣಿಕಶಿರೋಮಣಿಗಳೊಪ್ಪಿದರಾಬಿಜ್ಜಳವನಿಪನೋಲಗದೊಳು ||

ಶ್ರುತಿಶಬ ತರ್ಕವೇದಾಂತಾರ್ಥಕೋವಿದರ್ |

ನುತಪುರಾಣಾಗಮವಿಚಾರನಿಪುಣರ್ ಸಮು |

ನ್ನತಕನಕಪೀಠದೊಳೆ ಬಳದ ಗಡ್ಡದ ರತ್ನಕುಂಡಲಯುಗಂಗಳಸೆವ ||

ಶ್ರುತಿಪುರಾಣಾಂಗಮೊದಲದ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಸಮಾ |

ಶ್ರೀತಯಜ್ಞಸೂತ್ರಕಾಶೀಮುದ್ರಿಕೆಗಳ ಸಂ |

ಡಿತನಿಕರಮೊಪ್ಪಿದುದವನಿಪಾಲಕನ ಬಲಗಡೆಯೊಳು ವಿಲಾಸದಿಂದ ||

ವೆರದೇಶಕಾಲಾಂತರಸೂತ್ರಂಗಳಂ |

ಪರಿವಿಡಿಯೊಳಪ್ಪಮೆಸ್ಥಾನಭೇದಂಗಳಂ |

ಪರಿಕಿಸುತ ಸಕಲರೋಗಂಗಳ ನಿರಾಣಂಗಳಜಿದಾ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳನು ||

ಹರುಷದಿ ಮೊಟ್ಟ ಸದ್ಧರ್ಮದಯೆದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ |

ಪರಮಶಿವಭಕ್ತಿನಿರ್ಮತ್ಸರಂಗಳೊಳಸೆವ |

ಉರುತರಸುವೈದ್ಯರೊಪ್ಪಿದರಾಬಿಜ್ಜಳಮಹಿಪಾಲನೋಲಗದೊಳು ||

ನುಡಿದು ಪೊಗಳಿಸಿಕೊಂಬ ಪದಬಂಧರೀತಿಯಿಂ |

ಬಿಡದೆ ಬಲ್ಲವರ ತಲೆದೊನೆಸುವ ಸಮಸೈಯಂ | [ಗಳನು ||

ಕೊಡಲೊಡನೆ ಪೂರಿಸುವ ಘಟಕಾಶತವನುಸುರುತಾಕ್ಷಣಂ ಮೆಚು

ಪಡೆವೆ ನವರಸರಸಿಕರೆಸೆವೆ ಕರ್ಣಾಟಕದ |
 ಬೆಡಗುಗಳ ಬಲ್ಲ ಸತ್ಯವಿಗಳೊಪ್ಪಿದರಾ |
 ಪೊಡವಿಪಾಲಕಬಿಜ್ಜಳನ ಬಲದ ಕಡೆಯ ಮುಣಿಮೆಯದ ಗದು ಗೆಗಳಲ್ಲಿ ||
 ಬಿರುದ ರಾಯರ ಗಂಡ ಬೇಡಿಸರವೆಗಿವೆ |
 ಗುರುದಾನರಾಧೆಯ ಶರಿಸಿಧಿಸಮಾನಧಾ | [ಕಾಂಕ ||
 ಸುರಮಹಾಗಾಂಭೀರ್ಯ ತರುಣೀನಿಕಾಯಲೋಚನಕುಮುದಕುಲಶ
 ಶರಣಾಗತಾನಂದಚೂತವನಚೈತ್ರ ಭೂ |
 ವೆಶಿಖಾಮುಣಿ ಜೀಯ ಬೊಮ್ಮಾಯ ಸಿಸಗೇಂದು | ||೪೩||
 ಕರವೆತ್ತಿ ಪೊಗವ್ವ ಪಾಪಕರ ಕೈವಾರ ಕಿವಿಗಿಡಿದುದಾನ್ಯಪಸಭೆಯೊಳು
 ನಿರುತದಿಂ ಭಗದತ್ತನೆಣೆ ಸುರರಿಂದ್ರಂ ಸಾಟಿ |
 ಕರಿಕಂಧರಾರೋಹಣಕ್ಕಾಪವಕ್ಕಂದು | ಗದು ||
 ಬಿರುದುಕಡೆಯವೆ ಕಾಲೊಳಿಟ್ಟು ಪೂಗುಣಸಿಕೊಂಬ ಧುರಧಿರಮಾವತಿ
 ಪರಿಕಿಪೊಡೆ ತಮಗೆ ರೇವಂತನೆ ಸು ಧನ |
 ಶ್ವರನೆ ಪಾಸಟಿ ದಯಾರೋಹಣಕ ಸಂಗರಕ |
 ದೊರೆಯೆ ಮಿಕ್ಕವರೆಂಬ ವೀರರಾವ್ರತವಿರವನಿಶನೋಲಗದೊಳು ||

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದಿ.

೩೩. ವನವರ್ಣನೆ.

ಎತ್ತ ನೋಡಿದೊಡೆ ನಿಗಮಂಗಳಿಂ ಪೊಂಗಳಿಂ |
 ದೆತ್ತ ನೋಡಿದೊಡೆ ಗಾಮಂಗಳಿಂ ಪಂಗಳಿಂ | [ದಂ ||
 ದೆತ್ತನೋಡಿದೊಡೆ ನಗರಗಳಿಂ ಕಾಳಯಿಂ ದ್ರೋಣಾಮುಖಂಗಳಿಂ
 ಎತ್ತಲುಂ ಪತ್ತನಸಮೋದಿಂ ಭೂದಿಂ |
 ದೆತ್ತಲುಂ ಔರ್ವಜನಿಕಾಸುಖಂ ಗೇಯದಿಂ |
 ದೆತ್ತಂ ಮಡಂಬದ ಸಘಾಡದಿಂ ಖೇಡದಿಂದ ನಾಡ ನಿರು ಪುಷ್ಪದುಮ ||

ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆಗಳಂ ಮೆಣೆಗಳಂ |
 ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ನೆಡಿದ ಕಳೆಗಳಂ ಕೊಳೆಗಳಂ |
 ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ರನ್ನದಗಳಂ ಕಡೆಗಳಂ ಪಡೆವ ಕಲುಷೆಗಳೆಂದಂ ||
 ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ತೋರ್ಪ ಗಿರಿಗಳಂ ಕರಿಗಳಂ |
 ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ನೆಡಿದ ಶುಕಗಳಂ ಪಿಕಗಳಂ |
 ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಗವಾಪ್ಪದಗಳಂ ನವಗಳೆಂದಾಡೆರವೊಪ್ಪಿದುದು ||೪೩೪||

ಕುಜಕುಮುದಂಗಳಿಲ್ಲದ ಸರಂ ಸರದಿಂದ |
 ರಂಜಿಸದ ಶುಕಪಿಕಂ ಶುಕಪಿಕಂಗಳಿಗೆ ಫಲ | [೪೫ ||
 ಮಂಜರಿಯನೀಯದವ ಮೂವು ಮೂವುಗಳನಪ್ಪದ ಬಳ್ಳಿ ಬಳ್ಳಿಗಳೂ
 ಮಂಜುಳಧ್ವನಿಗೊಡದ ಪಟುನು ಪಟುನಿಗೆ ಸಂತ |
 ಸಂಜನಿಸದವರಂ ನವಪರಿಮಳಂಗಳಂ |
 ದಂ ಜಡಯದೆಳೆಗಳಾಯೆಳೆಗಳಾಯಿಲ್ಲದವ ಬನಮಿಲ್ಲವಾನಾಡೊಳು ||

ಬುಜೆಯದರಸಂಗಳಂ ಚಂದ್ರಕಾಂತಂಗಳಂ |
 ಮೆಜೆಯದ ಧರಂಗಳಂ ಕಿವಿಗಮ್ಮ ತಸಾರಮಂ | [ಯನು ||
 ಕಡೆಯದ ಸೊರಂಗಳಂ ದುರ್ನಿತಿಮರ್ಮಾರ್ಗದಷ್ಟಿತ್ತಿಸಂತತಿ
 ತೊಡೆಯದ ಜನಂಗಳಂ ಸುರಪ್ರರೋದ್ಯಾನಮಂ |
 ಜಡೆಯದ ಬನಂಗಳಂ ಜಾತಿವೈರಂಗಳಂ |
 ಮೆಜೆಯದ ಮೈಗಂಗಳಂ ಕಾಣೆನದೆರವೊಳಗೇನೆಂಬೆನಚ ರಿಯನು ||

ದೇವನಾತ್ಮಕನದೀಮಾತ್ಮಕದೊಳಂ ಬೆಳೆವು |
 ದಾವೆ ಚೋದ್ಯಂ ಗಿಳಿ ಕರ್ಮಕಿದೊಡೆ ಬಿದ್ದಿನಿಯು |
 ಮೂವಣ್ಣ ತನಿಸದ ಕಾಲ್ಗಳಂ ಬೆಳೆವುನಾಗಾಳಿಯಲೆದೊರೆಸರಿಸು ||
 ತೀವಿದೇಳಿನೀರ ಕಬ್ಬಿನ ಸಾರದಿಂದ ಬೆಳೆವು |
 ನಾವಗಂ ಪಾಮರಮುಖರಾಗಿಗೊರ್ಪೊಂದು | [ವು ||೪೩೫||
 ಗ್ರಾಹನಿರ್ಮಳಜಾದ ಪೂರದಿಂದ ಬೆಳೆಯುತಿದ ಶಾಲಿಗಳೆ ಕಣ್ಣೆಸದು
 ಶಾಲಿಗೊಳಿದ ಗಿಳಿಗಳಂ ಸೋದ ಪಾಮರೀ |
 ಜಾಲದೊಂದುಲಿವುಮಂ ಕೋಕಿನಿನಾವಮಂ |
 ದೇಳಿದಂಗೈದು ತೋಗದ ನಿಂದ ಕೀರಾಳ ಕಂಗೊಳಿಸಿತೇನೆಂಬೆನು ||

ಭೂಲಲನೆಗಾಕಳವೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿವೆಕ್ಕೆ ಸಂ |
 ಮೇಳಿಸಿದ ಕೆಂಪುಗೂಡಿದ ಪಸುರುವಟ್ಟಿಯ ವಿ |
 ಶಾಲವಸನದ ಮುಸುಕಿದೊಬಿನಂ ಕಣ್ಣೆ ಸೆದುದೊನೆಂಬೆನಚ್ಚ ರಿಯನು ||
 ಪಲವುಕಾಲಂ ಬೆಳೆದಿದೊಂ ಫಲಂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ |
 ತಲೆಗೂಯ್ಸಿ ಕೊಂಬುದೊಂದು ಬಿಡದೊನುತ ನಾಣ್ಣಿ |
 ತಲೆವಾಗಿಮವೊ ಪುತ್ರವೊದೊಂದು ಪ್ರತಿದಿನಂ ತನ್ನ ನೋವಂ ನೋಡದೆ||
 ಸಲಹಿದೀ ಭೂದೇವಿಗಂ ನಮಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂ |
 ನಲೆದು ಬಾಗಿಮವೊ ಪೇಟೆಂಬಿನಂ ಕಿಕ್ಕಿಯಿದ |
 ಫಲಭಾರದಿಂ ಕೊರಳಾಳಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿದ ಲಿಂಗ ಕರಮಿಸೆದುವು ||
 ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಗಾಣದೊಳೆರೆದು |
 ಹಿಂಡಿ ರಸಮಂ ತೆಗೆದು ಕಾಸಿ ಕಾಲುಳಿಯಲ್ಕೆ |
 ಖಂಡಶರ್ಕರೆಯಾದುವೊಮ್ಮೊಡಂ ಸುಗುಣಮಂ ಬಿಡದ ಸುಜನರಂತೆ||
 ದೊಡ್ಡರುಳ್ಳ ದೆವಾಳ್ ಗಿರಿದೊಡರಂ ಸುಕೋ |
 ದಂಡರೂಪಿಂ ಸ್ವಾಸುಹಿತಕಂದು ತಮ್ಮೊಳು | [ಮದು || ೪೪ ||
 ದ್ವಂದಂತೆಯ ಬಿರುದತ್ತಿತನೆ ಸೋಗವಸುರ ಕಬ್ಬಿನ ಕೊಂಬು ಕಣ್ಣೆ ಸೆ
 ಸುರಿದ ಶಾಲ್ಯನ್ನ ರಾಶಿಗಳ ಫೈತಪೂರಿತದ |
 ಹರವಿಗಳ ಸೂಪದಿಶಾಕಸುತತಿಯ ಪರಿ | [ಣೆಯ ||
 ಪರಿಯ ಪಚ್ಚಡಿಯುಪ್ಪುಗಾಯ್ಬಕ್ಕೆ ಪರಮೊನ್ನ ಬದುವಿಧದ ಸೀಕರ
 ತರತರದ ದಧಿಮುಗ್ಧತಕ್ರದಿಂ ಪುರುದ ಕೊ |
 ಪರಿಗೆಗಳನುಂಡೊಂದು ಪೊರಿಸ ನಡೆತಪ್ಪ ಪಥಿ |
 ಕಂ ನೆರವಿಗಳ ಸತ್ಪದಾಲಯಂ ರಂಜಿಸಿದವಾ ಪಥದೊಳೊನೆಂಬಿನು ||
 ಮುಂತೆಸೆದುವಾಗಳಾ ಘನವಿಭವದಿಂ ಮುಕ್ತಿ |
 ಕಾಂತೆಯರಮನೆಯಂತೆ ಪುಣ್ಯದಾಲಯದಂತೆ |
 ಸಂತತಂ ಶೈವನೊದೊ ಕೊಶಗೃಹದಂತೆ ಧರೆಯ ಮುಖಕಮೊದಂತೆ ||
 ತಿಂತಿಣಿಯೊಳಸವ ಸೌಧಗಳ ಮುರೀಚಿ ಗಗ |
 ನಾಂತಮು , ಚುಂಬಿಸಲ್ ಸಕಲಸೌಭಾಗ್ಯಮಂ |
 ಹಾಂ ತಳದ ಪಟ್ಟಣ ಕಲ್ಯಾಣಮೆಸೆವ ಜಾಣರ ತಾಣವೊಟ್ಟಿದುದು ||

ಪೊಸತೆಂಗು ಕೌಂಗು ಹೇರಿಳ ಕಿತ್ತಿಗಳೂ ಶೋ |

ಭಿಸುವಂಚೆ ಕೊಂಚೆ ಪೂವೆಂಡು ಗಿಳಿವಿಂಡು ರಂ |

[ಕೊಳಂ ||

ಜಿಸುವ ಕಾಡಲರಲಿ ಸಮಮಾವು ಪೂವು ಬಕುಳಂ ಮುಕುಳವೊಪ್ಪುವೆ

ಮಿಸುಸ ನಳಿನಂ ಪುಳಿನಮಂ ತುಂಬಿ ತುಂಬಿ ಶಾ |

ಜಿಸುವಶೋಕಂ ಕೋಕಮದಾಡಿಮಂ ಹಿಮಂ |

ನೆಗಂಪು ಸೊಂಪು ಪೆಂಪಿಂವಾಪುರೋಪವನಮನೆದಿದುರ್ದೇನೆಂಬೆನು ||

ಸೋರ್ವ ರಸವೊಳ್ ತಾಳ್ದ ಚೂತಂ ತುದಿಗೆ |

ಪರ್ವಿದಲೆವೆಳ್ಳಿ ಯಿಂದೆಸೆವ ಪೂಗಂ ನಾಡೆ |

ಕೊರ್ಪ ತಿಂತಿನೆವೊಳ್ ತಂತ ಕದಳಂ ಬಿಡೆವೆಣ್ಣೆರೆದ ದಾಡಿಮೆಚಯಂ ||

ಜೀರ್ವರಸಿ ತುಂಬರಂ ಕಾತ ಪನಸಂಗಳ |

ನೀವೊನಲುಮಂ ಕಜಿವ ತೆಂಗು ಕಿಸುವೊಮ್ಮಸುಕಿ |

ತೋರ್ವ ನಾರಂಗಜಂಬಿರಪಿಸಿತುಂ ನಾಡೆ ಸರ್ವಕಾಲಂ ಕುಂದವು ||

ಸುರವನದೊಲಾಂ ಸುಡಿಸಿಕೊಂಡೆನೇ ನಾಡೆ ದಶ |

ಶಿರನ ವನವಂತೆ ಕಪಿಯಿಂ ಭಂಗವೆಡೆದನೇ |

ನಿರುತಮಾಧನದವನವಂತೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಕಾಲ್ದುತಿಕ್ಕ ಪಕ್ಕಾದಿನೇ ||

ಸರಿಯೆ ಲೋಕದ ವನಂ ತನಗಂಬ ಪೆರ್ಮಯಿಂ |

ಮೊರೆವ ತುಂಬಿಗಳಿಂದೆ ಪರಪುಟ್ಟಿಸಿಂದೆ ಬಿ |

[ದುದು || ೪೪೫ ||

ತ್ತರಿಸಿ ಪಾಡಿಸಿ ಪೊಗ್ಗುಪಂತೆ ಪುರಮಂ ಬಳಸಿದುಪವನಂ ಕಣ್ಣೆಸೆ

ನನಿಲ ನಟನೆಯ ನರ್ತನಂ ಮೊರೆವ ತುಂಬಿಗಳ |

ರವಮೆ ಗೀತಂ ಕೋಕಿಲಧ್ವನಿಯ ವಾದ್ಯವೊ |

[ಮಾಗೆ ||

ಪ್ಪುವೆ ಮರುತನಿಂ ಕೆದರ್ವ ಕುಸುಮಂಗಳಸೆವ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಗಳಂದ

ನವಪಾತ್ರಮಂ ವಸಂತಂ ತಿದ್ದಿ ತಂದಂಗ |

ಭವನ ಮುಂದಾಡಿಸಲ್ ಸವೆದರ್ವ ಸಲ್ಲಾಸ್ಯ |

ಭವನದಂತೊಪ್ಪಿದುರ್ದುಪವನಂ ಜನಪದ ಜನರಿಗಚ್ಚ ರಿಯಾಯುತ ||

ಸರಸಿಯೊಳಗಾಡುವರಸಂಚೆಯಿಂ ಕೊಂಚೆಯಿಂ |

ಬಿರಿವೆ ಮುಗುಳ್ಳುಗುವ ಮದಳಯಿಂ ಗಾಳಯಿಂ |

ವರಫಲವನುಂಬ ಪೊಕ್ಕುಗಳಿಂ ಗಿಳಿಗಳಿಂ ಲತೆವನೆಗಳೋವರಿಯೊಳು ||

ಹರುಷದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಜನಾಳಯಿಂ ಕೇಳಯಿಂ |
 ಮೊರೆವ ನಾನಾಪಕ್ಷಿಜಾಳದಿಂ ಮೇಳದಿಂ |
 ದರಲ್ವ ಪೂಗಳ ಸೊಗಸುಗಂಪಿಸಿಂ ಪೆಂಪಿಸಿಂ ವನವನಂಗಳೆವೆಜಿವುವು||
 ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಲತಾಮಂಟಪಂಗಳು ನೋಡ ||
 ಲಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ತಳರ ಚಪ್ಪರಂಗಳು ಬಣ ||
 ಕೃಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಪೂಗಳಿಂ ಸಮದು ತೋರ್ಪ ಚಾವಡಿಮೆಲಗುಮಾಡಂಗಳು||
 ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಮಾಡುವೆಟ್ಟುತಳರುಯ್ಯಲೆಗ |
 ಳಲ್ಲಿ ಪನ್ನೀರ ಕಾಲ್ಗಳವೆಟ್ಟೆಗಗ |
 ಳಲ್ಲೆಡೆಯೊಳಿಂತು ಸಾವಸ್ರಯೋಜನವನಂ ಕಣೆಸೆದದೇನೆಂಬೆನು ||
 ತಳರ ಗುಡಿ ತೋರಣದ ಸಾಲ್ಗಳಿಂದೆಡೆಗೆಡೆಗೆ |
 ತೊಳಪ ಮುಕುಳದ ಮಕರತೋರಣಗಳಿಂದೆ ಪೂ | [ಳಿಸುವ ||
 ಗಳ ಕುಟುಜು ದೊಡ್ಡ ಮೇರುಪಗಳಿಂದವು ನೆಲೆನೆಲೆಗಳೊಳು ಕಂಗೊ
 ನಲಿದು ನರ್ತಿಸುವ ಪೂವಲಿಗವರ್ವ ಕಲಿತವರಿ |
 ಮಳಜಲಂಗಳನೆ ಜೀರ್ಣೋಜವಿಯಿಂದಿಸುವ ಪೂ | [ವನು ||೪೪||
 ಗಳ ಬೊಂಬೆಗಳ ಸಾಲ್ಗಳಿಂದ ಚಿಟ್ಟಾದುದಾಬನವುದೇಂ ವರ್ಣಿಸು

ಸುಭಾಷಿತ.

ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪುರಾತನ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ, ಶ್ರಾಪ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ನೀತಿಬೋಧಕಗಳಾಗಿಯೂ ಇರತಕ್ಕ ಪದ್ಯಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಇವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾದ ಕಾವ್ಯಪರಿಚಯವುಳ್ಳ ಕನ್ನಡಪಂಡಿತರೂ ಕವಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಆನುಕೂಲ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರವೂ ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಶೇಖರಮಾಡಿ ಸುಭಾಷಿತ, ಸುಭಾಷಿತಮುಕ್ತಕ, ಕಾವ್ಯಸಾರ, ಶತಕ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವರು. ಇಂತಹ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ “ಸುಭಾಷಿತ” ಎಂಬುದೂ ಒಂದು. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಮುಂದೆ ಮಾದಿರಿಗಾಗಿ ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

ಸುಭಾಷಿತ.

೩೪. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ.

ಕಂ|| ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಂದೆ ಬಾಲ್ಯದೊ |

ಳಕ್ಕರವಿದ್ಯೆಗಳನಖಿಸದಿದೊಡೆ ಕೊಂದಂ ||

ಲಕ್ಕಧನಮಿರಲು ಕೆಡುಗುಂ |

ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ವಿದ್ಯೆ ಪೊರೆಗು ಚೂಡಾರತ್ನಾ

||೪೫||

ಬರೆಯದ ಕೈ ಬಂಧುಗಳಂ |

ಪೊರೆಯದ ಕೈ ಸುತರನೆತ್ತಿಕೊಂಡಾಡದ ಕೈ |

ಕರೆದು ಬುದ್ಧಗ್ಗಲೆಯದ ಕೈ |

ಮರಗೈಮರಗೈಗಳಂತೆ ಚೂಡಾರತ್ನಾ

||೪೬||

ಕಂ|| ಓದದ ಬಾಯಮೃತಾನ್ನನೇ |

ಪೋದದ ಬಾಯ್ ಸಜ್ಜನಕಗಳಂ ಪ್ರಿಯದಿಂದಂ ||

ಆದರಿಸದ ಬಾಯ್ತು ತಾಂ |

ಪೇದಿನಿಯೊಳ್ ಬಿಡದ ಬಾಯ್ ಚೂಡಾರತ್ನಾ

||೪೭||

ಬರೆವುದು ವಾಚಿಪುದಲಸದೆ |

ಪರಿಚಾರಿಪುದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲನಿಬರೊಳಂ ||

ಸರಸಪ್ರಸಂಗಗೈಯ್ಯಲು |

ಸರಸಿಜಭವರಾಣಿಯೊಲಿಯದೇಂ ಮೊಣ್ಣುಸಳೇ

||೪೮||

ಓದಿನೊಳ್ಲದೆಯಿಹಪರ |

ಸಾಧನಂಪತ್ತಮಾಗದದುಕಾರಣದಿಂ |

ಓದುವುದು ಸಕಲಪುತ್ರಮಂ |

ಭೇದಿಸಲವಪ್ಪುದಿಲ್ಲ ಚೂಡಾರತ್ನಾ

||೪೯||

ಮೆ||ಸ್ರ|| ಇದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಸುನಮಾಸಜ್ಜಲಧಿಮ ಮಹಾಯಾನಪಾತ್ರಂ

[ನಿಯೋಗ |

ಕೃದು ಮುಖ್ಯಂ ಕಳ್ಳುಕೊಂಬಂಗರಿದು ಹೃದಯಸುಸಾಯಿ

[ತಂಸರ್ವಧರ್ಮ ||

ಕ್ಕಿದು ಮೊಲಂ ರಾಜವಶ್ಯಕ್ಕಿದು ಗುರುಪದಮುತ್ತುಂಗನೊಂಗ
[ಽಕಾಽಯ್ಯ |
ಕ್ಕಿದು ಮೊಲಸ್ತಂಭವಾದತ್ತಿಳಗೆ ಮಿಗಿಲು ವಿದ್ಯಾಧನಂ ಸಾರ
[ಮುತ್ತ || ೪೫೫ ||

ಚಂ|| ಮುಖಿದು ನರಾಧಿಸಂಗೆ ಕೊಳಂಬಾರದು ಕಿಚ್ಚಿ ನೊಳೊಯ್ದೆ ಬೇ
[ಯರಿ |
ತ್ತರೆ ಮಗುಳ್ಪತ್ತರೋತ್ತರದೆ ಪೆಚ್ಚವುಪಕ್ಕರವಿದ್ಯೆ ನೀ
[ರೊಳಂ ||
ನೆರೆಯದು ಗಾಳಿಯಿಂ ಕೆಡದು ತಸ್ಸ ರಬಾಧೆಗಸಾಧ್ಯವಿಂತಿವಂ |
ಪಿರಿಯದು ನಿಜ್ಜ ಪೊರಿದುವುಮೊರಿದಲಿಹಕ್ಕೆ ಪರಕ್ಕೆ ಸಾಧನಂ ||

ಕಂ|| ಕಿಖಿದಾದ ವಿದ್ಯೆಯಾಗಲಿ |
ಮೇಲಿವುರು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿದೊಡೆ ಮತ್ತಾ ||
ಬಹತೆಯ ನಿರಾದೊಡೆ ತಾಂ |
ಬಹನಂ ಪಿಂಗಸದೆ ಸುಗುಣರತ್ನಕರಂಡಾ || ೪೫೬ ||
ಪಲವೊರಿದನೊದಿ ಮನಮಂ |
ಪೊಲಗಡಿಸಲದೇಕೆ ಕಿಖಿದಖಿಂ ನಿಜತತ್ತ್ವವ ||
ನೆಲೆಯುವನಖಿದೊಡೆ ಸಾಲದೆ |
ಸಲೆ ಬೆಳಗುವ ಗಗನದಗಲವೇ ರವಿಬಿಂಬಂ || ೪೫೭ ||

ಸುಭಾಷಿತ.

೩೫. ವಿವಿಧನೀತಿಗಳು.

ಕಂ|| ನೀತಿಗಳು ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರ |
ಖ್ಯಾತಿಗಳಖಿವುಳ್ಳ ರಸಕಬುಧನಚಿತ್ತ ||
ಪ್ರೀತಿಗಳು ದುಃಖತಿಮಿರ |
ಜ್ಯೋತಿಗಳೆದನಿಸುತಿಸುವು ಚೂಡಾರತ್ನ || ೧೫೮ ||

ನೀತಿಯಲಿ ನಡೆಯಬಲ್ಲೊಡೆ |

ಮಾತಂ ಪರಹಿತವ ನುಡಿಯಬಲ್ಲೊಡೆ ಸುಜನ ||

ಪ್ರೀತಿಯಾನು ಮಾಡಬಲ್ಲೊಡೆ |

ಯಾತಂಗರಿದುಂಟೆ ಸುಗುಣರತ್ನ ಕರಂಡಾ ||

||೪೬೦||

ಗುರುದೈವಂ ವಿವ್ಯಾಧಿಗೆ |

ತರುಣಿಗೆ ಪತಿ ದೈವಮುಖದ ಮನುಜರ್ಗಲಂ ||

ಪೊರೆವನೆ ದೈವಂ ಜಗದೊಳ |

ಗರಸಿಂಗಂ ಪ್ರಜೆಯೆ ದೈವಮೆಲೆ ಗುಣರತ್ನಾ ||

||೪೬೧||

ವಚನದೊಳಿಹಪರಸುಖಮುಂ |

ವಚನದೊಳೆ ದೈವಗತಿಯು ದುರ್ಗತಿಯಕ್ಕುಂ ||

ವಚನದೊಳಿಮಿತ್ರತೆಯುಂ |

ವಚನಾಮೃತದಿಂದೆ ತುಪ್ಪನೀಶ್ವರನ ಯಾ

||೪೬೨||

ನಡೆವೆಡೆಯೊಳ್ ನುಡಿವೆಡೆಯೊಳ್ |

ಕೊಡುವೆಡೆಯೊಳ್ ತನಗೆ ಸಿಂದೆ ಪೂರ್ವದ ತೆಪದಿಂ ||

ನಡೆವುದು ನುಡಿವುದು ಕೊಡುವುದು |

ಪಡೆವುದು ಸತ್ಕೀರ್ತಿಯುಂ ಪಿದಗಲಲಾಮಾ

||೪೬೩||

ಆಡಿದ ಜಾಣ್ಣುಡಿಯಂ ಕೊಂ |

ಡಾಡಿ ಕರಂ ಮೆಚ್ಚ ಬಲ್ಲ ಸಜನರೊಳ್ ಮಾ ||

ತಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ಪುರುಷಂ |

ಮೊಢರೊಳಾಡುವುದೆ ಸುಗುಣರತ್ನ ಕರಂಡಾ ||

||೪೬೪||

ರಾಗರಸ ಮಿಗಲು ಸಭೆ ತಲೆ |

ದೂಗಲು ತಾ ನುಡಿಯಬಲ್ಲೊಡದ ನುಡಿಯಿಸಿಸೊಂ ||

ದಾಗದಿರೆ ಸೈತು ವಾಗಿಯ |

ಕೋಗಿಲೆಯಂತಿಹುದು ಸುಗುಣರತ್ನ ಕರಂಡಾ ||

||೪೬೫||

ಚಂ|| ಕುಡದನವಿತ್ತವೆಸ್ಥಿರನ ಪೆಂಪು ಕೃತಘ್ನನ ಸತ್ಯ ಮೋಹನುಂ |

ಬಿಡದನಯೋಗವಂಜುವನ ಧೀರತೆ ಕೊಲ್ವನ ಧರ್ಮಮಿಚ್ಛೆಯಿಂ ||

ನಡೆವನ ಕಾರ್ಯ ಲುಬ್ಧಕನ ಮಿತ್ರತೆ ನೀತಿವಿಹೀನನಾಶ್ರಯಂ |

ಬಡವನ ಯಾವನಂ ಕಡೆಗೆ ನಿಷ್ಪಲವೈ ಸುಜನ್ಮಕಬಾಂಧವಾ ||

ಕಂ|| ಸಾರಗುಣಿಯೊಡನೆ ಮಗುಣಿ |

ಭೋರನೆ ಸಲೆ ಪೂಜ್ಯನವನದೆಂತೆನೆ ಮುಡಿಯೊಳ್ ||

ಸೌರಭ್ಯಕುಸುಮಸಂಗದಿ |

ನಾರುಂ ಸಲುವಂತೆ ಸುಗುಣರತ್ನ ಕರಂಡಾ

||೪೬೩||

ಎನಿತು ಜನಮಿದೋಡೇಂ ತ |

ನ್ನನುವಾತವನೊಬ್ಬ ಸಿಲ್ಲದಿದೋಡೆ ಶೂನ್ಯಂ ||

ಘನತರಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಲ್ಲದೂ |

ಡಿಂತಿಪದಧಮಿದೋಡೇನು ಚೂಡಾರತ್ನ

||೪೬೪||

ಸಲ್ಲದ ಬವರಮುಮೆಂ ತನ |

ಗಲ್ಲದ ನಂಟರುಮೆನಿಚೆ ಯುಖಿಸುದ ಸತಿಯಂ ||

ಹೊಲ್ಲೆ ಪವ ನುಡಿವ ಮೆನುಜರ |

ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಿಡುವುದು ವಿವೇಕಚಿಂತಾರತ್ನ

||೪೬೫||

ಆಗದರ ಮನವ ಕಂಡೊಡೆ |

ಜಿಗಣೆ ತೊಲಗುವುದು ತೊಲಗದಿದೋಡೆ ಮತ್ತಾ ||

ನಾಗರ ಹೆಡೆನೆಟಲಾಸೆಗೆ |

ಪೋಗಿ ಸುಖಂ ಬಾಖ್ಯಸೆಂಬ ಕಪ್ಪೆವೊಲಕ್ಕುಂ

||೪೬೬||

ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೊದಲ ಕವಿಗೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಅಥವಾ ಸೋಮನಾಥ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈತನು ಸುಮಾರು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈತನು ಗೋದಾವರಿ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಯೆಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಈತನು ಆರಾಧ್ಯಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದು, ಲಿಂಗವಂತಮತವನ್ನು ತೆನುಗುದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಜ್ಜೈನಿ, ಬಸವಪುರಾಣವನ್ನು ತೆನುಗುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದನು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಗ್ರಂಥ

ಗಳಲ್ಲದೆ, ಈತನು ಗಣಸಹಸ್ರನಾಮವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಶೈವಗ್ರಂಥ ಎನ್ನ ಬರೆದು ಹೆಸರುಗೊಂಡನು. ಈತನು ಬರೆದ ತನುಗು ಬಸವಪುರಾಣವೇ ೧೩೬೯ ರಲ್ಲಿ ಭೀಮಕವಿಯಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕನ್ನಡ ಬಸವ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಶಿವಶರಣಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ದೀಪದ ಕಲಿಯ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕೂಡ ಈತನು ಬರೆದಿದ್ದುಂತೆ ಕೆವೆ ದಂತಿ ಇದೆ. ಈತನ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವು ಪುಲಿಗಿರಿ ನಗರದಲ್ಲಿರುವುದು ಈ ತನು ಕಲ್ಲೆಯ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದನು.

ಮತ್ತೇ ಭವಿಕ್ರೀಡಿತವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮೂದಲಿಗಾಗಿ ಮುಂದೆ ಉದ್ದರಿಸಿದೆ. ಈ ಶತಕದ ಪದ್ಯಗಳು ರಾಜನೀತಿ, ಲೋಕೋಕ್ತಿ, ಜನಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರವಾಗಿರುವ ನಡೆಸಳಿಕೆ ಈ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಾಮಾನ್ಯನೀತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಓದದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಸಿಕ್ಕುವುದು ಅಪೂರ್ವ. ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಜನಗಳಿಗೆ ಅಭಿರುಚಿ ಹೆಚ್ಚು.

೩೩. ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕ.

ಮತ್ತೇ(ಭವಿಕ್ರೀಡಿತವೃತ್ತ.

ಕೆಲವಂ ಬಲ್ಲವೆಂದೆ ಕಲ್ಪು ಕೆಲವಂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಂಗಳಂ ಕೇಳುತುಂ |
ಕೆಲವಂ ಮಾಂತ್ರವೆಂದೆ ಕಂಪು ಕೆಲವಂ ಸುಖೋನದಿಂ ನೋಡುತುಂ |
ಕೆಲವಂ ಸಜ್ಜನಸಂಗದಿಂದಲಖಿಯಲೆ ಸಪ್ತಜ ನಪ್ರಂತೆ ಕೇಳ್ |
ಪಲವು ಪಳ್ಳೆ ಸಮುದ್ರವೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೩||

ಇಖಿಯಲಲ್ಲೊಡೆ ವೀರನಾಗು ಧರೆಯೊಳ್ ನಾನಾಚಮತ್ಕಾರಮಂ |
ಅಖಿಯಲ್ಲೊಡೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗು ಎಭುವ ಗಾರಿಂದೊಪಂ ಕೋಪಮಂ ||
ತೊಡೆಯಲಲ್ಲೊಡೆ ಯೋಗಿಯುಪ್ಪದ ಪಪ್ಪುರ್ಗಂಗಳಂ ಗೆಲ್ಲೊಪಂ |
ತೆಹಬಲ್ಲವೊಣೆಯಪ್ಪುದೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೪||

ಕೊಡಬೇಕುತ್ತುಮನಾರವೆಂಗೆ ನುಗಳಂ ಸತ್ಪಾತ್ರಕಂ ದಾನಮಂ |
ಬಿಡಬೇಕೈ ಧನಲೋಭಮಂ ಸ್ವಜನದೊಳ್ ದುಷ್ಟಾತ್ಮರೊಳ್
ಗೋಷ್ಠಿಯಂ ||

ಇಡಬೇಕೀಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿರಸಮಂ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಸ್ವಾಮಿಯ |
ಲ್ಲಿಡಬೇಕಿರ್ಮುಣಬೇಕೆಲ್ಲೆ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೩||

ಮಡೆಯಂಗುತ್ತಮವಿದೈ ಬೆಟ್ಟ ಕುರುಡಂಗಂ ಮಾರ್ಗವೇ ಬೆಟ್ಟ ಕೇಳ್ |
ಬಡವಂಗೆಲ್ಲರ ವೈರ ಬೆಟ್ಟ ಜಡದೇಹಂಗುಜ್ಜುಗಂ ಬೆಟ್ಟಮು ||
ಪ್ರಪನ್ನರೊಡನೆ ಪೆಣ್ಣು ಬೆಟ್ಟ ರುಣವೇ ಪೆರ್ಚೆಟ್ಟ ಮೂಲೋಕದೊಳ್
ಕಡುಲೋಭಂಗಿತೆ ಬೆಟ್ಟವೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೪||

ಪ್ರಸಾದಂ ಪಾಲಿಸಬಲ್ಲೊಡಾತರರಸಂ ಕೈಯಾಸೆಯಂ ಮೊಡದಂ |
ನಿಜಮಂತ್ರೀಶ್ವರ ತಂದೆತಾಯ ಸಲಹಲ್ಪಲ್ಲಾತನೇ ಧಾರ್ಮಿಕಂ ||
ಭಜಕಂ ದೈವದೇ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳೊಡೆ ಭಟಂ ನಿರ್ಭೀತ ತಾನಾದವಂ |
ದ್ವಿಜನಾರಾಧಿತೆಯುಳ್ಳವಂ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೫||

ಸರಿಯೇ ಸೂರ್ಯಗೆ ಕೋಟಿಮಂಚುಬುಳುಗಳೆ ನಕ್ಷತ್ರವೆಷ್ಟಾದೊಡಂ |
ದೊರೆಯೇನಿಂದುಗೆ ಜೀವರತ್ನಕಣೆಯೇ ಮಿಕ್ಕುವ ಪಾಪಾಣವಾ ||
ವುರಗೇಂದ್ರಂಗೆ ಸಮಾಸವಾಗಿದುದೆ ಮಿಕ್ಕಾದಾಸಸುಪಾರ್ವತ ಸ |
ಕ್ಕರೆಗುಪ್ಪಂ ಸರಿಮಾಣ್ಯರೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೬||

ಹಿತವಂ ತೋಪುವನಾತ್ಮಬಂಧು ಪೊರೆನಾತಂ ತಂದೆ ಸಾಧ್ವೀತ್ವದಾ |
ಸತಿಯೇ ಸದ್ವ್ಯಕ್ತ ಸಾಧನಂ ಕಲಿಸಿದಾತಂ ವರ್ಣಮಾತ್ರಂ ಗುರು ||
ಮತಮಾಗಂಬಿಡದಾತ ಸುನೃತಿ ಮಹಾಸದ್ವಿದ್ಯೆಯೇ ಪುಣ್ಯದಂ |
ಸುತನೇ ಸದ್ಗತಿವಾತನೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೭||

ಧರೇಬೀಜಂಗಳ ನುಂಗೆ ಜೀವಿಹೊಲನೆಲ್ಲಂ ಮೀದೊಡಂ ಗಂಡ ಹೆಂ |
ಡಿರನತ್ಯುಗ್ರದೇ ಿಕ್ಷಿಸಲೆ ಪ್ರಜೆಗಳಂ ಭೂಪಾಲಕಂ ಬಾಧಿಸಲೆ ||
ತರುನೇ ಪಣ್ಣಳ ಮೆಲ್ಲೆ ಮಾತೆ ವಿಪಮಂ ಪೆತ್ತರ್ಭಕಂಗೂಡಿಸಲೆ
ಹರ ಕೊಲ್ಲಲೆ ಪೆಟಕವನೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೮||

ಚರಿಪಾರಣ್ಯಕಪಕ್ಷಿಗೊಂದು ತರು ಗೊಡ್ಡಾಗಲೆ ಫಲಂ ತೀವಿದಾ |
ಮರಗಳೆ ಪುಟ್ಟವೆ ಪುಷ್ಪವೊಂದು ಬಜಲಲೆ ಭೃಂಗಕ್ಕೆ ಪೂವಿಲ್ಲವೇ ||
ದುರುಳಂ ಸತ್ಕವಿಗೊರ್ದ ಗರ್ವಿ ಪುಸಿಯಂ ತಾಂ ಪೇಣ್ಣೊಡೇಂ

[ಲೋಭದಿಂ

ಧರೆಯೊಳ್ ದಾತರು ಪುಟ್ಟರೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೩೯ ||

ಉಡುರಾಜಂ ಕಳಗುಂದಿ ಪೆರ್ಚದಿಹನೇ ನ್ಯಗ್ರೋಧಬೀಜಂ ಕೆಲಂ |
ಸಿಡಿಮಂ ಪೆರ್ದುರನಾಗದೇ ಎಳಗಲುಂ ಎತ್ತಾಗದೇ ಲೋಕದೋಳ್ ||
ಮಿಡಿ ಪಣಾ ಗದೆ ದೈವದೊಲ್ತೆಯಿರಲಾ ಕಾಲಾನುಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೇಟ |
ಬಡವಂ ಬಲ್ಲಿದನಾಗನೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೪೦ ||

ಉಣದಿರ್ಪಾಧನಮಿದೊಡೇನು ಸುತಸಿದ್ಧೇಂ ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಾಗದಾ |
ನೋಣಗಲ್ಪೈರಿಗೆ ಬಾರದಿದ ಮೆಣ ತಾಂ ಬಂದೇನದಾಪತ್ತಿನೊಳ್ ||
ಮೆಣಿದುಂ ನೋಡದ ಬಂಧುವೇತಕೆಣಿಸಲ್ ಕಾಲೋಚಿತಕ್ಕೆ ದಿದಾ |
ತೃಣವೇ ಪರ್ವತವೆಲ್ಲವೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೪೧ ||

ಕವಿಯೇ ಸರ್ವರೊಳುತ್ತಮಂ ಕನಕವೇ ಲೋಹಂಗಳೊಳ್ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜಾ |
ಹ್ನವಿಯೇ ತೀರ್ಥದೊಳುನ್ನತಂ ವಸನದೊಳ್ ಶುಭ್ರಾಂಬರಂ ವೆಗ್ಗಳಂ ||
ರವಿಯೆಲ್ಲಾಗ್ರಹಕಂ ವರಂ ರಸಗಳೊಳ್ ಶೃಂಗಾರವೇ ಬಲೈಕೇಳ್ |
ಶಿವನೇ ದೈವ ಜಗಂಗಳೊಳ್ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೪೨ ||

ರವಿಯಾಕಾಶಕೆ ಭೂಷಣಂ ರಜಸಿಗಂ ಚಂದ್ರಂ ಮಹಾಭೂಷಣಂ |
ಕುವರಂ ವಂಶಕೆ ಭೂಷಣಂ ಸರಸಿಗಂಭೋಜಾಳ ತಾಂ ಭೂಷಣಂ ||
ಹವಿ ಯಜ್ಞೊಳಿಗೆ ಭೂಷಣಂ ಸತಿಗೆ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೇ ಭೂಷಣಂ |
ಕವಿಯಾಸ್ಥಾನಕೆ ಭೂಷಣಂ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೪೩ ||

ಅತಿಗಂಭೀರನುದಾರ ಧೀರನುರುಧೀಸಂಪನ್ನ ಸತ್ಯಾತ್ಮನೂ |
ರ್ಜಿತ ನಾನಾಲಿಖಿಭಾಷೆಯೊಳ್ ಪರಿಚಿತಂ ಲಂಚಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಾಡದಾ ||
ವ್ರತಸದ ರ್ಮವಿಚಾರಸಾರ ಚತುರೋಪಾಯಂಗಳಂ ಬಲ್ಲನ |
ಪ್ರತಿಕಾರ್ಯಂ ವರಮಂತ್ರಿಯು ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೪೪ ||

ಸುರೆಯಂ ಸೇವಿಸುವಂತ ಬಲ್ಲನೆ ಮಹಾಯೋಗಿಂದ್ರರೆಂಬುದಂ |
ದೊರೆಯೊಳ್ ತೇಜವನಾಂತವಂ ಬಡವರಂ ತಾಂ ಕಾಣ್ಬನೇ ಕಣ್ಣಳಂ ||

ಏರಿಯರ್ ಮೂನಿತರೆಂದು ಕಾಣ್ಬನೆ ಮಹಾದುರ್ಮಾರ್ಗಿಯೆಂತಾದೊಡಂ ||
ದುರುಳಂ ಬಲ್ಲನೆ ಬಾಲ್ಯವರಂ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೮೫||

ಪೊಡೆಯೊಳ್ ತುಂಬರೆ ಪಂಕ ಮೇಲೆ ತೊಳೆಯಲ್ ತಾಂ ಶುದ್ಧನೇನಪ್ಪನೇ |
ಕಡುಪಾಪಂ ಬಲು ಮ್ಹಾಯಲಾತ ಶುಚಿಯೇ ಕಾಕಾಳಿಯೇಂಮಿಯಾವೇ ||
ಗುಡಪಾನಂಗಳೊಳಿರ್ದ ಬೇವಿನ ಫಲಂ ಸ್ವಾದಪ್ಪುದೇ ಲೋಕದೊಳ್ |
ಮಡಿ ತಾಂ ನಿರ್ಮಲಚಿತ್ತವೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೮೬||

ಕುಲದೊಳ್ ಕೂಡರು ಕೂಸನೀಯರು ನೃಪರ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ದಂಡಿಪರೆ ||
ಪೊಟಲೊಳ್ ಸೇರಲು ಪೋರುಗೈದು ಸತಿ ತಾಂ ಪೋಗಟ್ಟುವೆಳ್ ಸಾಲಿಗರೆ |
ಕಲುಗುಂಡಂ ಗಡ ಪೇಱುವರೆ ತೊಲಗಿರಲ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಟಾಕ್ಷಂ ಹ್ಲಾಣಂ |
ನೆಲ ಮುಟ್ಟುಲ್ ಮುನಿದಪ್ಪುದೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||

ಪುರದುರ್ಗಂಗಳ ಬಲೈಮಾಡದೆ ಜನಕ್ಷೋಭಂಗಳಂ ನೋಡದೆ |
ಲ್ಲರ ವಿಶ್ವಾಸಿಗಳೆಂದು ನಂಬಿ ಬಹುದಂ ಪೋದಪ್ಪುದಂ ಕಾಣದಾ ||
ತುರದಿದುಂಡತಿದ್ರೆಗೈಯ್ದು ಮದನಂಗಳಾಗಿಪಂ ಲೋಕದೊಳ್ |
ದೊರೆಯೇ ಸೊಕ್ಕಿದ ಕೋಣನೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||

ಚಿಗರೆಂದುಂ ಮೇಲೆ ಬೇವು ಸ್ವಾದುವಹುದೇ ತೇಱು ಚಿಕ್ಕದೆಂದಾಚ್ಚರಿಂ |
ತೆಗೆಯಲ್ ಕಚ್ಚದೆ ಪಾಲನೂಡಿ ಪುಲಿಯಂ ಸಾಕಲ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾಸಿಯೇ ||
ಖಗನಂ ಸಾಕುವೆನೆಂದು ಗೂಗೆಮುಖಿಯಂ ಸಂಪ್ರೀತಿಯಿಂದೋವರೇ |
ಪಗೆಯಂ ಬಾಲಕನೆಂಬರೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೮೭||

ಮುಕುರಂ ಕೈಯೊಳಿರಲ್ಕೆ ನೀರ ನೆಲಲೇಕೈ ತಾಂ ನೆಗಟ್ಟಿದುರ್ಮೂ |
ಟಕೆ ಗೊಡ್ಡಾಕಳನಾಳ್ಯರೇ ಗುಣಯುತರ ಪಾಲುಂಡು ಮೇಲುಂಬರೇ ||
ಶುಕನೋದಿಂಗುಣಿ ಚೆಲೈ ಕಾಕರವ ರಂಭಾನ್ಮತ್ಯದಿಂ ಡೊಂಬರೇ |
ಸಖರಿದುನ್ನು ತನಸ್ತುವೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೮೮||

ನೀತಿಸಾರ.

ಇದು ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಶೇಖರಮಾಡಿ ಅಚ್ಚು ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕನ್ನಡಪದ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಈ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ “ನೀತಿಸಾರ” ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೇಲಿವೆ. ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ ಚಿಲ್ಲರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ದರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಶೇಖರಮಾಡಿದೆ. ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಚೂಡಾರತ್ನ” “ಸುಜನೋತ್ತಮಸಾ” ಎಂಬ ಅಂಕಿತಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇವು ಅಂತಹ ಬಿರದುಗಳೊಳ್ಳ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಧಾವಿಸಬೇಕು.

37. ನೀತಿಸಾರ.

ಕಂ|| ಗುಣಹೀನಗರ್ಭೋಗತಿ ನಿಜ |

ಗುಣಿಗಂ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಭೋಗಮುಕ್ತು ಮೌಲ್ಯ || ರಾ
ಗುಣಹೀನರ ನಿರಿಯಿಂದಂ |

ಗುಣಿಗಳ ಬಡತನವೆ ಲೆಸು ಚೂಡಾರತ್ನ || ೪೯೦ ||

ಕಂಡುವ ನುಡಿಯಲ್ಪುದು |

ಕಂಡರೆ ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಕಳೆದು ಪೆಣರವೆಗುಣಮಂ ||

ಕೊಂಡೆಸಗದವನೆ ಸದ್ಗುಣಿ |

ಕಂಡುಂ ಕಾಣದವೊಲಿವೊಡಾತನೆ ಚದುರಂ || ೪೯೧ ||

ಉಕ್ಕದೆ ಬಿಕ್ಕದೆ ಲಿಪಿಯಂ |

ನಕ್ಕದೆ ತಡವರಿಸದೆಡವುದುಡುಹದೆ ಸದವಿ ||

ಟ್ಟಕ್ಕರಬಣಿತೆಯೋಳೋದುವು |

ನಕ್ಕರಿಗರ ಮೊರ್ಗನೆತ್ತೆ ಚೂಡಾರತ್ನ || ೪೯೨ ||

ಎಡಹದೆ ತಡೆಯದೆ ತಲೆಯಂ |

ಕೊಡಹದೆ ಎಹಿಲಜಾ ಡಪ್ಪನಿನಿದೆ ರಸನುಂ ||

ಕೆಡಿಸದೆ ಸರ್ಸರ ಚಿತ್ತ |

ಕೊಡಬಡಲೋದುವನೆ ಗಮನಿ ಚೂಡಾರತ್ನ || ೪೯೩ ||

ಬಲ್ಲವರಂ ಬಸಗೊಳ್ಳದೆ |

ಕಲ್ಲೆದೆತನದಿಂದ ತಾವೆ ನುಡಿದುದು ಘನವಂ ||

ದೆಲ್ಲರೊಳು ಹೊರನಂಗಂ |

ಬಲ್ಲವರಂಟು ಧರಗೆ ಚೂಡಾರತ್ತು ||೪೯೫||

ಕನ್ನಡಿಯಂ ತೋಪುದೊಪ |

ತೃನ್ನ ತನ್ನಲ್ಲಕ್ಷಣಂಗೆ ಮುಳಿಸಾಗದು ಹಾ ||

ಯೆನ್ನದೆ ಮುಕುಟಿಯಂಗಾ |

ಕನ್ನಡಿಯು ತೋಪು ಮುಖಿ ಮೈಗುಂ ಬಟಗುಂ ||೪೯೬||

ಚಂ|| ಮುನಿಸರೆ ಕಚ್ಚದೇಕೆ ದಯೆಯುಳ್ಳೊಡೆ ದಾನಮದೇಕೆ ಸಂತಸಂ |

ಜನಿಯಿಸಲರ್ಥಮೇಕೆ ಗುಣಮುಳ್ಳೊಡೆ ಭೂಷಣಮೇಕೆ

||ಮೋಹಬಂ

ಧನಮರೆ ಪಾಶಮೇಕೆ ಜಡಭಾವವಿರಲೆ ಶ್ರುತವೇಕೆ ತತ್ವಧಾ |

ಎನೆ ತನಗಾಗೆ ಮುಕ್ತಾಯಿತನೇಕೆ ವಿಚಾರಪರಂಗೆ ಲೋಕದೊಳೆ ||

ಕಂ|| ಅರಿಗಳನುಗಿಪುದೆ ಪದಾ |

ಭರಣಂ ನೀತಿಗಳನುಖಿದುಕೊಳ್ಳುವೆ ಕರ್ಣಾ ||

ಭರಣಂ ಕೂಡುವುದೆ ಹಸ್ತಾ |

ಭರಣಂ ಸೈರಣೆಯವರಲು ಸರ್ವಾಭರಣಂ ||೪೯೭||

ತುಚ್ಛಗೆ ನೀಚಗೆ ಧನಸತಿ |

ಹಚ್ಚೆ ದೊಡೆನಾತ್ಮಭೋಗಿಪಯಿತಕ್ಕಲ್ಲಂ ||

ಬಚ್ಚಲ ನೀರಿ ಕದಡಿಮೊಡೆಂ |

ನಿಚ್ಛಳದಿಂ ತಿಳಿದೊಡೆನೊ ಚೂಡಾರತ್ತು ||೪೯೮||

ಕಾಲೋಚಿತನುಖಿತೊಡೆ |

ಮೂಲೋಕನಿಸಿತ್ತ ಸರಿಸಮಾನಮದಕ್ಕುಂ ||

ಮೂಲೆಡೆಯಾಡಿಸಿ ಕೂಟೊಡೆ |

ಕೂಲಿಗೆ ಸರಿಯಾಗದಿದುದೆ ಚೂಡಾರತ್ತು ||೪೯೯||

ನಿರುಪಮಗುಣಿಯೆನಿಸಿದ ಸ |

ತ್ಪುರುಷನ ರೂಪೆಂತುಟಾದಡಾತನೆ ಯೋಗ್ಯಂ ||

ಪರಿಮಳವನೀವೆ ಚಂದನ |

ಗೊರಡುಂ ಮುರುಡಾದೊಡೇನೊ ಸುಜನೋತ್ತಮಾ ||೫೦೧||

ಕಂ|| ಸಾಲದೆ ಸೋಲದೆ ಪೊಡಮೆ |

ಟೈಲ್ವೀಲೈಸದೆ ನಿಜ ಪಯಣಮಿಲ್ಲದೆ ತಾಸಿ ||

ದರ್ಶನಯದೊಳುದು ಬಾಬ್ಬದೆ |

ಭೂಲೋಕಮನಾಳ್ವ ಸುಖದಿನಗ್ಗಳಮೆತ್ತೇ ||೫೦೨||

ಭೂಷಣವಾವುದು ಘನ ಸಂ |

ತೋಷವೆತ್ತಿಸ್ತೇಜವಾವುದಖಿತರೊಳಿದ ಸಂ ||

ಭಾಷಣೆ ಮೆತಿಯಾವುದು ಪರ |

ದೂಷಣವುಂವುದು ವಿವೇಕಚೂಡಾರತ್ನಾ ||೫೦೩||

ಬಡವೆರೆ ಬಂದರೆ ಬಂಧುಗ |

ಳೊಡನುಡಿಯರೆ ಮುಂದೆ ಸಿದ್ಧೊಡಂ ಲಜ್ಜಿಸುವೆರೆ ||

ಬಡತನವ ಶತ್ರು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆ |

ಗಡ ನಂಟಂ ಬೇಟೆ ಬಂಧುಶತ್ರುಗಳಂಟೇ ||೫೦೪||

ತುಡಿಗೆಯ್ದುದುಂ ಫಲಮಿ |

ಲ್ಲದುದಂ ಪಯಗೀಡುಮಾಬ್ಬುದಂ ಪರಸಂತಾ ||

ಪದಮಂ ಪರಗತಿವಿಲಯಾ |

ಸ್ವದಮಂ ಕಾರ್ಯಮನುಷಾರಮತಿ ನೆಗಟ್ಟಪನೇ ||೫೦೫||

ಬೇವಿನ ಸಸಿಯಂ ತಂದಿ |

ಟೈಲಿನ ನೊಣಿವಾಲಸರೆದು ಸಲಹಿದೊಡದು ತಾಂ ||

ಬೇವೆಲ್ಲದಮೈತವಾಗದು |

ಗಾವಿಲರೊಡನಾಡಿ ಗುಣವನಹಿಸಿದರುಂಟೇ ||೫೦೬||

ಹಿತರುಂ ಪರಿಹಿತರುಂ ಪಂ ||

ಡಿತಿರುಮೆನಿಸ್ಪವರ ಮಾತುಮಂ ಕೇಳಿದ ದು |

ಮೊತಿಯಪ್ಪವಂಗವಶ್ಯಂ |

ಸತತಂ ಕೇಡಾಗದುದು ಸುಗುಣಕರಂಡಾ ||೫೦೭||

ಗುಣವಂತನಾಗಿ ಬಾಬ್ಬಿದು |
ಹಣವೇಡದಡೆ ಗುಣವನೇಯಲಾಗದು ಪುರುಷಂ ||
ಗುಣವೊಂದಕಯವರಲ್ಲದೆ |
ಹಣಕಾಸುವರೆ ಕಾಣದ ಬಳಿಕ ಚೂಡಾರತ್ನಾ || ೫೦೮ ||
ಮನದೊಳಗನ್ಯರಿಗಹಿತವೆ |
ನೆನೆದರೆ ತಾಂ ಮುನ್ನು ಕೆಡುವೆ ತನಿಗಿಚ್ಛೆದ್ದಾ ||
ಮನೆ ಮುನ್ನು ಬೆಂದು ಮಿಕ್ಕನ |
ಮನೆಯಂ ಸುಡುವಂತೆ ಕಡೆಗೆ ಸುಜನೋತ್ತಮಸಾ || ೫೦೯ ||
ಎಲ್ಲಾಕಲೆಗಳೆ ತಂತ |
ಮೃಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಂಗಳಪ್ಪುವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾ ||
ಹೊಲ್ಲೆ ನಿಸಿಕೊಂಡು ತಾಂ ಸೊಗ |
ನಿಲ್ಲೆ ನಿಸಿಯೆಕೊಂಬುವಿಲ್ಲ ಚೂಡಾರತ್ನಾ || ೫೧೦ ||
ಬೇಸತ್ತು ನಾಡು ಕಟ್ಟೊಡೆ |
ದೇಶವನ್ಯಾಸು ಕೆಡುಗುಮರಸಿನ ಕತದಿಂ ||
ದೇಶಮೆ ಕೆಡುಗುಮದಂತನೆ |
ತ್ರಾಸಿನ ತೊಡೆಯೊಂದು ಬಿದೂಡೊಂದುಚಿದಪ್ರದೇ || ೫೧೧ ||
ದೊರೆ ಕೆಡದೆ ರಾಜ್ಯವೆಚೆಯದೆ |
ಪರಿವಾರಂ ತೊಳೆಯದರ್ಥ ಸವೆಯದೆ ಪಾಪಂ |
ತಿರುಗದೆ ಭೂಪನ ಚಿತ್ತಂ |
ಕೊರಗದೆ ನಡೆವವನೆ ಮಂತ್ರಿ ಚೂಡಾರತ್ನಾ || ೫೧೨ ||

ಹೊನ್ನವೈ.

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೬೭೨-೧೭೦೮ರ ವರೆಗೂ ಅಳಿದಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಚಿಕ್ಕ
ದೇವರಾಜ ವೊಡೆಯರೆಂಬ ಪುಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನ
ಮೈನೆಂಬವಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ 'ಹದಿಬದಯ ಧರ್ಮ' (ಪತಿ
ವ್ರತಾಧರ್ಮ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವಳು.

ಮಹಾರಾಜರ ಪಟ್ಟಮಂಟಪಿಯಾದ ಎಳಂದೂರು ದೇವಸ್ಥಾನವೆರಲ್ಲಿ ಈಕೆಯು ಉಳಿದಿದ್ದಳು. ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲೆಲ್ಲ 'ಸೂರ್ಯ ಜೋನ್ಮಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಕೆಯು ಸಿಂಗರಾಭ್ಯಾಸ, ಚಿಕ್ಕು ಪಾಠ್ಯಯ, ಎಂಬ ಈ ಅಸ್ಥಾನಪಂಚತಂತ್ರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಕವಿತೆ ವೆನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು. ಸ್ತ್ರೀಜನರಲ್ಲಿ ಲಲಿತೆಯ ಸೀತೆಯ 'ಶ್ರೀ ಬೋಧಿಸತಕ್ಕ ಹದಿಬದೆಯಧ್ಯ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಈಕೆಯು ಸಾಂಗತ್ಯವಾಗಿ ಬಹು ರಸಭರಿತವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆ. ಇದು ವ್ಯಾಕರಣ ಶುಭವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆನ್ನದವ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಬಹುವಾಗಿ ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಇದು ಸಾಧಾರಣ ವಾಚಕರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಸಂಗ್ರಹ.

೪೪. ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ.

೪ನೆಯ ಸಂಧಿ.

ಉತ್ತರಕುತ್ತುರನತ್ತಿಹರಾದದೆ | ಯಾತ್ರಿ ನುಡಿಯದೊತ್ತರಿಸದೆ ||

ಮೆತ್ತವೆರಿತ್ತಾನುತಿಯ ಮೆತ್ತಕರನು | ಪ್ರೊತ್ತ ಪ್ರೋನುತನಗುವುದು ||

ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡದೆಯನುತಿಗೆಯ್ದದೆ | ಮೆತ್ತಯಾಗದೆ ಮಜೆತಿದದೆ ||

ಅತ್ತಿಮಾವಂದಿರಾಣಿಯನಾಲಿಸಿದರೇಕೆ | ಅತ್ತಿರೋಳೇಕೆ ಪತ್ತಿಯರು ||

ಕೂಗಿ ನುಡಿಯದೆ ಕೂಬ್ಬದೆ ಕೂಲಿಸುವಾಗದೆ | ಮೂಗುವಡದ ಮೂಡಿ

[ಗೂಳಿದೆ ||

ಲೋಗರುಚಿತಮನಲೋಯ್ಯನೋಯ್ಯನೆಯನು | ವಾಗಿ ನುಡಿವುದವರೊ

[ಹನೆ ||೫೫||

ಮುದುಸರಣಿಯರೊಂದು ಮೊಂದಗೊಟ್ಟಿದೆ | ಚದುರರಲ್ಲೊಂದು ಜಹಿ

[ಯದೆ ||

ಇದು ಹಿತವೆಂದವೆತ್ತು ಹದೀಕರಣ | ನದಿಗಗೋಸುವುದೆಸಗುವುದು ||

ಕುತ್ತುವೆಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆಗೊಳದೆ ಕೂತಿವೆರೆನ್ನೆ | ತತ್ತಿಗರೆಂದೆರ್ವೆಗೊಳಿಸಿ ||
ಅತ್ತಿಗೆನಾದಿನಿಯರೊಳಂತರಂಗವೆ | ಪತ್ತುಗೆಗೊಳಿಸಿ ಬಾಯುವುದು ||

ತಂದೆತಾಯನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನೊ ಕೈಗೆಡೆಯಾಗಿ | ಬಂದ ಸೊಸೆಯರ ಬಾ
[ಧಿಸದೆ ||

ಅಂದಂದಿಗುಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಯೂಟಮಾಪಗ | ಇಂದ ನಂತರಗೊಳಿಸುವುದು ||

ಬಸವೆಡಿಸದೆ ಪಡೆಯದೆ ಭಂಗಪಡಿಸದೆ | ಹಸಗೆಡಿಸದೆ ಹದಗಿಸದೆ ||

ಬಸಿಜೊಳು ಬಂದ ಪೆಣ್ಣಕ್ಕಳ ಮೆಳುಕವೆ | ಸೊಸೆಯರೆಡೆಯೊಳಸಗು
[ವುದು ||೨೪೯||

ಬಸಿಜೊ ಸಿಟ್ಟಿಸಿಯುಣಬಡಿಸುವುದೊಳುಮುಡಿ | ಯೆಸಕವಟಿತು ಮಿಸಿ
[ಸುವುದು ||

ಬಸೆದುಸಿಂಗರಿಸುವುದೊಲಿದು ನೋಡುವುದಿಂತು | ಸೊಸೆಯರ ಸೊಗಬಡಿ
[ಸುವುದು ||೨೫೦||

ಬುದ್ಧಿಗಲಿಯಲಖಿಯದ ಪಸುಮಕ್ಕಳ | ಮುದ್ದಿಸಿ ಮುದವೆಳುವುದು ||
ಬುದ್ಧಿಗಲಿವ ಕಾಲದೊಳು ಪೊಯ್ದು ಬೈದುನ | ಮುದ್ದಿಗಳನೆ ಜೂಡಿಧಿಸು
[ವುದು ||೨೫೧||

ಬುದುಗಲವ ಮಕ್ಕಳಿಗೂಟಮಾಪವೆ | ನಾದರದಿಂದನುಗೊಳಿಸಿ ||
ಬುದಿಸುವುದು ಕೊಂಡು ಜ್ಯಾದೊಡಮವರನು | ಮೂದಲಿಸದೆ ಸಮ್ಮತಿ
[ವುದು ||೨೫೨||

ಬಸಿಖಿಯ ಬಾಣಂತಿಯ ಜನವೆಡೆದರ | ಪಸುಮಕ್ಕಳ ಹಯನುಗಳ ||
ಬಸವೆಡಿಸದೆ ಬಡಿಸದೆ ಬಸ್ಯದೆ ಬಗೆ | ಯೊಸೆದುಹಿತದೊಳೊಳುವು
[ವುದು ||೨೫೩||

ಇನೆಯ ಸಂಧಿ.

ಪೆಣ್ಣಲ್ಲವ ತನ್ನೊನೆಲ್ಲ ಪಡೆದ ತಾಯಿ | ಪೆಣ್ಣಲ್ಲವ ಪೊರೆದವಳು ||
ಪೆಣ್ಣು ಪೆಣ್ಣೆಂದೇತಕ ಬಿಡುಗಳವರು | ಕೆಣ್ಣುಕಾಣದ ಗಾವಿಲರು ||
ಕುವೆರನಾದೊಡೆ ಬಂದ ಗುಣವೇನದಕುಂದ | ಕುವೆರಿಯಾದೊಡೆ ಕು
[ಂದೇನು ||

ಇವೆರವರೊಳೊಳಿಜೊಗೆವಡೆದವೆರಿಂದ | ಸವನಿಪುದಿಹಪರಸೊಪ್ಪು ||೨೫೪||

ಸುಗುಣನಾವನು ಸುಚರಿತ್ರನಾವನು ಕಣ್ಗೆ | ಸೊಗಸುವ ಸೊಬಗನಾ
[ರೆಂದು ||

ಬಗೆದು ಭಾವಿಸಿ ಪೆಣ್ಣಿನೀವುದು ವಂಶದೊ | ಒಗ್ಗಿದೊಳುಗುವರಸಿಗೊ
[ಲಿದು ||೫೬೬||

ಅಲೆಗೆಯ್ಯದವಮತಿ ಯೆಸಗದ ವೈರವ | ಬಲಿಸದ ಬಹುದೆ ಪಚಯದ ||
ಕೊಲೆಬೈಗುಳಂದೆ ಕೊಟಲೆಗೊಳಿಸದ ಸ | ತುಲಕೀವುದು ಕುವರಿ
[ಯನು ||೫೬೭||

ಪಣದಾಸೆ ನಂಟುತನದ ಪತ್ತುಗೆ ನೇಡ | ದೇಶಿಕಗಳಿಂದೆಗರಗಿ ||
ಗುಣಜೌವನಕುಲರೂಪುಗುಂದಿದ ನಡೆ || ವೇಣಕೀಯಲಾಗದು ಪೆಣ್ಣು ||
ಜಡನಿಗೆ ಜಾತಿಹೀನನಿಗೆ ಚಂಚಲನಿಗೆ | ಕಡುಮೂರ್ಖನಿಗೆ ಗಾವ್ವನಿಗೆ ||
ಬಡತನದೊಳು ಬಲುಬವಣಿಗೊಂಬವನಿಗೆ | ಕೊಡಲಾಗದು ಕುವರಿ
[ಯನು ||೫೬೮||

ಮಂದಿವಾಳದೊಳಾಣ್ಣನ ಮೇಗಣ ದೂರ || ತಂದತನ್ನಣುಗಿಯನೊಡನೆ||
ಹಿಂದುಮುಂದೆನಿಸದೆ ಹೀಯಾಳಿಸಿ ಮಿಗೆ | ಸಿಂಧಿಸಿ ಸೀಕರಿಸುವುದು ||
ಅವಿವೇಕದೊಳು ತನ್ನಾಣ್ಣನ ನುಡಿಗೇಳ | ದವಮತಿಗಳ ನಾಚರಿಸ ||
ಕುವರಿಗೆ ಸಲಿಗೆಯ ಕೊಟ್ಟು ಕೊಬ್ಬಿಸ ತವ | ರವರೈಸೆ ಪೆಣ್ಣಾಗದ
[ವರು ||೫೬೯||

ಮುಳುವ ಮೋಡಿಯೊಳರ್ಪ ಮೊನೆವಾತಾಡುವ | ಪಚೆವ ಪಲವು ಪಾಡು
[ಗಳಿಗೆ ||

ಅಱಲುವ ಮನವೆನಡಗಿಸಿಯಣುಗಿಗಾಗಿ | ಯಳಿಯನಿಗಳುಕಿ ನಡೆವುದು ||
ಪೆತ್ತು ಪೆಣ್ಣುಗಳ ಪೆರ್ಚಿಸಿ ಮೈಮುಖಿದು | ಸ್ತತ್ತೆಯಪ್ಪಂತೆ ಮನ್ನಿಸದೆ ||
ಸುತ್ತುಗಲಿಸವ ಕಲಿಸಿ ಗೈಸುವುದೊಡ | ನೊತ್ತಿ ನುಡಿವುದುಚಿತವನು |
ಎಂತು ನಡೆದೊಡಿಸಿಯನಿಗಿಂಬು ದೋಡುವು | ದೆಂತುನಡೆದೊಡೆತ್ತೆ ಯ
ಹುದು ||

ಎಂತು ನಡೆದೊಡೆಲ್ಲರಮಿದು ಲೇಸೆಂಬ | ರಂತುಟ್ಟೆಲ್ಲವ ಕಲಿಸುವುದು ||

ಒನೆಯ ಸಂಧಿ.

ಎರವೆಳ್ಳೆನಿತ್ತಿಲ್ಲದೊರ್ವರೊರ್ವರೊಳೊಡ | ವರೆದಿರ್ಪ ಸತಿಪತಿಗಳಿಗೆ ||
ದೊರೆಕೊಂಬುದು ಸಂಸಾರಸುಖದ ಸುಗ್ಗ | ಪರದೊಳೊನಂದ ಪರ್ಬು

[ವುದು ||೫೩೫||

ತೋಟಗೊಳುವೆ ದುಷ್ಟದಂಪತಿಗಳು ಬೂ | ತಾಟಗಳಿಂದನುಗೆಟ್ಟು ||
ಊಟಸಿದ್ದೆ ಗಳೊಂದಜೊಳು ಸುಖಮಿಲ್ಲದೆ | ಕೋಟಲೆಗೊಂಡು ಕೂಗು

[ವರು ||೫೩೬||

ದಂಪತಿಗಳ ಪಗೆತನದಿಂದಿರ್ದರ ಪೆಂಪಿನ ಜೀರು ಪಾಣುವುದು ||
ಸೊಂಪುಗೆಡುವುದು ಸೊಬಗು ಸಂಸಾರದ | ಜಂಪು ಸಡಿಲಿ ಜಾಣುವುದು ||
ಮನದೊಳು ಮನ ನೆನಹಿನೊಳು ನೆನಹು ಮತ್ತ | ತನು ತನುವಿನೊ

[ಳೊಡವೆರಸಿ ||

ಅನುಗೊಳ ಪಾಲುನೀರುಗಳಂತಿಸಿಯನು | ಮಿನಿಯಳುಮೇಕವೆನಿಪುದು ||

ಒನೆಯ ಸಂಧಿ.

ಅರೈದು ತನ್ನ ನಿಯನ ಸರಿ ಬಡತನ | ಪೀರಿತಿಯೆಂಬೆದಗೊಳಸಿ ||

ಬಾರದ ವೆಸ್ತುವೆ ಬಯಸಿ ಬಾಧಿಸದೆ ಕೈ | ಸಾರಿದುದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಪುದು ||

ಪಳದಾಗದ ಮುನ್ನ ಬಣ್ಣಗಿಡದ ಮುನ್ನ | ಮೊಳದೊರಿ ಮುಗ್ಗದ ಮುನ್ನ ||

ಕಳೆಯತಿಯದ ಮುನ್ನ ಕಂದಿ ಕುಂದದ ಮುನ್ನ | ಬಳಸುವುದಖಿಳವಸ್ತು

[ವನು ||೫೪೦||

ಕೊಳತೆ ಕಂದಿದಯಿಲಿ ತಿಂದುಳಿಸಿದ ಮಿಸ | ಲಳಿದಲ್ಲದವರು ತಂದಿತ್ತು ||

ಪುಟಿತ ಪೊಲ್ಲದ ನಲದೊಳು ಪ್ರಟ್ಟಿದ ಶಾಕಂ | ಗಳನು ಕಳೆದು ಬಿಸುಡು

[ವುದು ||೫೪೧||

ಸಲೆ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ಹಿತ್ತಳ ಕಂಚು ತಾಮ್ರದ | ಪಲವೆಗೆ ಪಾತ್ರಂಗಳನು ||

ಕಿಲುಬಿನಕಣಿ ತೋಡಿದಂತಾದರದಿಂ | ದಲಸದೆ ತೊಳವುದಂದಂದಂ ||

ತೊಂಡುವಣ್ಣಳ ನೇಹದೊಡಕಿಗೆ ಸಿಲುಕದೆ | ಒಂಡೆವಣ್ಣಳ ಅಲಿಸದೆ ||

ಪುಂಡವಣ್ಣಳೊಳು ಪೊರ್ದುಗೆವಡೆಯದೆ ನ | ಲೈಂಡರೊಡನೆ ಚರಸು

ವುದು ||೫೪೨||

ರಾಜಶೇಖರ ವಿಲಾಸ.

ಕನ್ನಡದೈವಿಸಿಯನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸವೆನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯು ಪದಪುಟದೊಳಿರುವ. ಈತನು ಎಳೆದೊಡಲಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ದನುಗೂರುಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಚಿಕ್ಕ ವೀರನಂಬ ಶಿವಾಚಾರದ ಗುರು ವಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಸರುಗೂಡಿದ್ದನು. ಈತನು ಬೀದರದಲ್ಲಿಯೆ ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮನ ಗಿರುವ ಕೊಂಡು ಶಿಂಗವೆಂತದೊರಗಾ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದನು. ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸ, ವೈಷ್ಣವೋಪನಿಷತ್ತು, ಶಬ್ದಶಂಕರವಿಲಾಸ-ಇವೇ ಈತನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಇವು ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆ ಮಿಶ್ರವಾದ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಈತನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಕವಿಕರ್ಣರಸಾನು, ಭಕ್ತಾಭಿಕ್ಯ, ಶಿವಾಭಿಕ್ಯ ಎಂಬ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ : ಆದಕಾರಣ 'ಉಭಯಕವಿತಾಪಿತಾರ' (ಎರಡು ಭಾಷೆಯ ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಬುದ್ಧಿವಂತನು) ಎಂಬ ಬಿರುದು ಈತನಿಗೆ ಬೆನ್ನಾಗಿ ಸಲ್ಲುವುದು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳು ಈತನ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಕಿವಿಗೊಪ್ಪಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಈತನ ರಾಜಶೇಖರವು ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲವರು. ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಭಾಗವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ.

ಅಲಿತರಗ.

ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸ.

39 ಪುಷ್ಪಾಪಹರಣ.

ಅಲ್ಲಿ ಮೊದಲದಲ್ಲ ಮೊಟ್ಟಕಾಲತೆಯಲ್ಲ |

ಎಳೆಯನುಗಮರದಲ್ಲ ಜೀರುದಾಕರದಲ್ಲ ||

ಸಂಸಾರಿಯ ತರುಗಳೊಳೆ ಸೂಂಪಿಡಿದ ಸುರಯ್ಯೊಳೆ |

ಪಾದರಿಯ ಬಸದಲ್ಲ ಮೊಳುಕೆಯು ಅತೆಯಲ್ಲ |

||೫೪೪||

ತಿಳಕಬಕುಳಾದಿತರುನಿನೆಹದಾರವೆಗಳೊಳ್ |

ದಳಫಳಕುಳುಮೆವಿಸರವಿದಿತವಿಟಲಂಗಳೊಳ್ ||

ಪೂಗೊಯ್ಯಲೆಂದಬಲೆಯುರ್ ನೆಪ್ಪೆಮ ಬಗೆದಂದು |

ಬೇಗದಿಂ ಪರಿತಂದು ಪರಿತೋಷದಿಂ ನಿಂದು

||೫೪೫||

ಕಡೆಗಣ್ಣು ಕುಡಿವೆಗು ಬಿಡದಡರೆ ನಡೆ ನೋಡಿ |

ನಿಸುಗೊಂಬನೆಹಗೈಯೊಳಡಸಿ ಪಿಡಿದೊಳ್ಳಾಡಿ ||

ವೆರಸಿ ಸಂತಸವೊಗೆಯೆ ಬಲಗೈಯ ನಿಮಿರೇತ್ತಿ |

ಕರಕರಜರುಚಿರರುಚಿ ತಳಿರಲಗಗಳಂ ಮುತ್ತಿ

||೫೪೬||

ಮುಸುಕುತಿರೆ ಮುಡಿ ಸಡಿಲಿ ಪ್ರೊಳಮುಗುಗಳಂ ತಿಳಿದು |

ಮಿಸುಸ ಕಿಸಲಯಚಯಮನೊಸಗಿ ಮಿಗ ನೆಚಿ ಪಡಿದು ||

ನನೆಗೊನೆಯನಲರವರ ಕೊನಗಗಳಂ ಕೊಯ್ದೊಯ್ದು |

ನರಜವನೊಳ್ ಕಳೆಮೆಲೆಯಲೆಗೊಯ್ದೊಯ್ದು

||೫೪೭||

ಕುಳಿವ್ವ ಹಿನ್ನಜಬೆ ಚಳಯಂಗೊಟ್ಟು ಬೊಡುಯ್ದು |

ನಳಿನದೆಳೆಯಲೆಗಳಂ ಘೆಳನೆ ಸರಂಗೈಯ್ದು ||

ಸುಯಂಪು ವೆಂಪುಂಪು ಯಾಯಂಪು ಬರಸುತಿರೆ |

ಕಯ್ಲಂಪು ಕೆಂಪು ನೆರೆಯ ನಿರ್ಮಲರಸುತಿರೆ

||೫೪೮||

ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹಾರಮಂ ಪಲ್ಲವನ ಪದಕಮಂ |

ಸಲ್ಲಲಿತವಂಜರಿಯ ಕರ್ಣಾವತಂಸಮಂ |

ಸುರಯಿವರೆವಿಜಿರಲರ ಮುಳಿಯ ಮುತ್ತಿನ ಬಲೆಯ |

ನುರುತರದ ಸರಸಜವ ಕಣಿಕೆಯ ಮುದ್ರಿಕೆಯ

||೫೪೯||

ನೆಸೆನೆ ಪ್ರೊಳಬಂದುಗೆಯ ಮಿಸುಸ ಮುಗುಳಂದುಗೆಯ |

ನಸುಗೆಯರಲುಂಗುರವೆನುತ್ತಳಿದ ಮಂಟಪಿಯ ||

ನುಜಳಿಸ ಗೋಜುಗಯ ಸಜ್ಜು ಕವ ಚೌಕಗೆಯ |

ನಜ್ಜುಗೆಯ ಪಜ್ಜುಳಿಸ ಬಜ್ಜುರವ ಬಿ.ಪುರಿಯ

||೫೫೦||

ನಾಂಪರೊಳುಂಪೆಸೆಸ ಸಂಸಗ್ಗು ಮೇರಿಬಲೆಯ |

ನಿಂಪಡರಗ ಸುರವೆ ನ್ನಮುಗುಳ ಮೈದುಕಂಠಕೆಯ ||

ನೆಸಗಿ ಮಿಕ್ಕಲಗಳಂ ಬಸಿಗಳಂ ರಚಿಸಿ |

ಹೊಸಜನ್ಮನೆಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಗಲುರೆ ಪದಗನಿ

||೫೫೧||

ತವೆ ಬಹುವಿಚಿತ್ರತರಮಾಲಿಕೆಗಳಂ ಸವೆದು |

ಸೂಸುತುಂ ಬೀಸುತುಂ ನಳತೋಳನಳಚಾಳ ||

ಮುಳಸಿಬರೆ ಬಳಸಿ ನೆಪುದಾವರಿಸಿ ಗಾವರಿಸೆ |

ಕರದಿಂದಮರವಿಂದದರಲಿಂದೆ ಭರದಿಂದೆ

||೫೫೩||

ವೊಡೆಯುತುಂ ನಡೆಯುತುಂ ಬಳ್ಳುತುಂ ತುಳ್ಳುತುಂ |

ಕಣ್ಣೆಳಗ ತಣ್ಣೆಳಗನೈತಂದು ಸೈತಂದು ||

ಭೂಸತಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಪೂಪುಟ್ಟಿಯಂ ತೆಗೆದು |

ಕರತಲಕೆ ನೀಡಿದರೆ ಹರುಷದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ

||೫೫೪||

ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿಗೆ ಅಣ್ಣಯ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು. ಈತನು ಜೈನಮತದವನು. ಈತನು ಸುಮಾರು ೧೩ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದೂ ಕರ್ಣಾಟಕ ದೇಶವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ದೇಶದವನೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೃದ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗದು; ಅದಕಾರಣ ಪಂಪ, ನಾಗವರ್ಮ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ಮಿಶ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅಸವಾದವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ಕವಿಯನ್ನು ತಕ್ಕದಾದ ಬಳಕೆಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸುವಂತೆ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಹಿರಿಯರೂ ಕೇಳಿಕೊಂಡಮೇರೆಗೆ ಈ ಅಂಚೆಯ ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವವನ್ನು ಬರೆದನಂತೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೆದನವಿಜಯ, ಸೊಬಗಿನ ಸುಗ್ಗಿ, ಈ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಕರೆವುದುಂಟು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಮನ್ಮಥನ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು 'ಮೆದನವಿಜಯ' ವೆಂದೂ, ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತಪದದ ಗಂಧಪುಲ್ಲದೆಯೂ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಮೇಲಣ ಅಸವಾದವು ಹೋದಕಾರಣ, 'ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ' ಎಂದರೆ

‘ಕವಿಗಳ ರಕ್ಷಕ’ ವೆಂದೂ, ಇದು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಬಹು ರಮ್ಯವಾಗಿಯೂ ಹೃದ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಾರಣ ‘ಸೊಬಗಿನ ಸುಗ್ಗಿ’ ಯೆಂದೂ ಕರೆಯುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ ಸರಿ.

ಉತ್ಸಾಹರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಮೊದಲಿಗಾಗಿ ಇದರಿಂದ ತೆಗೆದು ಇಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದೆ.

ಉತ್ಸಾಹರಗಳೆ.

40. ವಸಂತಖುತುವರ್ಣನೆ.

ಬಿಳಿಯನನಯ ಕಣಿಗೆ ನಾಡೆ |

ಪಗೆವೆರೊಡಲು ಸುಗಿಯೆ ಕೂಡೆ ||

ನಲನನೊಂದೆ ಕೊಡೆಯಿನಾಳ್ವಾ |

ಮಿಸುಸ ಜಸವು ನಿಮಿರೆ ಕೇಳ್ವಾ

||೫೫೪||

ಕುಳಿವ್ ಪೂಗೊಳಂಗಳಲ್ಲಿ |

ತಳಿರ ಕಾವಣಂಗಳಲ್ಲಿ ||

ಪಳುಕುವೆಸದ ಬಿಟ್ಟದಲ್ಲಿ |

ಪರಿವೆ ತೊಡಿಯ ತಡಿಗಳಲ್ಲಿ

||೫೫೫||

ತುಂಬಿವಿಂಡಿನಂತೆ ಪಾಡಿ |

ಜಕ್ಕವೆಕ್ಕಿಯಂತೆ ಕೂಡಿ ||

ದೊಸೆಯನಿಚೆ ಯಿಂದ ನೋಡಿ |

ಸೊಗಯಿಪಂಚೆಯಂತಿರಾಡಿ

||೫೫೬||

ವೊಳವೆ ತಳಿರ ನನಯ ಮೊನೆಯ |

ತುಣುಗಿದಲರ ಬಳಸುವೆಲರ ||

ಮಿಳಿವೆ ಮಿಡಿಯ ಗಿಳಿಯ ನುಡಿಯ |

ಪರಿವೆ ಕಾಲ ಕರ್ವುಗೋಲ

||೫೫೭||

ಚಿಲ್ವನಾಂತು ತೋರ್ಪ ಬನದ |
 ನಡುವೆ ತನ್ನದೊಂದು ಬಿನದ |
 ಮಮರೆ ಮಿಣುಕ ಬಟ್ಟದಲೆಯ |
 ಸೊಬಗು ರೂಡಿನೆಡೆದ ನೆಲೆಯ

||೨೪೪||

ಚೆನ್ನೆಯರ್ಕ್ಕಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ |
 ಮುಗುಳ ಸರಮನದರೆ ಸೂಡಿ ||
 ನಲ್ಲಳೊಡನೆ ಕೂರ್ಮೆಯಿಂದೆ |
 ಕಾವನೊಡನೆ ಪೆರ್ಪೆಯಿಂದೆ

||೨೪೫||

ಮಾವಿನಡಿಯೊಳಾಡುತುಂ |
 ಪಾಸನೆಯ್ಗೆ ಕೇಳುತುಂ ||
 ಪೊಣ್ಣನಿಂತು ಕಳೆಯುತುಂ |
 ಹೊಲಗದಿರನಸೆಯುತುಂ||

||೨೪೬||

ಪ್ರಥಮಾಭಾಗ ಸಮಾಪ್ತಂ.

ಪದ್ಯಸಾರದ ಟಿಪ್ಪಣಿ.

ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರವರ್ಣನೆ.

1. ರನ್ನ = ರತ್ನ. ಚೆನ್ನ + ಎಸೆವ = ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ + ಬಣ್ಣವೆ. ಮುತ್ತುಬಜ್ರ—ಅರಿವಾಸ: ಮುತ್ತುಬಜ್ರ ಎನ್ನಬೇಕು. ತೆನೆ = ಪಾಳೆಗೋಡೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ರಾಕಾರವಾಗಿರುವ ಭಾಗ ; ಅರ್ಧಾಂತರ—ಧಾನ್ಯಗಳ ತೆನೆ, ಹಸು ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಗರ್ಭ. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ತೃತೀಯಾಂತ ಪದಗಳೆಲ್ಲಾ ಏನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಅತಿ ಚಿತ್ರವಾದ ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.
2. ಅಳವೆಟ್ಟು = ಅಳತೆಗೆ ಸರಿಪಡಿಸಿದ, ಅಚ್ಚು ಕಟ್ಟಿದ, ಅಂದವಾದ. ಪವಳ = ಪವಳ. ಮಾಣಿಕದ = ಮಾಣಿಕ್ಯವೆಂಬ ರತ್ನದಿಂದ ಕೂಡಿದ.
3. ಬಂಧುರದ = ಸೊಗಸಾದ. ಚಂದ್ರಶಾಲೆ = ಮೇಲುಮಾಳಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕೊಠಡಿ. ಪಚ್ಚು = ಸಾಲು ದ್ವೈ—ಹಂತಿ.
4. ಮೆ ಗಿಲು = ಮೇಲೆ ; ಅರ್ಧಾಂತರ—ಅಂತರಿಕ್ಷ. ಡೆಂಕಣಿ = ಧ್ವಜ, ಬಾವುಟ. ಮಿಗೆ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ಮೆರವೆ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುವೆ. ಅರ್ಧಾಂತರ—ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವ, ಭಾವರೂಪ—ಮೆರವಣಿಗೆ. ಕರಿತುರಗಕಾಲಾಳ್ಕು = ಅವಸಮಾಸ ? ಕರಿ = ಕರವುಳ್ಳುದು, ಆನೆ ; ತುರಗ = ಕುದುರೆ.
5. ಅತಿಚಿತ್ರವಾದ = ಬಲುಸೊಗಸಾದ, ಸಾಕೇತನಗರ = ಅಯೋಧ್ಯಾಪಟ್ಟಣ. ಕ್ಷೀತಿನಾಥ = ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಡೆಯ. ದಳರಥ = ತ್ರಿರಾಮನ ತಂದೆ. ಫೇರೆ = ರಕ್ಷಿಸು.

೨. ಮೊಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳು.

೬. ಹಸಿದು—ಭಾವರೂಪ—ಪೆಸಿವು. ಬದವರಿಂಗಿ = ಬಂದವರಿಗೆ.
ಅನವ = ಆಹಾರವನ್ನು. ಈಯಬೇಕು = ಕೊಡಬೇಕು ;
ಧಾ—ಈ ಶಿಶುಗಳು = ಮಕ್ಕಳು. ಪಾಲ್ಪಣ್ಣೆ ಹಾಲು ಬೆಣ್ಣೆ
ನಡಿಸಬೇಕು = ಕೊಡುತ್ತ ಬಿರಬೇಕು.
 ೭. ಬೆರಸು = ಕೂಡು ; ಭಾವರೂಪ—ಬೆರಕೆ. ಭಾಷೆಕೊಡು =
ಮಾತುಕೊಡು, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡು. ನಿಜ = ಸತ್ಯ.
 ೮. ಒಡಲ = ದೇಹವನ್ನು, ಮೈಯನ್ನು. ಪಾತಕವನು = ಪಾಪ
ವನ್ನು. ಉಜಿ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ಗಳಿಸು = ಸಂಪಾದಿಸು, ಪಡೆ.
 ೯. ಕುತ್ತಿತ = ನಿಂದೆ, ಅಪ್ಪತನ. ಹಮ್ಮಿ = ಅಹಂಕಾರ, ಗರ್ವ.
 ೧೦. ಹಿರಿಯತನ = ಗೌರವ. ಧಿಕ್ಕರಿಸಬೇಡ = ಒಬ್ಬರನ್ನೂ ಹಿರಿಯಾ
ಳಿಸಬೇಡ. ಸಿರಿ = ಸಂಪತ್ತು ; ತ್ಸ—ಶ್ರೀ. ಮರೆ—ಅಹಂ
ಕಾರದಿಂದ ಹಿಗ್ಗು, ಬೆರೆ.
೩. ಹನುಮಂತನು ಚೂಡಕವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದು.
- ಚೂಡಕ = ಬೈತಲೆಯ ಮಣಿ.
೧೧. ತರಣಿ + ವಂಶ + ಜ = ಸೂರ್ಯನ + ಕುಲದಲ್ಲಿ + ಹುಟ್ಟಿದ. ತರ
ಣಿ—ಅರ್ಧಾಂತರ—ತೆಪ್ಪ. ವಂಶ—ಅರ್ಧಾಂತರ—ಬಿದಿರು.
ದುರುಳ = ಕೆಟ್ಟವನಾದ. ಬುಬ್ಬಿ = ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋ
ಗಲು ; ಧಾ—ಉಯ್. ಲೋಕಮಾತೆಯನು—ಇದು ಸೀತೆ
ಯನು ಎಂಬುದರ ವಿಶೇಷಣ.
 ೧೨. ಭೂಮಿ + ಜೆಯನು = ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸೀತೆಯನ್ನು. ಅರ
ಸಲ್ಕಿ = ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಪೋಸ = ಹೋಗುವೆ. ಭರ
ದೊಳಗೆ = ಆತುರದಿಂದ.
 ೧೩. ಜಲ + ಧಿ = ಸಮುದ್ರ ; ಅವಯವಾರ್ಥವೇನು ? ಐತಂದು =
ಬಂದು ; ಬಲುಗೈಯ = ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ, ಅಥವಾ
ಹಲವು ಕೈಗಳುಳ್ಳ. ದಶಮುಖನ = ಹತ್ತುಮುಖಗಳುಳ್ಳ
ರಾವಣನ. ಹೊಳಲು = ಪಟ್ಟಣ, (ಲಂಕೆ).

14. ಜಲ+ಜ+ಮಿತ್ರ = ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಮಲಗಳ ಸ್ನೇಹಿತ
ನಾದ ಸೂರ್ಯ ; ಇದು ಹೇಗೆ ? ಕಡಲ = ಸಮುದ್ರದ ; ಪ್ರ
ಕೃತಿ—ಕಡಲು. ಸಾರ್ವ = ಸೇರಿದ ; ಧಾ—ಸಾರ್. ಹೊಳ
ಲನೆಲ್ಲವೆ = ಪಟ್ಟಣದ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ; ಸಪ್ತಮೈ
ಥದಲ್ಲಿ ಟ್ವಿಟಿಯೆ. ಕಾಣದೆಯೆ = ಸಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಕಾಣದೆ.
15. ಸುಳಿವು—ಧಾ.—ಸುಳಿ. ಮನದಿ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ.
16. ಚೋರ = ಕಳ್ಳ ; ಹೇಗೆ ಚೋರನಾದನು ? ದಶಕಂಠ = ಹತ್ತು
ಕೊರಳುಳ್ಳವನು ; ಯಾರು ? ಪುರವನು = ಪಟ್ಟಣವನ್ನು.
ಎಳೆದೊಯ್ದು = ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ; ಇಲ್ಲಿ—ಎತ್ತಿ
ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ. ರಾಘವೆಂಗಿ = ರಾಮನಿಗೆ. ಕೈವೊಯ್ದು =
ಕೈಯನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ.
17. ಕೇರಿ = ಬೀದಿ ; ಅರ್ಥಾಂತರ—‘ಕೇರು’ ಧಾತುವಿನ ಭೂತ
ನ್ಯೂನ. ಈರೈದು ಶಿರದವನು = ಎರಡೈದು ತಲೆಯವನು ;
ಯಾರು ? ಈಯರ್ಥದ ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳಾವುವು ಬಂದಿವೆ ?
ನಡೆತಂದು = ಬಂದು.
18. ಅಸುರಸನುಜ = ರಾಕ್ಷಸನ ತಮ್ಮ, ಕುಂಭಕರ್ಣ. ಸುಯು =
ಉಸಿರು. ಸುಸಿನು = ನುಗ್ಗಿ. ಹಾರದೆಯಲ್ಲಿ = ಹಾರುವ ಎದೆ
ಯಲ್ಲಿ, ಭಯದಿಂದ ಗುಂಡಿಗ ಬೀದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ.
ದೇಸಿಗೆ = ದಿಕ್ಕಿಗೆ, ದೂರಕ್ಕೆ. ಧುಮ್ನಿಕ್ಯ = ಧುಮುಕಿ.
19. ಕುಸುಮನಾಭನ ಭಕ್ತ = ಹೊಕ್ಕುಳಲ್ಲಿ ನೂವುಳ್ಳವನ, ವಿಷ್ಣು
ವಿನ, ಇಲ್ಲಿ—ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವಾದ ರಾಮನ. ಭಕ್ತ =
ಸೇವಕನು ವಿಭೀಷಣನು. ಉಸಿರೆ = ಹೇಳಲು. ಬಿಸಜಾಕ್ಷಿ =
ಕಮಲದೋಪಾಯಿಲ್ಲಿರವೆ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ; ಬಿಸ+ಜ =
ತಾವರೆಯ ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಜಾನಕಿ = ಜನಕರಾ
ಯನ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆ. ಕುಶಲ = ಕ್ಷೇಮ ವಿಭೀಷಣನ
ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಸೀತೆಯ ಕ್ಷೇಮವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು.
ಮನವುಕ್ಕಿ = ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು.

20. ಮುದ್ರಿಕೆ = ಉಂಗುರ.

21. ಬಾಳುವೆ—ಭಾವರೂಪ ; ಧಾ.—ಬಾಳ. ಬಾಳಿತ್ತು = ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದು, ಚೆನ್ನಾದುದು. ವಾಲಿಯನುಜ = ವಾಲಿಯತಮ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವ. ನೆರಹಿ = ಸೇರಿಸಿ ; ಧಾ.—ನೆರ ; ಭಾವರೂಪ—ನೆರವಿ. ಭಟರು—ವೀರರು.

22. ಪಾಳಯ = ಸೇನೆಯಿಳವ ಸ್ಥಳ ; ಇಲ್ಲಿ—ಸ್ಥಳ. ಶರನಿಧಿ = ಸಮುದ್ರ ; (ಶರ = ನೀರಿನ, ನಿಧಿ—ಪ್ರಯ ಸ್ಥಾನ) ಮೇಲ್ಮನಿ = ಬಟ್ಟುಗಿ ಸೇರಿ. ಇಡುಗು = ಇರುವುದು. ನಿಮ್ಮಡಿ—ಇಲ್ಲಿ—‘ಅಡಿ’ ಶಬ್ದವು ಗೌರವಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ; ಈಗಲೂ ‘ನಿಮ್ಮಪಾದ’ ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು.

23. ತಾನೆನುತ = ನಾನು ಎಂದು. ಪೊಡೆಮೆಡು = ನಮಸ್ಕರಿಸು. ಪೊಡೆ = ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು. ಮಡು = ನೆಲಕ್ಕೂತಾಕಿಸು ಎಂದರೆ ದಂಡಪ್ರಣಾಮಮಾಡು ; ಧಾ.—ಮಡು, ಅಂಧಾನೆ.

24. ಬಿನ್ನಹ—ತ್ಸ.—ವಿಜ್ಞಾಪನ. ಅದ = ಅದನ್ನು. ಚೆನ್ನೆ = ಚೆನ್ನಸ್ಥವಳು, ಸುಂದರಿ. ತಾಳಿ—‘ತಾಳು’ ಧಾತುವಿನ ಭೂತನ್ಯೂನರೂಪ.

25. ಕೈಕೊಂಡು = ತೆಗೆದುಕೊಂಡು. ಸುತ್ತಣ = ಸುತ್ತಲಿರುವ.

26. ಹೂಣುತ್ತ = ಬಂದೊಂದುವೇಳೆ ಮರಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತ. ಮಿಣುಕುತ್ತ = ಬಂದೊಂದುವೇಳೆ ಕಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ. ಎಣಿಕೆಗೊಳ್ಳದೆ = ಹಗೆಗಳು ಎದುರಿಸಿ ನಿಂತರೂ ಸಡ್ಡೆಮಾಡದೆ.

27. ಸೂಕ್ತದ = ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಮೈಕುರೆತ. ಅಸುರ—ಯಾರು ? ಮಿಕ್ಕು—ಮಿತಿಮೀರಿ ; ‘ಮಿಗು’ ಧಾತುವಿನ ಭೂತನ್ಯೂನ. ಉರಿಸೋಡಿ = ಉರಿಯನ್ನು ಸೋಡಿ ; ಕ್ರಿಯಾಮಾಸ.

28. ಅಕ್ಕರು = ಪ್ರೀತಿ. ಕಿಚು = ಬೆಂಕಿ. ಗಕ್ಕನೆ = ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ.

30. ಸಂತಸವೆ = ಸಂತೋಷವನ್ನು. ಬಿರಿದನು = ಕೊಟ್ಟನು ಉಂಟುಮಾಡಿದನು.

4. ಸರ್ವಜ್ಞನ ವಚನಗಳು.

31. ಸರ್ವ + ಜ್ಞ = ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿತವನು. ಕರ್ತನು ಉಂಟುಮಾಡಿದವನು. ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನು.

32. ಚಂದನವೆ = ಶ್ರೀಗಂಧವನ್ನು. ಕರಗಿಸಲು = ತೇದರೂ. ಬೆಂದು = ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೂ. ಪರಿಮಳವಕ್ಕು = ಸುವಾಸನೆಯಾಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ. ಸಂದ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ; 'ಸಲೆ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಭೂ. ನ್ಯೂ. ಅರಿವು = ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಜ್ಞಾನ. ನೊಂದು = ಶ್ರಮವನ್ನು ಪಟ್ಟರೂ. ಸೈರಿಪುದು = ಸೈರಣಿಯು ಳ್ಳವರಾಗಬೇಕು, ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ; 'ಸೈರಿಪರು' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತದೆ.

33. ನೀರಾಟ = ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಆಡುವುದು, ಜಲಕ್ರೀಡೆ. ಬಿರುನುಡಿ = ಬಿರುಸಿನ ಮಾತು ; ನಿಷ್ಕುರ ಬೆಟ್ಟತು + ನುಡಿ ; ಬೆಟ್ಟತು ಎಂಬುದು ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ 'ಬಿರು' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಜು = ಬೆದರು ; ಭಾ. ರೂ.—ಅಂಜಿಕೆ.

34. ಹುತ್ತು = ಗೆದ್ದವರು ಕಟ್ಟುವ ಗೂಡು. ಸತ್ತಿಗೆ = ಕೊಡೆ ; ಛತ್ರಿಕ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದದ ತದ್ಭವರೂಪ. ಅರಸು = ದೊರೆ, ರಾಜ.

35. ನೀಡು = ಕೊಡು. ನನ್ನಿ = ದಿಟ, ನಿಜ, ಸತ್ಯ, ಕೈಶಾಸ = ಶಿವಲೋಕ. ಬಿನ್ನಣವಕ್ಕು = ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ಬರುವುದು ; ಬಿನ್ನಣ ಎಂಬುದು ವಿಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ತತ್ಸಮಪದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ.

36. ಉಣ್ಣಿದ = ತಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ. ಬಡವೆ = ವಸ್ತು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಲವಸಾರಿಸಿದನೆ = ಹಣವಿರುವ ಸ್ಥಳವೇ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಮರೆಸಿಟ್ಟವನು.

37. ಕೊಟ್ಟದ್ದು = ದಾನಮಾಡಿದುದು. ತನಗೆ = ತನ್ನ ಪ್ರಬೋಜ —ನಕ್ಕ (ಬರುತ್ತದೆ) ; ಹೇಗೆ ? ಅದು ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದಾ

ಬುತ್ತಿ—ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವವರು ಅನ್ನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು
ಹೋಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ದಾನಕೊಟ್ಟವರು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ
ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು.

38. ಹೊನ್ನಾಗದೆ = ಚಿನ್ನವಾಗದೆ, ಚಿನ್ನದಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗದೆ.

39. ಪುಣ್ಯವೆ ಮಾಡಿ = ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯದಿಂದ ಹಣಗಾರನಾಗಿ. ಇರು
ವು = ಸ್ಥಿತಿ ; 'ಇರು' ಧಾತುವಿನ ಭಾವರೂಪ. ಉಣಿ
ಗೂ = ಉಣಿಗಿಂತಲೂ. ಕಷ್ಟ = ನೀಚವಾಚುದು , ಪ್ರ
ಯೋಗ—'ಕಷ್ಟಲೋಭಿ', 8 ನೆಯ ಪದ್ಯವನ್ನು ನೋ
ಡು. ಆಡಿ = ಮಾತುಕೊಟ್ಟು.

40. ರೂಢಿಯೊಳಗೆ = ಜನಗಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ,

41. ಹಾವಸೆಯ ಕಲ್ಲ = ಪಾಚಿ ಜಳದಿರುವ ಕಲ್ಲನ್ನು. ಬಲ್ಲಿದವರು =
ಬಲಿಪ್ರಾರು, ದೊಡ್ಡವರು. ಸೇನು = ಕಲಹಮಾಡು.

42. ಮನುಜರು = ಮನು + ಜ ; ಮನು ಎಂಬುವನ ವಂಶದಲ್ಲಿ
ಹುಟ್ಟಿದವರು, ಮನುಷ್ಯರು. ಜರೆಯದಿರು = ಹೀಯಾಳಿಸ
ಬೇಡ. ಓಲಗದೊಳು = ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ.

43. ನೂರ್ಕಾಲ = ನೂರು + ಕಾಲ ; ಬಹುಕಾಲ ಗೋರ್ಕಲ್ಲ =
ಗೋರಿಕಲ್ಲಿ. ಮಳಗರೆದರೆ = ಮಳ + ಕರೆದರೆ ; ಹೊಯ್ದರೆ.

44. ಹಾಲೋಗರುಂಡಂತೆ = ಫಾಲೋಗರ + ಉಂಡಂತೆ. ಸಾಲಿಗೆ =
ಇಲ್ಲಿ—ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವನು. ಕಿಬ್ಬದಿ = ಕೆಳಗು +
ಬದಿ. ಬದಿ = ಪಕ್ಕ, ಪಾರ್ಶ್ವ.

45. ಜೀಡದಲಿ = ಜೀಡದೆಯೆ. ಈ ರೂಪವು ವ್ಯಾಕರಣಸಮ್ಮತವಾ
ದುದಲ್ಲ : ಆದರೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು 40
ರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸು.

47. ಡೊಂಕಾದರೊಳಗೆ = ಡೊಂಕಾದರೂ + ಬಳಗೆ. 47, 48 ಪದ್ಯ
ಗಳ ಕೊನೆಯ ಪದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸವು ತಪ್ಪಾಗಿದೆ. ಹೊರಗೆ
ನೇರನಾಗಿ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೂ ಸಜ್ಜನರು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಿ
ಯವರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

48. ದುರ್ಜನರು ಹೊರಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡರೂ ಬಳಗೊಳಗೆ
ಕೆಟ್ಟವರಾಗಿರುವರು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.
49. ಬರೆ = ಮನೆಗೆ ಬರಲು. ಕುಳ್ಳಿರು = ಕುಳಿತುಕೊ. ಸಜ್ಜ
ನಿಕೆ = ಸಜ್ಜನ + ಇಕೆ ; ಬಳ್ಳಿಯವನ ಗುಣ. ಸಖ್ಯವೆ =
ಸ್ನೇಹವನ್ನು.
80. ಹುಸಿದೊಡೆ = ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದರೆ. ಬತ್ತಿ = ದಡವನ್ನು ಮೀರಿ
ಬಡೆದುಕೊಂಡು.
51. ಅಕ್ಕು = ಆಗುವನು.
52. ಮೆದ್ದಂತೆ = ಸವಿನೋಡಿದಂತೆ ; ಧಾ. — ಮೆಲ್ಲು. ಅಜ್ಞಾನಿ =
ತಿಳಿಯದವನು.
53. ಹೆಜ್ಜೆನು = ಹೆಜ್ಜೆನಿನ ತುಸು. ರೊಚ್ಚು = ಕೆಸರು.
54. ಮಾನಹೀನರು = ಮಾನಬಿಲ್ಲದವರು.
55. ನೆಲೆಗಟ್ಟು = ತಳಹದಿ. ಕೂಪ = ಭಾವಿ. ನೇಣುಹರಿದಂತೆ =
ಹಗ್ಗ ಕಿತ್ತಹಾಗೆ. ಕೋಟಿ = ಕೋಪವುಳ್ಳವನು.

5. ಬಗೆಟೆಗಳು.

56. ಉಲಿವುದು = ಸದ್ವುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕವಿಕುಲ = ಕವಿಗಳ ಗುಂಪು.
57. ಸೊಲ್ಲು = ಮಾತು. ಸೋಜಿಗ = ಆಶ್ಚರ್ಯ. ತಾವು = ಸ್ಥಳ.
58. ಮೂಡಿದುದ = ಹುಟ್ಟಿದುದನ್ನು ; ಧಾ. = ಮೂಡು.
59. ಇರಿದರೆಯ = ತಿವಿದರೂ. ಏರಿಲ್ಲ = ಏರು + ಇಲ್ಲ = ಗಾಯವಿಲ್ಲ.
ತಿರಿಗೊಳ ಕೊಂಡ = ಯಾಚಿಸಿ ತಂದ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿಂದ.
ಖುಣ = ಸಾಲ.
60. ಹುತ್ತಿನ ಹುಳ = ಹಾವು. ಮುತ್ತೇ = ಮುತ್ತಿನಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ.
ವಾದವನೇ.

6. ದಾಸರ ಪದಗಳು.

61. ಮದಕರಿ = ಮದನದ ಆನೆ. ಕಲಕಿ = ಇಲ್ಲಿ — ಕೆದಕಿ.

62. ಕಾಲಮೇಘ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಮೇಘ. ಶೂಲಪಾಣಿ = ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶೂಲವುಳ್ಳವನು, ಈಶ್ವರ. ಪಣಿ—ಧ್ವ.—ಹಣಿ. ಕಾಳುಮೂಳರು = ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದವರು, ಕೆಟ್ಟವರು.
63. ಕಾಳಿಚ್ಚು = ಕಾಡು + ಕಿಚ್ಚು, ಕಾಡುಗಿಚ್ಚು. ಸರಿಸ = ಹತ್ತಿರ. ಮರಸಿ = ಕಣಿಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಮೋಸದಿಂದ.
64. ಪುಚ್ಚ = ಬಾಲ ; ಇದು ಚೀಳು. ದಂತ = ಹಲ್ಲು ; ಇದು ಹಾವು. ದೇಹ = ಮೈ ; ಇವರೆ ದುರ್ಜನರು. ಘೋರ = ಭಯಂಕರವಾದ.

7. ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳು.

65. ನರಗೆ = ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ. ಅಸ್ಮೃತಾನ್ನ = ರುಚಿಯಾದ ಊಟ. ಮಡಿವರ್ಗ = ಮಡಿಮಾಡಿದ ಬಟ್ಟೆಗಳು. ಗಾಂಭೀರ್ಯ = ಗೌರವ. ಹಂಬಲಿಸು = ಕೊರತೆಪಡು. ಡಂಭ = ಗರ್ವ, ಹೆಮ್ಮೆ.
66. ನಂಬುಗೆ = ನಂಬಿಕೆ. ಕ್ಲೇಶ = ದುಃಖ. ಬಡಲು = ಮೈ.
67. ಭೂಷಣ = ಬಡವ. ಓಡು = ಮಡಕೆಯ ಹೋಳು. ಹರಿವಾಣ = ತೆಳೆಗೆ. ಲೋಭಿ = ಜಿಪುಣ, ಜೀನಿಗ. ಬಿಂಕ = ಹೆಮ್ಮೆ, ಗರ್ವ. ಮೋಡಿ = ಹಟ, ಚಲ.

8. ದುರ್ನೀತಿಯೇ ಹೊಲೆತನ.

68. ಪೀಲ = ಬಳ್ಳಿಯ ನಡತೆ. ದಣಿ—ಧ್ವ—ಧನಿ = ಬಡೆಯ. ಎರಡುಬಗೆವಾತ = ಮೋಸಮಾಡುವವನು.
69. ಲಂಡತನ = ಕೆಟ್ಟತನ.
70. ಇದ್ದಾಗ = ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣನಿದ್ದಾಗ. ದಾನ = ಕೊಡುವುದು. ಮದ್ದು = ಔಷಧ ; ಇಲ್ಲಿ ವಿಷ. ಬದ್ಧವಹ = ಸರಿಯಾಗಿರುವ, ನಿಜವಾದ, ಅಬದ್ಧವಲ್ಲದ. ನಯದ = ನುಣುಪಾದ, ನೀತಿಯುಕ್ತವಾದ, ಬರಟಲ್ಲದ. ಶುಂಠ = ಏನೂ ತಿಳಿಯದ ಜಿಪು.

71. ಆಸೆವಾತು = ಆಸೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ಆಡಿದ ಮಾತು.
 ಲೇಸು = ಬಳ್ಳಿಯನು. ಉಪಕಾರ = ಹಿತ. ಮುನಿದು =
 ಕೋಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ; ಭಾವರೂಪ—ಮುನಿಸು. ಕೆಡಿ
 ಪಾತ = ಕೆಡಿಸ (ಕೆಡಿಸುವೆ) + ಆತ. ಹೀನನು + ಅವೆ =
 ಹೀನನವೆ, ಹೀನನಾದವನು, ಕೆಟ್ಟವನು, ತಾತ್ಪರ್ಯ—ಜಾತಿ
 ಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊಲೆಯನು (ಹೊಲೆಯನು
 ಎಂದರೆ ನೀಚನು) ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಬಳ್ಳಿಯ ಕುಲ
 ದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಕೆಟ್ಟ ಚಾಳಿಯವನು ಹೊಲೆಯವನು ಎನಿ
 ಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

9. ಮೂರ್ಖರು.

72. ಬಂಟಿಯಲ್ಲಿ = ಬಂಟಿಯಾಗಿ, ಬಬ್ಬಳ, ಇತೆಯಿಲ್ಲದೆ. ಗಂಟನು—
 ಹಣದ ಗಂಟನ್ನು. ಕಡುಮೂರ್ಖ = ಅತಿಮೂರ್ಖ.

73. ಪಡೆದ = ಹೆತ್ತ. ದುಡ್ಡಿನ ಆಸೆಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಅಯೋಗ್ಯವಾದ
 ವರನಿಗೆ ಕೊಡುವವನು ಮೂರ್ಖನು. ಮರಗು = ಕೊರಗು.
 ದೃಢಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದವ = ಬಂದೇ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದವನು, ಚಪಲ
 ಚಿತ್ತ.

74. ಕರೆವಾತ = ಪಾಲ ಕರೆವವನು. ಬತ್ತೆ = ಅಡವು. ಹುಲು
 ವೆ = ಕಳೆದುಕೊಂಡುದನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡು ಅಳುವವನು.

75. ಸ್ವಾಮಿನಾಮವೆ = ದೇವರ ನಾಮವನ್ನು. ಭಜಿಸು = ಭಜನೆ
 ಮಾಡು. ದೇವ = ಚೆನ್ನ, ಹೊನ್ನು ಎಂದರೆ ಹಣ. ಗಳಿಸು =
 ಸಂಪಾದಿಸು. ನೇಮ = ನಿಯಮ. ನಮಿಸದವ = ನಮಸ್ಕಾ
 ರಮಾಡದವನು. ತಾಮಸರ = ತಮೋಗುಣವುಳ್ಳವರನ್ನು, ಕೆ
 ಟ್ಟವರನ್ನು.

10. ಮಹಾನವಮಿಯ ಪದಗಳು.

76. ಅಶ್ವಯುಜಶುದ್ಧ ಮಹಾನವಮಿ = ಅಶ್ವಯುಜ ಮಾಸದ ಶುಕ್ಲಪ
 ಳ್ಲದ ಮಹಾನವಮಿ, ಎಂದರೆ ನವರಾತ್ರಿಯ ಹಬ್ಬ. ಶಾಶ್ವ
 ತದಿ = ತಪ್ಪದೆ, ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ. ಹರಸು = ಆಶೀರ್ವ

ದಿಸು ; ಇಲ್ಲಿ—ಹರಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು. ಬಾಲಕರು = ಹುಡುಗರು. ಈಶ = ದೇವರು.

77. ಧನ = ಹಣ. ಕನಕ = ಚಿನ್ನ. ವಸ್ತು = ಪದಾರ್ಥ, ದವಸ = ವಾಹನ = ಆನೆ ಕುದುರೆ ಮೊದಲಾದವು. ಕನಕದಂಡಿಗೆ = ಚಿನ್ನದ ಪಾಲಕ್ಕಿ. ಚೇರಿ = ಚಾಮರ. ರಾಜಮುನ್ನಣಿ = ರಾಜರಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ಒಂದುಮನ.

78. ಭತ್ರ = ಕೊಡೆ, ಭತ್ತಿ. ತೇಜಿ = ಕುದುರೆ. ಅರ್ಥಿ = ಪ್ರೀತಿ; ಹಳಗನ್ನಡ ಅಕ್ಷಿ. ಬಾಲಕುಮಿ = ಸ್ವ. — ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಬಲಿಯಲಿ = ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ. ಪೌತ್ರ = ಮಕ್ಕ.

79. ಧರೆ = ಭೂಮಿ ; ಇಲ್ಲಿ—ಜನರು. ತಣಿಯಲಿ = ತೃಪ್ತಿಪಡಲಿ. ತಿಳಿಗೊಳ = ತಿಳಿಸಿರುಳ್ಳ ಕೊಳ. ಉಕ್ಕು = ತುಂಬಿತುಳಕಿ. ತುರು = ಹಸು. ನಳಮುಖಿಯರು = ಕಮಲದಹಾಗೆ ಮನೋಹರವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳವರು. ಸುಪುತ್ರರ = ಬಳ್ಳಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು. ಇಳ = ಭೂಮಿ.

80. ಆಯುರಾರೋಗ್ಯ = ಆಯುಸ್ಸು ಆರೋಗ್ಯವೂ ಎಂದರೆ ರೋಗರುಜನವಿಲ್ಲದೆ ಬಹುಕಾಲ ಬಾಳುವಿಕೆ. ಶ್ರೀಯಸ್ಸು = ಮೇಲ್ಮೆ. ಸಂಪತ್ತು = ಐಶ್ವರ್ಯ. ಆಯತಡಿ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ಜಗದೊಡೆಯ = ದೇವರು. ಬಲವು = ಪ್ರೀತಿ. ಪ್ರೀಯ—ಇದು 'ಪ್ರಿಯ' ಎಂಬ ಮೊತ್ತಿನ ಗ್ರಾಹ್ಯರೂಪ.

81. ದಕ್ಷಿಣ = ಬಲಿ. ಅಯ್ಯಗಳು = ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು. ಸರಸತಿಯ = ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯ.

82. ಅಳಿಯ...ವರೆ = ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕೇಳೋಣವೆಂದರೆ ಇದು ಅಳಿಯನಿಗೆ ಕೊಡುವ ಉಡುಗೊರೆಯಲ್ಲ ; ನಿಂತುಕೊಂಡು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳೋಣವೆಂದರೆ ಬಳಿಯ = ಆಳಿನ ಸಂಬಳವಲ್ಲ ; ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣವೆಂದರೆ, ಇದು ಹಳೆಯ ಸಾಲವಲ್ಲ ; (ಆದುದರಿಂದ) ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು = ಯಶಸ್ಸನ್ನು

ಸೂಪಾದಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅಳಮನವ = ಕೀಳುಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ
ಮಾಡದೆ ಇರಿ. ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕೊಡಿ.

83. ಇಂದು ಈ ದಿವಸ ; ಅರ್ಥಾಂತರ—ಚಂದ್ರ, ಬವಣಿ ||
ದ್ವೈ—ಭ್ರಮಣ, ಸಂಚಾರ, ಸುತ್ತ. ಉಚಿತ ಮೆರ್ಯಾದೆ
ಕಡಬಡ್ಡಿ = ಸಾಲದ ಬಡ್ಡಿ.

84. ಬಿಟ್ಟು = ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರಮನೆಗಾಗಿ ಕೂಲಿ ಇಲ್ಲದೆ
ಜನರು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲಸ. ಬೇಡಾರ = ಇದು ಬಿಡ್ಡೆ
ರವೆಂದಿರಬಹುದು. ತೆಗೆ = ಹೋಗು.

85. ಜಡದೇಹಿ = ಸೋಮಾರಿ. ಗಂಡ = ಶತ್ರುವಾದವನು ; ಇಲ್ಲಿ—
ಮೆಟ್ಟುವೆವನು ; ಅರ್ಥಾಂತರ—ಪತಿ, ಅಸಾಯ, ಕೆನ್ನೆ.
ಕಲಿಕರ್ಣ = ಕಲಿಯುಗದ ಕರ್ಣ ; ಹಿಂದೆ ಕರ್ಣನು ದಾನ
ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮೆಲುಗೈಯೆಂದು ಭಾರತದ ಕಥೆ.

11. ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶದ ವರ್ಣನೆ.

86. ಮೇರುಗಿರಿ = ಮೇರುಪರ್ವತ, ದಕ್ಷಿಣಭಾಗ = ತೆಂಕದೆಸೆ. ಅಭಿ
ರಾಮತೆವಡೆದು = ಅಂದವೆನ್ನು ಹೊಂದಿ. ಕರ್ಣಾಟಮಹೀಮಂ
ಪಲ = ಕನ್ನಡದೇಶ ಗಾಡಿ = ಸೊಬಗು.

87. ವಸುಧಾತಲವಲಯ = ಮಹೀಮಂಡಲ. ಭಾವಿಸೆ = ನೋಡಲು,
ವಿಚಾರಿಸಲು. ಜನಪದ = ದೇಶ. ಬಣಿ ಸುವನು = ವರ್ಣಿಸು
ವನು.

88. ಗ್ರಾಮ = ಹಳ್ಳಿ. ನಗರ = ಊರು. ಖೇಡ = ಖೇಟ, ಅರೆವಾಸಿ
ಊರು. ಖರ್ವಡ = ನಾನೂರು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ
ಊರು. ದುರ್ಗ = ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಕಷ್ಟವಾದ ಕೋಟೆ, ಜಲ
ದುರ್ಗ ಗಿರಿದುರ್ಗ ಮೊದಲಾದುವು. ದ್ರೋಣಾಮುಖ = 400
ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಊರು ಸಂದೋಹ = ಗುಂಪು. ಆ
ಡುಂಬೊಲ = ಆಡುವೆ + ಹೊಲ, ಕ್ರೀಡಾಸ್ಥಾನ.

89. ಭೂರಮೆ = ಭೂಮಿಯೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀ. ಮಕೂಲ = ನವಿರುಬಟ್ಟೆ.
ಕಣ್ಣೊಳಪ = ಸೊಗಸಾದ, ಭೂರಿ = ಅನೇಕವಾದ. ಬರಂತೆ
ಬಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ. ಪರಿದು = ಹರಿದು.
90. ಅಮರ್ದು = ಅಮೆರುವ ಹಾಗೆ, ಎಂದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಕೊ
ಳ್ಳವ ಹಾಗೆ; ಅರ್ಥಾಂತರ-ಅಸ್ಮೃತ. ಅಪ್ಪಲು = ಅಪ್ಪಿಕೊ
ಳ್ಳಲು. ತೊರೆವೊಳ್ = ತೊರೆ-ಪೊಳ್ = ನದಿಗಳೆಂಬ ಹೆಂಗೆ
ಸರು. ಕರಂ = ಚೆನ್ನಾಗಿ. ಪರಿಕಾಲ್ = ಹರಿವೆ ಕಾಲುವೆ
ಗಳು. ನಾಡ = ಬೇಡ.
91. ಅರ್ವುಡಿವೆರಸಿ = ಅಲರು + ಪುಡಿ + ಬೆರಸಿ = ಹೂವಿನ ದೂಳಿ
(ಪರಾಗ) ಗಳೊಡನೆ ಬೆರಸಿ. ಹೊನಲಲ್ಲಿ = ಹೊನಲು + ಅಲ್ಲಿ
ಹೊನಲು = ಪ್ರವಾಹ. ಕುಂಕು ಮರಸ = ಕೇಸರಿಕದಡಿದ ನೀ
ರು. ನೋಳ್ವರಿಗೆ = ನೋಡುವವರಿಗೆ.
92. ನಂದನ = ಇಂದ್ರನ. ತೋಟ. ಆನಂದವರು = ಸಂತೋಷವನ್ನು
ಕುಂದದ = ಕಡಿದುಯ್ಯುವ. ಫಲತತಿ = ಹಣ್ಣುಗಳ ಗೊಂ
ಚಲು, ವನವೃಂದಂ = ತೋಟಗಳ ಸಾಲು.
93. ನಾರಿಕೇಳ = ತೆಂಗು. ಆಮ್ರ = ಮರವು. ಪನಸ = ಹಲಸು. ಕೆದ
ಳ = ಬಾಳ, ಬೇರ್ಪಾರ = ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಚಂಪಕ = ಸಂಪಗೆ. ಚಂ
ದನ = ಶ್ರೀಗಂಧ. ಆರಾಪು = ಕೈಮೋಟ, ಉಪವನ. ರಂಜಿ
ಸುತ = ಸೊಗಸಾಗಿ. ಪಾರಸಿ = ಉಪವಾಸದ ಮೆರುದಿನದ ಉ
ಟ; ಇಲ್ಲಿ-ಹಳ್ಳಿ, ಸಂತೋಷ. ಪಾಂಥಜನ = ದಾರಿ ನಡೆಯು
ವವರು, ಮಾರ್ಗಸ್ಥರು.
94. ದೇವಮಾತೃಕ = ಮಗಳೆಯ ಸೇರಿನಿಂದ ಪೈರಾಗುವ ನೆಲ. ನದೀ
ಮಾತೃಕ = ಹೊಳೆಯ ಸೇರಿನಿಂದ ಪೈರಾಗುವ ನೆಲ. ಉರ್ವ
ರೆ = ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ ಪೈರಾ ಬೆಳವ ಉತ್ತಮವಾದ ಭೂಮಿ
ದೇವಲೋಕ - ಇಂದ್ರಲೋಕ. ಏಳಿಸು = ಹಾಸ್ಯಮಾಡು.
ಭೂಪನಿತೆ = ಭೂರಮೆ. ಧಾನ್ಯ = ಹಸಸ. ಅಕ್ಷಯನಿಧಿ = ಎ
ಪ್ಪೊಪ್ಪು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ತುಂಬಿಯೇ ಇರುವ ಕಣಜ.
ಆವಗಂ = ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ.

95. ಅಳಿ=ದುಂಬಿ, ಅಂಬುಜ=ಅಂಬು+ಜ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತಾವರೆ. ವಿಲಸಿತ=ಮನೋಹರವಾದ. ಕ ಲೂರ್ಗಲು=ಹಳ್ಳಿಗಳು.

96. ಪಲ್ಲವ=ಚಿಗುರು. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ತಿಕೆ=ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹಂಬು. ಭೋಗಿಗಳು=ಸಂತಿಗಳು; ಆರ್ಥಾಂತರ--ಹಾವುಗಳು; ಎಲ್ಲವೂ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಸುಖಪ್ರಪನ್ನವಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

97. ನಡೆವಕ್ಕಿ=ನಡೆಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹಕ್ಕಿ, ಹಂಸ. ಹಾಗೆಯೇ ನುಡಿವಕ್ಕಿ=ಗಿಳಿ. ಭೂವಕ್ಕಿ=ಹೂಳೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೊಕ್ಕರೆ. ಪೊಣವಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದಕ್ಕಿ, ಚಕ್ರವಾಕ. ಪಡಿಯರವಕ್ಕಿ=ಮೆನ್ನಫಸಿಗೆ ನಡೆಯರ ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿಹಾರಿಯಾಗಿ ಇರುವ ಕೊಗಿಲೆ. ಗಡೆವಕ್ಕಿ--ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪಾರಿವಾಳ ಹಕ್ಕಿ. ಗರಿಗಣ್ಣಕ್ಕಿ=ಗಾಯತ್ರಿ ಕಣ್ಣುಗಳಂತಿರುವ ಚಿತ್ರವುಳ್ಳ ನವಿಲು.

98. ಅಲರ್ಪ=ಅಲರಿದ. ಉಪ್ಪೇರ್ಪ=ಫಲನಿಕಸಿತವಾದ, ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಅರಳಿದ. ಚಕ್ರೇಬ್ಬಿಣಿ=ಕೆಂಬಾವರೆ ಹೂ. ಶಾಲಿಸಿನ=ಬತ್ತದ ಗಡ್ಡೆ. ಸೆರೆವನ ನೆಲೆಯಾದ ಸ್ಥಾನ.

99. ಅಂಚೆ=ದ. -ಹಂಸ ಅರಳಿ=ಅಸು+ಗಿಳಿ, ಬಳ್ಳಿಯ ಜಾತಿಯ ಗಿಳಿ, ಪುಷ್ಪಾಂಶ್ರಮರ. ಎದೆಗೊಡಪುವು,=ಎದೆ+ಕೆಡಪುವು ಎದೆಗುಂಡಿಸುವುವು, ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುವು. ಪಥಕರು=ಮಾರ್ಗಸ್ಥರು.

100. ಸೊಬಗನು=ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು. ಎಡೆಬಿಡದೆ=ಬಿಟ್ಟಿರದೆ. ಕಡೆಗೋಡಿಗಳಿಂದ=ಕಡೆಯ ಕೋಡಿಗಳಿಂದ. ಬಲ್ಲರೆ=ಬಲ್ಲಿತು+ಕೆರೆ=ಬಲವಾದ ಕೆರೆ. ಪೂಡವಿ=ಧ್ವ. -ಪೃಥಿವಿ, ಭೂಮಿ.

101. ಅಗೆಪೊಯ್ಯ-ಅಗೆ ರಾಕುವ, ಕಳಿಗಿಳವು=ಕಳಿಯನ್ನು ಕೀಳುವ ಬೆದೆಯ ಬಿರ್ಚಾವು=ಬತ್ತತ್ತಾಗಿ ಇದ್ದ ಪೈರನ್ನು ಹಕ್ಕಲುಹಕ್ಕಲಾಗಿ ಬಿಡಿಸುವ. ಬಗೆಯರಿದು=ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿದು. ಊಡುವು=ಊಟಮಾಡಿಸುವ, ಇಲ್ಲಿ-ನೀರು ಹಾಕಿಸುವ.

ಸಸಿಯ=ಪೈರಿನ; ತ್ಸ-ಸಸ್ಯ. ನಗೆಮೊಗದ = ನಗುವುಳ್ಳ
ಮುಖದ. ಪಾಮರಿಯರ=ಹೊಲವೆನ್ನು ಕಾವ ಹೆಂಗಸರ.

102. ಮುಡಿ=ತಲೆಯ ಕೂದಲಿನ ಕಟ್ಟು. ಆಚಾರದ ಬಟ್ಟೆ=ನಡವ
ಳಿಕೆಯ ಕ್ರಮ, ಎಂದರೆ ಚಾತಿಯ ಕಟ್ಟು. ಆಜ್ಞೆ=ಅವುಣೆ
ಅರಸನ ಕಟ್ಟು ನಾಡೊಳದ.....ಲ್ಲಿಲ್ಲ—ಕಟ್ಟು ಎಂಬ ಪ
ದವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬಳ್ಳಯ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿ
ಸುವವರೇ ಹೊರತು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸೆರೆಯಿಡು
ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಜನಗಳು ವ್ಯವಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದರೆ ಆ
ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವು ಸೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದಿತು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

103. ತೋರದುರುಬು=ತೋರತುರುಬು = ದಪ್ಪನಾದ ತುರುಬು
ತೊಂಡೆವಾಯೆ ರೆ=ತೊಂಡೆಯ ಹಣಿ ನಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿರುವ
ಬಾಯ ತೆರೆ, ತುಟ. ಮುಗುಳ್ಳಗೆ=ಅರಳಿದ ಮೊಗ್ಗಿನಂತಿ
ರುವ ನಗೆ ಎಂದರೆ ನಸುನಗೆ. ಮೇರೆಯರಿವ=ಎಲ್ಲಿಯನ್ನು
ತಿಳಿದ, ಎಂದರೆ ಮಿತವಾದ; ಹವಣಾದ. ಮೇಲ್ವಾತು =
ಮೃದುವಾದ ಮೂತು ಓರೆವೋಗದ=ಸರಿಯಾದ ಹಾದಿಯ
ನ್ನು ಬಿಡದ, ತಪ್ಪಿಹೋಗಿದ. ಜಾಣ್ಣೆ=ಜಾಣತನ. ಪೆಣ್ಣಿರು
=ಹೆಂಗಸರು.

104. ಹಂದಿ=ಹೆಡೆ. ವಿತರಣಗುಣಶೂರರು=ದಾನಕ್ಕೊಡುವ, ಗುಣ
ದಲ್ಲಿ ಬಲುಗೈಯಾದವರು ಎಂದರೆ ಮಹಾದಾನಿಗಳು, ದಾನ
ವೀರರು. ಸಾರಗುಣಗ್ರಾಹಿ=ಸಾರವಾದ ಎಂದರೆ ಬಳ್ಳಿಯ,
ಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ. ರಸಿಕರು ಜಾಣರು, ತಿಳಿದವರು
ದರ್ವಿಕಾರಿ=ಕುಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುವವರು.

105. ಅನೃತ=ಸುಳ್ಳು. ಆಚರಂಗ=ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿ. ಎರೆಮದನು=
ಬೇಡಿದುದನ್ನು. ಕೊಡವರು=ಕೊಡದೆ ಇರುವವರು.

12. ಯುಕ್ತಸನ್ನಾಹ.

106. ಅಂತು=ಹಾಗೆ. ಸಂತತ.....ಪ್ರಭೆಯಿಂ=ಸಂತತ—ಸ
ರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ. ಸಕಲ ಸಮಸ್ತವಾದ. ಆಭರಣಗಳ, ಪ್ರ

ಭೆಯಿಂ = ಕಾಂತಿಯಿಂದ. ಅಮರೇಂದ್ರ = ಅಮರ + ಇಂದ್ರ,
ದೇವೇಂದ್ರ. ಕ್ರಮವಿಕ್ರಮ = ವಂಶಾನುಕ್ರಮದಿಂದ ಬಂದ
ಪರಾಕ್ರಮ.

107. ತಳದರ್ = ಹೊರಟನು; ಧಾ. - ತಳರ್. ರಜತಶಿಖರಿ = ಬೆಳ್ಳಿಯ
ಬೆಟ್ಟ, ಕೈಲಾಸ, ಮುಂತೆ = ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ + ಇರೆ =
ಮುಂತಿರೆ, ಅನುಪಮನಾಮದ = ಅಸದೃಶವಾದ ಖ್ಯಾತಿಯುಳ್ಳ
ಹೆಸರುಗೊಂಡ, ಅಥವಾ ಅನುಪಮ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ.

108. ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ = ಲಕ್ಷ್ಮಣ. ಉನ್ನತ.....ಧರ = ಹೇಳುವ ಕೀರ್ತಿ
ವಿಜಯ ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮೀಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನು, ಮೊದರೆ ಪ್ರ
ಖ್ಯಾತನಾದ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು. ಇವ
ಕ್ಕು = ಎರಡು + ಕಕ್ಕು, ಎರಡು ಕಡೆ. ದೋರ್ವೇಗವಿಂತಹ
ಚರರ = ದೋರಿ + ಬಲ + ಗುಣತ + ಹ + ಚರ; ತೋಳ ಬಲ
ದಿಂದ ಹೆಮ್ಮೆಗೊಂಡು ಗಗನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಕಾಂಬವಂ
ತನೇ ಮೊದಲಾದವರು. 108 ರಿಂದ 113ರ ವರೆಗೆ ಇರುವ
ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವರೂಪಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲಾ 113 ರಲ್ಲಿರುವ
'ಬಂದು' ಎಂಬ ನ್ಯೂನಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.

109. ಅಪರಿವಿತಾನ್ ವಾದ್ಯಂ = ಲಿಂಗವಿಲ್ಲದವು, ಭೇರಿ ಮೊದಲಾದ
ವಾದ್ಯಗಳು. ತಪಸ್ವಿತ್ವಂ ಸೂರ್ಯನ ಬಿಸಿಲು. ಬೆಳುಗೊಡೆ
= ಬೆಳೆದು - ಕೊಡೆ. ಭರಣಿ ಸುನಿವಾರಣೆಮಾಡಲು. ಸನ್ನಾ
ಹದ ಸರ = ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಡೆದ ತಂಬಟೆಗಳು,
ಪಲವು = ರಾಜ್ಯ.

110. ವಿಜಯಪತಾಕೆ = ವಿಜಯಧ್ವಜ. ಗಗನ = ಆಕಾಶ. ಗಜಘಟೆ =
ಆನೆಯ ಗುಂಪು. ತರಂಗ = ಅಲೆ. ಪಾರದೆ = ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಾಡ
ದೆ, ನೋಡದೆ. ಸಂಗಂ = ಅಪಾಯವನ್ನು.

111. ಮಂಗಳಪಾತಕಿ = ಮೊಗಳುಭಟ್ಟರುಗಳು. ನಲಿಯುತ್ತಿರೆ =
ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ನಲಿಸುತ್ತಿರಲು. ಕರಕ
ಲಿತಾಯುಧ.....ದ್ವಯಿಗಳ = ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಕತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ

ಲಾದವುಗಳ ಬಲವಾದ ಕಾಂತಿಗಳು. ಹಿರಿದುಂ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ
ಬೆಳಗಲು = ಪ್ರಕಾಶಿಸಲು. ನಿಶಿತ = ಹರಿತವಾದ. ಬದವಿಸು
= ಉಂಟುಮಾಡು.

112. ಅದ = ಅದನ್ನು. ಮೂಣಿಸುತಿರೆ = ಅಡಗಿಸುತ್ತಿರಲು. ಪಗಲಂ =
ಹಗಲನ್ನು, ಸೂರ್ಯನನ್ನು. ದ್ವಿಸುಣಿಸು = ಇಮ್ಮಡಿಮಾಡು,
ಎರಡರಷ್ಟುಮಾಡು ಭೂಷಾ = ಆಭರಣ.

113. ಗಮಕಿ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓರುವವರು. 494 ನೆಯ ಪದ್ಯವನ್ನು
ನೋಡು. ಸುಭಾಷಿತ = ಚಾಣತನದ ಮಾತು. ಭುವನಂ =
ಲೋಕ. ಸೇನಾಮಯ = ದಂಡಿಸಿಂದ ತುಂಬಿದುದು, ಅಚಲ =
ಪರ್ವತ, ಪರಿಸರ = ಸಮೀಪ.

114. ಪುದಿದ..... ಬೆಚ್ಚರನು—ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ
ಅಬ್ಬಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಬೆಚ್ಚರನು. ಸಮುದ್ರವೆಂಬವನು ಬ
ಬ್ಬ ಬೆಚ್ಚರನೆಂದೂ ಅವನನ್ನು ಸಳಿಸು ಕಟ್ಟಿ ರಾಮನಿಗೆ ಭೃ
ತ್ಯನಾಗಿ ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಕೈಸರ, ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಎಡೆಗಟ್ಟ
ಲೆ = ಎಡೆ + ಕಟ್ಟಲೆ, ದಾಡೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಪ್ರತ್ಯಧಿವಾಸಿ
ಗಳೆ = ಸಮುದ್ರವೆಂಬ ಬೆಚ್ಚರನ ಪರಿಜನರು. ತಲೆವಾಗಲೆ =
ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಲು, ಅಧೀನರಾಗಲು, ಒಲಗಿಸಲು.

115. ಬೀಡಂ = ಬೀಡನ್ನು, ಪಾಳೆಯವನ್ನು. ಪ್ರಭಾಮಂಡಲ = ಜೈ
ನರ ವ್ರಾಣಾನುಸಾರವಾಗಿ ಚಿತ್ರನು ನೀತಾದೇವಿಗೆ ಸಹೋ
ದರನು. ಉರುತ್ತರ = ಹೆಚ್ಚಾದ. ವಿದ್ಯಾ = ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ. ಜನಿ
ತ = ಹುಟ್ಟಿದ. ವಿನೋದರ = ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನನ್ನು.

116. ಪೆಂಪು = ಹೆಚ್ಚು, ಅಧಿಕ; ಹಿರಿದು ಎಂಬುದರ ಭಾವರೂಪ.
ನಡೆ = ಚೆನ್ನಾಗಿ. ನಿಜ = ತನ್ನ. ಭೂಚಕ್ = ತೋಳಿಗೆ. ಎಡೆ
ಮಾಡು = ಸ್ಥಳಮಾಡು ; ಇಲ್ಲಿ ವಶಮಾಡು. ಸುಲಲಿತ = ಮ
ನೋಹರವಾದ. ದಿನಕರ = ಸೂರ್ಯನ ; ವಂಶ = ಕುಲಕ್ಕೆ.
ಲಲಾಮಂ = ತಿಲಕದಂತೆ ಇರುವವನು, ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯವಂಶ
ಲ್ಲಿದ ಶ್ರೀಪ್ರಭು.

13. ವಿವಿಧ ನೀತಿಗಳು.

118. ಬಿಡುಗು = ಬಿಡುವುದು.

119. ಸಮಕ್ಷದೊಳು = ಕಣಿ ದುರಿಗೆ, ಆಸನ = ಪೀಠ, ಮಣಿ ಮೊದಲಾದುವು. ಮೊಪ್ಪಿತಕಂ = ಮಹಾ ಪಾಪವು. ನಿಷ್ಕೃತಿ = ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ. ಅಘ = ಪಾಪ.

120. ಅಸಹಾಸ್ಯ = ಅಣಕ. ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ = ಇಲ್ಲಿ-ಬರಬೊರಬಾಗಿ ಎಂದುರು ಮಾತನಾಡುವುದು. ಚಿಟುಕು = ಚಿಟಿಕೆ ಹಾಕುವುದು.

121. ಅಟಮಟ = ಕೃತ್ರಿಮ, ಕುಟಲ. ಉಸಿದ್‌ವಂ = ಹೇಳಿದವನು; ಧಾ. — ಉಸಿರ. ಚಿವುಧೆ = ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು. ದುರ್ಗತಿ = ಕೆಟ್ಟಗತಿ, ನರಕ. ಉತ್ಸಾಹ = ಲವಲವಿಕೆ. ಭಕ್ತಿ = ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ. ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ = ಸ್ವಲ್ಪವು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗದೆ, ಮೊಸೆಮುರಿಯದೆ. ನಿಚಳಿದ = ನಿಶ್ಚಲವಾದ. ನಿಮಿಷಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಗೆಯಾಗದೆ ದೃಢವಾಗಿರುವ, ಅಚಂಚಲವಾದ. ನಿಷ್ಠೆ = ನಿಯಮ. ದೃಢ = ನೆಲೆಯಾದ ಮನಸ್ಸು. ಕೆಚ್ಚು ಗೊಳ್ಳು = ಸಾರವುಳ್ಳದಾಗು. ಕೆಚ್ಚು = ಮರಗಳೊಳಗಡೆ ಇರುವ ಚೇಗಾದ ಭಾಗ.

122. ನಿಯತಮೆಪ್ಪ = ಗೊತ್ತಾದ. ಅಚಾರಸಮಯ = ನಡತೆಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡು. ಮಾತ್ಸರ್ಯ = ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು. ಇಂಬುಗೊಡದೆ = ಆಸರೆಕೊಡದೆ. ಇಂಬಾಗಿ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ.

14. ಸಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳು.

123. ಆಶಿಸು = ಇಚ್ಛಿಸು, ಕೋರು. ದಾಸ = ಭಕ್ತ, ಆಳು. ವಿಧವಿಧ ಪಾಪವೆ = ಹಲವು ಬಗೆಯ ಹಗ್ಗದಂತಿರುವ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು.

124. ಜೀವಿ = ಜೀವವುಳ್ಳದು, ಪ್ರಾಣಿ. ಘನಿಯಗೈದುದು = ನೋಯಿಸಿ, ನಲುಗಿಸಿದುದು. ಕಾಶಿ — ಈ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವೆಲ್ಲದೆ ?

125. ತೊತ್ತು = ಸುತ್ತು ಕೆಲಸಮಾಡುವೆ ಆಳು. ಚಿತ್ರದಿ = ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ, ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ.

126. ಅನ್ಯಾಯಿ = ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವವನು, ದುರುಳ. ಸುಕೃತ = ಪುಣ್ಯ.

127. ನೋಯಲು ನುಡಿವಗೆ = ಇತರರು ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಠೋರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವವನಿಗೆ. ಅಪಾಯ = ನೋವು, ಪೀಡೆ, ಬಾಧೆ, ಕಾಯದ ಕಷ್ಟ = ದೇಹಶ್ರಮ, ಮೈಗೆ ಪೆಟ್ಟು.

15. ಪಾವಿಯ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ.

128. ದ್ವೇಷ = ಇತರರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವುಳ್ಳವನು, ಎಂದರೆ ಹಗೆಯುಳ್ಳವನು ಮಾನವನು = ಸೃಷ್ಟಿ ಯಲ್ಲಿ ದೇವಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೀಳಾದ ಮನುಷ್ಯರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಭವದಿ = ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ, ಘನಿಯಾದೆನು. ಓಸರಿಸಿ = (ತಲೆಯನ್ನು) ಬಾಗಿ. ಕರುಣಾಪೀಡಿಕೊಂಬೆ = ದಯೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

129. ಇದ್ದೆನೆ = ಎರಡು + ದೆನೆ, ಮೂತ್ರವರ್ಗ ಪಿತ್ರವರ್ಗದವರು. ಎನ್ನನಲ್ಲೆ ನೆನೆಯ = ನನ್ನ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಬಬ್ಬರು) ಹೊದ್ದರು. ಬದ್ದೆನ್ನ = ಬದ್ಧ + ಎನ್ನ; ಬದ್ಧ ಎಂಬುದು ತಪ್ಪು; ಬದ್ದೆನು ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಕರಣರೀತ್ಯಾ ಶುದ್ಧ, ಧಾ. — ಬದೆ.

130. ಓತು = ಪ್ರೀತಿಸಿ. ಧಾ. — ಓ. ಪಾತಕಾಘ್ರ = ಪಾಪವೆಂಬ ಮೇಘ. ಜಂಝುವಾತ = ಮಳೆಯೊಡನೆ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿ. ನನ್ನ ಪಾಪವೆಂಬ ಮೇಘಕ್ಕೆ ಗಾಳಿಯಾಗು, ಎಂದರೆ ಪಾಪವನ್ನು ತೊಲಗಿಸು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

16. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ವನವಾಸ.

131. ತರು + ಚಯ = ಮರಗಳ ಗುಂಪು. ಬಿಡುವೆ = ತಂಗುವೆ, ಬೀಡುಬಿಡುವ. ಬಡರಿಸು = ಉಂಟುಮಾಡು. ಅಳಲು = ದುಃಖ ಅವನಿ + ಜಿ = ಭೂಮಿಜಿ.

132. ತೊಳಗ = ತೊಳಗುವೆ, ಪ್ರಕಾಶಿಸುವೆ. ಪಳುಕು = ಸ್ವಟಿಕ. ಪಾಧಶಿಲೆ = ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿಲೆ ಎಂದಿರಬಹುದು. ನಡೆಯುತ + ಅಂಥು

+ಅಲಘುತರ+ತಪನ+ತಾಪದೇ - ಅಲಘುತರ = ಅಘುತರವೆ
ಲ್ಲದ, ಬಲು, ಹೆಚ್ಚಾದ; ತಪನ = ಸೂರ್ಯನ ತಾಪದೇ = ಸೆಕೆ
ಯಿಂದ, ಝುಂಜಿದಿದೆ. ಲತಾಂಗಿ = ಬಳ್ಳಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ
ರುವ ಮೈಯುಳ್ಳವಳು. ಬಳಿವಳಿಯ = ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ
ಬರುವ.

133. ಕೆನ್ನಳಿರು = ಕೆಂಪಾದ ಚಿಗುರು. ಕೆಂದಳ = ಕೆಂಪಾದ ಅಂಗಾ
ಲು. ಪಡಿಯಿಡು = ಸರಿಹೋಲಿಸು, ಇರಿಸು. ಲಕ್ಷ್ಮೀವರ =
ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಪತಿಯಾದವನು. ಪಸರಿಸುತಿರಲು = ಹರಹುತ್ತಿರಲು.

134. ಮುಖವೆಂಬ, ಶಶಿ = ಚಂದ್ರನ, ಸುಧಾರಸ = ಅವೈತರಸದ. ವಿ
ಸರ = ಸಮೂಹ. ಬಿಂದು = ಹನಿ. ನಸು = ಸ್ವಲ್ಪ. ಅಸುಗಳಂ
= ಹೆಚ್ಚಾಗಿ; ಕೈಮೀರಿ. ಅಸಿಯಳು = ತಣ್ಣನಾಡವಳು, ಕೈ
ಶಾಂಗಿ.

135. ತೃಷೆ = ಬಾಯಾರಿಕೆ. ದೆಸೆಯನರಿಯಂ = ಅವುಗಳಿರುವ ದಿಕ್ಕು
ನ್ನು ಕೂಡ ಅರಿಯದವನು, ಎಂದರೆ ಹಸಿವು ಮೊದಲಾದುವು
ನ್ನು ಮರೆತು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನೀತಾರಾಮರಿಗಾಗಿ ನೀರನ್ನೂ
ಸೆಳಲನ್ನೂ ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದು ಭಾವ. ಅಸುಗೆದಳಿ
ರು = ಅಸುಗೆ + ತಳಿರು, ಅಶೋಕದ ಚಿಗುರು ಶಯನೀಯ -
ಹಾಸಿಗೆ, ಮಿಸುಪ = ಮಿಸುಗುವ, ಉಕ್ಕುತ್ತಿರುವ.

136. ತುಂಗ = ದೊಡ್ಡದಾದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ = ಎಲ್ಲಾ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಪುಷ್ಪಫಲಾದಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ. ಸರಿತ್ = ನದಿ. ಸರೋವ
ರ = ಕೊಳ. ರಂಗತ್ = ಮನೋಹರವಾದ, ವಿಶಾಲವಾದ.
ಕೂಟಂಗಳ = ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳು. ಮನಂಗೊಳಿಸ = ಮೆ
ನೋಹರವಾದ. ಚಿತ್ರಕೂಟವ = ಚಿತ್ರಕೂಟವೆಂಬ ಪರ್ವ
ತವನ್ನು.

137. ಬಲಕಿಕ್ಕಿ ಕಳದು = ಬಲಗಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆದು, ಎಂದ
ರೆ ಅದರ ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ, ಶ್ರೀಗೆ = ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ, ಸಂಪ
ತ್ತಿಗೆ, ವಟುವಟಿಪು ಪೂಗಕ್ಕೆ = ವಟುವಟ್ಟುಗಳ ತೋಪಿಗೆ, ಎಂ
ದರೆ ಪಂಚವಟಯೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ.

17. ತಿರುಕನ ಸ್ವಪ್ನ.

138. ತಿರುಕ=ತಿರಿ+ಉಕ; ತಿರಿವವನು, ಭಿಕ್ಷುಕ, ಯಾಚಕ. ಹೀಗೆಯೇ ಕುಡುಕ, ಮುರುಕ, ಬಡಿಕ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಧರ್ಮಶಾಲೆ—ಪರಸ್ಥಳದವರೂ ಬಡವರೂ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆ. ಬರಗು=ಮಲಗು; ಅರ್ಥಾಂತರ—ಸತ್ತುಹೋಗು.
139. ತೊಡರಿಸು=ಸೇರಿಸು; ಇಲ್ಲಿ-ಹಾಕು. ಪಟ್ಟು=ಸಿಂಹಾಸನ, ರಾಜ್ಯ. ಪೊಡನಿಯಾಣ್ಣು=ದೊರೆ, ಪೃಥಿವೀಶ.
140. ಭಟ್ಟುನಿ=ರಾಜನ ಸಾಮಾನ್ಯಪತ್ನಿ (ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತಳಾದ ಪತ್ನಿಗೆ ಮಹಿಷಿ, ದೇವಿ ಎಂದು ಹೆಸರು). ನಲ್ಲ=ಪತಿ.
141. ಚಾತುರಂಗಬಲ=ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ತೇರು, ಕಾಲಾಳು ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅವಯವವುಳ್ಳ ದಳ, ಪೌಜು, ಲೋಲನಾಗಿ=ಪ್ರೀತನಾಗಿ, ಇನಿತು=ಇಷ್ಟು. ಸುತರು=ಪುತ್ರರು.
142. ಜೇಯ=ಸ್ವಾಮಿ. ಗಾಢವಾಗೆ=ಗಾಢವಾಗಲು, ಸಾಂದ್ರವಾಗಲು, ದಟವಾಗಲು, ಹೆಚ್ಚಾಗಲು, ಅಖಿಲ=ಎಲ್ಲಾ. ರಾಯ=ತ್ಯ-ರಾಜ.
143. ಮದ=ಇಲ್ಲಿ-ಕೊಬ್ಬು. ವನಿತೆ=ಹೆಂಗಸು; ಇಲ್ಲಿ-ಹೆಂಡತಿ.
144. ಮರುಳನಂತೆ=ಹುಚ್ಚನ ಹಾಗೆ. ಭೋಗಿಗ=ಸುಖ. ಪರವೆ=ಪರಲೋಕವನ್ನೆ.

18. ವಿಭೀಷಣ ರಾವಣಾದಿ ಸಂವಾದ.

145. ಅನುಕೂಲಬಡದೆ=ಬಳಗಾಗದೆ; ಅನು+ಕೂಲ+ಪಡದೆ; ಅವಯವಾರ್ಥ—ಕೂಲವನ್ನೆ=ದಡವನ್ನೆ, ಅನುಸರಿಸಿ=ಮೀರದೆ. ಛಡಾಳಿಸು=ಮಿತಿಮೀರು. ಮುರಿಮಿಸೆ=ವೆಕ್ಕುವಾದ ಮಿಸೆ. ಕೀಲಿ-ಕೀಲ ಎಂದರೆ ಜ್ವಲೆ, ಉರಿ, ಅದನ್ನು ಉಳ್ಳುದು=ಜಂಕಿ. ಕಿಡಿಮಸಗು=ಕಿಡಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಲು. ಮಿಡುದ=ಪ್ರಳಯಕಾಲದ. ಕಾಲಬೈರವೆ=ಪ್ರಳಯಕಾಲದ

ರುದ್ರ. ಸುತ್ತಿನ = ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ. ಬೂಳ = ದುಷ್ಟ, ನೀಚ.
 ದನುಜ—ರಾಕ್ಷಸ; ದನು + ಜ = ದನು ಎಂಬವಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ-
 ದವರು.

146. ಗಜಬಜ + ಇದು + ಏಕೆ. ಗಜಬಜ = ಕೋಲಾಹಲ, ಕೂಗಾಟ.
 ಮೊಮೊಸಾಹಸಿಗಳು = ಮೊಹಾಮೊಹಾ ಸಾಹಸವುಳ್ಳವರು. ಕ-
 ರ್ಮಧಾರಯಸಮಾಸದಲ್ಲಿ 'ಮಹತ್' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆದೇಶವಾಗಿ ಬ-
 ರುವ 'ಮಹಾ' ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಮಾ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ;
 ಪ್ರಯೋಗ — ಮಹಾನವಮಿ—ಮಾನಾಮಿ. ಅಹುದು = ಹೊಸ
 ಗನ್ನಡರೂಪ—ಹೌದು. ಬೇಹು = ದೂತ, ಗೂಢಚಾರ. ಅನಲ
 = ಅಗ್ನಿ, ಬೆಂಕಿ. ಉರುಹಿ = ಸುಟ್ಟು. ಬಾಹು = ತೋಳು.

147. ವಧೆ = ಕೊಲೆ. ತೆತ್ತಿಹರೆ = ತೆತ್ತು + ಇಹರೆ, ಕೊಟ್ಟಿರುವರೆ;
 ಧಾ—ತೆರು. ಲಂಘಿಸು = ಹಾರು. ಘನಯೋಚನೆ = ದೊಡ್ಡ
 ಆಲೋಚನೆ.

148. ಸಾಗರ = ಸಮುದ್ರ ; ಸಗರನೆಂಬ ರಾಜನ ಮಕ್ಕಳು ಕಳವು
 ಹೋದ ಯಜ್ಞದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ
 ಅಗದ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರವಾದುದ
 ರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಗರವೆಂಬ ಹೆಸರುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಪುರಾಣ
 ಕಥೆ. ದಾಂಟು = ದಾಟು. ಮುನ್ನ = ಮುಂಚೆ ; ಇದಕ್ಕೆ
 'ಮುಂಚೆ' ಎಂಬ ರೂಪವೂ ಉಂಟು. ವಾನರ = ಕಪಿ,
 ಪತಾಕಿಸಿ—ಪತಾಕ = ಧ್ವಜ, ಅದನ್ನು ಉಳ್ಳೆಯದು = ಸೇನೆ.
 ಕೆರಳ = ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು. ಅಂಬು = ಬಾಣ ; ಅರ್ಥಾಂ-
 ತರ—ನೀರು. ರಾತ್ರಿಂಚರ = ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿವೆವರು.
 ರಾಕ್ಷಸರು. ಹಳಚು = ಹೊಡೆ ; ಇಲ್ಲಿ—ಸಂಹರಿಸು ಹಳ-
 ಗನ್ನಡ—ಪಳಂಚು.

149. ಬಿದ್ದು = ನಿಧಿ ಮೌಷುತ್ವದ್ದು. ಮರಣ = ಸಾವು. ಇನಕು
 ಲೇಂದ್ರ = ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಪಾದಪದಮ =
 ತಾವರೆಯಂತಿರುವ ಪಾದಗಳು.

150. ಅಸುರ = ರಾಕ್ಷಸ ; ಅ+ಸುರ = ದೇವನಲ್ಲದವನು, ಸುರರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದವನು. ಮೌಳಿ = ತಲೆ. ಕಾಳಪನ್ನಗ = ಕರಿಯಹಾವು, ಕಾಳಿಂಗನಾಗರ ; ಪನ್ನಗ = ಪತೆ+ನ+ಗ = ಕಾಳಿಸಿಂದ ನಡೆಯದ ಪ್ರಾಣಿ. ಕಂಠಬದ್ಧ = ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ. ಯಮಪಾಶ = ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕುಣಿಕೆ. ಮಹೀಸುತ = ಸೀತೆ ; ಹೇಗೆ ?
- 151 ವಿಗ್ರಹ = ಯುದ್ಧ ; ಅರ್ಥಾಂತರ = ಮೈ, ದೇವತಾಮೂರ್ತಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸು = ಎದುರು ನಿಲ್ಲು. ಅಗ್ರಗಣ್ಯ = ಅಗ್ರ+ಗಣ್ಯ, ಮೊದಲಿನಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಿಸಲ್ಪಡುವವನು, ಮುಂದಾಳು. ಶರಾಗ್ರ = ಶರ+ಅಗ್ರ = ಬಾಣದ ಮೊನೆ ; ಶರ = ಅರ್ಥಾಂತರವೇನು ? . ತ್ರಿಭುವನ = ತ್ರಿ+ಭುವನ = ಸ್ವರ್ಗ, ಮರ್ತ್ಯ, ಪಾತಳ, ಎಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳು. ಕಮಲಭವ = ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ಬ್ರಹ್ಮ ; ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹೊಕ್ಕುಳ ತಾವರೆ ಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಹುಟ್ಟಿದುದಾಗಿ ಪುರಾಣಪ್ರೋಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಸಮಗ್ರ-ಸಮೂಹ. ಮರೆ+ಪುಗಲು = ಮರೆಬೀಳಲು, ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲು = ಕೈಕೊಳ್ಳುವವನು.
152. ಮದಾಂಧ = ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಮುಂಗಾಣದ. ಪ್ರಮುಖನಾಯಕರು = ಮೊದಲಾದ ಶೂರರು. ಗರಿ = ಬಾಣವು ನೇರವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಪಕ್ಕಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಿರುವ ಗರಗಳು. ಸೀಮೆ = ಎಲ್ಲೆ ; ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೇಶ. ಅಮ್ಮರು—ಹಳಗನ್ನಡ—ಅಣ್ಣರು = ಸಮರ್ಥ ರಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಭ್ರಾಮಕರ = ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಎಂದರೆ ಕಳವಳವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವರ. ತೃಣವಿಡಿದು = ತೃಣ+ಪಿಡಿದು = ಹುಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ; ತಾನು ಹೇಳುವಮಾತು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ದೃಢಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹುಲ್ಲು ಅಥವಾ ಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೇಳುವ ಪದ್ಧತಿಯುಂಟು.

153. ಸುರಾಜಿತು—ಯಾರು ? ಪೂರೆಯುಗಿದ = ಪರೆಯನ್ನು ಸುಲಿದ. ಉರಗ = ಹಾವು. ಬಲುಹು—ಹಳಗನ್ನಡ—ಬಲ್ಪು = ಶಕ್ತಿ. ಪರ = ಅನ್ಯ, ಶತ್ರು. ಜಿಹ್ವೆ = ನಾಲಗೆ.
154. ಶಮನ = ಯಮ. ಈ ಪದ್ಯದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾದಿ ಕ್ವಾಲಕರ ಹೆಸರುಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿವೆ. ಮೈಡ = ಈಶ್ವರ. ಕಡುಗಲಿ—ಕಡಿದು+ಕಲಿ = ಮಹಾಶೂರ.
155. ಗೆಲಿದ-ಹಳಗನ್ನಡ-ಗೆಲ್ದ = ಗೆದ್ದ ದಿಗ್ಗಪಾಲಕರು-ತ್ಯ.—ದಿಕ್ಪಾಲಕರು. ಅಡಿದಾವರೆ—ಇದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಪದ ವೇನು ? ಸೇವಕ = ಉಳಿಗದವನು. ಮೈಗರಾಜ = ಸಿಂಹ; ಅಗ್ಗಿಳಿಕೆ = ಹೆಚ್ಚಿಗೆ. ಜಂಬುಕ = ನರಿ. ಸಾರು = ಹೋಗು. ಅರ್ಥಾಂತರ—ಡಂಗುರ ಹಾಕು, ಬೇರೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಕಟ್ಟು. ಅಲಘುಸುತಿ = ದೊಡ್ಡ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು ; ಹರಿ ಶರಣ = ಹರಿಯೇ ಶರಣ, ರಕ್ಷಕನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವನು. ಇಲ್ಲಿ—ವಿಭಿಷಣ.
156. ಬಿಡಯ = ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ. ಈಜ್ಜೆಸು = ನೋಡು. ಫಡಫಡ = ಛಿ, ಛಿ. ಕಡುಗ-ತ್ಯ.—ಖಡ್ಗ = ಕತ್ತಿ. ಜಡಿದು = ಜಳ ಪಿಸಿ. ಗದ್ದುಗೆ = ಸಿಂಹಾಸನ. ತೊಡರು = ಬಿರುದಿನ ಬಳಿ. ಬದು — ಇದು. ಬದೆದು ಎಂದಿರಬೇಕು. ಕಂಪಿಸು = ನಡುಗು
157. ಸಚಿವ = ಮಂತ್ರಿ. ರುಜೆ = ರೋಗ. ಮತ್ತರ = ಹೊಟ್ಟೆ ಗಿಚ್ಚು.
158. ಆಹ್ವಯದ = ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳ. ಕನಲಿ = ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು. ಆಗ್ರಹ = ಕೋಪ.
159. ದುರ್ಗ = ಮಠ+ಗ; ಶತ್ರುಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಕೋಟೆಯೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳು. ತವ = ಸಿನ್ನ ; ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸರ್ವನಾಮಗಳ ಪಷ್ಠ್ಯಂತ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದುಂಟು. ಸಗೋತ್ರರು = ಬುದೇ ಗೋತ್ರದವರು, ದಾಯಾದಿಗಳು. ಬಾಂಧವರು = ನಂಟರು. ಕೋಟ = ಅಗ್ರ, ಮೊನೆ.

೧೯. ಮಾಯಾದೇವಿಯ ಬಾಲ್ಯವರ್ಣನೆ.

160. ಅವನೀಕಾಂತೆ ಎಂದರೇನು ? ಶೃಂಗಾರಸಾರ = ಚೆಲುವಿನ ಸಾರ. ಸದನ = ಮನೆ. ಸುಮಾನ = ಸುಖ. ರೂಪ ಸುಮ್ಮಾನ = ಸಂತೋಷ. ನೆಲೆಬೀಡು = ನೆಲೆಯಾದ ಸಳ, ಸುದತಿ = ಸೊಗಸಾದ ಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳವಳು, ಹೆಂಗಸು. ಬನ ವನ - ಇದಕ್ಕೆ ಬನವಾಸಿ ಎಂದೂ ಹೆಸರುಂಟು, ಇದು ಶಿಕಾರಿಪುರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದೆ.
161. ಈವೃತ್ತಿಹ = ಈ + ಉತೆ + ಇಹ ; ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈಯುತಿಹ ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ದಾಡಿನು = ದಾಳಿಂಬ. ನಾರಂಗ = ಮೊದಲ.
162. ಸಾರಣೆ = ಸಾರಿಸುವಿಕೆ. ಕಾರಣೆ = ಗೋಡೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಕೆಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪಗೆ ಎಳೆವ ಕಾವಿಯ ಗೆರೆ. ಗಂಧೋದಕ = ಚಂದನದ ನೀರು. ಚಳಯ = ಚಿಮುಕಿಸುವುದು. ಸೌರಭ = ವಾಸನೆ. ಪೂವಲಿ - ಧ್ವ. - ಪುಷ್ಪ ಬಲಿ, ರಂಗ ವಲಿ. ಸಮನಿಸಿದುದು = ಉಂಟಾಯಿತು.
163. ಕೈವಾರಿಸು = ಹೊಗಳು ; ಭಾವರೂಪ - ಕೈವಾರ. ವಿಗಡ-ತ್ವ. - ವಿಕಟ = ಹೆಚ್ಚಾದ. ತತಿ = ಗುಂಪು. ಬೃಂಹಿತ = ಆನೆಯ ಕೂಗು. ಕಳಕಳತೆವೆತ್ತಿ ದುರು = ಕೋಟಾಹಲ ವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು.
164. ಸಕಲ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನುಡಿದು (= ಹೇಳಿದುದರಿಂದ) ಜಾಣರು ಎಂದನ್ವಯ. ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅನ್ವಯಿಸು. ಅರ್ಥಿಗೆ = ಯಾಚಕನಿಗೆ ; ಅರ್ಥ = ಧನ. ಜನ ಪದ = ದೇಶ. ಕಿಕ್ಕಿರಿ = ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರು.
165. ಬಣಿಸು = ವರಿಸಲು. ಪ್ರತಾಪ = ತೇಜಸ್ಸು, ಪರಾಕ್ರಮ ಶೂರತೆ = ಶೌರ್ಯ. ಧಾರಣೆ = ಭೂಮಿ. ಅಪ್ರತಿಮ = ಸಾಟಿ ಇಲ್ಲದವನು. ಉದಾರತೆ = ಔದಾರ್ಯ. ನಾರಿ = ಹೆಂಗಸು ; ಇಲ್ಲಿ - ಹೆಂಡತಿ ; ಅರ್ಥಾಂತರ - ಬಿಲ್ಲಿನ ಹಗ್ಗ, ಮಾನಿನಿ = ಹೆಂಗಸು.

166. ದೇವಿ=ರಾಜಪತ್ನಿ. ರಾಜೇನಲೋಚನೇ=ಕಮಲದಂತೆ ಸೊಗಸಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳು. ರಚಿತರಂಜನೇ=ಮಾಡಿದ ಅಲಂಕಾರವುಳ್ಳವಳು. ಸಕಲಸಂಪನ್ನ—ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತು ಉಳ್ಳವಳು. ದಾನವ=ರಾಕ್ಷಸ. ಮಾನವ=ಮನುಷ್ಯ. ಡಾವಣಿಯ ದನ—ನೇದಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿರುವ ಎರಡು ಗೂಟಗಳಿಗೆ ಬಿಗಿದ ಹಗ್ಗಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಹಸುಗಳಿಗೆ 'ಡಾವಣಿಯ ದನ' ವೆಂದು ಹೆಸರು. ಭಾವೇ=ಹೆಂಗಸು, ತ್ಸ=ಭಾಮಾ.
167. ಗಾತ್ರ=ಮೈ. ವ್ಯಾಮೋಹವೆಂಬ, ನವ=ನೂತನವಾದ ರಸದಿಂದ ಭರಿತ=ತುಂಬಿರುವ. ಪಾತ್ರೆಯಂತಿರುವವಳನ್ನು ಬುಧರು=ವಿಧ್ವಾಸರು.
168. ಸಿಸು—ತ್ಸ.—ಶಿಶು=ಮಗು. ಜನನಿ=ತಾಯಿ. ಜನಕ=ತಂದೆ. ವಸುಮತೀಪತಿ=ಭೂಪತಿ, ರಾಜ. ಆತ್ಮಜೆ=ಮಗಳು. ನವೀನ=ಹೊಸದಾದ. ನಾಮ=ಹೆಸರು.
169. ಉಲಿಯ=ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ, ತಳತಳಿಸುವ. ಸುಡಾಳ=ಬಳಯ ಕಾಂತಿ; ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳ ಹಿಂದೆ 'ಸು' ಎಂಬುದನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಅಪೂರ್ವ. ಬಲೆವೆ=ತೂಗಾಡುವ ಬಾಲದೊಡಿಗೆ=ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಡುವ ಬಡವೆಗಳು.
170. ಬೆಚ್ಚು ನೀರು=ಹುಟ್ಟಿದಕೂಡಲೆ ಮಗುವಿನ ಮೇಲೆ ಚಿಮುಕಿಸುವ ತಣ್ಣೀರು. ಬಚ್ಚೆರಗು=ಬಂದು+ಸೆರಗು, ಬರೆ+ಸೆರಗು. ಸೊಡರಕ್ಕಿಯಲಿ=ದೀಪದ ಬತ್ತಿ ಕೊನೆಯ ಕರಿ ಕಿನಿಂದ. ಸಿಕ್ಕ=ನಿತ್ಯ, ತೂಪಿರಿದು=ಬಾಯಿತುಂಬ ಗಾಳಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಸದ್ದಾಗುವ ಹಾಗೆ ಉದುತ್ತ ಅಳುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿ. ನಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನ=ಆಪ್ತರಾಗುವ; ಈಗ ಇದನ್ನೇ 'ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಾಗಿರುವ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ದಾದಿ=ತ್ಸ.—ಧಾತ್ರಿ.
171. ಮೊವೊಳವೆ=ಪ್ರತಿಫಲಿಸುವ. ಕೈದುಡುಕಿ=ಕೈ+ತುಡುಕಿ ಕೈಯನ್ನು ನೀಡಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು. ಅಲಿಪ=ಕೇಳುವ, ಅಲಿಸುವ.

172. ತನ್ನುವನು=ತನ್ನನ್ನೂ ; ಹಳಗನ್ನಡ— ತನ್ನುಮಂ.
ತಂಡ=ಗುಂಪು. ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸು=ಹೊರಗಡೆಗೆ ಹೊಮ್ಮಿ
ಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡು. ಸೊಮ್ಮ=ಸೊಮ್ಮನ್ನು,
ಸಂಪತ್ತನ್ನು.

173. ಸಕಲ ಚೆಲುವು=ಅರಿಮಾಸ. ಜಂಗುಳಿ=ಗುಂಪು. ಕಳ
ಯೇರು=ಕಾಂತಿ ಹೆಚ್ಚು, ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆ.
ವಿವಿಧ=ನಾನಾ ವಿಧವಾದ. ವಿಲಾಸ=ಬೆಡಗುಗಳ. ವೃತ್ತಿ
ಯಲ್ಲಿ=ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ.

174. ಶಿಕ್ಷಾಚಾರ್ಯತನದಲಿ=ಕಲಿಸಿಕೊಡುವ ಗುರುವಿನ ಹಾಗೆ
ಸರವಿಡಲು=ಸ್ವರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಧ್ವನಿಮಾಡಲು.

೨೦. ನಳರಾಯನೂ ಕರ್ಕೋಟಕನು.

(ನಳರಾಯನ ಕಥೆಯು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ.)

175. ಕುಂತಿತನಯ=ಕುಂತಿಯ ಮಗನಾದ ಧರ್ಮರಾಜ. ಧರ್ಮ
ರಾಜನು ತನ್ನಂತೆ ಯಾರೂ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು
ಇಲ್ಲವೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು ನಳನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಆತ
ನಿಗೆ ಮುಖೋಪಶಮನವಾದುದಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿದೆ. ನಿಷಧನೃಪಾಲ=ನಿಷಧರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಧೋರೆಯಾದ
ನಳ. ಆಶ್ರಯ=ಸ್ಥಳ.

176. ಅಧೈರ್ಯ=ಭಯ. ವಿಧಿ=ದೈವ, ಅದೃಷ್ಟ ಕಂಬನಿ=ಕಣ್ಣಿನಿ,
ಕಣ್ಣಿನೀರು. ಬಿಸುಸುಯ್ದು=ಬೆಚ್ಚಗೆ ಉಸಿರುಬಿಟ್ಟನು ;
ಮುಖಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಬೆಚ್ಚಿ ಗಾಗುತ್ತದೆ.

177. ಪರರ+ಎಡೆಗೆ+ಇತ್ತು=ಪರರ ವಶದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು. ಮತಿವಿ
ಕಳ=ತಿಳಿಗೇಡಿ. ಪುರಾ=ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮ
ದಲ್ಲಿ. ಐಸೆ=ಅಲ್ಲವೆ. ಬಾಹಿರರು=ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊರಗಾದ
ವರು, ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರು.

178. ಆರನೊಲ್ಲದೆ=ಯಾರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟದೆ. ಪಾತಕನು=ಪಾಪಿಷ್ಠನು.

179. ಪರಿ=ರೀತಿ. ಪ್ರಲಾಪಿಸು=ಗೋಳಿಡು. ಶ್ರೀಪತಿ=ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪತಿ, ಹರಿ. ಹುತವಹ=ಅಗ್ನಿ.
180. ಹೆಬ್ಬಿದಿರು=ಹಿರಿದು+ಬಿದಿರು. ಕದಳಿ=ಬಾಳ. ಮೆಳ=ಬ ತೊತ್ತಾಗಿ ಪೊದರಾಗಿ ಬೆಳದಿರುವ ಬಿದಿರ ಹಿಂಡಿಲು. ಗದ ಗದಿಸಿ=ನಡುನಡುಗಿ. ಗುಹೆ=ಗವಿ. ಹಾಯ್ದುವು=ನುಗ್ಗಿ ದವು. ಸಂಕುಲ=ಗುಂಪು. ಮುದುರಿದವು—ಇಲ್ಲಿ—ಸತ್ತು ಹೋದುವು.
181. ಶಾರ್ದೂಲ=ಹುಲಿ. ಅಗಣಿತ=ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು. ಚೆಗಿದು= ನೆಗೆದು. ಗಂಡಬೇರುಂಡ=ಎರಡು ತಲೆಯ ಹಕ್ಕಿ ; ಇದರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರವರ ಧ್ವಜಪಟದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಕಡೆನುವು = ಬಿದ್ದುವು.
182. ಬಡಬಾಸಲ=ಬಡಬಾ ಎಂಬ ಕುದುರೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಂಕಿ ; ಇದು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಉಕ್ಕದಂತೆ ಕುಡಿದುಬಿಡುವುದಾಗಿ ಪುರಾಣಕಥೆ. ಪಾವಕ=ಅಗ್ನಿ. ಶಿರೋಮಣಿ=ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವ ಚೂ ಡಾರತ್ನ.
183. ಅಸು=ಪ್ರಾಣ ಪಡಾಗಮಜ್ಞ=ಷಟ್+ಆಗಮ+ಜ =ಆರು ಆಗಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನು, ಪಂಡಿತ ; ನ್ಯಾಯ, ಸಾಂಖ್ಯ, ವೈಶೇಷಿಕ, ಯೋಗ, ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸೆ, ಉತ್ತರಮೀ ಮಾಂಸೆ ಎಂಬ ಆರು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು. ಭೋಗಿ ಭೋಗ, ಹೆಡೆ ಪುಳೈದು, ಸರ್ಪ, ಅರ್ಧಾಂತರ—ಸುಖ.
184. ಖಾತಿ=ಕೋಪ. ಕರುಣೆಪುದು=ದಯೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸುವುದು.
185. ಕಾಲಾಂತರಕೆ=ಕೆಲವು ಕಾಲಕ್ಕೆ. ಕಾರೈಸು=ನಿರೀಕ್ಷಿಸು ಅಪೇಕ್ಷಿಸು.
186. ಉರವಣಿಸಿ=ವೇಗವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿ. ಪರಮತೇಜದ=ಬಳ್ಳಿಯ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ. ವಿಕೃತರೂಪ=ವಿಕಾರವಾದ ಆಕಾರ.
187. ಗುಜ್ಜು=ತ್ಯ. —ಕುಬ್ಜ, ಗಿಡ್ಡ.

188. ಮಾರ=ಮೆನ್ನಡ, ತೋರಮಾಣಿಕ ಎಂವರೇನು ? ಸಖತನ= ಸ್ನೇಹ.
189. ಪನ್ನಗಾರಿಧ್ವಜ=ವಿಷ್ಣು ; ಹೇಗೆ ? ಕೃಪೆ=ದಯೆ.
190. ಕಾಕ=ಕೆಟ್ಟುದನ್ನು. ಗರಳ=ವಿಷ, ನಂಜು. ಅಹವು= ಆಗುವುದು. ಹಳಗನ್ನಡ-ಅಪ್ಪುವು.
191. ಅಹ್ಲದಹೃದಯ=ಅಹ್ಲದಹೃದಯವೇಬ ಗಣಿತ ವಿದ್ಯೆ. ಅಶ್ವಹೃದಯ=ಕುದುರೆಗಳ ಮನೋಭಾವಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳುವ ವಿದ್ಯೆ. ಅನುಗೊಳಿಸು—ಇಲ್ಲಿ—ಹೇಳಿಕೊಡು.
192. ಒಲೈಸು=ಸೇವಿಸು. ಹೀನವೃತ್ತಿ=ಕೀಳು ಜೀವನ.
193. ಸತ್ಯಪ್ರತ=ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದೇ ನಿಯಮವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ವೆನು. ಪುಷ್ಕರ=ನಳನ ದಾಯಾದಿ ; ಇವನು ಕಲಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಳನನ್ನು ಜಾಜನಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ, ಅವನ ರಾ ಜ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು = ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು.
194. ಪ್ರಂತ=ಸಮೀಪ. ಉರುತರದ=ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ.
195. ಮಂದಭಾಗ್ಯ=ಭಾಗ್ಯಹೀನ, ಅದೃಷ್ಟಗೀಡಿ. ಮನನೊಂ ದು=ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊರಗಿ.

2. ದ್ರೌಪದೀ ಸ್ವಯಂವರ.

(ಈ ಕಥೆಯು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ.)

- ಸೂಚನೆ: ಯಂತ್ರದ ದಾಯ=ಮೆತ್ಸ್ಯಯಂತ್ರದ ಪಣ. ನಿರ್ಜರರಾಯ ನಂದನ=ಅರ್ಜುನ ; ಹೇಗೆ ? ನಿರ್ಜರ=ಮುಪ್ಪಿಲ್ಲದವ ರು, ದೇವತೆಗಳು.
196. ಪಾಂಚಾಲಿಯ=ಪಾಂಚಾಲದೇಶದ ರಾಜನ ಮಗಳಾದ ದ್ರೌಪ ದಿಯ. ಮನೋರಥ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ=ಮನೋರಥ-ಆಶೆಯೆಂ ಬ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸಾರಿದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿ

ಯನ್ನು ಪರಿಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿರುವ ಬಲಿಷ್ಠರಿರಾ,
ನೀವುಗಳು ಎದು, ಕೋಲುಗಳ = ಬಾಣಗಳನ್ನು. ಕೇವಲ
ಪುದು—ಇಲ್ಲಿ ವೈತ್ಯಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡೆದು
ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಭೇದಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥ.

197. ದ್ವಿಜ = ದ್ವಿ+ಜ = ಎರಡು ಸಾರಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು;
ಹೇಗೆ? ಅರ್ಥಾಂತರ-ಹಲ್ಲು, ಹಕ್ಕಿ. ಅರವಿಂದ = ಕಮಲ.
ಸೃಷ್ಟ್ಯಭೋಜನ = ಕುದ್ರವಾದ ಊಟ, ಸವಿಯಾದ ಊಟ.
ತುಷ್ಯರು = ತೃಪ್ತರಾದವರು. ವ್ರಾತ = ಗುಂಪು.

198. ವಚನಶೂರು — ಇಲ್ಲಿ-ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರು. ಪಾರ್ಥಿವ
ನಿಚಯ = ರಾಜರ ಸಮೂಹ. ಅನಿಬರನು = ಎಲ್ಲರನ್ನೂ.
ಅಚಲಧನು = ಪರ್ವತದಂತೆ ಅಲುಗಾಡಿಸಲಾಗದ ಧನಸ್ಸು.
ವಿಸ್ಮಯ = ಆಶ್ಚರ್ಯ.

199. ಭರತದಲ್ಲಿ = ಅಭಿನಯ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ; ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಭರತ
ಮುನಿಯು ಪ್ರವರ್ತಕನಾದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಭರತವೆಂದು ಹೆ
ಸರಾಯ್ತು.

200. ತನಿಬೆಲ್ಲ = ಸಿಹಿಯಾದ ಬೆಲ್ಲ. ಮೆದೆ = ರಾಶಿ. ಸೂಸ = ತೊಪ್ಪೆ.
ದಂಶಕ = ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಂಜನ ಪದಾರ್ಥ
ಗಳು. ಧೂರ್ತ ವಟುನಿಕರ = ಧೂರ್ತರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ
ಸಮೂಹ.

201. ರಸ = ಪಾದರಸ. ಮದುಗಿದ = ಬಳಿಗೆ ಅಡಕವಾದ, ಮಿಸುನಿ
ಯಂತಿರೆ = ಚಿನ್ನದಹಾಗೆ, ಜೀವಭಾವಪ್ರಸರದೊಳಗೆ.... =
ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮ
ನಂತೆ. ವಿಪ್ರಾಕಾರ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷ. ಭೂಪತಿ = ಇಲ್ಲಿ-
ಧರ್ಮರಾಜ. ಚತ್ವರಾ....ಳು = ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜನಗಳ
ನಡುವೆ.

202. ಸಂವರಿಸುತ್ತ = ಅಣಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ.

203. ಅಂಘವಣಿ = ಆಶೆ. ನಿತಂಬಿನಿ = ಹೆಂಗಸು ; ಇಲ್ಲಿ-ದ್ರೌಪದಿ.
ವೈನತೇಯನ = ವಿನತಾದೇವಿಯ ಮಗನಾದ ಗರುಡನ ; ಈ
ಕಥೆಯನ್ನು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ. ವಿಗಡಿಸಿದ = ವಿಕ
ಟವಾಗಿ ಮಾಡಿದ, ವಶವಾಗದೆ ಕಷ್ಟಪಡಿಸಿದ. ಸದಲ =
ಸುಲಭ, ಸಲಿಗೆ. ಹಾವಡಿಗ = ಹಾವನ್ನು ಆಡಿಸುವವನು.

204. ಬೇಕೇ = ಬೇಕಾದರೆ. ಶ್ರೋತ್ರಿಯ = ಸಾಂಗವಾಗಿ ವೇದ
ವನ್ನು ಕಲಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಸ್ತೋಮ = ಗುಂಪು. ಅನ್ವ
ಯ = ಕುಲ. ಭೂದೇವ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಭಗೀರಥಯತ್ನ =
ಬಹು ಶ್ರಮದಿಂದ ಸಾಧಿಸತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯ. ಹಿಂದೆ ಭಗೀರಥ
ನೆಂಬ ರಾಜನು ಪಾತಾಳಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಪಿಲಮುಷಿಯ ನೇ
ತ್ರಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾದ ಸಗರಪುತ್ರರ ಸದ್ಗತಿ
ಗಾಗಿ ಚಿರಕಾಲ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು
ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಕರೆದು
ಕೊಂಡು ಹೋದನು ಎಂದು ರಾಮಾಯಣ ಕಥೆ.

205. ಕಾರುಣ್ಯಾಲೋಕನ = ದಯೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ದೃಷ್ಟಿ
ಸದ್ಭಾವ = ಒಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸು. ನಾವು ವಿಜಯರು = ಜಯ
ಶಾಲಿಗಳು. ಇದರಲ್ಲಿ-ವಿಜಯನೆಂದು ಬೇರೆ ಹೆಸರುಳ್ಳ
ಅರ್ಜುನನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ತೋ
ರುತ್ತದೆ. ಸಂಭಾವನೋಕ್ತಿ = ಉಪಚಾರದ ಮಾತು. ಬದ
ದಿರು = ಹೇಳಿಕೊಂಡರು.

206. ಭದ್ರಾಕಾರ = ಮಂಗಳಾಕಾರ, ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವವನು. ಅಳು
ಕುವುದು = ಅಂಜಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

207. ಮೆಟ್ಟು = ಮಣ್ಣು ; ಇಲ್ಲಿ-ನಾಮ. ಕುಶ = ದರ್ಭೆ. ಕರಡಿಗೇ =
ತ್ವ-ಕರಂಡಕ, ಭರಣಿ. ಕಕ್ಷೆ = ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದ ಚೀಲ. ಭಾ
ಸರ = ನಡೆಯುವಾಗ ಸದ್ದಾಗುವ. ನಟ್ಟವಿಗ = ಹೊಸಗ
ನ್ನಡ-ನಟ್ಟುವೆ. ಓಸರಿಸಿ = ಬಂದು ಕಡೆಗೆ ಸರಿದು.

208. ನೆಗಪಲ್ಕೆ = ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತುವುದಕ್ಕೆ. ಸಮಿಧೆ = ಸಮಿತ್ತು,
ತಿಲ = ಎಳ್ಳು. ಬಣಗು = ಧೂತೂ

209. ಇಸುವರು = ಹೊಡೆವರು. ತಲೆಗುತ್ತಿ = ತಲೆಯನ್ನು ಬಾಗಿ
ಸಿಕ್ಕೊಂಡು. ಉಂಗುಟ = ಕಾಲ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು ; ತ್ಸು-ಅಂ
ಗುಪ್ಪಂ
210. ನಿಬ್ಬರ = ತ್ಸು-ನಿರ್ಭರ. ಯಥೇಚ್ಛವಾದ ಕಟುಮಧುರೋ
ಕ್ತಿ = ಕಹಿಯಾಗಿಯೂ ಸಹಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವೆ
ಎಂದರೆ ಅಹಿತವಾಗಿಯೂ ಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವೆ ಮಾತು.
ಗರುವಾಯಿ = ಬೆಡಗು, ಗಾಂಭೀರ್ಯ.
211. ತಿರುವು = ನಾರಿ. ಧನುಸ್ಸಿನ ಹಗ್ಗ. ಕಿವಿವರೆಗೆ = ಕಿವಿಯತನಕ
ಉಯ್ದು—ಇಲ್ಲಿ-ಎಳೆದು. ಹದವಿಲ್ಲ = ಪ್ರಮೋಕ್ಷೆ ಸರಿ
ಯಾದ ಧನುಸ್ಸು, ಹವಣಾದ ಬಿಲ್ಲು. ಮೊಗಧಾದಿಗಳು—
ಮಗಧ ದೇಶಾಧಿಪನಾದ ಶಿಶುಪಾಲನೇ ಮೊದಲಾದವರು. ಕೆ,
ತೆಗೆದರು = ಕೈಯನು ತೆಗೆದರು, ಹಿಂದಾದರು. ಹೆಸರು +
ಎನಗೆ + ಎಯ್ದ ಬೇಕು = ಹೆಸರು ಬರಬೇಕು. ಹೊಳ
ಹು = ಛಾಯೆ.
212. ಲಾಗುವೇಗ = ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದ ವೇಗ, ಕೈಚಳಕ. ಜಾಗು !
ಧಣು ! ಪೂತು ! = ಶಹಬಾಸು. ಕಾರ್ಮುಕ ಸಿದ್ಧ =
ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನಾದವನು. ಕೋ.....ರಿ = ಧನು
ರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರವೈರಿಯಾದ ಮಹೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸದೃಶನಾದ
ವನು. ವಂದಿಸಂದೋಹ = ಹೊಗಳುಭಟ್ಟಗಳ ಗುಂಪು.
213. ಬೊಬ್ಬಿ ರಿದು = ಕೂಗಿ. ನಿರ್ದಾಯದಲಿ = ದಾಯತಪ್ಪಿ. ಯುವೆ
ತಿಜನ = ಪ್ರಾಯದ ಹೆಗಸರು. ಬಾಯಮೊನದ = ಮೊನ
ನಾದ ಬಾಯುಳ್ಳ ಎಂದರೆ ಮೊತ್ತಾಡದ ಹೀಗೆಯೇ ಬೆರಳ
ಮೂಗಿನ, 'ಬಿಗಿದ ಬೆರಗಿನ,' ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಥ
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
- 213½. ಮೊಳಗಿದುವು = ಧ್ವನಿನೊಡಿದುವು. ನಿಸ್ಸಾಳ = ಭೇರಿ. ಹೆಕ್ಕ
ಳ—ಹಳಗನ್ನಡ-ಪೆರ್ಕಳ = ಅತಿಶಯ. ಸಾಧುವಾದ = ಸಾ
ಧು ಸಾಧು ಛಂಬ ಮಾತು,

214. ಹೊರೆ = ಸಮಾಪ ; ಪ್ರ-‘ನರೆಹೊರೆ.’ ಬಳತೋಟ = ಅಂ
ತಕಲಹ ; ಸಂತೋಷವೂ ನಾಚಿಕೆಯೂ ಬಂದರೊಡನೆ
ಬಂದು ಹೋರಾಡ ತೊಡಗಿದುವು ಎಂದರೆ ಸಂತೋಷವೂ
ನಾಚಿಕೆಯೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಅಪಾಂ
ಗ = ಕಡೆಗಣ್ಣು ನೋಟ. ಮುಕ್ಕುಳಿಸು = ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರು
ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಉಗುಳುವುದು ; ಇಲ್ಲಿ ಕುಣುವುದು.
- 214½ ಹೊರೆದ = ವ್ಯಾಪಿಸಿದ. ದಂಡೆಯನು = ದಂಟೆಯ ಸರವನ್ನು.
ನಿಜವರನ = ತನಗೆ ನೆರನಾದ ಅರ್ಜುನನ.
22. ಶ್ರೀರಾಮನು ಆಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುದು.
- 215 ವಸತಿ = ಸ್ಥಳ, ಮಂಟಪ, ಲಾಂಛನ = ಗುರುತು, ಎಂದರೆ ಭತ್ತ,
ಚಾಮರ ಮುಂತಾದುವು. ಬಸಗೆ = ಮಂಗಳ. ಅವಲಂಬಿಸು =
ಆಶ್ರಯಿಸು. ಸುಮಂತ್ರನ = ಸುಮಂತ್ರನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು
ಮುನಿ = ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿ.
216. ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕದಿಂದ = ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು.
ಸತ್ಕರಿಸು = ಆದರಿಸು, ಉಪಚರಿಸು. ವಿಧಾನ = ಕ್ರಮ. ಕಾನ
ನ = ಕಾಡು. ಅರವಿಂದಮುಖಿ = ಇಲ್ಲಿ - ನೀತಿ. ಸಂಭವಿಸಿತು =
ಉಂಟಾಯಿತು. ಪರಿಭ್ರಮಣ = ಸುತ್ತುವಿಕೆ.
217. ಅಸಿತರಲ್ಲಿ = ಅಪ್ಪರೊಳಗೆ. ಆಗಮಸ್ಥಿತಿಗೆ = ಕೈಗೊಡುವ ಸಂ
ವರ್ಧಕ್ಕೆ, ಆಯಸ = ಶ್ರಮ ; ತ್ಸ. - ಆಯಾಸ. ಪುರಂದರ =
ಇಂದ್ರ.
218. ದುರ್ಘಟ = ಇಲ್ಲಿ - ಕೆಡುಕು. ನಿರ್ದೈವರು = ದೈವಸಹಾಯವಿಲ್ಲ
ವವರು. ಜೂಮ್ನ = ಬ್ರಹ್ಮ, ಕೋಟಿ ಬ್ರಹ್ಮರ ಕಿರೀಟಗಳಿಂ
ದ, ವಂಠಿತ = ಅಲಂಕೃತವಾದ, ನಿರ್ಮಲವಾದ. ಅಂಘ್ರ =
ಚರಣಗಳು. ನಖ = ಉಗುರುಗಳೆಂಬ ಸೂರ್ಯನುಳ್ಳವನು ;
ಎಂದರೆ, ಅನೇಕ ಬ್ರಹ್ಮರಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷ್ಣುವಿನ
ಅವತಾರವಾದ ರಾಮನು.
219. ಆಧಿರಾಜ = ರಾಜರಿಗೆ ರಾಜ. ಸೂನ್ಯತಚರಿತ = ಸತ್ಯಚರಿತ್ರ. ಸುರ
ಮಹೀರುಹ = ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ; ಇದರ ಅವಯವಾರ್ಥವೇನು ?

ಸಾಧುಣ್ಯಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯ=ಸಫಲವಾದ ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನು; ಪರೋಪಕಾರದಿಂದ ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಸಫಲವಾಗಿ ಮಾಡಿದವನು.

220. ಬಿಸರುಹಪ್ರಿಯ=ಸೂರ್ಯ; ಹೇಗೆ? ಮುನಿ....ಹಂಸನ—
ಋಷಿಗಳ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ರಾಜಹಂಸದಂತಿರುವ,
ಎಂದರೆ ಮುನಿಗಳ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ರಾಮನನ್ನು. ಬಸ
ಗೆವರೆ=ಬಸಗೆ+ಪರೆ=ಮಂಗಳವಾದ್ಯ. ಭುಲೈಸೆ=ಹೆಚ್ಚು
ಲು; ಇಲ್ಲಿ—ಶಬ್ದಮಾಡಲು. ಮೂರ್ಧಾಭಿಷೇಕ=ರಾಜ್ಯಾಭಿ
ಷೇಕ. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರಿಗೆ ಗಂಗಾದಿಪುಣ್ಯ
ನದಿಗಳ ತೀರ್ಥದಿಂದ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡುವುದು ಪದ್ಧತಿ.

221. ಧೇನು=ಹಸು. ಝಾಡಿವೆಳಗು=ಬತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿ
ರುವ ದೀಪಗಳ ಬೆಳಕು. ಆರತಿ-ತ್ಸ. ಆರಾತ್ರಿಕ. ಮುಂಡಾ
ಡು=ಮುದ್ದಾಡು. ಕಂಬಿ=ಕೋಲು, ಲಟ್ಟಿ. ಕಂಚುಕಿಜನ=
ಕಂಚುಕವನ್ನು (=ಅಂಗಿಯನ್ನು) ಧರಿಸಿರುವವರು, ಆಳು
ಗಳು.

222. ಅಡರಿದನು=ಹತ್ತಿರನು. ಹೊಂಚೆಸ=ಹೊಂಚೆ+ಬೆಸ=ಚಿನ್ನದ
ಕೆಲಸ, ರೆಂಚಿಯ=ಅನೆಯಮೇಲೆ ಹೊದೆಯಿಸುವ ಜಾಲರು.
ಲಳಿಯ=ಸೌಂದರ್ಯದ ಸೊಗಸಿನ ಭದ್ರಾ=.....ಕಂಧರದಿ=
ಮಂಗಳಕರವಾಗಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅನೆಯ
ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ. ತೂರ್ಯತ್ರಯ=ನೃತ್ಯಗೀತವಾದ್ಯ ಎಂಬ ಇವು
ಮೂರು ಸೇರಿ ಈ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವೈವೇಚಿನ್ಯವುಡುತ್ತವೆ.

223. ಹೆಕ್ಕಳಿಸು=ವೆಚ್ಚು. ಉಗ್ಗಡಿಸು=ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿಹೇಳು.
ನಿಳಯ=ಮನೆ.

224. ತಳಿತ=ಹಳಗನ್ನಡ-ತಟ್ಟ, ಎಂದರೆ ಗುಂಪಾಗಿರುವ. ಪಲ್ಲವ=
ತೋರಣಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಚಿಗುರುಗಳು. ಪಲ್ಲವವೆನು=ಕಾ
ಡುಮರಗಳ ಚಿಗುರುಗಳನ್ನು. ಉಜ್ಜವಳಿಪ ಹರಪ್ರಾಳಿ
ಗಳು=ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಸಾಲುಗಳು. ಚಿತ್ರಾ

ಚಲನನು=ವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು. ಆರಾಮಾವಳಿ
ಯ=ಶೃಂಗಾರವನಗಳಲ್ಲಿರುವ, ಶಿಖಿ.ವ್ರಜದ=ನವಿಲು,
ಗಿಳಿ, ಕೋಗಿಲೆಗಳ ಸಮೂಹಗಳ. ಉಲಹು=ಶಬ್ದವು.
ವಿಪಿನವಿಪಂಗಮದ=ಕಾಡು ಪಕ್ಷಿಗಳ. ಕಟ್ಟುಲುಹು=ಹೆಚ್ಚಾದ
ಶಬ್ದವನ್ನೂ ; ಸೂಚಿಸುತ್ತ, ಅನನಿಜಾಪತಿಗೆ=ರಾಮನಿಗೆ
ವನ.....ಪದವಿಯನು=ವನವೆಂಬ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾ
ಗುವ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಹೊಸತಾದ ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು
ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದು ವು ; ಮುಂದೆ ರಾಮನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ವನ
ವಾಸವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಹಾಗೆ ಇದ್ದು ವು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥ.

225. ಕದಡಿದ=ಕಲಕಿದ. ಅಂತಃಕರಣಗಳ=ಹೃದಯವುಳ್ಳ. ಗದಗದಿ
ತಕರ=ಗದ್ದದಧ್ವನಿ. ಚಮೂಪ=(ಚಮೂ + ಪ,) ಸೇನಾ
ಪತಿ. ನಿಯೋಗಿ ಅಧಿಕಾರಿ. ಮುರಿವಿನ ಮುದದ=ಮುರಿ
ದುಹೋದ ಸಂತೋಷ.

226. ದೊಡ್ಡೆಯ=ಗುಂಪನ್ನು. ತೆನಿ=ಚೆದರಿಸಿ. ಅನನಿತನುಜಾಪ
ತಿಗೆ=ರಾಮನಿಗೆ ; ಹೇಗೆ ? ಭವನ=ಮನೆ.

227. ಗುಜುಗುಜು=ಗುಸುಗುಂಪಲು ಮಾತು. ಶೂನ್ಯೋತ್ಪನ್ನ=ಯಾವ
ವ ಸಂಭ್ರಮವೂ ಇಲ್ಲದ. ಜಾಡ್ಯ=ಇಲ್ಲಿ—ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದಿರು
ವಿಕೆ ; ಜಾಡ್ಯವೆಂಬುದೆ ಬಂದು. ಜವನಿಕ=ತೆರೆ. ಇದರಿಂದ
ಉಂಟಾದ ಜಂಜಮ=ಹಿಂಸೆ, ತೊಂದರೆ. ಉತ್ತರವು ಸಂಭವಿ
ಸಲು, ಅವನಿಗೆ, ನಮಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂಬೀ ವ್ಯವಹರಣೆ ಗೋ
ಚರಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದನ್ವಯ.

228. ಮುಮಾತು. ಉದಿಸದೆ=ಹೊರಡದೆ. ಇದನು=ಸ್ಥಿತಿ, ವಿಧ್ಯ
ಮಾನ.

229. ವಿತತ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ಗತ=ಜಾರುತ್ತಿರುವ. ಅಶ್ರುಪ್ರಕರ=
ಕಣ್ಣಿನ ಸಮೂಹದಿಂದ. ಪೂರಿತ=ತುಂಬಿದ. ನಿಮಿಲಿತ=
ಮುಚ್ಚಿರು. ನೇತ್ರ=ಕಣ್ಣುಗಳಂಥವನಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಗ
ತ=ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿಯೂ. ಗತವಚೋ ವಿದ್ವಲನ=ಮಾತುಹೋ
ಗಿ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿಯೂ, ಶೋಕೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಪರವಶ

ನಾಗಿಯೂ. ಸತಿಯು=ಕೈಕೆಯ. ಕರ್ಕಶ=ಕಠಿನವಾದ. ಕಲುಷ=ಪಾಪಕರವಾದ. ವಾಗಸಿ=ಮಾತೆಂಬ ಕತ್ತಿಯ. ಹತಿ=ಪೆಟ್ಟೆಸಿಂದ. ನಿರೋಧಿತ=ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ. ಹೃದಯ=ಹೃದಯದ. ಬಾಧಾನ್ವಿತನ=ನೋವಿನಿಂದಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ (ಇದ್ದ ದಶರಥನನ್ನು) ಕಾಣತ; ರಾಮನು, ಕೈಯಕದಟ ನಲಿ=ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕೆನ್ನೆಯನ್ನು ಕೈಯಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡು (ಕುಳಿತಿದ್ದನು).

230. ಬಯ್ಯನೆ=ಮೆಲ್ಲಗೆ. ರಾಜರಾಜಾಧೀಶನು=ದಶರಥ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು. ಈಸು=ಇಷ್ಟು. ನಿರೋಧ=ತಡೆ. ಕ್ಲೇಶ=ಗುಣವಾಸವಾದುದು=ಸಲೆಗೊಂಡಿತು. ದೇವರ=ತಮ್ಮ. ಅಂಗದಲ್ಲಿ=ದೇಹದಲ್ಲಿ.

231. ಸಾರ್ವಭೌಮ=ಚಕ್ರವರ್ತಿ. ಎರವು=ಎಂದರೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿರತಕ್ಕ ವಸ್ತು. ದುಶ್ಚಿತ್ತ=ಕೆಟ್ಟಮನಸ್ಸು. ವಿಷಾದ=ದುಃಖ. ಚಿಂತಾಸ್ಪರ್ಶ=ದುಃಖದ ಸೋಂಕು. ಯೋಗೋತ್ಕರ್ಷದೇಹ=ರಾಜಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನೇ.

232. ಆಮಧುರ.....ಗಾರುಡಮಂತ್ರ=ಆ ಸವಿಮಾತೆಂಬ ಸೊಗಸಾದ ವಿಷಾಪಹಾರಕವಾದ ಗಾರುಡಮಂತ್ರವು. ಆ ಮಹಾ.....ದ ಪ್ಪನನು=ಆ ಮಹತ್ವದ ಮಹತ್ವಸ್ತ್ರೀಯ ನಾಲಗೆಯೆಂಬ ಸರ್ಪದಿಂದ ಕಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ದಶರಥನನ್ನು.

233. ಅಭಿಷೇಚನದ=ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ. ರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯ ಪರಿಣಯಕ್ಕೆ=ರಾಜ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ. ಅಭಿಮತ=ಇಷ್ಟ. ರಾಯತನದ ಅಭಿಮುಖದ ಕಮಲದಳಾಯತಾಂಬಕ=ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿರುವ, ಎಂದರೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ರಾಮಚಂದ್ರನು. ಮುನಿರಾಯ=ವಸಿಷ್ಠ.

234. ಮನುಕುಲಾಂಬರ ಗಗನಮಣಿ=ಮನುಕುಲವೆಂಬ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನಂತಿರುವವನೇ, ಎಂದರೆ ಮನುಸಂಶರೀಷ್ಠನೇ. ಸೂನೃತಪ್ರತ=ಸತ್ಯವನ್ನು ಆಡುವುದೆ ಪ್ರತವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು.

ಬಗುವೆ=ಸುರಿವೆ. ನಯನೋದಕ=ಕಣಿರು. ಅರೆದಿಟ್ಟು=ಅರ್ಧದೃಷ್ಟಿ. ಸತ್ಯದ ತಗಹಿನ=ಸತ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದ. ತಗಹು=ಸಂಬಂಧ.

235. ಅಣುಗ=ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರ. ವೆತ್ಸಲ. ಅಣುಗು=ಪ್ರೀತಿ. ಮೇಲುತ್ತರ ಕೆ=ಮೇಲುಮಾತಿಗೆ. ಬಳಸರಿದು=ಬಳಕೆ ಎದುಕೊಂಡು, ಎಂದರೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಆಡಲಾರದೆ.

236. ವಿಭವ=ಸಂಸತ್ತು. ಸೊಬಗು=ಸೌಭಾಗ್ಯ. ಸುಧಾಂಬುಧಿ=ಕ್ಷೀರಸಾಗರ. ನೆಲೇಡು=ಇರುವ ಸ್ಥಳ. ಲೇಸು=ಶ್ರೇಯಸ್ಸು. ಆಗರ=ಧ್ವ. ಆಕರ, ಗಣಿ. ಬಹಳಿತ=ಹೆಚ್ಚಾದ. ಕೂಲಿ=ಬಂಡಾರ. ಸಂತಸ=ಸಂತೋಷ. ಇಕ್ಕ=ಸ್ಥಾನ. ಸೊಂಪು=ಆಧಿಕ್ಯ, ಸಮೃದ್ಧಿ. ನಿವಾಸ=ಮನ ; ಈ ಮನೆಯು ಇದುವರೆಗೂ ಹೀಗೆ ಇದ್ದಿತು ಎಂದರ್ಥ.

237. ಆಡುಂಬೊಲ=ಕ್ರೀಡಾವನ. ಕುದಕ=ಕೆಟ್ಟ ಆಲೋಚನೆ. ವಿಸರ=ಸಮೂಹ. ವಸತಿ=ಸ್ಥಾನ. ಮಗುಡ=ಚಿಂತೆ, ದುಃಖ. ಬೀಡು ಎಂದರೇನು ? ಜನಸಾನ=ಮಂಟಪ. ಆರವೆ=ಧ್ವ. -ಆರಾಮ, ತೋಟ, ಪುದಿದ=ತುಂಬಿದ. ಆಯಸದ=ಆಯಾಸದ, ಶ್ರಮದ. ಜಾಳಿಗೆ=ಬಲೆ, ಚೀಲ.

238. ಬಾಹಿರರು=ಹೊರಗಾವವರು. ಅತಿಗಲಸಿಗಳು=ಅರ್ಧಪಾಲು ಮಾತ್ರ ಸೇರಿದವರು. ಜೀರಿಗೆ+ಉರಿಯನು.

239. ಮೇಲಿನು+ಅಖಿಯದೆ=ಮುಂದೆ ಬರತಕ್ಕದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ. ಘಾತಾಳಿ=ಘಾತಮಾಡುವವಳು, ಕೊಲೆಸಾತಕಳು. ಸಂಗ್ರಾಮ=ಯುದ್ಧ. ಬಾಳು=ಕತ್ತಿ. ಗೋನಾಳಿಗೆ=ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ. ನರಸುಕ್ಕು=ನರಗಳು ಸುಕ್ಕುಕೊಳ್ಳುವುದು.

240. ಹೊದಕುಳಗುಟ್ಟುತ್ತಿಹರು=ಸಂತಾಪಪಡುತ್ತಿರುವರು.

241. ಬಂದಿಸಿದರು=ಕೊಟ್ಟರು.

242. ಬಳಗು=ಅಂತರಂಗ, ಗುಟ್ಟು. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ. ಪರಾಬ್ಧುತೆ ಎಂ
ದರೆ ಮೊಗದಿರುಹುವಿಕೆ. ಇನಿತು ದೊಡ್ಡತೆ=ನನಗೆ ಈಗ
ಆದ ಗೌರವವೆ?

243. ದಧೀಚಿ=ಈತನು ವೈತ್ರಾಸುರನ ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ
ಆಯುಧವಾಗುವಂತೆ ತನ್ನ ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.
ಶಿಬಿ - ಈತನು ತನ್ನನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕ ಕಪೋತವನ್ನು ರಕ್ಷೆ
ಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಗಿಡುಗನಿಗೆ
ಕೊಟ್ಟನು. ಬಲಿ - ವಾಮನಾಕಾರದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಬೇಡಿದ
ಪಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನಕೊಟ್ಟನು. ಜೀಮೂತವಾ
ಹನ-ಈತನು ಶಂಖಚೂಡನೆಂಬ ನಾಗನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದ
ಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಗರುಡನಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ
ನು ಕಪೋತ-ಇದು ತನ್ನ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಬೇಡನ
ಹಸಿವನ್ನು ಇಂಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ತನ್ನ
ದೇಹವನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು.

244. ಖಡ್ಗತನ=ದಾಢ್ಯ, ಖಂಡಿತತನ. ಕವಡು=ವೋಸ. ಬೊ
ಡ್ಡಿ=ದಾಸಿ, ತೊತ್ತು. ದೂದು=ದೂತಿ. ಹೆಣ್ಣಾಳು. ಅ
ಡು=ತಡೆ.

245. ಅಗ್ಗಳರು=ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಸಮ್ಯಗು+ಅಪಕೀರ್ತಿ=ಅಪಕೀರ್ತಿ
ಹೊದ್ದುವುದು. ಕೂರಿತು=ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದದು. ಕದರ್ಥದಿ=
ದುರಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ.

247. ಖೋಡಿ=ಅಪಾಯ.

248. ಪುನರುಕ್ತಿ=ಬೇರೆ ಮಾತು, ಎರಡು ಮಾತು.

249. ಗದಿಸಬೇಡ=ಹೇಳಬೇಡ.

250. ಘಟ.... ಭೂಷಣವೆ=ನಮ್ಮ ವೆಂಶವೆಂಬ ಬಡವನನ್ನು
ಕಲ್ಪಷ ಹೋಗುವೆಹಾಗೆ ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಯೆಂಬ ಶರಾವೆಯಲ್ಲಿ
ಕಾಸಿದಿರಿ.

23. ಸ್ಯಮಂತಕೋಪಾಖ್ಯಾನ.

ಸೂಚನೆ: ನಿತ್ಯಾತ್ಮಕ=ಇಲ್ಲಿ-ಕೃಷ್ಣ.

253. ತರಣಿ=ಸೂರ್ಯ. ಅಂಬುರುಹಮಿತ್ರ ಎಂದರೇನು? ಪುರವಾಸಿ ಜನ=ಅವುರಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಜನರು. ಹರಿತಂದು=ಓಡಿ ಬಂದು.

255. ಚರಣ ಕಮಲಯುಗ=ಪಾದಪದ್ಮಯುಗ್ಯ. ರಾಜೀವಸಖ= ಸೂರ್ಯ. ಸೀವುತಿವೆ--ಇದು 'ಸೀಯುತಿವೆ' ಎಂದಿರಬೇಕು ; ಪ್ರಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ 'ಸೀವುತಿವೆ' ಎಂದು ಕವಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆಯೇ 'ಈವುತಿ' ಎಂದೂ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. 161ನೆಯ ಪದ್ಯವನ್ನು ನೋಡು.

256. ಕಂಜಸಖ=(ಕಂ+ಜ=ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತಾಮರ+ಸಖ) ಸೂರ್ಯ. ಗುಂಜೆ..... ಮರುಳುಗಳಂತೆ=ಗುರುಗುಂಜಿಯನ್ನು ಮೋಹಕೃಪೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುವ ಹುಚ್ಚರಂತೆ.

257. ಮಧುವೈರಿ=ಮಧುವೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ವೈರಿಯಾದ ವಿಷ್ಣು ; ಇಲ್ಲಿ-ಕೃಷ್ಣ . ಅಧಿ=ಮನೋವೈಭವ. ವ್ಯಾಧಿ=ರೋಗ ದುರ್ಭಿಕ್ಷ=ಹಸಿವು.

258. ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ=ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ. ಉಬ್ಬು=ಗರ್ವ.

259. ಮೃಗಯಾವಿನೋದ=ಬೇಟೆಯಾಟದ ವಿನೋದ. ಕರಳಿ= ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು. ಜಾಂಬವನು-ರಾಮದೂತನಾದ ಜಾಂಬವಂತನೆಂಬ ಕರಡಿ.

260. ತೆತ್ತಿಗ=ನೆಂಟ. ಶಂಕಿಸಲು=(ರತ್ನದಾಸೆಗಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನೇ ಕೊಂದನೆಂದು) ಸಂದೇಹಪಡಲು. ನಿರ್ಮಲಮೂರ್ತಿ=ಕೃಷ್ಣ . ವಿಲಗ=ಅಪಖ್ಯಾತಿ. ಅಸುರಾಂತಕ=ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಯಮನಂತಿರುವ ಕೃಷ್ಣ.

261. ಸಿಂಹದಲಿ=ಸಿಂಹದಿಂದ. ವಿಹಿನಾಂತದಲಿ=ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ. ಅಡಗಡೆದಿರಲು=ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿರಲು.

262. ನರಸಿಂಹ=ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಕೃಷ್ಣ. ಗದ್ದರ=ಗವಿ. ಅಪ
ವಾದ.....ತರ=ಅಪವಾದವೆಂಬ ಶಿಖಿ=ಬೆಂಕಿಯಿಂದ. ದಂದ
ಹ್ಯಮಾನ=ಆನವರತವೂ ಸುಡಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ. ಅಂತರನು=
ಹೃದಯವುಳ್ಳವನು, ಕೃಷ್ಣನು. ಅಸಹ್ಯ....ವಿದೂರನು=
ಅಸಹ್ಯ=ಸಹಿಸಿಕೂಡದ; ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಧಿಭೌತಿಕ ಅಧಿದೈ
ವಿಕವೆಂಬ ತಾಸತ್ರಯದಿಂದ; ವಿದೂರನು=ದೂರವಾದವನ
ನ್ನು. ಋಕ್ಷಸ=ಕರಡಿಗಳಿಗೆ ರಾಜನಾದ ಜಾಂಬವಂತ.
263. ಧಾತ್ರೀ=ದಾದಿ. ಹರಿತಂದನು=ಎಂದರೇನು?
264. ತರುಣಿ=ತಳ್ಳಿ. ಮೊದಲಿಸು = ಬಬ್ಬರ ದೋಷವನ್ನು ಎತ್ತಿ
ಹಾಕಿ ಆಡು.
- 265 ಅಪ್ಪವಿಂಶತಿ=೨೦. ಇದು—‘ಅಪ್ಪಾವಿಂಶತಿ’ ಎಂದಿರಬೇಕು.
ಸತ್ಯ=ಬಲ. ಅರಿಷ್ಟವೈರಿಯ=ಕೃಷ್ಣನ. ಕರಹತಿ=ಕೈ
ಯಬೆಟ್ಟು, ನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ಯಗಾತ್ರ=ಕಿವಿಚೆಹೋದ ಮೈಯುಳ್ಳ
ವನಾಗಿ.
266. ಕೌಸ್ತುಭಧಾರಿ=ವಿಷ್ಣು. ಶಂಕರ=ಈಶ್ವರ. ಸಸಸೀರುಹೋ
ದ್ಭವ=ಬ್ರಹ್ಮ; ಹೇಗೆ? ಈ ಯುಗದೊಳಗೆ—ಜಾಂಬವಂ
ತನು ರಾಮಾವತಾರಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದವನಾದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇ
ಳುತ್ತಾನೆ.
267. ಮೈಯಿಕ್ಕು=ನಮಸ್ಕರಿಸು. ಮರವ=ಅಕ್ಷೌನ; ಧಾ=ಮರೆ.
ಅತ್ತನು=ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದನು.
268. ನೆಗಹಿದನು=ಎತ್ತಿದನು. ತಕ್ಕೈಸಿದನು=ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಬ
ಕುತ=ಭಕ್ತ. ಮಣಿಕೃತದೋಷ=ರತ್ನದಿಂದ ಉಂಟಾದ
ಅಪವಾದ. ಜನಜಾಲದಿ+ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದುದನು.
269. ಪರಾಪರವಸ್ತು=ವಿಷ್ಣು; ಇಲ್ಲಿ—ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ. ವೇದಾಂತ=
ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ. ವಿಶ್ರುತ=ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದವನು.
270. ಗುಣರತ್ನ ಮೂರುತಿ=ಸದ್ಗುಣವೆಂಬ ರತ್ನಗಳಿಗೆ ಶರೀರಪ್ರಾ
ಯನಾದವನು. ನೂತ್ನ=ಹೊಸಬ.

272. ಕೊರತೆ=ಕುಂದು, ಅಸವಾದ. ಎರಗಿ=ನಮಿಸ್ಕರಿಸಿ. ಲಜ್ಜಾ
ಭಾರದಲ್ಲಿ=ನಾಚಿಕೆಯಹೊರೆಯಿಂದ. ಕೈಮರೆಯಮೊಗ
ದಲಿ=ಮುಖವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಸುಕೊಂಡು. ತೇಜ=ತೇ
ಜಸ್ಸು, ಐಶ್ವರ್ಯ.

24. ರಾತ್ರಿಯ ವರ್ಣನೆ.

273. ಲೋಕಬಾಹಿರ=ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಗಾದವರ (ನಕ್ಷತ್ರಾದಿ
ಗಳ) ಸರೋಜಿನಿ=ಕಮಲ; ಇಲ್ಲಿ-ಸೂರ್ಯನ ಪತ್ನಿ. ಅಂ
ಬರ=ಆಕಾಶ, ಬಿಟ್ಟು. ಬಯಲಾಯ್ತು=ಕಾಳಾಯ್ತು. ಮೊ
ಜಲು+ವಿನು=ಮರಸುವುದು ಯಾತಕ್ಕ. ಅಸುರೋರವನು=
ಪ್ರಾಣಬಿಡುವನು. ಅಸರಾದ್ರಿಯಡರ್ವನು=ಪಶಿ ಮೆಗಿರಿಯ
ನ್ನು ಹತ್ತಿದನು. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ರಾಜನು ತನ್ನ ಸರ್ವ
ಸ್ವವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬೀದಿಬೀದಿ ತಿರುಗಿ ದುಃಖವನ್ನು
ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಬಿಟ್ಟದಿಂ ನ ನೀರಿಗೆ ಧುಮುಕಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟ
ನೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ

274. ಪಡುವಲು=ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ. ಪಕ್ಕ=ಗೂಡು. ಏಹಗಸಂತತಿ=ಹ
ಕ್ಕಿಗಳ ಗುಂಪು. ಗಗನಾಂಗಣ=ಅಂತರಿಕ್ಷವೆಂಬ ಅಂಗಳ
ಉರೆ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ಕೈರವ=ನೆಯಿಲ್ಲ.

275. ಉಚಿತಸುಪ್ತಿ ಸಮೀತ=ತಕ್ಕ ಪಟ್ಟಿ. ಸಿದ್ರೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿರಲು
ನಿಶಾಂತಯಾಮೆ=ರಾತ್ರಿಯ ಕಡೆಯಯಾಮೆ, ಬೆಳಗಿನಜಾ
ಮೆ. ತಮೆ=ಕತ್ತಲೆ. ಆತಸ=ಬಿಸಿಲು. ಮಹಾತರಣಿ=ಮ
ಹಾತ್ಯನಾದ ಸೂರ್ಯ ಭಗವಂತನೆ.

276. ಹೂಡಿದುವು=ಇಲ್ಲಿ-ತೆರೆದುವು. ನಿರೀನಯ=ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಮನೆ
ಯಾದ ತಾವರೆಯ; ಕಮಲಗಳು ಅರಳಿದುವು ಎಂದರ್ಥ.
ಕೂಡಿವೆರೆದ=ಬಂದಾಗಿವೆರೆದ. ಅಳಿಗಣ=ದುಂಬಿಗಳ ಗುಂ
ಪು. ಸೆರೆಬಿಟ್ಟು-ಹಿಂದಿನರಾತ್ರಿ ಮೆಕರಂದಪಾನಮಾಡುವಾಗ
ಸಂಕೋಚಿಸಿದ ತಾವರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ಅವು ಅರಳಿದುದ
ರಿಂದ ಈಗ ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ. ಚಕ್ರಗಳು=ಚ

ಕ್ರವಾಕೆ ಪಕ್ಷಿಗಳು. ಮೊಡವೆಣ್ಣಿನ = ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕೆಂಬ
ಹೆಂಗಸಿನ. ಚಂದ್ರವಟ್ಟಿನಂತೆ = ಕುಂಕುಮದ ಬೊಟ್ಟಿನಂತೆ.

227. ಪ್ರಾಗಂಗಳೆ = ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕೆಂಬ ಹೆಂಗಸು. ಉದಯ.....
ವಿಷ್ಣುರೂಪ = ಪೂರ್ವಗಿರಿಯ ಕೊನೆಯೆಂಬ ಪೀಠದಲ್ಲಿ. ಈ
ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನು ?

25. ಲಾಕ್ಷಾಗೃಹ ದಹನ.

278. ಶ್ರೇಣಿಕ = ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮನು ಮಣವನ್ನು ಲವಕುಶದಿಗೂ,
ವೈಶಂಪಾಯನನು ಭಾರತವನ್ನು ಜನಮೇಜಯನಿಗೂ ಹೇಳಿ
ದಂತೆ ಗೌತಮ ಗುರುಗಳನ್ನು ಜೈನಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಶ್ರೇಣಿಕ
ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗೂಢದಿ = ಗುಟ್ಟಾಗಿ. ಕನ
ಕ = ಕನಕನೆಂಬ ಬಡಗಿ. ಬಾಳುವೆ = ಜೀವನೆ.

279. ಅನ್ನವರ = ಆ ದನವಾರಗೂ. ಎಡೆಯಾಡು = ಬಡಾಡು, ತಿರು
ಗಾಡು ಭಿಲ್ಲ = ಅಡ್ಡತಿ. ಪಥದಲ್ಲಿ = ಅದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ.

280. ದೇಸಿಗಿತಿ = ಪರದೇಶದವಳು. ಹೊಳಲು = ಪಟ್ಟಣ. ತಳುವೆ
ದೆ = ತಡಮಾಡದೆ.

281. ಅಂತರದಿ = ಅಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿನಂತೆ = ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ. ಅನಿ
ಬರನು = ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸುವದ = ಸಮದ, ಮಾಡಿದ.

282. ದೀವಿಗೆ.....ಬಳಸು = ಬೀಸುವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉರಿದು ಅರಮನೆ
ಹೊತ್ತಿಕೊಂಡಿತು ಎಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ.

283. ಹೊತ್ತಿತು = ಹತ್ತಿಕೊಂಡಿತು ಕೇಸುರಿ = ಕೆಚ್ಚನೆ + ಉರಿ, ಕೆಂ
ಪಾದ ಉರಿ ಹೀಗಯೇ ಕೇಸಕ್ಕಿ. ತ್ರಿಪುರ = ಹಿಂದೆ ತಾರಕ,
ತಾರಕಾಕ್ಷ, ವಿದ್ಯುನ್ಮಲಿ ಎಂಬ ಮೂವರು ರಾಕ್ಷಸರು ಅಂ
ತರಿಹದಲ್ಲಿ ಹಾರುವ ಮೂರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು
ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಿಡಿಸುತ್ತಿರಲು ಈಶ್ವರನು ವೈಷ್ಣವಾಸ್ತು,
ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಆ ಪುರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟನೆಂದು ಪುರಾಣಕಥೆ.
ಕಡುಬೆಳಗೆ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲು.

284. ನಿಗಳ=ಕಾಲಸರಪಣಿ. ಗೋವೈಂದ=ಹಸೂಗಳ ಮಂದೆ. ತೆನೆರಿ
ದರು=ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡರು; ಇಲ್ಲಿ-ಹಗ್ಗ ಕಳಚಿಬಿಟ್ಟರು
ಪರಿಗ್ರಹ=ಊಳಿಗದ ಜನಗಳು.
285. ಬೆಳಪನಕ=ಬೆಳಗಾಗುವತನಕ. ಪಳೆಯರು=ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯ
ವಾಗಿ ಊಳಿಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಳೆಯ ಜನರು. ಮುರುಟುವ=ಸುಕ್ಕು
ಹೋಗಿದ್ದ ಆರುಂ ಪೆಣನ=ಆರು ಹೆಣಗಳನ್ನೂ. ಬಬ್ಬಳ
ಮಾಡಿ=ಬಂದಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ
286. ದೀವಳಿಗೆಯಾ --ಪ್ಪಿಿಗೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ದೀರ್ಘದೇಶವು ಉಂ
ಟು. ಇಹನ್ನೆವರು=ಇಹ+ಅನ್ನೆವರು, ಇರುವಪ್ಪರೊಳಗೆ.
287. ನೇಸರು=ಸೂರ್ಯ. ಬಿನ್ನವತ್ತಳ=ತ್ಯ-ವಿಜ್ಞಾನನ ಪತ್ರಿಕೆ.
ಬಡ್ಡೋಲಗ=ಸಭೆ.
288. ರಾಯಸಿಗ=ರಾಜಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆವೆನನು. ಓಲೆಯ=ಕಾಗದ
ವೆನ್ನು. ವೆಕ್ಕಣೆ=ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಸಮಾಚಾರ. ಎದೆ
ಗೆಡಲು ಧೈರ್ಯಕುಂದುವಹಾಗೆ.
289. ಸುರನದೀಸುತ=ಭೀಷ್ಮ; ಅವೆಯವಾರ್ಥವೇನು? ಅಂಧನ್ಯಪ
ತಿ=ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ. ಗರುಡಿಯಾಚಾರ್ಯ=ದ್ರೋಣ. ಹೂ
ಸಕ=ಕೃತ್ರಿಮ ಕರುಣರಸವನು=ಮುಖವನ್ನು.
290. ಕೌಂತೇಯರನು=ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ಪಾಂಡವರನ್ನು.
291. ಮರೆವನು+ಎಂತು+ಅಂತಕನು. ಯಮನು ತನ್ನಮಗನಾದ
ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ಹೇಗೆತಾನೆ ಮರೆವನು? ಹಾಗೆಯೇ, ಶಕ್ರ
ನು=ಇಂದ್ರನು. ಅರ್ಜುನನನ್ನೂ; ಅಂಜನೆಯ ಗಂಡನು=
ಅಂಜನಾದೇವಿಯ ಪತಿಯಾದ ನಾಯುದೇವನು ಭೀಮಸೇನ
ನನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಮರತಾನು? ಆಜಿ=ಯುದ್ಧ. ಅವೆ=ವಾಯು
ದೇವನು. ಬರೆಯನುರ್ಚದೇಕೆ=ಬರೆಯಿಂದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು
ಹಿರಿವುದು ಏಕೆ? ಬರೆಸಿದು=ಬಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಡು.
292. ನಗವ=ಪರ್ವತವನ್ನು, ವಿದ್ಯೋಸ್ತತ್ತ=ವಿದ್ಯಾಗರ್ವದಿಂದ ಕೊ
ಬ್ಬಿದ. ಎತ್ತಿಬರೆ=ದಂಡೆತ್ತಿ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಲು. ಅಂತಕ

ಎದನದಲಿ = ಯುಮನ ಬಾಯಲ್ಲಿ. ತುತ್ತಿದನು ತುತ್ತಾಗಿ ಮೂಡಿದನು, ಎಂದರೆ ಸಂಹರಿಸಿದನು.

72. ವಾಲಿರಾವಣರ ಸಂಗ್ರಾಮ.

ಸೂಚನೆ: ಕೊಳುಗುಳ = ಯುದ್ಧರಂಗ. ಪಿಡಿವಡೆದು = ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದು. ಆಳವಳಿದು = ಶಕ್ತಿಗೊಂದಿ. ಸಾಮದಲಿ = ಸಾಮೋಪಾಯದಿಂದ. ಕೇ ಗೊಂಡನು = ಸ್ನೇಹಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

293. ಅದಟು = ಸರಾಕ್ರಮ.

294. ಜಿತಸುರನರೋರಗಭುವನ = ದೇವಲೋಕ, ಭೂಲೋಕ, ಪಾತಾಲಲೋಕಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದ

295. ಆಖ್ಯ = ಹೆಸರುಳ್ಳ. ಸುರದಲ್ಲಣ = ಸುರರಿಗೆ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವ ರಾವಣ; ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿಸಮಾಸದೋಷವಿಲ್ಲ.

296. ನಿಶಾಚರ = ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿವನನು (ರಾಕ್ಷಸ) ಪ್ಲವಂಗ ಮಣಿ = ಕಪಿಕುಲಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾದ ವಾಲಿ.

297. ಅಡಬಳ = ಮಾಂಸ; ಇಲ್ಲಿ - ಕಬಳ, ಗ್ರಾಸ. ಝಂಕಿಸು = ಧಿಕ್ಕರಿಸು. ಅರ್ಣವ = ಸಮುದ್ರ. ಅಭ್ರಪಥ = ಮೇಘಮಾರ್ಗ, ಆಕಾಶ.

298. ಮಾರ್ತಾಂಡ = ಸೂರ್ಯ. ಆಶಂಪಲಸುತ = ಇಂದ್ರನ ಮಗ (ವಾಲಿ) ಪದ ಚಮತ್ಕೃತಿಯ = ಸದ್ವಾದಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುವ ಚಮತ್ಕಾರವಾದ ನಡಗೆಯನ್ನು.

299. ಚೆನ್ನದಲಿ = ಸೊಗಸಾಗಿ. ಶೌಚವ್ರತ = ಕಾಲುತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮನಮುದೈಯಲಿ = ತವನಾಡದೆ.

300. ಕಂಡು + ಅರಿಭಯಂಕರ. ಬರೆಸೆಳೆದು = ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಕಡ್ಡದಲಿ = ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ. ನಿಟ್ಟಿಸು = ನೋಡು. ಮಿಂದು = ಸ್ನಾನಮಾಡಿ; ಧಾ-ಮಾ.

301. ವಿಧ್ಯುಕ್ತದಲಿ = ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮೇರೆ.

302. ಬಡಗಣ=ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ. ಘಟಪನ=ಹಾವನ್ನು. ಖಗೇಂದ್ರ
ನಂತೆ=ಪಕ್ಷಿಪ್ರೀಪ್ತನಾದ ಗರುಡನ ಹಾಗೆ. ಬಿಡುದಲೆಯ=
ಬಂದರಿಂದ ಬಂದಗಲಿರುವ ತಲೆಗಳುಳ್ಳ. ನಿಡುದೋಳುಗಳ
=ಉದ್ದವಾದ ಕೈಗಳುಳ್ಳ. ಜೋಲ್ದೊಡಲ=ನೇತಾಡುತ್ತಿರ-
ವೆ ಮೈಯುಳ್ಳ. ಸುರರಿವು=ದೇವವೈರಿಯಾದ ರಾವಣನು.
ಅಡಸುತೆ=ಕೈಗೆ ಅಡಕವಾಗುವಂತೆ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು
ಕೊಂಡು. ಫಲಿತ... ಕುಜದಂತೆ=ಪಣು ಬಿಟ್ಟ ಹೊಸಮಾವಿನ
ಮೊದಂತೆ; ಇಲ್ಲಿ-ಯಾವ ಯಾವುದನ್ನು ಯಾವ ಯಾವುದಕ್ಕೆ
ಹೋಲಿಸಿದೆ ?

303. ಓಸುರಸದೆ=ಓರೆಯಾಗದೆ, ಹಿಂದೆಗೆಯದೆ ಕಪಿ... ಪೊಯ್ಲಿನಲಿ=
ವಾಲಿಯ ಕಾಲೆಂಬ ವೃಕ್ಷದಿಂದಂಟಾದ ಗಾಳಿಯ ಪೆಟ್ಟು
ನಿಂದ.

304. ಅಗಣಿತ=ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ, ಅನೇಕವಾದ.

305. ನುಸುಳಿ=ಹಾರಿಕೊಂಡು. ಬೆಂಗೆ+ಅಡಗಿ=ಬನ್ನುಕಡೆಗೆ ಮ-
ರಸಿಕೊಂಡು. ಮುಂದಿದು=ಹಿಂದಿರುಗಿ. ನಗೆಯುಗೆ=ನಗುಲುಂ-
ಟಾಗಲು, ನುಸುನಗುತ್ತ.

306. ದಶಕೃತಿಯಸು=ಮತ್ಸ್ಯ ಕೂರಾದ ದಶಾವತಾರಗಳನ್ನು. ತ-
ವೆ ಸಾಹಸಕ್ಕು=ಸಿನ್ನ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ. ಐದಿಸೆನ್ನೊಳು ಮಿತ್ರ-
ಭಾವವೆ=ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸು.

307. ಶತಯಾಗಸುತನು=ಇಂದ್ರನ ಮಗನಾದ ವಾಲಿ. ಕೃತಾನುವನು
ಅಗ್ನಿಯನ್ನು. ಮನ್ನಿಸಿ+ಆ+ಗಭೀರಪರಾಕ್ರಮನು.

27. ಲಂಕಾದಹನ.

308. ತ್ರಿದಶಾಧಿಪರಿಪು=ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು; ಹೇಗೆ ? ಬೆರಸು=ಸಹಿತ.
ಅನಿಲಸುತ=ಹನುಮಂತ; ಹೇಗೆ ? ಕೈವೀಸು=ಯುದ್ಧಮಾ-
ಡಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡು. ಉಕ್ಕುಸು=ಆಸಕ್ತಿ, ಉಲ್ಲಾಸ; ಅ-
ರ್ಥಾಂತರ-ಕೃತ್ರಿಮ.

309. ತರತರದಿಂ=ವರಿಸೆಯಾಗಿ, ನಿಶಿತಾಯುಧ=ಹರಿತವಾದ ಅಸ್ತ್ರ) ಗಳು. ಅರವರಿಸದೆ=ತಡೆಮಾಡದೆ. ಉರವಣೆ=ಮುಂದಾಗಿ ನುಗ್ಗುವಿಕೆ. ಕುಹರ=ಬಿಲ. ದನುಜಕಬಂಧ=ರಾಕ್ಷಸರ ಅಟ್ಟಿಗಳು, ತಲೆಯಿಲ್ಲದ ಮುಂಡಗಳು, ಮಹಾವೀರರ ಮುಂಡಗಳು ತಲೆಹೊದಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವುವು.
310. ಸೆಡೆವುದ=ಭಯಪಡುವುದನ್ನು, ಮಸಗಿ=ರೇಗಿ. ರಕ್ಕಸರಾವುತರು=ರಾಕ್ಷಸ ಸವಾರರು. ಪಾರದೆ ಸೆರಗಂಚರಗಂ=ತನಗುಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಆಪಾಯವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ. ಮಹಿಷಾಸುರಂ=ಚಾಮುಂಡಿಯಿಂದ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಹಿಷಾಸುರನ ಹಾಗೆ. ಪೆಗೊಂಬಿಂ=ದೊಡ್ಡ ರೆಂಬೆಯಿಂದ, ದೊಡ್ಡ ಕೊಂಬಿನಿಂದ. ನುಗ್ಗಪ್ಪನೆಗಂ=ಜಜ್ಜಿಹೋಗುವ ಹಾಗೆ. ತವಿಸಿದಂ=ನಾಶಮಾಡಿದನು; ಧಾ.—ತವು, ಹೈಯೇ.
311. ಅಂಬಿನ=ಬಾಣದ. ಕಡಗಿ=ಉತ್ಪಾದದಿಂದ ಪಾವನಿ=ಹನು ಮುಂತ. ಶಕಟಾಸುರ—ಹಿಂದೆ ಕೃಷ್ಣನು ಬಂಡಿಯ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಶಕಟಸಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದ ಹಾಗೆ. ಮುಕ್ಕಡಿಮಾಡು=ಮೂರು + ಕಡಿ ಮಾಡು = ಮೂರು ತುಂಡು ಮಾಡಿಹಾಕು.
312. ಕುಲಗಿರಿಗಳು=ಏಳು ಕುಲಪರ್ವತಗಳು. ಜೋದರು=ಕಾಲಾಳುಗಳು. ಮೂವಂತರು=ಮೂವಟೆಗರು. ಕೂಲೆಗಡಿಗಾನೆಗಳು=ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕುವ ಆನೆಗಳು. ಮೂವಳಸಿ, ಮುತ್ತೆ=ಮೂರು ಸುತ್ತಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು; ಮೂರು + ಬಳಸು=ಮೂವಳಸು. ಸಿಜ=ತನ್ನ. ಹರಿನಾಮೆ=ಹರಿಯೆಂಬ ಹೆಸರು; ಹರಿ ಎಂದರೆ ಸಿಂಹಕ್ಕೂ ಕಪಿಗೂ ಸಹ ಹೆಸರು. ಅನ್ಯರ್ಥಂ=ಅರ್ಥಕ್ಕೂ ಅನುಸಾರವಾದುದು. ಬಲಿಮುಖ ಚಿಹ್ನೆಗೆ=ಕಪಿಧ್ವಜನಿಗೆ ಹನುಮಂತನೇ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲಾ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಕಪಿಚಿಹ್ನವುಳ್ಳ ಬಂನು ಜಾತಿಯ ಜನರೆಂದು ಜೈನರು ನಂಬುತ್ತಾರೆ.

313. ಕೋಶಾಟೋಪ=ಕೋಪದ ರಭಸ. ಇಂದಗಿ=ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು.
ಕಪಿಕೀಟಕ=ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಳುವಂತಿರುವ ನೀಚನೆ. ವಿಧುಂ
ತುದನ=ಚಂದ್ರನನ್ನು ನುಂಗುವ ರಾಹುವಿನ; ಇಲ್ಲಿ-ಕೀಟಕ
ವಿಧುಂತುನ; ಈ ಪದಗಳ ಔಚಿತ್ಯವೇನು ? ಅಣುವ=ದ್ವ-
ಹನುಮಂತ.
314. ಪರಿಭವ=ತಿರಸ್ಕಾರ, ನಿಂದೆ. ಅಲಸದೆ=ಸೋಮಾರಿತನ ಪದವಿ,
ಆತುರಿಸಿ. ಮಲಿನಾಶಯ=ದುರಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳ. ಪಲಲಾದ=
ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವ ರಾಕ್ಷಸ. ನಿಪ್ರಸರದಲ್ಲಿ=ರಭಸದಿಂ
ದ; ಇಲ್ಲಿ-ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿ, ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ.
315. ಕೂರಂಬು+ಕೂರಿತ್ತು+ಅಂಬು, ಮೊನೆಯಾದ ಬಾಣ. ತೊ
ಟ್ಟು=ಸಂಧಾನಮಾಡಿ ತಟ್ಟು=ತತ್+ಶರ, ಆ ಬಾಣ. ಕ
ನಬ್ಬ=ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು. ಬಲ್ಲು=ಬಲವಾದ ಮೆಳ. ಇನ್ನು
=ಇಂಥವರು.
316. ತ್ರಿದಶಾಧಿಪನ+ಇಭಕುಂಭಸ ಳಮಂ=ಇಂದ್ರನ+ಐರಾವತದ
ಕುಂಭಸಳವನ್ನು. ವಿರಳಿಸಿದ=ಸೀಳಿದ. ತೊದಳ=ಸುಳ?
ಹುಲುಗಪಿ=ಹುಲ್ಲಿನಂತೆ ಅಲ್ಪನಾದ ಕಪಿಯೆ. ನಾಣ್ಣು ತ್ರಿದಶ
ಪವು=ನಾಚಿಕೆ ಪಡುತ್ತಿವೆ. ನಿಚ್ಚ ಟಗಲಿ=ನಿಚ್ಚ ಲ ಪರಾಕ್ರಮಿ.
ಆರುತ್ತಿರೆ=ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರಲು.
317. ವರುಣಸುತರಿಗೊದವಿದ=ಇಲ್ಲಿ-ಪೂರ್ವಕಥೆಯೇನು ?
318. ಅವಿರಳವೆನಿಸಿದ=ದಟ್ಟುವಾದ. ಬಾಂಧವತೆ=ನಂಟು. ಬವರ=
ಯುದ್ಧ.
319. ವಜ್ರಮುಖನ=ವಜ್ರಮುಖನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ. ವನಭಂಗವೆ=ಅ
ಶೋಕವನಭಂಗವನ್ನು. ಜಾನಕಿಯ=ಜಾನಕಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ
ಆನುವರ=ಯುದ್ಧ,
320. ಧಾರಣಿಚರರು=ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು. ಜೈನರು ರಾವಣನೇ ಮೊದ
ಲಾದವರನ್ನು ಖಚರರೆಂದೂ ರಾಮಾದಿಗಳನ್ನು ಭೂಚರ
ರೆಂದೂ ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಭುಜಪರಿಫ=ಲಾಳಮುಂಡಿಗೆಯ

ಹಾಗಿರುವ ತೋಳು. ಈ ಪದದೊಳ್—ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ
ಕಾವೇರ್=ಕಾಪಾಡುವವರು. ಮಾರಣಮಂ ಮರಣವನ್ನು.
ಪಿನಾಶಕಾಲದೊಳಾಗ್ಗಂ ಮತಿಕಿಡುಗುಂ—“ಪಿನಾಶಕಾಲೇ
ವಿಪರೀತಬುದ್ಧಿಃ” ಎಂಬ ಗಾದೆಯ ಭಾಷಾಂತರ.

321. ಪಕ್ಕಾಡ=ಆಶ್ರಯವಾದ. ಅಸದಾಗ್ರಹ=ದುರಾಗ್ರಹ, ಕೆಟ್ಟ ಅ
ಭಿಪ್ರಾಯ. ಮೈತಿ=ನುರಣ. ಪ್ರತಿಯಿಸುವೆನು=ಕೊಲ್ಲು
ವೆನು. ಭ್ರೂಕುಟಮುಖ=ಹುಬ್ಬು ಗಂಟುಹಾಕಿದ ಮುಖ
ವುಳ್ಳ.

322. ಬಸನಿಲ್ಲದೆ=ಆಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ. ಇಂದಗಿಗಿಂದಗಿ=ಧಿಕ್ಕಾರವನ್ನು
ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಕರಣಪದಗಳನ್ನು
ಸೇರಿಸುವುದುಂಟು. ಉದಾ:—“ಸುರಗಿರರ ಪಾಡಲ್ಲ.”

323. ತತ್ಪ್ರತಿವಿದ್ಯೆ=ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕಾರಮಾಡುವ ವಿಧ್ಯೆ. ವಿದ್ಯಾ
ಧರ=ಬಂದು ಜಾತಿಯ ಯಕ್ಷರು. ಪ್ರಥಮಾಬಹುವಚನಾ
ರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿದೆ.

324. ರಸೆ=ಭೂಮಿ. ಉರಿಲಿಂಗಂ=ಲಿಂಗಾಕಾರವಾದ ಉರಿ. ವಿಲೋ
ಚನ=ಕಣ್ಣು. ದೃಷ್ಟಿ=ಜಾಜ್ಞಾಭ್ಯಮಾನವಾಗು. ಮುಸುಳಿ
ಸು=ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿ ಮೂರು ಮೂರಾಂತವರಂ=ಎವರು
ಬಿದ್ದವರನ್ನು ಪಸಿದ=ಹಸಿದ, ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟ.
ಗೆಯ್ತು=ಕೆಲಸ. ಲಂಘಿಸಿದ=ಹಾರಿದ.

325. ತನಿಗಿಚ್ಚು=ಕ್ರೂರವಾದ ಅಗ್ನಿ. ಪಾವಕವಿದ್ಯೆ=ಅಗ್ನಿವಿದ್ಯೆ.

326. ಉತ್ಪಾತಪ್ರಸರ=ಕೇಡಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಅಪಕೃತಗಳ ಸ
ಮೂಹ. ಧೂಮಸ್ತೋಮ=ಹೊಗೆಯ ಹೊರಳಿ. ತತ್ಕೇತು
=ಧೂಮಕೇತು. ದಿಗ್ಗೃಹ=ದಿಕ್ಕುಗಳು ಹೊತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ
ದು. ಆವರಿಸು=ವ್ಯಾಪಿಸು. ಅಸರಳ=ಸಹಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯ.
ಉಲ್ಲಾಸಾತ=ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಕಂಡಗೊಳ್ಳಿ ಬೀಳುವುದು ಇ
ದೊಂದು ಉತ್ಪಾತ.

327. ಚರಮಸಮಯ=ಕಡೆಗಾಲ. ಅರುಣಾರ್ಕ=ಕೆಂಪಾದ ಸೂರ್ಯ.
ಸುರಗಿರಿ=ಮೇರುಪರ್ವತ.

328. ಬೆಳುಗೊಡೆ=ಶ್ವೇತಚ್ಚ ತ್ರ). ಚಮರೀರುಹ=ಚೌರಿ. ಮಿಳಿರ್ವ= ಅಲುಗುವ. ಪತಾಕೆ=ಬಾವಟ. ಮಕರ=ಮೊಸಳೆ, ಬಿರು ದಿಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಲೋಹಮಯವಾದ ಮೊಸಳೆ. ಬಲ ಮುರಿಶಂಖ=ಸುಳಿ ಬಲಗಡೆಗೆ ಸುತ್ತಿರುವ ಶಂಖ.

329. ಬಿರಿತು—ಬಲವಾಗಿ.

330. ಭುವನದ.....—ಈ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲಾ 'ದಿವಿಜಾಗಾರಂಗಳು. ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ. ಭುವನದ ಅಗಾರ=ಬಚ್ಚಲುಮನೆ. ಕೋ ಶದ ಅಗಾರ=ಬಂಡಾರ. ಪ್ರೇರಿತ=ಗಾಳಿಯಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾವೋದ್ದವಶಾಲೆ = ಆನೆಯ ಶಾಲೆ. ಅವಿರಳ.....ಕಾ ಸಾವದೋ=ಸರ್ವದಾ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವ ಮದಜಲದಿಂದಂ ಟಾದ ಕೊಳದಲ್ಲಿ. ಅವೆಗಾಹದಿ=ನೀರು ಮುಳುಗಿ. ಗಜಘಟೆ ಯಂ=ಆನೆಯ ಸಮೂಹವನ್ನು. ಮಗ್ನಿಸಿದಂ=ನಾಶಮಾಡಿ ದನು.

331. ಆಲಾನ=ಆಸೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಗೂಟ. ಕೆನ್ನಂ=ವಿಶೇಷವಾಗಿ. ಪರಿಪಡೆ=ಮುರಿದುಹೋಗುವ ಹಾಗೆ. ಮುಂಡಾಸನದಿಂದಂ= ಬಂದು ವಿಧವಾದ ಆಸನದಿಂದ.

332. ಮುಂದುರಾ=ಕುದುರೆಯ ಲಾಯ. ವಾಹಕರು=ಸವಾರರು. ಜ್ವ ಲನ=ಬೆಂಕಿ. ಮುಂಡಿಗೆ=ಕುದುರೆ ಕಟ್ಟುವ ಗೂಟ. ಪಾಳಾ ಸ=ಮುತ್ತೂಗದ ಮರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಗೂಟ. ಬಿಸಿಲ್ಲ ದುರೆ =ಮೈಗತ್ಯಹಿ ಕೆ. ಅಬಳಾಬಳಕ ಚಾಳಕ=ಹೆಂಗಸರು, ಮಕ್ಕಳು ಇವರ ಗುಂಪು.

333. ನಿಟ್ಟೊಡಲು=ನಿಡಿದು + ಬಡಲು, ಉದ್ದವಾದ ಮೈ. ನಿಡುಗೋ ಣು=ಉದ್ದವಾದ ಕತ್ತು. ಅಳವಟ್ಟ=ನೆಶವಾದ. ಬಟ್ಟೆ=ದ್ದ. ಉಪ್ಪು, ಬಂಟೆ. ಬಟ್ಟೆಜಿ=ಗೌರವ. ಪಣ ದೆ=ಮಾಡದೆ. ಕಟ್ಟುಸುರಮಾಗಲೆ=ಬಿಡು ಭಯಂಕರವಾಗಲು.

334. ತೋರಣ=ಹೊರಬಾಗಿಲು. ಇಕ್ಕಲದ=ಎರಡು ಪಾರ್ಶ್ವಗಳ ಳ್ಲಿರುವ, ಆಪಣ ಆಂಗಡಿ. ಇಸರ, ಮಾರ್ಕೆಟ್ಟು. ಮಾಲಾ

ಕಾರಕೇರಿ || ಹೂವಾಡಿಗರ ಬೀದಿ. ಮಣಿಗಾರರು=ರತ್ನ ಪಡೆಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಾರರು. ಗಣಿಕವಾಟ=ಸೂಳೆಗೇರಿ. ಮುದುಗುಂಟಣಿ=ಸೂಳೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಾಯಿ ಮುದುಕಿ. ನರೇಮುಡಿ=ನರತುಹೋದ ಕೂದಲು.

335. ಪಳೆಯ=ನಸ್ತು. ಇಂದಗಿಮೆಚ್ಚು=ಇಂದ್ರಚಿತ್ತು ಬಟ್ಟದ ಬಟ್ಟೆ. ಈಗ ಇಂಗ್ಲಿಷು ವರ್ತಕರು “ಗ್ಲಾಡ್ಸ್ಪೈಪೆಟ್ಟಿಗೆ” “ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಬಂಡಿ, ಎಂದು ಹೆಸರಿಡುವಂತೆ ಹಿಂದೆ ಈ ದೇಶದ ವರ್ತಕರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಾಜರ ಹೆಸರಿನ ಮೇರೆ “ರಾವಣಮೆಚ್ಚು” “ಮಂಡೋದರಿ ಮೆಚ್ಚು” ಎಂದು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಳುವಳನೆ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ದೂಸಿಗರು=ಜವಳಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು.

336. ಮಲಯಜ=ಚಂದನ. ಮೃಗಮರ=ಕಸ್ತೂರಿ. ಹಿಮ=ಪಚಕಪೂರ. ಬಾವನ್ನ=ಶ್ರೀಗಂಧ, ಸಾಂದು=ಸಾದು.

337. ಸಾಮಂತರು=ಅಧೀನರಾಜರು. ಸಾಹಸಿನಾಯಕ=ಆನೆಯ ಅಾಯದ ಯಜಮಾನ. ಸಾವಾಸಿ=ಸಹವಾಸಿ ಹಡಪ=ಎಲೆಯ ಡಕೆಯ ಚೀಲ. ವಣಿಜ=ವರ್ತಕ. ಕಾರುಕ=ಶಿಲ್ಪಿ. ಪಸಾಯಿತ=ಅಲಂಕಾರಮಾಡುವವ.

338. ಹವಣುಗಳಿಡ=ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಮಿಕ್ಕ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ. ಲೋಹಿತ=ಕೆಂಪಾದ. ಅವ್ಯಳಿಸುವ=ಆತುರದಿಂದ ಏಳುತ್ತಿರುವ.

339. ವಾರುಣವಿದ್ಯೆ=ಮಳೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ವಿದ್ಯೆ.

340. ಔವೇಲು=ಹಬ್ಬಲು.

341. ಕುಟ್ಟಲ=ಮೊಗ್ಗು. ಘಟಿತ=ಸೇರಿದ. ತುಳಿಲೈಯ=ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡು.

342. ಮುದಶು ಆನಂದಭಾಷ್ಯ. ಕುಳಿಕೋಡೆ=ತಂಪು ಉಂಟಾಗಲು.

28. ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಬಾಲ್ಯ.

343. ಬರೆವೆನ್ನು=ಹೇಳುವೆನ್ನು. ಅಲಿಸು=ಕೇಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ=ಧರ್ಮ

ಮೂರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆವವನು. ಸನ್ನತ.....ಯಂ=ಸಜ್ಜನರಿಂದ
ನುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗುಣಗಳ ಆವಿರ್ಭಾವವುಳ್ಳವನು ಎಡದಂಭ್ರಿ=
ಎಡದ + ಅಂಭ್ರಿ ಎಡಗಾಲು. ಅರುವೆರಳ್=ಆರು + ಬೆರಳ್. ದಿ
ವೆದೊಳು=ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ. ಅರಿವ್ಯಾಂಶದೊಳ್=ಕೊನೆಯ ಪಾದ
ದಲ್ಲಿ.

344. ಪುತ್ರೋತ್ಸವ=ಜಾತಕರ್ಮ. ಹೃತ್ರಧರ್ಮ=ರಾಜರಿಗೆ ಯೋ
ಗ್ಯವಾದ ಧರ್ಮ ; ಇಲ್ಲಿ-ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯ. ಚಿತ್ರಭಾಸು=
ಅಗ್ನಿ. ಶತಪತ್ರಲೋಚನ=ಕಮಲದ ಹಾಗೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳು ;
ಇಲ್ಲಿ-ರಾಣಿ. ಅಹಿತರು=ಶತ್ರುಗಳು.

345. ತೊಳಲಿ=ಸುತ್ತಿ. ಆರ್ಭಕ=ಶಿಶು. ಎಳೆಯುಂಗೆ=ಮಗುವಿಗೆ.
ತಿರುದು=ಯಾಚಕಮಾಡಿ, ಬೇಡಿ. ಸಸುಳ=ಮಗು. ಅಭಿನ
ಯ=ಇಲ್ಲಿ-ಮಕ್ಕಳು ಮಾಡುವ ಚೇಷ್ಟೆಗಳು. ಆರ್ತಯಾ
ಗಿ=ದುಃಖದಿಂದ ಬಡವಾಗಿ.

346. ಪೊಂದೊಡಿಗೆ=ಹೊನ್ನೆ ಬಡವೆ. ನಿಳಯ=ಮನೆ. ಕುಡಿವಾಲ್=
ಕುಡುವೆ ಹಾಲು.

347. ಮೋವೆಲ್ಲು=ಮೋವೆ + ಹಲ್ಲು. ದಟ್ಟಡಿ=ದಟ್ಟೆತ್ತು + ಅಡಿ,
ಬತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ಇಡುವೆ ಹಜೆ. ಮಿಸು=ಮಿಸುಗುವೆ, ಪ್ರ
ಕಾಶಿಸುವೆ, ನುಣ್ಣುದಪು=ನುಣ್ಣೆತ್ತು + ಕದಪು, ನಯವಾದ
ಕೆನ್ನೆ. ಚೆಲ್ವಪಣೆ=ಚೆಲುವಾದ ಹಣೆ. ಸುಳಿನಾಭಿ=ಸುಳಿಯ
ಹಾಗಿರುವ ಹೊಕ್ಕುಳು. ಅಧರ=ತುಟೆ. ಬಟ್ಟದೊಡೆ=ಬ
ಟ್ಟೆತ್ತು + ತೊಡೆ, ದುಂಡುದೊಡೆ. ನಳತೋಳು=ಮೃದುವಾ
ದ ತೋಳು. ಇಡಿದ=ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಜ್ಞಾಂ
ಸರ್ವದಾ.

348. ಝಜೆ=ರೋಗ. ಕಾಲನ=ಯಮನ. ನಿರಾಲಂಬ=ಆಶ್ರಯವಿ
ಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ. ಎಲ್ಲಗೆ=ಎಲ್ಲರ. ಕಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆ=ದಯೆಗೂ. ಈ
ಡಾದನು=ಪಾತ್ರನಾದನು.

349. ದೇಶಿಕನಾಗಿ=ಪರದೇಶಿಯಾಗಿ. ಅಬಲೆಯರು=ಹೆಂಗಸರು. ಮೈ
ಲ್ವ=ತಿನ್ನಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ. ತನಿವಣ್ಣ=ಕಳತ ಹಣ್ಣುಗ

ಳನ್ನು. ಸೊಲ್ವು=ಹೇಳುವ. ಮೆಲ್ವಾಸು=ಮೆಲ್ಲಿತ್ತು+ಪಾ
ಸು, ಮೆತ್ತಗೆ ಇರುವ ಹಾಸಿಗೆ. ಅಳ್ತು=ಪ್ರೀತಿ.

350. ಪರಪುಟ್ಟು=ತ್ಯ.-ಪರಪುಟ್ಟು, ಇತರರ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬ
ಳಿದವನು. ಗಣಿಕೆಯರ್=ಸೂಳೆಯರು. ತೀಡಿ=ಇಲ್ಲಿ-ಮೈಗೆ
ಸವರಿ. ಕತ್ತುರಿ=ತ್ಯ.-ಕಸ್ತೂರಿ. ಕಮ್ಮಲರ್=ಕಮ್ಮಿತ್ತು+
ಅಲರ್, ವಾಸನೆಯಾದ ಹೂ. ಕಪ್ಪುರ=ತ್ಯ.-ಕರ್ಪೂರ. ವೀಳ
ಯ=ಎಲೆಯಡಕೆ. ಮಡಿತೊಡಿಗೆ=ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳು.

351. ಅಚ್ಚರಿ=ತ್ಯ.-ಆಶ್ಚರ್ಯ. ನಾಡೆ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ. ನೆ
ರವಿ=ಗುಂಪು, ಕ್ರೀಡಿಸುವವನು=ಆಟವಾಡುವವನು.

352. ವಿಪ್ರಸಂತರ್ಪಣ=ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನ ಪರಸುತ=ಆಶೀರ್ವಾ
ದಮಾಡುತ್ತ.

353. ಕೆಳೆಯರು=ಜತೆಗಾರರು. ಉಲ್ಲಾಸ=ಸಂತೋಷ, ಹರ್ಷ. ಭೂ
ಸುರ=ಭೂ+ಸುರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ಹೇಗೆ? ಅನುರಾಗ=
ಪ್ರೀತಿ. ತರುಣ=ಹುಡುಗ.

353b. ಎನಿತಿಲ್ಲ=ಎಷ್ಟಿಲ್ಲ; ಇದು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ; ಅನಾದರಣೆಯ
ನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೆ. ಎತ್ತಣವೆ
ನು=ಎಲ್ಲಿಯವನು. ಪಾರ್ವರು=ಹಾರುವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು.

354. ನಕ್ರಾಕುಲದೊಳು=ಮೊಸಳೆಗಳ ಗುಂಪಿನಿಂದ. ಪೆರ್ಮಡು=
ಪಿರಿದು+ಮಡು, ದೊಡ್ಡಮಡು. ಗಭೀರ=ಆಳ; ಇಲ್ಲಿರುವ
ಉಪಮಾನದ ಟೆಚಿತ ವೇನು? ಬೃಂದಾರಕ=ದೇವತೆ; ಧರ
ಯಬೃಂದಾರಕ ಎಂದರೇನು?

355. ಏಕಾಧಿಪತ್ಯ=ಬಬ್ಬನೇ ರಾಜನಾಗಿರುವಿಕೆ. ಗಡ=ಅಲ್ಲವೆ. ಕು
ಮತಿ=ಕೆಟ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು

356. ಕಾನನ=ಕಾಡು. ಕುರುಪ=ಗುರುತನ್ನು. ಪಶುಘಾತಕಿಗಳು
=ಚೀವವಧೆಮಾಡುವವರು, ಕಟುಕರು. ಹೀನದಯದಿಂದ=
ನಿರ್ಜಯವಾಗಿ, ಭಯಾನಕದಲಿ=ಭಯವಾಗುವ ಹಾಗೆ. ಕೊ
ಲೆಗೊನೆ=ಕೊಲೆಗೆ+ಎಳೆಗೆ, ಕೊಲೆಮಾಡಬೇಕೆಂದಪೇಕ್ಷೆ

ಸಿ. ಪ್ರಹ್ಲಾದ—ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಪುತ್ರನು ; ಇವನು ಹರಿಭಕ್ತನಾದುದರಿಂದ ತಿವಭಕ್ತನಾದ ತಂದೆಯು ಇವನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುವಂತೆ ಕಟುಕರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನೆಂದೂ, ಕಟುಕರ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ವಿಷ್ಣುವು ನರಸಿಂಹಾಕಾರದಿಂದ ಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಅನಂತರಿಸಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನೆಂದೂ ಪುರಾಣ ಕಥೆ.

357. ಪಾತಕಿಗಳು.=ಪಾಪಿಷ್ಠರು. ಅಜಮಿಳ್=ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕನ್ಯಾಕುಬ್ಲವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀಗೆ ಪತಿಯಾಗಿ ಆಚಾರಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿದ್ದು ಆಕೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊನೆಯ ಮಗನಿಗೆ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟದ್ದಂತೆಯೂ, ಈತನು ಪಾಪಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ನಾರಾಯಣನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲು ಆ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರಣ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯುಂಟಾದಂತೆಯೂ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಕಾಕಸಂಘಾತ = ಕಾಗೆಗಳ ಗುಂಪು. ಶೀತಳಮೆರೀಚಿ = ಚಂದ್ರ.

358. ಪೆಗಲು=ಹೆಗಲು. ಚಂಡಾಲರು=ಹೊಲೆಯರು. ಉಸಲ=ಕೆಲ್ಲಾ ಶೀಲ. ಬಗೆದೋರಲು = ವಿವೇಕವುಂಟಾಗಲು, ಖಗರಾಜಗಮನ=ಗರುಡ ಸಮೀಪ ಸಂಚಾರಮಾಡುವ ವಿಷ್ಣು. ಚೀರು =ಮೊರೆಯಿಡು. ಏಳ್ =ಏಳಿಗೆ, ಅತಿಶಯ.

359. ಅಯ್ದಲ್ಲದೊಂದು ಬೆರಳು=ಐದಲ್ಲದೆ + ಒಂದು ಬೆರಳು, ಆರು ಬೆರಳು ದಾತಾರ=ಮಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟವನು.

360. ಬಸಿವೆ=ಸುರಿವೆ. ಎಡವಡಿಯು=ಎಡದ + ಅಡಿಯ, ಎಡಗಾಲಿನ ವೇದನೆ=ನೋವು. ಬರಲ್ಪು=ಇಲ್ಲಿ-ಬರಲಿಕೊಂಡು. ಒಸರ್ಪ=ಸ್ರವಿಸುವ, ಬಾಷ್ಪ=ಕಣ್ಣೀರು

361. ಗರಿಗೆದರಿ=ಗರಿಯನ್ನು ಕೆದರಿಕೊಂಡು. ಎರಕೆ=ರೆಕ್ಕೆ. ಬಿಜನುನಿಕ್ಕಿತುಬಿಸಿಣಿಗೆಯ ಹಾಗೆ ಬಿಸಿತು ಅಂಚೆ=ದ್ವಂದ್ವ

ಹಂಸ. ಉದಿರ್ಚಿತು = ಉದಿರಿಸಿತು. ತುಗತುರನು = ಸಣ್ಣ
ಹನಿಗಳನ್ನು. ಸಾರಸ = ನಿರಹಕ್ಕಿ. ಬಿದಿರ್ಚಿ = ಬಿಚ್ಚಿ. ಕ
ರುಬರು = ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಪಡುವವರು.

362. ಕಾಮಿಸಿ = ಇಚ್ಛಿಸಿ. ನಲ್ಲನು = ಗಂಡನು, ಪ್ರಿಯನು, ವಲ್ಲಭ
ಸ್ವಾಮಿ = ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಯಜಮಾನನು. ಪೊರೆಗೆ = ಸ
ವಿಸಾಪಕ್ಕೆ. ಅಂಘ್ರಪಲ್ಲವ = ಚಿಗುರಿನಂತಿರುವ ಕಾಲು. ರು
ಧಿರ = ರಕ್ತ. ಕುಡುನಾಲಗೆ = ಕೊಂಕು + ನಾಲಗೆ, ಬಗ್ಗಿಸಿ
ರುವ ನಾಲಗೆ.

363. ನಿಡುಸರ = ನಿಡಿದು + ಸರ, ದೀರ್ಘವಾದ ಸ್ವರ. ಪಾರಿವ = ಪಾ
ರಿವಾಳ. ಕಲ್ಲಣಿಸು = ಧ್ವನಿ. ಗೂಗೆ = ಗೂಬೆ. ಕಣ್ಣೊಳ
ಸು = ಕಣ್ಣು ಗುಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವಿಕೆ. ನಾಗ = ಹಾವು.
ನಿರಾಹಾರ = ಊಟವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ. ಪರಿಭ್ರಮಣ = ಸುತ್ತುವಿಕೆ.
ಆರೈವ = ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ. ಗಜನಗಪ್ಪರದೊಳು = ಕಾಡು
ಗವಿಯಲ್ಲಿ. ದುಃಖಾತಿರೇಕ = ದುಃಖದ ಆಧಿಕ್ಯ.

364. ದಿನಪ = ಸೂರ್ಯ. ಉಪಟಳ = ಹಿಂಸೆ. ಅಂಧಕಾರ = ಕತ್ತಲೆ.
ಅನುಪಮದ = ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ. ಕಾರೊಡಲ್ = ಕರಿದು + ಒ
ಡಲ್. ಬೇಡಪಡೆ = ಬೇಡರ ಪಡೆ, ಬೇಡರ ಗುಂಪು. ಬೇಂಟೆ =
ಬೇಟೆ. ವಿಪಿನ = ಕಾಡು. ನಿನದ = ಶಬ್ದ.

365. ತಪ್ಪತಪ್ಪಲೊಳು = ಬಂದೊಂದು ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಪ್ಪ
ಕಪ್ಪನೆಯ = ಕರಗಿರುವ. ಪರ್ಬುಗೆ = ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ. ಹಾಸು =
ಹಗ್ಗ ; ತ್ಸು — ಪಾಶ. ಶಬರಸೇನೆ = ಬೇಡರ ಪಡೆ. ಸೋ
ವುತ್ತು = ಅಟ್ಟುತ್ತು. ಎಚ್ಚು = ಹೊಡೆದು : ಧಾ = ಇಸು.

366. ಪಂದಿ = ಹಂದಿ. ದಂತಿ = ದಂತವುಳ್ಳದು, ಆನೆ. ನಿಂಗ =
ನಿಂಜ. ವನಮಹಿಷ = ಕಾಡುಕೋಣ. ಉದ್ದಿ ಕೊಂಡ =
ತಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡ. ಮರದಿಗುಡು = ಮರದ ತೊಕ್ಕು. ಪಾವಿತ್ತು
ಲಿದೆ = ಪಾವು + ಇತ್ತಲ್ + ಇದೆ. ಪಕ್ಕು = ಇಲ್ಲಿ — ಸ್ಥಾನ.
ಮರಿ = ಬಂದು ಜಾತಿಯ ಹುಲ್ಲೆ. ಇಕ್ಕು = ಇರುವ ಸ್ಥಳ.
ಪುಳಿಂದ = ಬೇಡ.

367. ನಿಡುಸರಳ = ನಿಡಿದು + ಸರಳ. ಪೊಡೆ = ಹೊಡೆ. ಸಾಚು = ಸೇರಿಸು. ತುಡುಕು = ಕೈಚಾಚಿ ಬೇಗ ಹಿಡಿದುಕೊ. ಮೊಗಸು = ಆರಂಭಿಸು. ಅಡಗು = ಅಡಗಿಕೊ. ಅಡರು = ಹತ್ತು. ಪಡಿತಳಸು = ಹಿಡಿದುಕೊ.

368. ಉರದ = ಎದೆಯ. ಏರೆದೆಗೆದ = ಏರುವ ಹಾಗೆ ತೆಗೆದ, ಎಂದರೆ ಮುಂಭಾಗ ದಪ್ಪನಾಗಿರುವ. ಹಬ್ಬುಗೆಯ = ಹೆಚ್ಚಾದ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ. ಪಚ್ಚಳ = ಸೃಷ್ಟಿಭಾಗ. ಜಂಘೆ = ಮೊಳಕಾಲು. ಕೊಂಕುಗುರೆ = ಕೊಂಕಾದ ಉಗುರೆ, ಬಗ್ಗಿಕೊಂಡಿರುವ ಉಗುರು. ಮಡಿಗಿವಿ = ಮಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಕಿವಿ. ಕಿಡಿಗಂಗಳ = ಕಿಡಿಯಂತಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳು. ಹೆಬ್ಬಲ್ಲು = ಹಿರಿದು + ಪಲ್ಲು. ಬಿಡುವಾಯ್ = ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಬಾಯಿ. ಕೆನ್ನಾಲಗೆ = ಕೆಚ್ಚನೆ + ನಾಲಗೆ, ಕೆಂಪಾಗಿರುವ ನಾಲಗೆ. ಗಬ್ಬಿನಾಯ್ = ಮರಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬೇಟೆಯನ್ನು ವಾಸನೆಯಿಂದ ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಬೇಟೆಯಾಡುವ ನಾಯಿ. ಕೇಸರಿ = ಸಿಂಹ.

369. ಕುತ್ತರ್ಗಳಂ = ಹೊದರುಗಳನ್ನು. ಪಾತಮಂ ಮೂಡಿವರ್ = ಬೀಳಿಸಿದರು. ಸಿಡಿಗುಂಡು = ಹಾರಿಸುವ ಗೋಲಿ. ಬಡಿಗೋಲ್ಗಳು = ದೂರಕ್ಕೆ ಎಸೆದು ಹೊಡೆದ ದೊಣ್ಣೆಗಳು. ಉರುಬೆ = ವೇಗ. ಇರುಬೆ = ಗುಂಪು. ನೇಣು = ಹಗ್ಗ. ಉರುಲೋಲೆ = ಬಲೆಹಾಕಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲುವಿಕೆ. ಕಿರಾತರು = ಬೇಡರು.

370. ಎರಳ = ಹುಲ್ಲೆ. ಚಾಪಲಹಯ = ಚಂಚಲವಾದ ಕುದುರೆ. ಬಳಸದನು = ಸವಿಸಾಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿದನು.

371. ಮೃಗಯಾಕಾಮನಾಗಿ = ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಆಶೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ. ಕುರಂಗ = ಹುಲ್ಲೆ. ಬೆನ್ನನೈದಿದಂ = ಹಿಂದುಗೂಡಲೆ ಹೋದನು. ಜವ = ವೇಗ. ಮುಂಚಲು = ಮಾರಲು.

372. ಹರಿಣ = ಹುಲ್ಲೆ. ಹರಿ = ವಿಷ್ಣು, ಕುದುರೆ ಹರಿತಂದ = ಬಂದ. ಲಹರಿ = ಪ್ರವಾಹ. ಕಡವರ = ನಿಧಿ. ಎಡಹಿ = ಎಡವಿ

373. ವಾಜಿ = ಕುದುರೆ ಸಗ್ಗಳೆಯ = ತೋಗಲಿನ ಚೀಲದ. ಗಳ
ದೊಳು = ಕಂಠದಲ್ಲಿ. ಸೈಪಿಡು = ಸಂತೈಸು, ಸಮಾಧಾನಪ
ಡಿಸು. ಎರಕೆಯ = ಅಪೇಕ್ಷೆಯ, ಮೋಹದ. ವಸು = ನಿಧಿ.
ಅಗ್ಗದ = ಹೆಚ್ಚಾದ, ತೃ.—ಅರ್ಘ.

374. ಒಡಹುಟ್ಟಿದರು = ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು.

375. ಮೃಗಯಾವೈಸನ = ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಕ್ಷೆ. ಕೃಷ್ಣ ಮೃಗ =
ಸಾಂಕ. ಕೃಷ್ಣ ಮೃಗಭಾವದ = ಹುಲ್ಲೆಯ ಹಾಗೆ ನಿರ್ದು
ಷ್ಟವಾದ ಮನೋಭಾವವುಳ್ಳ. ಪಚ್ಚಸಿ = ವಿಭಾಗಮಾಡಿ.
ಮೃಗಜೀವಿಗಳು = ಮೃಗಗಳಿಂದ ಜೀವನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ
ವರು. ಮೃಗಧರ = ಚಂದ್ರ ಅಥವಾ ಈಶ್ವರ.

376. ಚರರು = ದೂತರು. ಕಂದನಂ — ಮಗನನ್ನು. ಸಾನಂದದಿಂ =
ಹರ್ಷದಿಂದ. ಪೊರೆಯೇರಿದಳೆ = ಹಿಗ್ಗಿ ಹೋದಳು. ಪುಣ್ಯ
ಮ್ರಮಂ = ಪುಣ್ಯವೆಂಬವೃಕ್ಷ.

377. ವಿದಿತ = ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ. ಉತ್ತರೋತ್ತರವನು = ಮುಂದಾಗಬ
ಹುದಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು. ಶಶಂಕ = ಚಂದ್ರ ; ಶಶ =
ಮೊಲವೇ, ಅಂಕ = ಗುರುತಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು. ಕಳಕಳಸಿ =
ಗಹಗಹಿಸಿ, ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ. ನಗುವನು = ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡು
ವನು. ಉಚ್ಚರಿಸಿ = ಹೇಳಿ. ನಾಮಕರಣಮಂಗೈದರು =
ಹೆಸರಿಟ್ಟರು.

378. ಮೊದಿಲಿಪ = ರತ್ನವಿಲಾಸ. ಬಿತ್ತರದ = ವಿಸ್ತಾರವಾದ. ಸಂತಾ
ನ = ಮಕ್ಕಳು. ಉತ್ತರೋತ್ತರಮಪ್ಪುದು = ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ
ಬರುವುದು. ಸುರಪುರ.....ಭಕ್ತರು = ಜೈಮಿನಿಯನ್ನು
ಬರೆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಕವಿಯು ಬಂದೊಂದು ಸಂಧಿಯ ಕೊನೆ
ಯಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಾದ ಸುರಪುರದ ಎಂದರೆ
ದೇವಪುರದ ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾನೆ.

29. ವೈಷಕೇತು ಬಭ್ರುವಾಹನರ ಕಾಳಗ.

379. ಗಜಪುರ = ಹಸ್ತಿನಾಪುರ. ಹಾಳಾದ = ಕೆಟ್ಟುಹೋದ. ಎಚ್ಚರಿಸು = ಇಲ್ಲಿ — ಅರಿಕೆಮಾಡು. ವೈಷಧ್ವಜ = ವೈಷಕೇತು, ಕರ್ಣನ ಮಗ.

380. ಬಳ್ಳಿತು = ಬಳ್ಳಿಯದು. ತಾತ = ತಂದೆ ; ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ತಂದೆಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಜೀವಗಟ್ಟ = ಜೀವವನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವನು. ಮತ್ತಿತಾಮಹಂ = ನನ್ನ ತಂದೆಯ ತಂದೆಯಾದ ಸೂರ್ಯನು. ಹೊಳ್ಳೆದೆಯ = ಸಾರವಿಲ್ಲದ ಎದೆಯ, ಅಂದರೆ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದ. ಹೊರಬಿಗರೊಳು = ಹೊರಗಣವರಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಅನ್ಯರಲ್ಲಿ. ಕಳಂಕ = ಭೀತಿ. ಆಹವ = ಯುಗ. ಬಿಂಕಮಂ = ಗರ್ವವನ್ನು.

381. ಮಂದಿ — ಇಲ್ಲಿ — ಕಾಲಾಳು. ಧನಂಜಯ = ಅರ್ಜುನ. ಪೊಂದೇರ್ಗೆ = ಚೆನ್ನ ತೇರಿಗೆ. ಚಾಪ = ಬಿಲ್ಲು. ನರನಂದನ = ಅರ್ಜುನನ ಮಗನಾದ ಬಭ್ರುವಾಹನ. ಅಹಡೆ = ಆದರೆ. ಕರ್ಣಜ = ಕರ್ಣನ ಮಗನಾದ ವೈಷಕೇತು.

382. ವಾಸಿ = ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಫಲ್ಲುಣ = ಅರ್ಜುನ. ಕಣೆ = ಬಾಣ. ನೇಸರಣುಗನ = ಕರ್ಣನ ; ಹೇಗೆ ? ಬರಿಕೈದು = ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬರಿದುಮಾಡಿ. ಪಾರಿ = ಬಭ್ರುವಾಹನ.

383. ಎಚ್ಚಂಬು = ಚ್ಚು + ಅಂಬು, ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಬಾಣ. ವರೂಢ = ತೇರ

384. ಶರಸಂಧಾನ = ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೂಡುವುದು. ಸತ್ವ = ಶಕ್ತಿ. ಸಾಹಸ = ಅಪಾಯವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ನುಗ್ಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಕೆಚ್ಚು. ಲಕ್ಷ್ಯ = ಗುರಿ. ಲಳಿ = ಚಳಕ. ಲಾಘವ = ವೇಗ. ಮುಂದುವರಿವೆ = ಮುಂದಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುವ. ಮೋಡಿ = ಚಲ. ಭಾರಣೆ = ಗೌರವ.

385. ಬಾಡಬ, ವೈಷ್ಣವ ಎಂಬ ಅಸ್ತ್ರಗಳು. ಉಚ್ಚಳಿಸಿ = ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿ. ತಚ್ಛೋಣಿತ = ಆರಕ್ತ ; ಯಾವ ಸಂಧಿ ? ಭೋಗವತಿ = ನಾಗಲೋಕ, ಪಾತಾಳ.

386. ಹೊಡಕರಿಸಿ = ಉಬ್ಬಿ. ರೋಷಾಗ್ನಿ = ಕೋಪವೆಂಬ ಬೆಂಕಿ,
ಬಿಲ್ಲಾಳು = ಬಿಲ್ಲು ಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಬಹಳ
ಶೂರ. ಪೂರ್ಣದ = ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದ. ಚಿಗಿದು = ಹಾರಿ.

387. ಮುಹೂರ್ತತ್ರಿತಯ = ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ. ಬಾನೇಡೆ =
ಬಾಣ + ಎಡೆ, ಆಕಾಶಸ್ಥಳ. ಸರಿತ = ನದಿ.

388. ಇಳಿಗೆ = ಭೂಮಿಗೆ. ಪೊಡೆಚೆಂಡು = ಪುಟಚೆಂಡು. ಸಚಾ
ರಿಸು = ಧಿಕ್ಕರಿಸು. ಚಿತ್ರಾಂಗದೇ = ಬಭ್ರುವಾಹನ ತಾಯ್ತಿ
ಅರ್ಜುನನ ಹೆಂಡತಿ. ನಾಕ = ಸ್ವರ್ಗ.

389. ಸಂಪಾತಿ.....ಬೀಳುವಂತೆ—ಹಿಂದೆ ಜಟಾಯು ಸಂಪಾ
ತಿಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಗೃಧ್ರಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದವೆ
ರೆಗೂ ಹಾರಿದಂತೆಯೂ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾತಿಯು ಸೂ
ರ್ಯನ ತಾಪದಿಂದ ಗರಿ ಸೀದಿ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದಂತೆಯೂ ಪುರಾ
ಣಕಥೆ, ತ್ರಿಭುವನ = ಮೂರುಲೋಕ ಸುಭಟ = ಬಳ್ಳಿಯ
ವೀರ. ದಿವಸ ವೆಲ್ಲಭ = ಸೂರ್ಯ.

390. ಮಸ್ತಕ = ತಲೆ. ಸಾಯಕ = ಬಾಣ. ಬೀಭತ್ಸು = ಅರ್ಜುನ
ಬಬ್ಬರಳು = ಬಂದು + ಬೆರಳು.

391. ಧುರಕೆ = ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ. ಗಾಲಿ.....ವೊಲು—ಹಿಂದೆ ಭಾರತ
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ತೇಜ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತುಕೊಳ್ಳಲು
ತನ್ನ ತೇಜನ್ನು ಎತ್ತುವವನೆಗೂ ಯುದ್ಧಮಾಡಕೂಡದೆಂದು
ಕರ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡನು.

392. ಅರುಣಾಂಬು = ರಕ್ತ ; ಕೋಡಿವರಿ = ಕೋಡಿಯಾಗಿ ಹರಿ
ಪೆಣಗುವರೆ = ಹೆಣಗುವರು.

393. ಐದೆ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಾಪವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣರ = ಬಿಲ್ಲವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ
ಜಾಣರು. ಕವಲಂಬು = ಕವಲೊಡೆದಿರುವ ಬಾಣ. ಕಂಧ
ರ = ಕತ್ತು.

390. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು.

ಸೂಚನೆ :— ಕೌಶಿಕ = ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ. ರಥಕಾರ = ತೇರನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವವನು. ಜೀವರು = ಜೀವಿಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು.

395. ಉಡುಗಣ = ನಕ್ಷತ್ರಸಮೂಹ. ನಡುವಣ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ. ಎಡೆಗೊಂಬ = ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ. ಮುಗಿಲ್ಪಡೆ = ಮೇಘದ ಪಡೆ. ಮುಸುಗು = ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳು.

396. ಅಳಿರಿವ = ಶಬ್ದಮಾಡುವ. ಗುಡಿ = ಧ್ವಜಪಟ, ಬಾವಟ. ಸರ ಬಿಗಿದು = ಸರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ.

397. ರ್ನುಲ್ಲರಿ = ಜಾಲರಿ. ತಳಿತ = ನತ್ತಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ. ಇಡುಕುರ = ಸಂದಿಯಲ್ಲಿರುವ. ರ್ನುಡಿಸುವ = ಬೀಸುವ. ನೀಗುರಿ = ಬಂದು ವಿಧವಾದ ಕುಂಚ. ಅನಧಾರು ಜೀಯ = ಇವು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಹೇಳುವ ಗೌರವ ಸೂಚಕವಾದ ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿಗಳು.

398. ನಸುಗುನಿ = ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಉರಿವ ನಸುಗುನ್ನು ಎಂಬ ಗಿಡ. ನಿಟ್ಟ ಸದೆ = ನೋಡಬೇ. ಸವಿದ = ತಿಂದ. ಕರ್ದುಕಿ = ಕಚ್ಚಿ. ಚಂಚು = ಕೊಕ್ಕು. ಬಸವಳಿಯುತೆ = ಸರವಶವಾಗಿ. ಮಾ ಮಸಕದಿಂ = ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ. ಪೊಲಗಟ್ಟು = ಸ್ಥಳಪಲ್ಲಟವಾದ, ಅಗಲಿದ.

399. ಬಿರು = ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ. ವೈಶಾಖ = ಬೇಸಗೆ. ಅರುವೆಗಪ್ಪಟ = ಹರುಕುಬಟ್ಟೆ. ಹೊಡೆವಟ್ಟು = ಪೊಡಮಟ್ಟು, ನಮಸ್ಕರಿಸಿ.

400. ಬೆಸಕೆಯ್ಯದು = ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ನಡೆವುದು

401. ಗೊಂದಲಂಮಿಗೆ = ಗುಂಪು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಅಥವಾ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ದೋಷ. ಸೇಸೆಯನ್ನಿಕ್ಕಲು = ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಾಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹಾಕಲು ಆರ್ತದಿಂ = ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ. ಸಾರಲೆಂದು = ಒಂಗೊಂಡ ಹಾಕಿಸಬೇಕೆಂದು. ಜನದ ಅಳವರಿಯಲೆಂದು = ಎಷ್ಟು ಜನವಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ. ಉರಿಹೊಯ್ದು = ಬೆಂಕಿ ಸೋಂಕಿದ. ಹೂಗಣಿ = ಪುಷ್ಪವಾಟಿಕೆ.

402. ಕಲಿ = ಶೂರನೇ. ಕಾಮಿನೀಜನಂ = ಹೆಂಗಸರು. ಎನ್ನಮೆ
 ಕ್ಕಳ ಮೆದುವೆಯಹುದು = ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ
 ಸತ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಭಂಗಮಾಡುವುದಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನೊಡನೆ ಪ್ರತಿ
 ಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಕೆಲವು ಚಂಡಾಲಸ್ತ್ರೀ
 ಯರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಮೆದುವೆಯಾಗೆಂದು ಹರಿ
 ಶ್ಚಂದ್ರನನ್ನು ಪಿಡಿಸಿದನು. ಆ ಚಂಡಾಲಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೇ
 ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.
403. ತೊತ್ತು = ಆಳನ್ನು. ದಾಸಿಯನ್ನು. ಇತ್ತು = ಕೊಯ್ತು
 ಕೊಟ್ಟು. ಮಾಣಿಕದೊಡವು = ರತ್ನಾಭರಣ. ಕುರಿಗುರು
 ಳಂ = ಕುರಿಯ ಹಿಕ್ಕೆಯನ್ನು. ಓಪದೆ = ರಕ್ಷಿಸದೆ, ಇಪ್ಪ
 ತೊಂದುತಲೆವೆರಸಿ = ತನ್ನ ಹಿಂಬೆ ಏಳುತಲೆ, ತನ್ನೊಡನೆ
 ಏಳುತಲೆ, ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಏಳುತಲೆ, ಬಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು
 ತಲೆ.
404. ಅಂಕ = ಲೆಕ್ಕಗಳು. ಟಂಕ = ಧನ. ಕುಳರ್ಕಣ = ಲೆಕ್ಕಬರೆ
 ವವನು, ಗುಮಾಸ್ತೆ. ದುರ್ಗ = ಅಪಾಯಬಂದಾಗ ಅವಿತು
 ಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಳಗಳು. ಮುದ್ರೆ = ರಾಜನ ಮುದ್ರೆಯ
 ಉಂಗುರ. ಬೇರೊಪ್ಪುಗೊಟ್ಟು = ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಟ್ಟಿಸಿ
 ಕೊಟ್ಟು.
405. ಹಡಪಾಳರು = ಹಡಪವೇಳರು ಎಂದರೆ ತಾಂಬೂಲದ ಸಂಚಿ
 ಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವವರು. ಭಂಡಾರಿಗಳನು = ಭಂಡಾರದ
 ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು. ಏವೊಗಳ್ವನು = ಏನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಿ,
 ವರ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.
406. ಬರೆತ = ಬಣಗಿಹೋದ, ನಿರ್ದ್ರವವಾದ. ದುಗುಡಮೆಳ್ಳಾಡು
 ವಂಗಂ = ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುವ ಶರೀರ.
 ನಿರೋಧಾನ್ನಿ = ತಡೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸಂತಾಪ.
407. ನಿರಿಮಡಿಯ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಸ್ತುಗಳ. ಮರ್ದನದ = ಕೈ
 ಕಾಲುಗಳನು ಅಮುಕುವ. ಹಂತಿಗಳ = ಪಂಚ್ಚಿಯಲ್ಲಿ

ಕುಳಿತು ಊಟಮಾಡುವೆ. ಪಡಿಸಣದ = ಊಟಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟು
 ಎಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಷವಾದುದನ್ನು ತಿನ್ನುವೆ. ಯಕ್ಷಕರ್ಮದ =
 ಪರಿಮಳ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವೆ. ಬಹುನಿಯೋಗಕಾರಿ
 ಯರ್ = ಹಲವು ಬಗೆಯ ಊಳಿಗದವರು. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ
 ಷಷ್ಠ್ಯಂತದ ಪದಗಳು 'ನಿಯೋಗಕಾರಿಯರ್' ಎಂಬ
 ಪದದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.

408. ನಾಣಯದ ವರ್ಗ = ನಾಣ್ಯಗಳ ರಾಶಿ. ಶಸ್ತ್ರಸದನ = ಆಯು
 ಧಶಾಲೆ. ಹಸ್ತಿಸಂದೋಹ = ಆನೆಯ ಗುಂಪು. ಪದಾತಿವ್ರಾತ =
 ಕಾಲಾಳಿನ ಸಮೂಹ. ಕಂದರ್ಪ = ಮೆನ್ನೆಥ.

409. ಸಿವುಡಿ = ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ ರುಮಾಲು.

410. ಬಸುರಂ = ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು. ಕಟ್ಟೂರಲಿ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೂಗಿ
 ಕೊಂಡು. ಮಿಡುಕಿತು = ನಡುಗಿತು.

411. ಹಾಸಿಗೆಯೊಳು = ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ. ಪವಡಿಸುವಾತ = ನಿದ್ರೆಮಾ
 ಡುವವನು. ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ = ಬಬ್ಬೊಂಟಿಗನಾಗಿ.

412. ಮುಗುದರಸು = ಮುಗ್ಧನಾದ ಅರಸು, ಏನೂ ಅರಿಯದ
 ಅರಸು.

413. ಜಡೆಗಳೆದು = ಜಡೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ. ಮೆಕುಟ = ಕಿರಿಟ
 ಕಂದಮೂಲ = ಗೆಡ್ಡೆಗೆಣಸು. ಅಸಿ = ಕತ್ತಿ.

414. ಮಲಿತು = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ, ಔದ ತ್ಯದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ. ಅರಿಷಡ್ವ
 ಗ್ಗ = ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮಾ
 ತ್ಸರ್ಯ ಎಂಬ ಆರು ಅಂತಃಕೃತ್ಯಗಳು. ಕರಾವ = ಇಂದ್ರಿ
 ಯಗಳನ್ನು. ಸಂತಲಿಡಲರಿಯದವ = ಸಮಾಧಾನಸಿತಿಯಲ್ಲಿ
 ಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾರದವನು. ತಪಸ್ತೇಜದಿಂ = ತಪೋಮಹಿಮೆ
 ಯಿಂದ. ಪುರುಷಾರ್ಥಕೋಶಮಂ = ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕೆ
 ಭಂಡಾರಧಂತಿರುವ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು. ಕಣಕಟ್ಟದೆ = ಕಣ್ಣು
 ಕುರುಡಾಯಿ. ತೇ, ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತೆ ?

415. ಅಜ್ಞೇತವಾಸ = ಇದ್ದ ಸ್ಥಳ ಬಬ್ಬರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ವಾಸ ಮಾಡುವಿಕೆ. ಎರೆವರೆ = ಯಾಚಕರ.

416. ಅಸವಸ = ಆತುರ. ಬಗೆಯೆ = ಸುರಿಸಲು.

417. ಮಾರುತ್ತರ = ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ. ಅಧಮರು = ನೀಚರು.

419. ಅನ್ವಯಾಗತವಾಗಿ = ವೆಂಕಪಾರಂಸಭ್ಯವಾಗಿ ಬಂದ. ಅಪ್ಪೆಸಿ = ಬಪ್ಪಿಸಿ.

40. ವಸಂತಖುತು ವರ್ಣನೆ.

420. ಬಡ್ಡು = ಗುಂಪು ಜಾರೆ = ಹೊರಟು ಹೋಗಲು. ಕಂಪು = ಪರಿಮಳ. ತಾರೆ = ಬತ್ತಲು. ಪೇರೆ = ಹೇರಿಕೊಳ್ಳಲು. ವಸಂತಾಗಮ = ವಸಂತಖುತುವಿನ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ. ಮ ನೋರಾಗ = ಸಂತೋಷ.

421. ಮೌನವ್ರತಾಚಾರಿಯಾದ = ಮೌನವ್ರತವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಎಂದರೆ ಧ್ವನಿಮಾಡದೆ ಇದ್ದ. ಮಲ್ಲಿಕಾಮಾನಿನಿ = ಮಲ್ಲಿಗೆ ಯೆಂಬ ಹೆಂಗಸು. ಚಂಡಾಲಿ = ಚಂಡ + ಅಳಿ, ಕೊಬ್ಬಿದ ತುಂಬಿ ; ಅರ್ಥಾಂತರ — ಚಂಡಾಲಸ್ತ್ರೀ, ಹೊಲತಿ. ನಳ ನಿ = ಕಮಲವೆಂಬ ಹೆಂಗಸು. ಬಂಡಿಗೆ = ಮೆಕರಂದಕ್ಕೆ ; ಅರ್ಥಾಂತರ — ದುವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ. ಮಧು = ವಸಂತಖುತು ; ಅರ್ಥಾಂತರ — ಮದ್ಯ. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಧುಪಾನದಿಂದ ಮುಸಿಗಳೂ ಕೂಡ ವ್ರತವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಕೂಡ ನೀಚರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತಾರೆ ; ರಾಜಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಕೂಡ ದುವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ ; ಜಾತಿಧರ್ಮವೂ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

422. ಪದಂಪು = ಪದವು, ಸೌಖ್ಯ. ಬಿಣ್ಣು = ಭಾರ. ಕದಂಪು = ಕೆನ್ನೆ. ಚೈತ್ರಾಗಮ = ವಸಂತಾಗಮ.

423. ಮಿಸುನಿಗುಸುರಿ = ಚಿನ್ನದ ಕುಸುರಿ, ಚಿನ್ನದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗೆಜ್ಜೆ. ಮಿಡಿ = ಹಸುರುಗಾಯಿ ಪಚ್ಚೆ ವರಲ =

ಪಚ್ಚೆ ಹರಳಿನ. ಸೂಸಕ = ಗೊಂಚಲು. ಗುದಿ = ಗೊಂ
ಚಲು. ಸ್ಮರನ = ಮೆನ್ಮಥನ. ಕೈಗೈದ = ಅಲಂಕರಿಸಿದ.
ಗೂಡಾರ = ತ್ತ. — ಗೂಡಾಗಾರ, ಡೇರೆ.

424. ತೇರೈಸಿ = ಗುಂಪುಗೂಡಿ. ಅವರ = ಅವುಗಳ ; ಇದು ಹಳಗ
ನ್ನಡದ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ. ಮೊಳಗು = ಗುಡಗು. ಮೂರುತ
ಹತಿಯೊಳು = ಗಾಳಿಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿವ. ತೋರ = ದಪ್ಪನಾದ.
ಬಂದುಗೆಯ = ಕೆಂಪು ದಾಸವಾಳಗಿಡದ. ರಯ್ಯಮಾದ =
ಸೊಗಸಾದ. ಇಂದ್ರಗೋಪ = ಮೆಳೆಯಾದಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವ ಬಂದು ಬಗೆಯ ಕೆಂಪುಹುಳು.

32. ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಭೆ.

- 424b. ಉದಯಾಚಲ = ಉದಯಪರ್ವತ. ರವಿ = ಸೂರ್ಯ. ಪದ
ಪು = ಪ್ರೀತಿ. ಬಿಜ್ಜಳ — ಈ ರಾಜನು ಕಾಲಚೂರ್ಯವಂ
ಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು ; ಇವನು ಕಲ್ಯಾಣವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ
ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು ; ಈತನಿಗೆ ವೀರಶೈವ ಮತೋದ್ಧಾರಕನಾದ
ಬಸವನು ಮಂತ್ರಿದಾಗಿದ್ದನು.
425. ದಿಗ್ವಿತ್ತಿ = ದಿಕ್ಕುಗಳೆಂಬ ಕೋಡೆಗಳು. ಅಮರಿ = ಹೊಂದಿ
ಕೊಂಡು ; ಧಾ. — ಅಮರ್. ಖಚಿತ = ಕತ್ತಿದ. ಜೊನ್ನ =
ಬೆಳದಿಂಗಳು ; ತ್ತ — ಜೋತ್ತಾ. ಪುದಿದ = ವ್ಯಾಪಿಸಿದ.
ಮೆಂಡಳಿಸಿ = ಚಕ್ರಾಕಾರವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು. ಗದ್ದುಗೆ =
ಪೀಠ. ಮೆಂಡಲಾಧೀಶರು = ಸಾಮಂತರಾಜರು.
426. ತೊಡರಿನ = ಬಿರುದಿನ. ಆಭರಣಗಳುಳ್ಳ. ಪೊಂಜರಪಣಿ =
ಪೂ + ಸರಪಣಿ. ಕರವಾಳ = ಕತ್ತಿ. ಮುಡುಹು = ಭುಜ
ಶಿರಸ್ಸು. ಹೆಗಲು.
427. ದಿನವೆಹಿ = ಆಯಾ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಲೆಕ್ಕಗಳ ಕಡಿತ, ರೋಜು
ವಾರು ಲೆಕ್ಕ. ವರ್ಗ = ಬಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಹೆಸರಿಗೆ ಬಂದೊಂದು
ಘಳೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಅವರುಗಳ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವನ್ನು ಬರೆದಿ

ರುವ ಪುಸ್ತಕ. ಮಾಸಾಂತಿಕ = ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ
 ಬಟ್ಟು ಲೆಕ್ಕದ ಪಟ್ಟಿ. ಭೇದಕರ್ = ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಗಳನ್ನು
 ಶೋಧಿಸಿ ನೋಡುವವರು, ತನಿಖೆ ಮಾಡುವವರು. ಪರಿ
 ಕಿಸು = ಪರೀಕ್ಷಿಸು. ಬಳಗುಗಾಣದಂತೆ = ಗುಟ್ಟನ್ನು ತಿಳಿ
 ಯದ ಹಾಗೆ. ನೈಜಮಾಗೆ = ಸ್ವಭಾವವಾಗಲು. ಚೆಚ್ಚ
 ರ = ಜಾಗರೂಕತೆ. ಕರಿಣಿಕ = ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಬರೆವ ಗು
 ಮಾಸ್ತೆ.

428. ಶ್ರುತಿ = ವೇದ. ಶಬ್ದ = ವ್ಯಾಕರಣ. ಯಜ್ಞಸೂತ್ರ = ಯ
 ಜ್ಞೋಪವೀತ, ಜನಿವಾರ. ಮುದ್ರಿಕೆ = ಉಗುರ.

429. ಶಾರೀರಸೂತ್ರ = ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ. ನಿಧಾನ = ಉತ್ತಮ ಕಾರಣ

430. ತಲೆದೊನೆಸುವೆ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಲೆ ತೂಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ. ಸಮಸ್ಯೆ = ಅಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಅರ್ಥತೋರುವಂತೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮಂಜಸವಾಗುವಂತೆ ಸ್ಲೋಕವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ; ಉದಾ.—“ದನವಂ ಕೊಯ್ತೊಯ್ದು ಬಸದಿಯೊಳ್ ತುಂಬಿ ಟ್ಟಿರ್” ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆ. ಇದರಲ್ಲಿ “ಅಹಿಂಸಾ ಪರಮೋಧರ್ಮಃ” ಎಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಜೈನರ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ದನವನ್ನು ಎಂದರೆ ಜೀವಿಸುವವನ್ನು ಕೊಂದಿರಬಹುದು ಅಸಂಭವ ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಂಜಸವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಕೀಸ್ಮರ ಸಮಸ್ಯಾ ಪೂರ್ತಿ ಮಾಡುವ ಜಾಣನು ಮೊದಲು ಮೂರು ಪಾದಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡು ಮೂರನೆಯ ಪಾದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ‘ಚಂ’ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ “ಚಂದನಮಂ.....ತುಂಬಿ ಟ್ಟಿರ್” ಎಂದು ಸಮಂಜಸವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ವಾಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಂತಿ ಹಂಪನ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿ. ಘಟಕಾಶತ = ಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಗಳಿಗೆಗೆ ನೂರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆವುದು.

431. ದಾನರಾಧೇಯ = ದಾನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನಂತಿರುವವನು ; ಕರ್ಣನು. 'ರಾಧೆ' ಎಂಬುವಳಿಂದ ಸಲಹಲ್ಪಟ್ಟುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ರಾಧೇಯನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಬೊಮ್ಮಾಯು = ಬ್ರಹ್ಮನು ಇರುವವರೆಗೂ ಆಯುಸ್ಸು. ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸು. ಕೈವಾರ = ಸ್ತೋತ್ರ. ಕಿವಿಗಿಡಿ = ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬು.

432. ಭಗದತ್ತ — ಈ ರಾಜನು ಆನೆಯೇರಾಟದಲ್ಲಿ ಬಲು ಜಾಣನೆಂದು ಭಾರತ ಕಥೆ. ಸಾಟಿ = ಸಮಾನ. ಕಂಧರ = ಕತ್ತು ; ಕಂ = ತಲೆಯನ್ನೂ, ಧರ = ಧರಿಸಿರುವುದು. ಬಿರುದುಕಡೆಯ = ಬಿರುದಿನ ಬಳಿ. ಕಡೆಯ = ತ್ವ. — ಕಟಕ. ರೇವಂತ — ಈತನು ಕುದುರೆಯೇರುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಜಾಣನು. ಪಾಸಟಿ = ಸಮಾನ.

33. ವನವರ್ಣನೆ.

433. ಭೂಜ = ವೃಕ್ಷ ; ಹೇಗೆ ? ಸಗಾಢ = ಸಮೃದ್ಧವಾದ.

434. ಗವಾಸ್ಪದ = ದನಗಳ ದೊಡ್ಡಿ, ತುರುಹಟ್ಟಿ.

435. ಮಂಜರಿ = ಗೊಂಚಲು. ಮಂಜುಳಧ್ವನಿ = ಮನೋಹರವಾದ ಧ್ವನಿ. ಪರಮೆ = ಭ್ರಮರ, ತುಂಬಿ.

436. ರಸಂಗಳಂ = ನೀರನ್ನು. ಬರೆಯದ = ಸ್ರವಿಸದ, ಚಂದ್ರಕಾಂತಗಳನ್ನು. ಮರೆಯದ = ತೋರಿಸದೆ ಇರುವ. ಧರಂಗಳಂ = ಪರ್ವತಗಳನ್ನು. ಸೊರ = ತ್ವ. — ಸ್ವರ.

437. ಆವಚೋದ್ಯಂ = ಅಶ್ವ ರೈವೇನು. ಕರ್ಮಂಕಿದೊಡೆ = ಕುಟುಕಿ ದರೆ. ಇನಿದು = ಮಧುರವಾದ. ಕಾಲ್ಗಲು = ಕಾಲುಗಳು. ಪಾಮರಿ = ಹೊಲಗಾವ ಹೆಂಗಸು.

438. ಸೋವ = ಅಟ್ಟುವ. ಏಳಿದಂಗೆಯ್ದು = ಅಲಹ್ಯಮಾಡಿ, ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿ. ಕೀರಾಳಿ = ಗಿಳಿಗಳ ಗುಂಪು. ಕಳವೆ = ತ್ವ. — ಕಲಮಾ ಭತ್ತದ ಪೈರು. ಪಸುರ್ವಟ್ಟಿ = ಹಸುರು ಬಟ್ಟೆ.

439. ಕಿಕ್ಕಿರಿದ = ಬತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆದ.

440. ಐಂಡಶರ್ಕ್ಕರೆ=ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ. ದಿಂಡುಳ್ಳು=ಮರವನ್ನು ಉರುಳಿಸುವಂತೆ ಉರುಳಿಸು. ಆಳಗೆ=ಆಳದವನಿಗೆ, ದಣಿಗೆ. ಕೋದಂಡ=ಬಿಲ್ಲು. ಉದ್ದಂಡತೆಯ=ಹೆಚ್ಚಾದ. ಸೋಗಿ ವೆಸುರ=ಸೋಗಿಯ ಹಸುರು ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ.
441. ತಕ್ಕ=ಮೆಜ್ಜೆಗೆ. ಸತ್ರದಾಲಯಂ=ಸತ್ರನ ಮನೆ.
442. ಮುಕ್ತಿ ಕಾಂತೆಯರಮನೆಯಂತೆ=ಮುಕ್ತಿಯ ನೆಲೆಯೆಂಬ ಹಾಗೆ. ಶೈವನೇಮ=ಶಿವನಿಷ್ಠೆ, ಶಿವ ಸಂಬಂಧವಾದ ನಿಯಮ ಕೋಶಗೃಹ=ಭಂಡಾರ, ಬೊಕ್ಕಸ. ತಿಂತಿಣಿ=ಗುಂಪು. ಸಂಧ=ಉಪ್ಪರಿಗೆ. ತಾಣ=ಸ್ಥಳ.
443. ಕಾಂಗು=ಅಡಕೆ. ಕೊಂಚೆ=ತಿತ್ತಿರಿಯೆಂಬ ಪಕ್ಷಿ. ಪೂವೆಂಡು=ಹೂವಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮೆಕರಂದ. ಕಾದಲಿ=ಅನುರಾಗವುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು.
444. ಚೂತ=ಮಾವಿನ ಮರ. ಪರ್ವಿದ=ಹಬ್ಬಿದ. ಪೂಗ=ಅಡಕೆ. ಕೊರ್ವಿದ=ಕೊಬ್ಬಿ ಬೆಳೆದ. ಕವಳಂ=ಬಾಳ. ಬೀಡೆವಣ್ಣ=ಬಿರಿತು ಇರುವ ಹೆಣ್ಣು. ಪನಸ=ಹಲಸು. ಕಿಸುವಣ್ಣ=ಕೆಂಪಾದ ಹಣ್ಣು. ತೋರ್ವ=ತೋರುವ. ನಾರಂಗ=ಹೇರಿ ಹಣ್ಣು. ಜಂಬೀರ=ಸಿಂಬ.
445. ಸುರಿ.....ಕೊಂಡೆನ-ಇಂದ್ರನ ಕಾಂಡವ ವನವು ಅಗ್ನಿ ಯಿಂದ ಹೊಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ಧಾರತ ಕಥೆ. ಪಶಶಿರನ..... ವಡೆದೆನೆ-ರಾವಣನ ಅಶೋಕವನವು ಹನುಮಂತನಿಂದ ಹಾಳುಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಎಂದು ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ. ಧನದ....ಸಕ್ಕಾದೆನೆ-ಕುಬೇರನ ಚೈತ್ರರಥವೆಂಬ ಉದ್ಯಾನ ವನವು ರಾಕ್ಷಸರೆಂಬ ಬಂದು ಜಾತಿ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಾಯಿತು; ಇಲ್ಲಿ-ರಾಕ್ಷಸರ ಕಾಲ್ಪುಳಿತ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ನೀಚರ ಕಾಲ ಬದಿತಕ್ಕೆ ಈಡಾಯಿತು ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಪುಟ್ಟ=ತ್ಸು.-ಪರಪುಟ್ಟ-ಕೋಗಿಲೆ.

446. ಪಾತ್ರ=ಮೇಳದವರು, ಕುಣಿವವರು. ಅಂಗಭವ=ಮಿಶ್ರಭ. ಸಲ್ಲಾಸಭವನ=ಮೇಳಕಟ್ಟುವ ಮನೆ.
447. ಪೂಕ್ಕುಳಿ=ಕೋಕಿಲೆ. ಓವರಿ=ಕೋಣೆ.
448. ಮಲಗುಮಾಡ=ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಉಪ್ಪರಿಗೆ, ಮಾಡುವೆಟ್ಟು=ಕೃತಕಾಚಲ, ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿನೋದಾರ್ಥವಾಗಿ ಬೆಟ್ಟವಂತೆ ಮಾಡಿರುವ ದಿಣ್ಣೆಗಳು.
449. ಕುರುಜು=ಬಿದಿರು ಹಚ್ಚಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮಂಟಪ. ಮೇರುಪೆ=ಗೋಪುರದ ಹಾಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಮಂಟಪಗಳು. ಪ್ರವೇಶಿಗದರುವೆ=ಹೂವುಗಳನ್ನು ಮಂಗಳಾರ್ಥವಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವ.

34. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ.

450. ಅಕ್ಕರ=ಅಕ್ಷರ. ಕೊಂದಂ=ಇಲ್ಲಿ-ಕೇಡು ಮಾಡಿದವನು.
452. ಮೋದದ=ಇಲ್ಲಿ-ಸವಿಯದ.
453. ವಾಚಿಪುದು=ಬಿಡುವುದು.
454. ಅಳವೆಪ್ಪುದು=ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು.
455. ಆಪಜ್ಜಲಧಿಗೆ=ಆಪತ್ತೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ. ಯಾನಪಾತ್ರ=ತೆಪ್ಪ, ದೋಣಿ. ನಿಯೋಗ=ರಾಜಕಾರ್ಯ. ಗುರುಪದಂ=ಅಚಾರ್ಯಸ್ಥಾನ.
456. ಇದರಲ್ಲಿ ಧನಕ್ಕಿರುವ ದೋಷವನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾಧನಕ್ಕಿರುವ ಗುಣವನ್ನೂ ನಿರೂಪಣ ಮಾಡಿದೆ. ತಸ್ಕರ=ಕಳ್ಳ.
457. ಬಿಡಿ=ಹೊರಗೊಂಡು.

35. ವಿವಿಧ ನೀತಿಗಳು.

459. ದುಃಖತಿಮಿರ ಜ್ಯೋತಿಗಳ್=ದುಃಖವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಬಳಕೆ ನಂತಿರುವುವು; ದುಃಖವನ್ನೂ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುವು.
460. ಪರಹಿತವೆ=ಇತರರಿಗೆ ಹಿತವಾದ. ಮಾತಂ=ಮಾತನ್ನು.
461. ಪೊರೆವನೆ=ಕಾಪಾಡುವನೆ.

462. ವೆಚನಾಮೃತ=ಅಮೃತದಂತಿರುವ ಮೊತ್ತು.
 463. ನಿಂದೆ=ದೂಷಣೆ. ಪೊದ್ದದ=ಹೊದ್ದದ.
 465. ಸೈತು=ಸುಮ್ಮನೆ. ಮಾಗಿಯಕೋಗಿಲೆಯಂತಿಹುದು=ಮಾಗಿಯಕಾಲದ ಕೋಗಿಲೆಯ ಹಾಗೆ ಮೌನವಾಗಿರುವುದು.
 466. ಕುಡವನ=ದಾನಮಾಡವನ. ಉಬ್ಬಕನ=ಲೋಭಿಯ.
 467. ಸಲೆ=ಸೇರಲು.
 468. ಅನುವ ಸ್ವಭಾವವೆನ್ನು.
 469. ಬವರ=ಯುದ್ಧ. ಸಲ್ಲದ=ಅಯೋಗ್ಯವಾದ. ಅಲ್ಲದ=ಆಪತ್ತಿಗಾಗದ. ಹೊಲ್ಲೆಹವ=ಕೆಟ್ಟದನ್ನು.
 470. ಸುಖಂಬಾಳ್ವ=ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುವೆನು.

36. ಸೋಮೇಶ್ವರ ಶತಕ.

471. ಪಳ್ಳೆ=ಹಳ್ಳೆ.
 472. ಇರಿಯಲ್ ಬಲ್ಲೊಡೆ=ಸಂಹಾರಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ. ತೆರಬಲ್ಲರೆ=ತಾನೇ ತಿರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು, ಹೊಣೆಯಾಗಬೇಕು.
 473. ಸತ್ಪ್ರಾತ್ರಕಂ=ಯೋಗ್ಯನಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ.
 474. ಮಡೆಯ=ಬೆಪ್ಪ. ಬೆಟ್ಟ=ಇಲ್ಲಿ-ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಕಷ್ಟವಾದುದು. ಜಡದೇಹಿ=ಸೋಮಾರಿ. ಉಜ್ಜುಗ=ಉದ್ಯೋಗ, ಪ್ರಯತ್ನ. ಋಣ=ಸಾಲ. ಇಡೆ=ಅನ್ನವಿಕ್ಕುವುದು.
 475. ಕೈಯಾಸೆ=ಲಂಚದಾಸೆ. ಸಿರ್ಭೀತ=ಭಯವಿಲ್ಲದವನು.
 476. ದೊರೆ=ಸಮಾನ. ಪಾಪಾಣ=ಕಲ್ಲು. ಪಸುರ್ಪಾವು=ಹಸುರುಹಾವು.
 477. ಸಾಧ್ವೀತ್ವದ=ಸಾತಿವ್ರತೃವುಳ್ಳ. ವರ್ಣಮಾತ್ರಂ=ಬಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು.
 478. ಅರ್ಭಕ=ಮಗು. ಊತಿಸು=ತಿನ್ನುಸು.

479. ಅರಣ್ಯಕಪಕ್ಷಿ=ಕಾಡು ಹಕ್ಕಿ. ಗೊಡ್ಡಾಗಲೆ=ಪುಟ್ಟ ಬಿಡದಿ
ರಲು. ಪುಸಿ=ಸುಟ್ಟು. ವಾತರು=ದಾನಮಾಡುವವರು.
480. ಉಡುರಾಜ=ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಗೆ ಧೊರೆಯುವ ಚಂದ್ರ. ನೈಗೋದ
=ಅಲದ ಮರ. ಎಳಗರುಂ=ಎಳದು + ಕರು + ಉಂ.
ಮಿಡಿ=ಹೀಚುಕಾಯಿ.
481. ಮಣಿಸುಂ=ಬಗ್ಗಿಯೂ. ತೃಣವೇ=ಹುಲ್ಲು ಕಡ್ಡಿಯೇ. ಪರ್ವ
ತಸ್ಥವೇ=ಪರ್ವತದಂತೆ ದೊಡ್ಡದಾದ ಸಹಾಯವಲ್ಲವೇ.
482. ಜಾಹ್ನವಿ=ಗಂಗೆ. ವಸನ=ಬಟ್ಟೆ. ವಗ್ಗಳ=ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಗ್ರಹ
=ಅಂಗಾರಕ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಹಗಳು.
484. ಉರುಧಿಸಂಪನ್ನ=ಪೆಚ್ಚಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು. ಚತುರೋ
ಪಾಯ=ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ, ದಂಡಗಳಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಉ
ಪಾಯಗಳು; ವ್ಯಾಕರಣದ ಪ್ರಕಾರ ಇದು 'ಚತುರುಪಾ
ಯ' ಎಂದಾಗಬೇಕು.
485. ಸುರೆ=ಹೆಂಡ.
486. ಪೊಡೆಯೋಳ್=ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ. ಪಂಕ=ಕೆಸರು. ಗುಡಪಾನ=
ಬೆಲ್ಲದ ಪಾನಕ.
487. ಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಕಟಾಹ್ನ = ಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರದೇವಿಯ ಕಡೆಗಣಿನ ನೋಟ,
ಐಶ್ವರ್ಯ.
489. ತೇಳ್=ಚೇಳು. ಬಗ=ಪಕ್ಷಿ; ಹೇಗೆ?
490. ಮುಕುರ=ಕನ್ನಡಿ.

37. ನೀತಿಸಾರ.

491. ಅಧೋಗತಿ=ನರಕ.
492. ಕಡೆಗಣಿಸಿ=ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿ.
493. ಬಿಕ್ಕು=ಬಿಕ್ಕಲು ಮಾತಾಡುವುದು. ನಕ್ಕದೆ=ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು
ಕಡಿದು ಉಚ್ಚರಿಸದೆ. ಬಣಿತೆ=ಮಾತು.
494. ಗಮಕಿ=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದುವನು.

495. ಬೆಸಗೊಳ್ಳದೆ=ಕೇಳದೆ. ಕಲ್ಲೆ ದೆತನದಿಂದ=ಕರಿನತೆಯಿಂದ.
496. ಮೂಕೂರೆಯ=ಮೂಗುಹರಕ.
497. ಅರಿತ=ಜ್ಞಾನ.
498. ಪದಾಭರಣ=ಕಾಲಿಗೆ ಆಭರಣ.
500. ಎಡೆಯಾಡಿಸಿ=ಸುತ್ತಿಸಿ.
501. ಮುರುಡು=ಓರೆವೊರೆ, ಮೊರಡಾಗಿರುವುದು.
502. ಸಾಲದೆ=ಸಾಲಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ. ನಿಚ್ಚಪಯಣ=ನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರಯಾಣ.
505. ಪಳಿಗೆ=ದೂಷಣೆಗೆ. ಈಡುಮಾಳ್ವುದಂ=ಆಸ್ಪದ ಮಾಡುವುದನ್ನು. ಪರಗತಿವಿಲಯಾಸ್ಪದವಂ=ಮುಂದಣಗತಿ ಕೆಡಿಸುವಂತಹುದನ್ನು.
506. ಆವು-ಹಸು. ಗಾವಿಲರು-ವನು ಅರಿಯದವರು; ಇಲ್ಲಿ-ಕಟ್ಟವರು.
511. ಕತದಿಂ=ಸಲುವಾಗಿ, ಕಾರಣದಿಂದ.

38. ಹದಿಬದೆಯು ಧರ್ಮ.

513. ಒತ್ತಿನುಡಿಯದೆ=ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವು ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಹೇಳುವುದನ್ನೇ ಹೇಳದೆ. ಒತ್ತರಿಸದೆ=ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕದೆ. ಅಣತಿ=ಆಜ್ಞೆ. ಎಸಗುವುದು=ಮಾಡುವುದು.
514. ಅವಮತಿಗೆಯ್ಯದೆ=ಅವಮಾನ ಮಾಡದೆ. ಮತ್ತೆಯಾಗದೆ=ಮದದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ ಹೋಗದೆ.
515. ಮೂಗುವೆಡದೆ=ಮೂಗಿಯ ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡದಿರದೆ. ಮೋಡಿ=ಹಟ. ಲೋಗರು=ಜನರು.
516. ಮುದುಪರು=ಮುದುಕರು. ಎದೆಗೊಳಿಸುವುದು=ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಬಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.
517. ಕುತ್ತವೆಣಿಸಿ=ಇಲ್ಲಿ-ತಪ್ಪೆಣಿಸಿ. ಕೂರ್ತು=ಪ್ರೀತಿಸಿ. ತೆತ್ತಿಗರು=ನೆಂಟರು. ಪತ್ತುಗೆಗೊಳಿಸಿ=ಹೊಂದಿಕೆ ಮಾಡಿ, ಸೇರಿಸಿ.

518. ಮಿಹ = ನೀರು ಎರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು.

519. ಹದುಗಿಸದೆ = ಭಯಪಡಿಸದೆ. ಮರುಕ = ಪ್ರೀತಿ.

520. ಮಿಸುವುದು = ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಎರೆವುದು.

521. ಹಸುವುಳ್ಳು = ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳು.

522. ಮೂದಲಿಸದೆ = ಮುಯ್ಯಾಡಿ ಹಂಗಿಸದೆ.

523. ಬೇನೆವಡೆವರ = ರೋಗಿಗಳನ್ನು. ಹಯನುಗಳ = ಹಸುಗಳನ್ನು
ಓವುವುದು = ರಕ್ಷಿಸುವುದು.

524. ಬೀಳುಗಳವರು = ಹೀಯಾಳಿಸುವರು.

525. ಸವನಿಪುದು = ಉಂಟಾಗುವುದು.

527. ಅಲೆಗೆಯ್ಯದ = ತೊಂದರೆಪಡಿಸದ.

528. ಪತ್ತುಗೆ = ಸಂಬಂಧ. ನೇವ = ಸ್ನೇಹ. ಜೌವನ = ಪ್ರಾಯ.
ನಡೆವಣಿ = ಓಡಾಡುವ ಹಣ, ಜೀವಚ ವ.

529. ಗಾಂಸ = ಬೆಸ್ತ. ಬಲುಬವಣಿಗೊಂಬವ = ಬಲುವಾಗಿ ಪೇಚಾಡುವವನು.

530. ಮುಂದಿವಾಳ = ಜನಗಳು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು. ನೀಕರಿಸು =
ಧಿಕ್ಕರಿಸು.

531. ತನರವರು = ತನರು ಮನೆಯವರು, ಹೆತ್ತ ಮನೆಯವರು.

532. ಮೊಸೆವ ತು = ಕ್ರೂರವಾದ ಮಾತು. ಅಳಲುನೆ = ದುಃಖಪಡುವ

535. ಎರವು = ಭೇದ.

536. ತೋಟ = ಜಗಳ. ಬೂತಾಟ = ಹೊರಗಣ ವೇಷ. ಬೂತಾಟ.

537. ಪರಿವುದು = ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗುವುದು. ಜಂಪು = ಸೊಂಪು.

540. ಮೊಳದೋರಿ = ಮೊಳಕೆ ಹೊರಟು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿ.

541. ಅಲ್ಲದವರು = ಆಗದವರು. ಪುಳಿತ = ಹುಳುಬಿದ್ದ.

542. ಅಲಸದೆ = ಪಾಲುಮಾರದೆ.

543. ತೊಣ್ಣವೆಣ್ಣಳ = ಕಟ್ಟಿನಿಟ್ಟಲ್ಲದೆ ತಿರುಗುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ.
 ನೇಹದೊಡಕು = ಸ್ನೇಹವೆಂಬ ಗೋಜು. ಲಣ್ಣವೆಣ್ಣಳ =
 ನೀಚಸ್ತ್ರೀಯರ. ಪೊರ್ದುಗೆವಡೆಯದೆ = ಹೊದಿ ಕಯಾಗಿ
 ರದೆ.

39. ಪುಷ್ಪಾಪಚಯ.

544. ಜಲರುಹಾಕರ = ಸರಸ್ಸು.

545. ಆರವೆ = ಆರಾಮ, ತೋಟ. ವಳ = ಎಲೆ. ವಿಟಪ = ಮರದ
 ಕೊಂಬೆ.

546. ಕುಡಿವೆಳಗು = ಕುಡಿಯಂತೆ ಬಾಗಿರುವ ಕಣ್ಣಿನ ಕಾಂತಿ. ನಿಡು
 ಗೊಂಬು = ಉದ್ದವಾದ ಕೊಂಬೆ. ಅಡಸಿಪಿಡಿದು = ಬಲವಾಗಿ
 ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು. ನಿಮಿದುರ್ = ನೀಡಿ. ಕರಜ = ಉಗುರು ;
 ಹೇಗೆ ?

548. ಕುಳಿವೆ = ತಣ್ಣಗಿರುವ. ಚಳಯಂಗೊಟ್ಟು = ಚಿಮುಕಿಸಿ.
 ಸುಯ್ಯಂಪು = ಉಸಿರಿನ ವಾಸನೆ. ಕೈಗೆಂಪು = ಕೆಂಪಗಿರುವ
 ಕೈಯ್ಯ ಬಣ್ಣವು. ಬರಸುತಿರೆ = ತೊಡೆದುಬಿಡುತ್ತಿರಲು.

549. ಕರ್ಣಾವತಂಸ = ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಪುಷ್ಪಾಭರ
 ಣ. ಸುರಯಿ = ಸುರಗಿ ಕರ್ಣಿಕ = ಹೂವಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ
 ದಂಡು. ಬಂದುಗೆ-ತ್ಸ-ಬಂಧೂಕ.

550. ಸಜ್ಜುಕ = ಮೊಗ್ಗು. ಗೊಜ್ಜುಗೆ = ಸೇವಂತಿಗೆ. ಅಜ್ಜುಗೆ = ಇರು
 ವಂತಿಗೆ, ತ್ಸ-ಅರ್ಜುಕ. ಪಜ್ಜುಳಿಸುವ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ.
 ಬಜ್ಜುರ-ತ್ಸ-ವಜ್ರ. ಬಾಪುರಿ = ತೋಳಬಳ.

551. ಅಲಂಪು = ಸೌಂದರ್ಯ, ಸೌಖ್ಯ. ಮೇಖಲೆ = ಡಾಬು. ಇಂಪ
 ಡರ್ಡ = ಮೊಧುರ್ಯವೇರಿದ, ಸವಿಯಾದ. ಹೊಸಜಾವನೆಯ
 ರು = ಆಗತಾನೆ ಯಾವನ ಬರುತ್ತಿರುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು.

552. ತವೆ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ. ಆವರಿಸಿ = ಬಳಸಿಕೊಂಡು. ಗಾವರಿಸಿ =
 ಕೂಗುತ್ತಾ.

553. ತಣ್ಣಳಗು = ತಣ್ಣಗಿರುವ ಬೆಳಕು.

554. ನನೆ = ಮೊಗ್ಗು. ಕಡೆ = ಬಾಣ. ಸುಗಿಯೆ = ಭಯಪಡಲು.
ಬಂದೆಕೊಡೆಯಿನಾಳ್ಪ್ಪ = ಏಕಚ್ಛ ತ್ರಾಧಿಪತ್ಯದಿಂದ ಆಳ.
555. ಕಾವಣ = ಚಪ್ಪರ : ತ್ಸು-ಕಾಯಮಾನ. ಪಳುಕುವಸದ =
ಸೃಟಕ ಶಿಲೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ.
556. ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿ = ಚಕ್ರವಾಕಪಕ್ಷಿ.
557. ಮಿಳಿರ್ವ = ಅಲುಗುತ್ತಿರುವ. ಕಾಲ = ಕಾಲುವೆಯ. ಕರ್ವು
ಗೋಲ = ಕಬ್ಬಿನ ಜಲ್ಲೆಯ.
558. ಬಿನದ = ತ್ಸು-ವಿನೋದ. ಬಟ್ಟದಲೆಯ = ಗುಂಡಾದ ತಲೆಯುಳ್ಳ
ರೂಡಿವಡೆದ = ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ.
559. ಸೂಡಿ = ಮುಡಿದುಕೊಂಡು. ಕೂರ್ವಿ = ಪ್ರೀತಿ. ಕಾವಂ +
ಬಡನೆ = ಕಾವನೊಡನೆ : ಕಾವಂ = ಮೆನ್ಮಥನು.
560. ಪಾಡಂ = ಹಾಡನ್ನು. ಪೊಳ್ತು = ಹೊತ್ತು, ಕಾಲ. ಎಸೆಯು
ತುಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ

